T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİH ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI (1951-1968)

ELİF TOSUN
16701002

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi FAHRİYE DİNÇER

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI (1951-1968)

ELİF TOSUN
16701002

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi FAHRİYE DİNÇER

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI (1951-1968)

ELİF TOSUN
16701002

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 9 Temmuz 2019
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Dr. Öğretim Üyesi Fahriye Dinçer	
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Fatmagül Demirel	
	Prof. Dr. Birsen Talay Keşoğlu	

İSTANBUL
TEMMUZ 2019

ÖZ

TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI (1951-1968)

Elif Tosun
Temmuz, 2019

1951 yılının sonunda faaliyetlerine başlayan Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, (TMGT) yaklaşık otuz yıllık serüveninde öğrenci, işçi, köylü ve kadın gibi dönemin farklı gençlik kesimlerini ortak bir platformda bir araya getirmeyi, bu kesimlerin sorunlarına çözüm bulmayı ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde onları temsil etmeyi hedeflemiş bir kuruluştur. Bünyesinde farklı kuruluşları bulunduran konfederatif bir yapıya sahip olan TMGT, bu hedefleriyle bağlantılı olarak düzenli yayın faaliyetine önem vermiştir. 1957-1960 yılları arasında *TMGT Gazetesi*'ni, 1960-1968 yılları arasında ise *Gençlik* dergisini yayımlamıştır. Bu yayınları, ülke gençliğinin ilerleme ve kalkınma yolunda neler yapması gerektiğine dair görüşlerini ifade eden ve aynı zamanda bir dernek olarak bu yönde kendi faaliyetlerini duyuran bir içeriğe sahiptir. Amaç ise -onların ifadesiyle- Atatürk yolundan gidilmesi ve devrimlerin sürdürülmesiydi. Buradan hareketle bu çalışmada, TMGT'nin Türkiye'nin nasıl kalkınmış bir ülke olacağına ilişkin görüşleri, Türkiye'deki gençlerin problemlerini ne şekilde ele aldıkları ve gençlerden modernleşme yolunda neler beklediklerine dair görüşleri *TMGT Gazetesi* ve *Gençlik* dergisindeki metinlerin içerik analizi tekniğiyle incelenmesiyle tespit edilmeye çalışıldı. Genel başlıklar metinlerde yürütülen bu teknik ile belirlendi. DP'ye yönelik eleştiriler, farklı gençlik gruplarının sorunlarını ne şekilde ele aldığı, uluslararası gençlik kuruluşlarıyla kurulan ilişkilerde neye önem verildiği gibi sorulardan hareketle ilk bölümde düşüncelerini şekillendiren dünya ve o dünya içerisinde Atatürk devrimlerini sürdürme amacının neyi gerektirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise *Gençlik* dergisi incelenerek yine TMGT'nin bu yöndeki söylemlerini analiz etmek üzere dergideki metinlerden belli temalar belirlenmiştir. Bu bölümde derneğin ulusal ve uluslararası sorunlar karşısındaki tutumları ve gençlikten beklentileri analiz edilmeye çalışıldı. Bunun için 1960'lı yıllarda ulusal ve uluslararası planda yaşanan gelişmeleri anlamak gerekiyordu. Çünkü bu gelişmeler doğrultusunda, Atatürk devrimciliği farklı gruplar tarafından farklı biçimlerde tarif edilmeye başlamıştı. Bu yüzden çalışma boyunca gençliğe dair söylem ve eylemlerinin yanı sıra onların Atatürk devrim yolunu nasıl tanımladıklarının gösterilmesi hedeflendi.

Anahtar Kelimeler: TMGT, Gençlik, Kalkınma, Batılılaşma, Atatürk Devrimciliği.

ABSTRACT

TURKISH NATIONAL YOUTH ASSOCIATION (1951-1968)

Elif Tosun
July, 2019

Turkish National Youth Association that has started her activity at 21 December 1951 was the organization that has aimed to bring together to the different youth groups of this period like university students, women, labours and peasents and tried to find solution to their problems from her own perspectives and also represent them both at international platform and also national level. TMGT has been created as a confederation that has brought together to different organizations-not only the ones for youths- gave also priority to publications related with her aim to represent Turkish youth. TMGT has published *TMGT Gazetesi* between the period of 1957 and 1960 and then continued with *Gençlik* jounal from 1960 to 1968. These publications has a content that involved her view related with the roles of Turkish youths on the way of national improvement and development process and also has been tried to announce her own activities on the way of modernization. Her aim was –from her own statement- to keep going on the way of Atatürk and sustain his reforms. From this point of view, in this thesis, her views on how to Turkey can be a developed countries, what are the problems of youths in Turkey and what is expected from youths on the way of modernization has been tried to analyse with the method of content analysis on *TMGT Gazetesi* and *Gençlik* journal. General titles has been selected with this method. Critics to last period of Democrat Party (DP) regime, problems of different youth groups in this period and her relations with international youth organization has been analysed in first chapter and this way, has been tried to understand her aim to maintain Atatürk reformism. Secondly, with the same method on *Gençlik* journal, has been selected some themes as an indication of this Atatürk reformism and youth problems and discourses on the way of modernisation. This chapter has also tried to analyse attitudes of this confederation on not only national issues but also international ones and her advices to different youth groups. It has also needed to understand national and international dynamics of 1960s. Because, in this period of time, Atatürk reformism was shaped differently from different groups. Because, in this period of time, Atatürk reformism was shaped differently from different groups. So I have also tried to analyse her way of Atatürk reformism at this period of time.

Key Words: TMGT, Youth, Development, Westernization, Atatürk Reformism.

ÖN SÖZ

Türkiye'de 1968 hareketini anlamaya yönelik kısa bir çalışma hazırlarken, ikincil kaynaklarda Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı adlı bir derneğin adından bahsedilmesine rağmen hakkında yapılmış doğrudan bir çalışma olmadığını görmek böyle bir çalışmaya başlarken hareket noktam olmuştu. Başlangıçta, amacını ve neler yaptığını merak ettiğim bu derneğin uluslararası gençlik kuruluşlarıyla da ilişkiler yürütmesi ve ulusal düzeyde farklı gençlik gruplarını bir araya getirme amacı taşıması, bulunulan dönem içerisinde bunun ne derece mümkün olduğu sorusunu aklımda canlandırdı. Bu noktadan sonra kütüphanelerden topladığım kaynaklarla bu yönde bir inceleme yapılıp yapılamayacağı üzerine düşünmeye başladım. Konu ile ilgili birincil kaynakları, Taksim Atatürk Kitaplığı, Millî Kütüphane ve İstanbul Üniversitesi Kütüphane'sinden edindim.

Derneğin amacının, onu dönem içerisindeki gençlik grupları arasında farklı bir yere koymasının yanında dönemin sadece Türkiye'de değil, dünyanın pek çok noktasında yaşanan bir 1968 hareketi dönemine rastlaması benim için önemli bir hareket noktasıydı. Bu süreçte ne yaptığını, öncesinde nasıl söylemlerde bulunduğunu ve bir gençlik kuruluşu olarak onlara yönelik söylem ve eylemlerinin neler olduğunu anlama hedefiyle yola çıktım. Bulduğum kaynaklar, biri 28 Nisan 1960 diğeri Haziran 1968 hareketleri olmak üzere Türkiye tarihinde yaşanan iki üniversiteli öğrenci hareketi dönemini ve bu dönem içerisinde TMGT'nin söylemlerini değerlendirme imkanı veriyordu. Fakat öğrenci hareketlerini inceleyen birçok eserde zaten bu süreçte yaşanan eylemler ve gençliğin beklentileri incelenmişti. Bu yüzden burada yaptığım analizlerde onların Atatürk dönemiyle kurdukları bağı, gençlikten beklentilerini ve geleceğe dönük kaygılarını göstermeyi amaçladım. Ayrıca onların yaşanan bu öğrenci hareketleri süreçlerindeki konumlarını değerlendirmeye ve bunun da ötesinde dönemin farklı gençlik gruplarını temsil etmeyi ne derece başarabildiğini ve uluslararası düzeyde hangi gençlik kuruluşlarıyla ilişki kurduğunu anlamaya çalıştım. Amacım 28 Nisan 1960 veya 1968 hareketi üzerine doğrudan bir şeyler söylemekten ziyade bu tarihsel süreç içerisinde TMGT'nin tutumunu, söylem ve eylemlerini değerlendirmeye çalışmaktı. Bu derneğin bütün faaliyet raporlarına ulaşılamaması sebebiyle neyi neden yaptıkları ve yaparken ne hedeflediklerini, çıkardıkları süreli yayınlardan hareketle değerlendirmeye çalıştım. Hangi dönemde hangi konuların öne çıktığını o dönemde siyasal alandaki tartışmaları da değerlendirerek bir bağlama oturtmaya çalıştım. Böylece amacım elimden geldiğince tarihsel olarak TMGT'nin sosyal, ekonomik ve siyasal sisteme dair görüşlerini ve gençliğin sorunlarını nasıl değerlendirip bunlara karşılık gençlikten neler beklediğini gösterebilmekti.

Bu süreçte çalışmayı yürütebilmemde bana yardım ve kolaylık sağladıkları için birkaç kişiye teşekkür etmek istiyorum. Öncelikle Millî Kütüphane'de araştırma yaptığım süreçte beni evinde misafir eden ve bana her türlü kolaylığı sağlayan akrabalarıma çok teşekkür ediyorum. Ardından bu süreçte her zaman yanımda olan ve bu çalışmayı bitirmemde verdikleri manevi desteği yadsıyamayacağım iki özel insana teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Tıkandığım noktalarda beni dinleyip yeniden yolumu bulmama yardım ettikleri için Selen'e ve Meral'e çok teşekkür ediyorum. Onların bu

süreçteki desteği ve beni sürekli yüreklendirmesi benim için çok anlamlıydı. Bütün bu süreçte maddi ve manevi desteklerini her an arkamda hissettiğim aileme de çok şey borçluyum. Bu noktaya gelmemde onların verdiği emek ve her zaman bana gösterdikleri sabrın büyük bir payı mevcut.

Tezin yazılma sürecinde yolumu tayin etmemi sağlayan ve dağıldığım noktalarda yerinde uyarılarıyla yolumu bulmama yardımcı olan tez danışmanım Fahriye Dinçer'e de teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Sadece tezin yazılma sürecindeki yardımları sebebiyle değil, daha önce kendisinden aldığım derslerle de dünyayı algılayışımı ve tarihe bakışımı değiştirdiği için hayatımda her zaman önemli bir yeri olacaktır. Son olarak çalışma ortaya çıktıktan sonra vakit ayırıp büyük bir özenle okuyan ve değerli katkılarda bulunan Halil Akkurt hocama da teşekkür etmek istiyorum.

İstanbul; Temmuz, 2019 Elif Tosun

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ÖN SÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **xi**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi 1

1.2. Araştırma Yöntemleri 4

1.3. Çalışmanın Bölümleri 9

2. TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI VE YAYINCILIK FAALİYETLERİ **12**

2.1. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın Kuruluşu 12

2.2. TMGT'nin Yayıncılık Faaliyetleri 16

2.3. TMGT'nin Yöneticileri ve Yazar Kadrosu 21

3. *TMGT GAZETESİ* (1957-1960) ÜZERİNDEN TMGT POLİTİKALARI **25**

3.1. Atatürk Devrimciliği Üzerine 25

3.1.1. Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kısa Bir Bakış ve "Altı Ok"un 1945 Sonrası Yaşadığı Değişimler 27

3.1.2. Demokrat Parti İktidarı 34

3.1.3. *TMGT Gazetesi* ve Atatürk Devrimciliği (1957-1960) 38

3.2. TMGT'nin Kurumsal İlişkileri ve Gençlik Politikaları (1957-1960) 44

3. 2. 1. Uluslararası Sistemin Yapısı ve Gençlik Kuruluşlarıyla İlişkiler 44

3.2.1.1. Savaş Sonrası Avrupa'da Gençlik ve TMGT 45

3.2.1.2. NATO Gençliği ve TMGT 48

3.2.1.3. Dünya Gençlik Birliği -World Assembly of Youth (WAY) 51

3.2.1.4. Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıslı Gençlik İle İlişkiler 54

3.2.2. Türkiye'de Gençlik ve TMGT'nin Ulusal Kuruluşlarla İlişkileri (1957-1960).....57

3.2.2.1. Türkiye'de İşçi Sorunları ve TEKSİF İle İlişkiler.....59

3.2.2.2. Köy Kalkınması ve Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti ile İlişkiler.....64

3.2.2.3. Genç Kadınların Sorunları ve Türk Kadınlar Birliği ile İlişkiler (1957-1960).....67

3.2.2.4. Üniversiteli Gençliğin Sorunları ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) İle İlişkiler.....70

4. *GENÇLİK* DERGİSİ ÜZERİNDEN TMGT POLİTİKALARI (1960-1968) ..78

4.1. "İkinci Cumhuriyet" Söylemi (1960-1965).....79

4.1.1. 1961 Anayasası ve TMGT'nin "Evet Kampanyası".....84

4.1.2. İstikrarsız Koalisyonlar ve Reform Beklentisi.....86

4.1.2.1. Dinde Reform Söylemi.....91

4.1.2.2. Eğitimde Reform Meselesi.....95

4.1.2.2.1. TMGT'nin Yedek Öğretmen Subaylığa Desteği.....97

4.1.2.2.2. Köy Enstitülerine Dönüş Kampanyası.....98

4.1.2.3. *Gençlik*'e Göre Nasıl Kalkınırız?.....102

4.2. 1965 Yılı: *Gençlik* Dergisinde "Reform" Söylemi.....105

4.2.1. Dış Politikada Yeniden Kıbrıs Sorunu.....106

4.2.1.1. Gençlik'in Cezayir Meselesine Bakışı.....109

4.2.1.2. Kıbrıs Sorununda "Uluslararası Alanda Yalnız Bırakılmak".....111

4.2.2. Reform Söyleminin Diğer Yüzü: Kalkınma Zorunluluğu.....113

4.2.2.1. Bağımsız Ekonomi İçin Milli Petrol Kampanyası.....115

4.2.2.2. Toprak Reformu Nerede?.....116

4.2.2.3. TMGT'nin İşçi Hareketlerine Desteği.....119

4.2.2.3. "Kalkınma Savaşı" ve "Açlıkla Savaş" Kampanyaları.....122

4.2.2.4. Birleşmiş Milletler'e Yönelik Eleştiriler.....124

4.2.2.5. "Milli Savunma Stratejisi" Semineri.....125

4.2.2.5. 1968'in Şafağında TMGT ve Solda "Güç Birliği" 128

4.3. TMGT'nin Gençlik Politikaları (1960- 1968) 132

4.3.1. Uluslararası Gençlik Kuruluşlarıyla İlişkiler (1960-1968) 136

4.3.2. Türkiye'de Gençlik ve TMGT (1960- 1968) 144

4.3.2.1. "Değişen Bir Cemiyette Genç Kadının Rolü Semineri" Vesilesiyle Türkiye'de Genç Kadınların Sorunları 145

4.3.2.2. Köy Kalkınması için Çalışma Kampları 148

4.3.2.3. Köylü Gençliği Örgütleme Sorunu 151

4.3.2.4. TMGT'nin Genç İşçi Kolları Kurma Girişimi 152

4.3.2.5. Üniversiteli Gençliğin Sorunları 154

4.3.2.5.1. Kültürel Kalkınma Sorunu 156

4.3.2.5.1.1. Çok Sesli Müzik Çalışmaları 157

4.3.2.5.1.2. Folklor Çalışmaları 159

4.3.2.5.1.3. Tiyatro Çalışmaları 160

4.3.2.5.2. Turizm Müdürlüğü'nün Çalışmaları 162

4.3.2.5.2. Üniversite Reformu 165

4.3.2.5.3. Öğrenci Kuruluşlarının Birleştirilmesi 169

4.3.2.5.4. Güç Birliği'nden Solda Ayrışmalara 175

4.3.2.5.5. Türkiye'de 68 Üzerine 178

5. SONUÇ 183

KAYNAKÇA 190

EKLER 207

Ek 1. TMGT'yi Oluşturan Farklı Kuruluşlar 207

Ek 2. *TMGT Gazetesi* ve *Gençlik* Dergisi İle İlgili Birkaç Görsel 208

Ek 3. Bursa Nutku 223

Ek 4. Anayasa'ya Evet 224

Ek 5. Kıbrıs Krizi Üzerine 1964 Yılında Birleşmiş Milletler'e Gönderilen Broşür 225

Ek 6. TMTF'nin Kültür Festivalinden Birkaç Görsel 226

Ek 7. Turizm Müdürlüğü'ne Ait Bir Broşür 229

Ek 8. Filistin'de Yaşananlara İlişkin Bir Broşür 230
ÖZ GEÇMİŞ 231

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AP: Adalet Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

CENTO: Central Treaty Organization

CENYC: Council of European National Youth Committees

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CIA: Central Intelligence Agence

CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

DDKO: Devrimci Doğu Kültür Ocakları

Dev-Genç: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DÖB: Devrimci Öğrenciler Birliği

DP: Demokrat Parti

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

Euratom: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

EYC: European Youth Campaign

FAO: Food and Agriculture Organization

FKF: Fikir Kulüpleri Federasyonu

ICFTU: Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu

ILO: International Labour Organization

IUS: International Union of Students

KP: Komünist Parti

MBK: Millî Birlik Komitesi

MDD: Millî Demokratik Devrim

MP: Millet Partisi

MTTB: Millî Türk Talebe Birliği

NATO: North Atlantic Treaty Organization

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development

TDO: Türk Devrim Ocakları

TEKSİF: Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Federasyonu

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TKB: Türk Kadınlar Birliği

TMGT: Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı

TMTF: Türkiye Millî Talebe Federasyonu

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TSEKP: Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi

Türk-İş: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

TTGO: Türkiye Tarım Gençliği Ocakları

TİB: Türkiye İzciler Birliği

TZC: Türkiye Ziraatçılar Cemiyeti

WAY: World Association of Youth

WFDY: The World Federation of Democratic Youth

YTP: Yeni Türkiye Partisi

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu tez çalışmasında 1950'li yılların başında kurulmuş bir gençlik derneği olan Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın (TMGT) 1956 yılı Aralık ayı itibariyle çıkarılmaya başlanan *TMGT Gazetesi* ve 1960'dan 1968'e kadar *Gençlik* adıyla yayın hayatına devam eden dergisi incelenecektir. Buradan hareketle adı geçen derneğin hangi amaçla kurulduğu, neler söylediği ve ne tür faaliyetlerde bulunduğunun anlaşılması planlanmaktadır. Bu süreli yayınlar incelendiğinde görülmektedir ki TMGT, 21 Aralık 1951 tarihinde Türk gençliğini bir çatı altında birleştirmek ve aynı zamanda uluslararası alanda temsil etmek hedefiyle kurulmuş konfederatif[1] bir teşkilattır. Türkiye'de 28 Nisan 1960 olaylarına uzanan süreçte yaşanan gençlik olayları ve Haziran 1968'de başlayan gençlik isyanlarının öncesi ve sonrasını inceleyen pek çok eserde bir gençlik teşkilatı olarak ilgili kuruluşun adı geçmektedir. Bu çalışmalarda TMGT, daha çok Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) yakın bir teşkilat olarak değerlendirmekte ve bahsedilen öğrenci hareketliliği dönemlerinde neler yaptığından bahsedilmektedir.[2]

TMGT 1951 yılının sonlarından 1980 askerî müdahalesine kadar faaliyetlerini sürdürmüş bir gençlik kuruluşudur. Bu çalışmada, hakkında yapılmış doğrudan bir çalışma olmamasından hareketle TMGT'nin politik tutumlarının ve gençliğe yönelik söylem ve faaliyetlerinin incelenmesi planlandı. Araştırmaya başlarken ilk olarak TMGT'nin birkaç faaliyet raporuna ulaşıldı.[3] Bu raporlardan görüldüğü kadarıyla TMGT, ulusal gençliği bir araya getirmek ve sorunlarını ele almak gibi bir amaca sahip olduğu gibi bu doğrultuda uluslararası gençlik kuruluşlarıyla da görüşmeler

[1] Ek 1. TMGT'yi Oluşturan Farklı Teşkilatlar
[2] Nadire Mater, **Sokak Güzeldir: 68'de Ne Oldu?** (İstanbul: Metis Yayınları, 2009). Oral Çalışlar, **68' Başkaldırının Yedi Rengi** (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1989). Cüneyt Akalın, **Düşler ve Gerçekler: Tanıklarıyla Dünyada ve Türkiye'de 68** (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 2000). Demet Lüküslü, **Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi** (Ankara: Dipnot Yayınları, 2015).
[3] **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı- 1958-1959 Faaliyet Raporu** (İstanbul: Ercan Matbaası, 1959). **TMGT-1960-1961 Faaliyet Raporu**, (İstanbul: Ercan Matbaası, 1961). **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı- 1962-1963 Faaliyet Raporu**, (İstanbul: Tan Matbaası, 1963).

gerçekleştiriyordu. Ulusal düzeyde farklı gençlik gruplarını temsil etmek amacıyla bağlantılı olarak ulusal düzeyde bazı kuruluşlarla ilişki kurmaya ve sadece üniversiteli gençlik ile sınırlı kalmayarak bütün gençliği temsil eden bir teşkilat olmaya çalışıyordu. Bu noktadan sonra bu teşkilatın bu konuda ne kadar başarıya ulaşabildiği, farklı gençlik gruplarına dair nasıl bir söylemi olduğu ve üniversiteli gençlikle bu süreçte kurduğu ilişkilerde onlardan neler beklediğini ele alan bir çalışma yapılabileceği düşünüldü. TMGT'nin faaliyet raporlarının hepsine ulaşılamasa da mevcut kaynaklar incelendiğinde kuruluşun bir de yayıncılık faaliyetleri yürüttüğü görülmüştür. Bir Dokümantasyon komisyonu aracılığıyla bazı eserler bastırılmış[4] ve Basın Yayın Komisyonu aracılığıyla biri *TMGT Gazetesi* diğeri ise *Gençlik* dergisi[5] olmak üzere iki süreli yayın çıkarılmıştır.

TMGT'nin aylık olarak çıkarılan bu süreli yayınlarının tam olarak hangi yıl başlayıp hangi yıl sonlandığı tespit edilemese de ulaşılabilen ilk yayın organı 1956 Aralık ayında çıkarılmaya başlanan *TMGT Gazetesi'*dir ve bu gazetenin 1960 yılı Aralık ayına kadar 35 sayı çıktığı tespit edilmiştir. Ardından 1960 sonundan 1968 Nisan ayına kadar *Gençlik* dergisi adında bir yayın çıkarılmaya başlanmıştır. İkisi bir arada düşünüldüğünde 1956 Aralık ayından 1968 Nisan ayına kadar bu süreli yayınlar toplamda 122 sayı çıkarılmıştır.[6] Bunlar arasından *Gençlik* dergisinin ilk iki sayısı ve *TMGT Gazetesi*'nin ise 14. ve 32. sayıları olmak üzere iki adet sayısı bulunamamıştır.

TMGT Gazetesi ve *Gençlik* Dergisi incelendiğinde TMGT'nin ulusal düzeyde gençliği bir araya getirmekte ve uluslararası alanda gençlikle kurduğu temaslarında ana hedef olarak Atatürk devrimlerini, kaldığı yerden devralıp ilerletmek amacını taşıdığı da görülmektedir. Bunun ise çağdaş ve demokratik Batı devletleri ile iyi ilişkiler kurmak, onların modernite seviyesini yakalamak ve onlar gibi kalkınmış bir toplum olmak ile mümkün olduğuna inanılmaktadır. Bu amaç 1961-1962 yılı faaliyet raporunda da ifade

[4] **Kıbrıs Meselesi ve Türkiye** (İstanbul: Anıl Matbaası, 1954). İsmet Giritli, **27 Mayıs'tan İkinci Cumhuriyete-Günün Bazı Meseleleri Üzerine Düşünceler** (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1961). Şerif Tekben, **Neden Köy Enstitüleri** (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları,1962). Alp Kuran, **Kapalı İktidar** (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962). Alp Kuran, **Petrol ve Gençlik** (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1965). Robert J. Alexander, **İktisadi Kalkınmanın Esasları**, çev. Arif T. Payaslıoğlu (Ankara: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1964). Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, **Kanun Benim**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1965). **Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları** (Ankara: Ulusal Basımevi, 1968).

[5] Ek 2. TMGT Gazetesi ve Gençlik Dergisi ile İlgili Birkaç Görsel

[6] Gençlik dergisinin 1970 yılında üzerinde numarası bulunmayan bir sayısına daha ulaşılsa da hangi sayı olduğu bilinemediğinden derginin Nisan 1968'den sonra devam edip etmediği tespit edilememiştir.

edilmektedir. Buna göre TMGT Basın Yayın Komisyonu'nun çalışmalarına yön veren ilke "devrimcilik"tir. Devrimcilik ise şu cümlelerle ifade edilmektedir: "Atatürkçü Türk gençliğinin örgütü olan TMGT'nin bir kolu olarak devrimlere bağlıyız ve devrimleri savunuyoruz. Atatürk Devrimlerinin bütünlüğüne, hepsini gerçekleştirmenin ve yenilemenin gençliğe düşen en büyük ödev olduğuna inanıyoruz."[7]

Buradan hareketle çalışmanın bu iki süreli yayın organı üzerinden 1951 Aralık ayında faaliyetlerine başlayan TMGT'nin 1968'e kadar olan serüvenini ele almasına karar verilmiştir. Gazetenin çıkarılmaya başladığı 1956 Aralık ayından öncesine dair yine yayın organlarının içeriğinde elde edilen bilgilerle önce kuruluş amacı ve yapısı ele alınacaktır. Ardından *TMGT Gazetesi* üzerinden Demokrat Parti (DP) iktidarının son yıllarındaki söylem ve eylemlerine bakılacaktır. Daha sonra ise Gençlik dergisi üzerinden 1960'dan 1968'e uzanan dönem incelenecektir.

1957'den 1968'e uzanan on bir yıllık süreç, haberleşme olanaklarındaki artış ile birlikte insanların dünyadaki gelişmeleri de yakından izleyerek giderek politikleştiği bir döneme denk gelmektedir. Dünyadaki tartışmalardan haberdar olan gençlik, Batılı devletlerin modernleşme ve kalkınma vaatlerini sorgulamaya ve onların aslında sömürgeci gayelerinin devam ettiği düşüncesine dayanan bir tutum takınmaya başlamıştır. Diğer taraftan, dünyada Sovyetler Birliği'nin devlet sosyalizmine karşı ciddi bir direniş oluşmaya başlamıştır.[8] Uluslararası sistemdeki yeni arayışlar, haberleşme olanaklarındaki artış ile birlikte gençliğin de gündemine girmeye başlamıştır. Yani bu yayın faaliyetlerinin devam ettiği on yılı aşkın sürecin, uluslararası alanda yaşanan gelişmelerden gençlerin de giderek artan oranda etkilendiği bir döneme rastlaması nedeniyle önemli olduğu söylenebilir. TMGT'nin böyle bir dönem aralığında, ülkedeki farklı gençlik gruplarının sorunlarını ne şekilde ele aldığı ve bunlara yönelik nasıl çalışmalar gerçekleştirildiği cevap aranması planlanan önemli sorulardan biridir. Atatürk devrimleri doğrultusunda faaliyetler yürütmek ve ulusal düzeyde farklı gençlik gruplarını bu hedef doğrultusunda örgütlemek gibi bir amaçla yola çıkan teşkilatın bu konjonktürden nasıl etkilendiğinin ve kendi devrimciliğini nasıl tanımladığının anlaşılması hedeflenmektedir.

[7] Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, **1961-1962 Çalışma Raporu** (İstanbul: Tan Matbaası, 1962), 40.
[8] Charles Tilly, **Toplumsal Hareketler 1768-2004**, çev. Orhan Düz (İstanbul: Babil Yayınları, 2008), 113-118.

TMGT'nin çıkardığı gazeteyi veya dergiyi Türk düşün hayatında yeni bir yol ve yöntem sunan ve teorik düzeydeki tartışmalarda büyük izler bırakmış olan yayınlar olarak nitelendirmek zordur. Fakat bu dönem aralığında yeni eser çevirileri, Türk düşün hayatında *Yön* dergisinin yakaladığı dinamizm, 1961'de Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) kuruluşu gibi gelişmeler de gençliğin dünyası üzerinde etkide bulunmaktadır. Sonuç olarak kuruluş amacı ülkeyi modern ve kalkınmış toplumlar arasına taşımak için Atatürk yolunda gitmek olan bir teşkilâtın, bu yeni fikirlerden ne şekilde etkilendiği, bu süreçte toplum yapısında meydana gelen değişimler karşısında Atatürk devrimcisi olmayı nasıl tanımladığı sorularına cevap aranmasının önemli olduğu düşünüldü. Çünkü söz konusu dönem, birçok bireyin Atatürk'e referans verdiği, fakat onu ve ilkelerini yorumlayışı ve varış noktasındaki hedefleri konusunda birbirinden farklı yaklaşımların ortaya koyduğu bir dönemdi. Dolayısıyla Atatürk devrimciliği denilen şeyin statik olmadığı, içeriğine yeni bir şeyler eklemlenmeye müsait olduğu ortaya çıkıyor ve mevcut dönem aralığında Atatürk'ü takip etmenin neyi gerektirdiği de önemli bir soru haline geliyordu.

1.2. Araştırma Yöntemleri

TMGT'nin gençliği örgütleyen bir çatı kuruluş olması ve seslendiği kitlenin gençlik olması, mevcut dönem içerisinde onun gençliği nasıl tanımladığına ve ondan neler beklediğine bakmayı gerektirir. Her dönemin ve her ülkenin gençliğinin sahip olduğu özellikler ve onların kendilerini tanımlayış biçimleri farklılaşabilmektedir. İşte bu tanımlanış, her ülkenin gençliğinin hem uzun süreçler içerisinde oluşan tarihsel mirasıyla hem de dünya ile nasıl bir ilişki kurduğuna bağlı olarak şekillenir. Hangi devletlerle ilişki kurulduğu, verilen eğitimin şekli ve niteliği, kendisine belirlediği ilerleme yolu ve modeli, düşünce dünyası üzerinde kaçınılmaz bir biçimde etkide bulunmaktadır. Bu yüzden burada inceleme öznesi olan kurumun kendisini dayandırdığı geçmiş mirası ve o günün konjonktürüyle kurduğu ilişki çerçevesinde belirlenmiş olan söylem dünyasının anlaşılması hedeflenmektedir. Böylece gençliğe dair söylemlerinin ve eylemlerinin nereden esinle gerçekleştiği ve bunlara önem verilmesine sebep olan geçmiş mirasının anlaşılması mümkün olacaktır.[9]

[9] W. Lawrence Neuman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri,** c.1, çev. Sedef Özge (Ankara: Yayınodası Toplumbilim Dizisi, 2014), 81-86.

İnsan bilgisi, ahlaki açıdan neyin doğru veya yanlış olduğunu belirten kurallara ve politikalara bağlı olarak şekillenir. Daha temeldeyse modern düşüncenin, insanın "diğerinin kendisiyle aynı olması" gerektiği yönünde geliştiği söylenir.[10] Bu aynılık söylemler yoluyla inşa edilir. Michel Foucault'ya göre bu söylemin üretimi, "her toplumda, görevleri onun gücünü ve tehlikelerini önlemek, bellisiz olagelişlerini dizginlemek, ağır korkulu maddiliğini savuşturmak olan birtakım yollarla, hem denetlenmiş, hem ayıklanmış, hem de örgütlenmiş ve yeniden paylaştırılmıştır."[11] Bir başka ifadeyle, söylemsel olarak tarihi süreçte neyin doğru olduğu baskıcı bir dışlama sistemi içerisinde belirlenmiştir ve bu tarihi süreç, bilgi dünyamızı belli bir biçimde şekillendirmiştir. Dünyaya ilişkin yorumlar ve bir yazarın kaleminden yansıyan kişisel dünya böyle sınırlar içerisinde oluşur. Bu çalışma, gerçekliğin farklı toplumsal aktörler tarafından nasıl şekillendirildiğini göstermeye çalışan bir perspektiften hareket etmektedir. Fakat bir gençlik çevresinin toplumu nasıl algıladığına, onu nasıl tanımladığına, onun sorunlarına nasıl yanıtlar ürettiğine bakarken aslında bu düşüncelerin, dünyayı algılayışımızı sınırlayan ve şekillendiren söylemler dünyasının içerisinde oluşmuş olduğunu ve yine konjonktürel değişimler doğrultusunda farklılaşmaya açık olduğunu kabul etmek gerekir.

Örneğin, 1960'lı yıllar Batının modern dünya uygarlığının temsilcisi olduğunun ve onu takip etmeye yönelik ilerlemeci anlayışın sorgulandığı yıllardır. ABD'de siyahlara yönelik hareketlere karşı ciddi protestolar ve ayaklanmalar yaşanır. Cezayir'de yürüttüğü savaş ile Fransa yoğun bir tepki toplar. ABD'nin Vietnam müdahalesiyle de iyiden iyiye yükselen huzursuzluğun olduğu bu dönemde, Batının ilerlemeci modeli sorgulanmaya ve Marksist sosyalist alternatifin varsayımları da tartışılmaya başlayacaktır. Yüksek sanayileşmeye sahip bir refah ülkesi olan ABD, hem sıradan halkın eylemliliği hem de sosyal refahın bölüşümü hususlarında ciddi eleştirilere maruz bırakılmaktadır. Bu durum artık kalkınma uğruna takip edilen yol konusunda da ciddi eleştiriler oluşturmuştur. Sovyet tarzı Marksizm ile Batı kapitalizminin tartışmaya açılması, 1960 sonlarında Berkeley, Paris, Berlin ve Prag'daki öğrenci hareketlerinin arkasındaki önemli bir dinamik olarak ele alınmaktadır. Artık üniversite kürsülerinde alternatif yollar üzerine tartışmalar başlamıştır.[12]

[10] Michel Foucault, **Söylemin Düzeni**, çev. Turhan Ilgaz (İstanbul: Hil Yayın, 1987), 7.
[11] **age**, 23-38.
[12] Georg G. Iggers, **Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı** (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2016), 113-117.

Dünyada bu denli değişimler yaşanırken Türkiye'nin de bu süreçlerden etkilenmemesi ve bu durumlar karşısında gençlikten beklentilerin veya ülkenin sorunlarına dair görüşlerin yeniden ele alınmaması mümkün değildir. Bu durum, her zaman yeni ve eskiden kopuk bir politik anlayışa dayanmak zorunda değildir. Fakat ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal sistemine dair değişimlerine kaynak olarak gösterilen Atatürk devrimciliğine dayalı dünya görüşünün ve bu doğrultuda gençliğe dair politikaların tarihsel süreç içerisinde yeniden ele alınmasının gerekmiş olması muhtemeldir. Çünkü tarih içerisinde bireyin düşünce dünyasına etki eden siyasal, ekonomik, toplumsal ortam aslında her geçen gün bir değişim içerisindedir. Bu süreç "akıcı ve kırılgan"dır. "İnsanlar devam eden iletişim ve uzlaşma süreçlerinde ötekilerle etkileşimde bulunarak -belli ölçüde geçmiş mirasına dayansa da- yarına dair görüşlerini sürekli inşa eder."[13] Dolayısıyla günden güne yaşanan değişim süreçlerinin söylemler üzerinde nasıl bir değişim yarattığına bakılması oldukça anlamlıdır. Örnek vermek gerekirse 1920'lerin sonlarında CHP'nin ilkeleri olarak oluşturulmaya başlamış ve 1930'lu yılların şart ve dinamiklerindeki gelişmeler doğrultusunda şekillenen altı okun 1945 sonrasının liberalleşme söylemleri içerisinde aynı kalması mümkün değildi. Ya da her geçen gün köylünün yaşadığı toplumsal değişimler ve işçi sınıfının büyümesi karşısında sınıfların varlığını görmezden gelmek de mümkün değildi. Bu yüzden TMGT'nin süreli yayınları incelenirken tüm bu süreçlerin teşkilatın söylem dünyası üzerinde nasıl değişimler yarattığı veya yaratıp yaratmadığına bakılmasına karar verildi.

Söylemlerin yaygınlaşmasında ve topluma nüfuz etmesi sürecinde medyanın önemli bir rolü ve işlevi olduğu bilinir. Belirli bir amaç uğruna bir araya gelen gruplar da -yine o günün konjonktürü içinde şekillenmiş olan- düşüncelerini topluma yaymakta ve o düşünce etrafında bir kitle oluşturmakta medyanın gücünden faydalanmaktadırlar. Fakat üretilen söylemler bazen egemen ideolojiler doğrultusunda olduğu gibi bazen de ona bir karşıtlık içeriyor olabilir. Bu "zırhlarla kuşatılmış egemen söylemler"in[14] sorgulanabilir ve zaman içerisinde değişebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Yani bu söylemler insanları bir araya getirmeye çalışırken aslında karşıtları da bir araya getirebilir ve yine karşıt düşüncelerin de kendi içerisinde bölünmesi mümkündür. Bu da kitlelerin birlikteliğinin değişen toplumsal, ekonomik, siyasi sistemler içerisinde

[13] W. Lawrence Neuman, **age**, 132.
[14] Hilal Çelik, Halil Ekşi, "Söylem Analizi", **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, c. I, s. 27 (2008): 105.

oluşmasından ve yine iç ve dış gelişmeler paralelinde değişebilmesinden kaynaklanmaktadır. Basın- yayın faaliyetlerinin ya da daha genel anlamıyla medyanın tam da bu noktada halk için bir ortak gündem oluşturmakta yadsınamaz bir rolü mevcuttur. Tehlikenin ne olduğu, neyin iyi olduğu medya yoluyla şekillenmektedir.[15] İncelenecek dönemin önemi de basın yayın ve haberleşme olanakları açısından artan olanakların olduğu, farklı çevrelerin basın yayın faaliyetleri aracılığıyla da kendi düşüncelerini artan oranda yaymaya başladığı bir döneme denk gelmesindedir. Bu da fikir tartışmalarını ve söylemsel çatışmaları beslemektedir ve bu ortamda TMGT'nin bu iki yayını aracılığıyla nasıl bir tutum izlediğini anlamak mümkündür.

Bu tarihsel süreç içerisinde ele alınacak konuları belirlemeden önce Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın 1956 Aralık ayı ile 1960 Kasım ayına kadar *TMGT Gazetesi*; 1960-1968 arası ise *Gençlik* dergisi adıyla çıkarılan; ikisi toplamda 122 sayısı incelenmiş ve bunlara dair bir içerik dökümü oluşturulmuştur. Bu yayınların mevcut konjonktürde TMGT'nin siyasi, ekonomik, toplumsal görüşlerini ve gençliğe dair söylem ve eylemlerini ortaya koyan bir niteliğe sahip olması sebebiyle içerik analizi tekniğiyle[16] belli başlıklar oluşturulmuş ve bunların altında TMGT'nin o konudaki söylem ve eylemlerinin toplanmasına karar verilmiştir. Görüşlerinde referans noktası olarak Atatürk'ün gösterilmesi sebebiyle öncelikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında altı okun oluşum süreci ve 1945 sonrasında bunların anlamlandırılmasında yaşanan dönüşümler ele alınmıştır. Ardından önce gazete sonra dergiden ekonomik, toplumsal ve siyasal alandaki sorunlara ilişkin söylemler belirlenmiştir. Daha sonra tüm söylemlerin dönem içerisinde nasıl bir anlamı olduğu yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma sürecinde öncelikle DP'nin son yıllarında çıkan *TMGT Gazetesi'*nde rejime yönelik eleştiri içeren metinler toplandı ve bu metinlerdeki eleştiri noktalarına karşılık çözüm yolu olarak neyin sunulduğu ortaya konulmaya çalışıldı. Yine gazetedeki metinlerden TMGT'nin kalkınmanın neden ve nasıl bir yöntemle gerçekleşeceğine dair görüşleri incelendi ve buradan hareketle köyün kalkınmasını hangi açılardan önemsediği anlaşılmaya çalışıldı. Ardından başka bir başlık altında bu defa TMGT'nin uluslararası gençlik ile kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilere hangi açılardan önem verdiğine ilişkin veriler toplandı. Bunun yanı sıra işçi sınıfının

[15] Göran Therborn, **İktidarın İdeolojisi, İdeolojinin İktidarı**, çev. İrfan Cüce (İstanbul: İletişim Yayınları, 1989): 98-100.
[16] W. Lawrence Neuman, **age**, 67.

sorunlarını ne şekilde ele aldığı üzerinde duruldu ve bu dönemde işçi hareketlerinin durumu da ele alınarak onun işçi gençlikle örgütsel bir birliktelik kurma konusundaki pratikleri değerlendirildi. Bir başka başlık TMGT'nin kadınların toplumsal hayattaki konumu ve rolüne dair söylemlerini anlamak için oluşturuldu. Ayrıca bu konuda herhangi bir faaliyeti olup olmadığı da bu başlık altında değerlendirildi. Son olarak üniversiteli gençliğin yaşadığı sorunlar ve onlardan beklentileri ele alındı ve üniversiteli öğrenci gruplarıyla kurduğu ilişkiler anlaşılmaya çalışıldı. Tüm bu farklı gençlik gruplarıyla kurduğu ilişkileri değerlendirirken TMGT'nin yola çıkış gayesi olan gençliği örgütleme konusunun mevcut konjonktürde ne derece mümkün olduğu değerlendirildi.

Gençlik dergisinde de yine aynı teknik ile önce toplumsal, siyasal ve ekonomik görüşler toplandı. Eğitim reformu, dinde reform, işçilere sosyal haklar, toprak reformu, kalkınma yolu ve yöntemi, Kıbrıs meselesi ve Türk dış politikası olmak üzere bu dönemde öne çıkan temalar belirlendi ve dergideki metinlerden bu konulardaki söylemleri anlaşılmaya çalışıldı. Ardından 1960'dan 1968'e uzanan süreçte uluslararası gelişmeler ve ulusal ortamın etkileri göz önünde bulundurularak TMGT'nin bu süreçlerde kadın, işçi ve köylü gençliğe dair söylemlerinde bir değişme olup olmadığı ve bu konularda herhangi bir faaliyette bulunulup bulunulmadığı değerlendirildi. Bu bölümde üniversiteli gençliğe dair söylemlerinin ise dergi incelendiğinde farklı yönleri olduğu görüldü. TMGT'nin üniversiteli gençliğin kültür bakımından kalkınmasına değer verdiği tespit edildi ve buna yönelik söylem ve faaliyetleri ayrı bir başlık altında toplandı. Yine dergide TMGT'nin kalkınma sorununa verdiği önemden hareketle turizmi teşvik ettiği görüldü ve bu konudaki faaliyetler de yine ayrı bir başlıkta toplandı. Ardından üniversitede reform meselesine neden önem verdiği anlaşılmaya çalışıldı. Son olarak TMGT'nin üniversiteli gençlik kuruluşlarını birleştirme söyleminin bu tarihsel süreç içerisinde mümkün olup olmadığını değerlendiren bir başlık oluşturuldu.

Bu çalışma hazırlanırken çeşitli birincil ve ikinci kaynaklardan yararlanıldı. Çalışmanın temelini TMGT'nin iki süreli yayın organı oluştursa da aynı zamanda onun bünyesindeki Dokümantasyon Komisyonu aracılığıyla çıkardığı bazı kitaplardan da gerekli bağlamlarda yararlanıldı. Ayrıca TMGT'nin 1961'den 1968 yılına kadar haftanın bir günü İstanbul Radyosundan gençliğe seslenen bir yayın yaptığı görülmektedir. Bu yayınlara ilişkin dergide yer alan bildiri metinlerinden de gerekli

bağlamlardan TMGT'nin görüşlerinin ifade edilmesinde faydalanılmıştır. Ayrıca TMGT'de görev yapmış bazı isimlerin çıkardığı kitaplar ve gençlik hareketleri üzerine yapılan incelemelerde onlarla yapılan görüşmelerdeki söylemleri de bu çalışmaya katkı sağlamıştır. Örneğin Turhan Feyizoğlu'nun *Fırtınalı Yılların Gençlik Liderleri Konuşuyor* adlı eserinden TMGT'de görev almış Raif Ertem ve Kazım Kolcuoğlu'nun TMGT'ye ilişkin görüşleri alınmıştır. Ertuğrul Mat'ın anılarını kaleme aldığı *Demokrasi Yolunda Karınca Misali: İstanbul ve Ankara Günleri* eserinde de TMGT'yi nasıl hatırladığına bakılmıştır. Yine TMGT'de etkin ve önemli isimlerden biri olan İsmet Giritli'nin 1970 yılında yazdığı *Gençlik Hareketleri ve Ötesi* eseri de incelendi. Bunların yanında özellikle Turhan Feyizoğlu'nun dönemin gazete haberlerinden derlediği *Türkiye'de Gençlik Hareketleri* adlı dört ciltlik eseri bu çalışmaya katkı sağlayan önemli ikincil kaynaklardan bir tanesiydi. Yukarıda anılan birincil kaynakların yanı sıra Türkiye'deki gençlik hareketleri tarihi üzerine yazılmış ikincil kaynaklar ve anı çalışmaları da incelendi. Bu çalışmalarda da kısmen TMGT'nin bu tarihsel süreç içerisinde gençlik hareketleri içerisindeki yeri ele alınmaktaydı. Fakat bu çalışmada, bunun ötesine geçerek daha önce konu üzerine yapılmış doğrudan bir çalışma olmamasından hareketle TMGT'nin hem ulusal hem de ulusalararası alandaki faaliyetlerinin dikkate alınması, farklı gençlik gruplarını birleştirme amacına yönelik çalışmalarına ve dönem içerisinde başka ne tür faaliyetleri olduğuna bakılması planlandı.

1.3. Çalışmanın Bölümleri

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, TMGT'nin nasıl bir yapıya sahip olduğu, hangi kuruluşları kapsadığı, amacı ve statüsünün ne olduğu konularına değinilecektir. Ardından bu yayın organlarının nasıl bir içeriğe sahip olduğu ve buradan hareketle çalışmanın nasıl bir yöntem ile sürdürülmesine karar verildiğinden bahsedilecektir. TMGT, farklı kuruluşları da bünyesinde bulunduran konfederatif bir yapıya sahiptir. Gazete ve dergi incelendiğinde bu yayınlarda 1957-1968 dönemi aralığında TMGT'de veya ona üye kuruluşlarda faaliyetler yürüten kişilerin de görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Bu sebeple incelenecek yayın organlarının içeriği, sayfa adedi ve fiyatı gibi hususlardan kısaca bahsedildikten sonra bu isimlerden öne çıkanlar hakkında da kısaca bilgi verilecektir.

İkinci ana bölümde ise 1956 Aralık ayı ile 1960 Kasım aylarını kapsayan *TMGT Gazetesi* incelenerek TMGT'nin ulusal ve uluslararası gelişmeler karşısındaki tutumu, bir gençlik kuruluşu olarak gençlerden neler beklediği ve gençlik adına hangi gruplarla faaliyet gerçekleştirmeye çalıştığı incelenecektir. Türkiye'nin Batı bloğuna eklemlendiği ve bunun bir sonucu olarak da ekonomide ve toplumsal yapıda bazı değişimlerin yaşandığı 1945 sonrası dönemde, Atatürk ilkeleri de bir revizyon geçirmişti. Bu sebeple bu bölümde öncelikle Cumhuriyet'in ilk yıllarından alınan "devrim" mirasının söz konusu dönemde ne şekilde dönüştüğüne bakıldı. Böylece TMGT'nin "Atatürk devrimlerine bağlılık" dediğinde aslında tümüyle Cumhuriyet'in ilk yıllarına dönmeyi kast etmediğini, konjonktürel gelişmelerin "devrimcilik" tanımını belli bir biçimde etkilediğini ve TMGT'nin de bu süreç içerisinde Batı'daki tartışmalardan esinlendiğini göstermek mümkün oldu. Bu çalışmada böyle bir yol izlenmesinin nedeni ise yukarıda da belirtildiği üzere kuruluşun yayın organını çıkarmadaki amaçlarından birinin gençliğe ulaşmak ve onu Atatürk devrimleri etrafında birleştirmek olarak ifade edilmesiydi. TMGT'nin gazeteyi çıkarmaya başladığı 1956 Aralık ayında ise Demokrat Parti (DP) "devrimlerden uzaklaştığı" gerekçesiyle eleştirilmekteydi. Bu yüzden, DP'nin hangi hususlarda eleştirildiğinin ve Atatürk'e bağlılığın hangi hususlar üzerinden öne çıkarıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunun yanında Türkiye'de ulusal düzeyde örgütlenmenin çok yaygın olmadığı bir dönemde kurulan teşkilatın, farklı gençlik gruplarını örgütleme amacını ne derece gerçekleşebildiği ise önemli bir sorudur. Bu sebeple TMGT'nin gençliği nasıl bir "devrimcilik" etrafında örgütlemeye çalıştığı sorusunun ardından, mevcut konjonktürde örgütlemeye çalıştığı üniversiteli gençlik, kadın, işçi ve köylü gençliğin örgütlenme durumuna bakılarak gazete üzerinden yapılan bir incelemeyle onlara yönelik neler söyleyip neler yaptığı ve örgütleme amacının ne derece gerçekleştirilebildiği üzerinde durulmuştur.

Üçüncü ana bölümde ise TMGT'nin *Gençlik* dergisini çıkarmaya başladığı 1960'dan 1968 Nisan ayına uzanan süreç ele alınacaktır. Bu süreçte de dergiden hareketle TMGT'nin söylem ve eylemlerinin neler olduğu, dönem içerisinde hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki tartışmalardan ne şekilde etkilenildiği ve onları nasıl etkilemeye çalıştığı incelenecektir. 1960'dan 1965'e kadar hükümete destek veren bu teşkilatın 1965 itibariyle solda yaşanan bölünmeler, dünyada yaşanan gelişmeler ve yeni teorik arayışlar karşısında nasıl bir tutum belirlediği ve bu süreçte toplumsal,

siyasal ve ekonomik sorunlara yönelik çözümler ile Atatürk devrimciliğinin gereklikleri arasında nasıl bağ kurduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Ardından yaşanan bu değişim sürecinde bir gençlik kuruluşu olarak kadın, işçi, köylü ve üniversiteli gençliğe dair faaliyetlerinin neler olduğu ve onlardan neler beklediğine cevap aranacaktır. *Gençlik* dergisinin ulaşılabilen son sayısı 1968 Nisan ayında çıkarılmıştır. Fakat 1968 Haziran ayında Türkiye'de üniversite işgalleri ve ardından da üniversiteli gençlik arasında hızlı bir siyasal radikalleşme süreci başlayacaktır. Bu sebeple bu bölüm bitirilmeden ikincil kaynaklardan yararlanılarak üniversiteli gençliğin bu süreçte yaşadığı bölünmeler, TMGT'nin buradaki tavrının ne olduğu ve son olarak da Türkiye'deki bu hareketliliğin arkasındaki dinamiklerin neler olabileceği üzerine de kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

2. TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI VE YAYINCILIK FAALİYETLERİ

2.1. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın Kuruluşu

TMGT, 21 Aralık 1951 tarihinde ulusal düzeyde Türk gençliğini temsil edecek bir teşkilat oluşturulması düşüncesiyle kurulmuştur. Bu düşünce ise dönemin üniversiteli öğrenci gençliğinin kurduğu Türkiye Millî Talebe Federasyonu (TMTF) tarafından gündeme getirilmiştir. 1947 yılının Temmuz ayında Sosyal Hizmetler Ulusal Konseyi tarafından Londra'da düzenlenen bir gençlik toplantısında Batı'daki gençliği bir araya getirecek uluslararası düzeyde bir gençlik kuruluşunun oluşturulmasına karar verilir. Ardından, Ağustos 1948'de 25 ülkeden gençlik temsilcilerinin katıldığı Uluslararası Gençlik Konferansı ile bu doğrultuda çalışmalara başlanmıştır. Aynı dönemde Türkiye'de de TMTF kurulmuş ve bu toplantıya temsilci göndermiştir. Ardından 1949 yılında İngiltere'de hazırlanan tüzük ile birlikte Dünya Gençlik Birliği-*World Assembly of Youth* (WAY)[17] resmen kurulduğunda TMTF de Türkiye gençliğini temsilen kurucu üyeleri arasında yerini almıştır. Merkezi Brüksel'de olan kuruluş, farklı ülkelerden çeşitli grupları örgütleyen ve ulusal düzeydeki gençlik kuruluşlarının gençliğe dair sorunları tartışacağı ortak bir platform olarak tasarlanmıştır. Fakat TMTF üniversite gençliğinin oluşturduğu birliklerden oluşan bir federasyondan oluşmaktadır ve dolayısıyla ulusal düzeyde farklı gençlik gruplarını temsil edecek yeni bir kuruluş oluşturması gerektiği düşünülmektedir ve TMGT'nin kurulması için girişimler de buradan hareketle başlatılmıştır.[18]

TMGT'nin kurulması yolunda ilk adım, Anadolu Oymağı, Türk Kadınlar Birliği, Türk Hemşireler Derneği, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, Yeşilay Gençlik Şubesi, Türk Milliyetçiler Derneği ve Kızılay Gençlik kurumuna davetiye gönderilmesi ve geri dönüş alınanlar ile 12-13 Ekim 1951'de bir toplantı düzenlenmesiydi. Bu toplantıda

[17] "About WAY", http://way.org.my/ [20.02.2019].
[18] Özker Koryak, "WAY Dünya Gençlik Birliği", **TMGT Gazetesi**, s. 11 (Ekim 1957): 2,7.

bir milli gençlik kuruluşunun oluşturulmasına ilişkin ilk beyanname kabul edildi ve bu beyannamede gençlik kuruluşunun insan haklarına ve medeni haklara saygılı bir kuruluş olması vurguları öne çıkıyordu. 21 Aralık 1951'de imzalanan bu beyanname, aynı zamanda milli dayanışmanın artırılması, Atatürk'ün açtığı yoldan gidilerek muasır medeniyetler seviyesinin yakalanması ve Türkiye'deki gençlik hareketlerinin desteklenmesi gibi hedefler içeriyordu.[19]

21 Aralık tarihinde resmen kurulduğunda Millî Gençlik Komitesi adını taşıyan kuruluşa TMTF ve Türk Kadınlar Birliği (TKB) üyeydi. Ardından, 20 Haziran 1952'de kurulan Türk Devrim Ocakları (TDO) asli üye olarak ve yine aynı yıl içerisinde Avrupa ve Dünya Federasyonu Fikrini Yayma Cemiyeti (ADFFYC) gözlemci üye olarak kabul edildi.[20] İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ise bu birliğin kendisine gerçekleştirdiği üyelik teklifini kabul etmemişti. Bunun üzerine işçi gençliği temsil adına 1953 yılında Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Federasyonu'na (TEKSİF) çağrıda bulunuldu ve onun da üyeliği kabul etmesiyle dört asil bir gözlemci üye sayısına ulaştı.[21] 1954 yılında Tiyatro Derneği de gözlemci üye olarak kabul edildi. 8 Mart 1954 tarihinde ise bir tüzük değişikliğine gidilerek Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) adını aldı.[22]

Uluslararası alanda da faaliyet gösteren ve WAY'nin üyesi olan TMGT, bünyesinde bir dönem genel sekreterlik görevi üstlenmiş olan Ertuğrul Mat'ın anılarını kaleme aldığı kitabında anlattığına göre, daha çok uluslararası kuruluşlarla temasa geçerek uluslararası alandaki kodları çözmeye çalışan ve gençliğin sorunlarına bu doğrultuda çözümler arayan bir kuruluştu.[23] Bu doğrultuda da Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü, Gıda ve Tarım Örgütü, NATO ve UNESCO gibi kuruluşların çalışmalarını yakından takip ediyordu.[24] Ayrıca, sonraki bölümlerde de

[19] Ertuğrul Mat, "M.G. Komitesinin Kuruluşu ve İlk Çalışmaları", **TMGT Gazetesi**, s. 4-5 (Şubat- Mart 1957): 1-3.
[20] **age**, 1-3.
[21] 1 Nisan 1951 yılında milliyetçi dernekleri birleştiren bir çatı kuruluş olarak tasarlanan Türk Milliyetçiler Derneği de başlangıçta TMGT'nin üyeleri arasında yer alsa da Ocak 1953 yılında Cemiyetler Kanunu'nun 33. Maddesine aykırı olarak ırk ve din esaslarına dayandığı gerekçesiyle kapatılmasından altı ay kadar önce TMGT tarafından "gerici" tutumları olduğu gerekçesiyle birlikten ihraç edilmiştir. Alpay Kabacalı, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri** (İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi, 1992), 123.
[22] "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı", **TMGT Gazetesi**, s. 23 (Kasım 1958): 6.
[23] Ertuğrul Mat, **Demokrasi Yolunda Karınca Misali: İstanbul ve Ankara Günleri**, c. 1 (Ankara: Berikan Yayınevi, 2015), 83.
[24] "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Mali Sıkıntı İçinde", **Gençlik,** s. 107 (Ocak 1967): 14.

inceleneceği üzere Batı'daki gençlik gruplarıyla ilişkileri geliştirmeye çalışıyor ve özellikle Avrupa gençliği ve NATO gençliği ile de görüşmeler gerçekleştiriyordu.

TMGT, Türkiye'de 1946 yılında Cemiyetler Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile izin istemi ve hükümetin derneklerin faaliyetlerini yasaklama yetkisinin kaldırılması sonrası kurulan[25] pek çok dernek statüsündeki kuruluştan bir tanesiydi. Birçoğundan farkı ise çeşitli dernekler ve hatta bir sendika kuruluşunu kapsayan konfederatif bir yapıya sahip olması ve faaliyetlerini yürütecek icra komitesinin de bu farklı kuruluşlardan seçilen temsilcilerle oluşturulmuş olmasıydı.[26] Dernekler, genellikle kişi topluluklarından oluşmakta ve onlardan alınan ödeneklerle faaliyetlerini yürütmekteydi. TMGT'nin kişileri değil de farklı kuruluşları bir araya getiren bir yapıya sahip olması ise iki güçlük yaratmaktaydı. Birincisi, düzenli devlet desteği, il ve belediyelerin derneklere yardım bütçesi veya özel kuruluşlardan yardım gibi olanaklarla ayakta kalan TMGT, farklı derneklerin birleşiminden oluşan bir yapıya sahip olduğu için derneklerin kişilerden elde ettiği aylık gelir yerine bu üye kuruluşlardan gelen gelirlere bağlıydı. Dolayısıyla diğer kurumlardan gelen gelirlerin az olduğu ve devlet desteğinin de yetersiz kaldığı durumlarda faaliyetler gerçekleştirebilmesi güçleşiyordu. İkincisi, yine bununla paralel olarak, kişilere değil de kuruluşlara dayanması ve bu kuruluşların da kendi faaliyetlerini sürdürmeye çalışması sebebiyle, mali güçlüklerin yanı sıra TMGT'de görev alacak kişilerin bulunmasında da zorluklar yaşanabilmekteydi.[27] Yine bu sebeple TMGT'nin böyle bir çatı olarak tasarlanmış olması sebebiyle ne kadar üyeye sahip olduğu da bilinememektedir.

Son olarak, TMGT'ye üyelik koşullarından ve tüzüğünde belirtildiği üzere amacının ne olduğundan bahsedilmelidir. TMGT'ye üye olabilmek için ülkenin en az iki yerinde örgütlenmiş bağımsız bir teşkilata üye olmak gerekmekteydi. Ayrıca üyelerin "en az üçte ikisinin 18-35 yaş aralığında olması ve kuruluşun şahsi bir kişiliğe sahip olmayıp ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda bir program belirleyen ve herhangi bir parti ile ilişkisi olmayan bağımsız bir kuruluş olarak varlığını sürdürmesi" şartı koyulmuştu.[28] Yani TMGT bir gençlik kuruluşu olsa da, kendisine üye olanların tamamı için yaş üzerinden genç olma gibi bir kriter koymamaktaydı. Bu yüzden TMGT'yi, tamamı

[25] Bülent Tanör, **Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri** (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016), 347.
[26] Aytekin Ozan, "Teşkilat Ruhu", **TMGT Gazetesi**, s. 26 (Mayıs- Hazira 1959): 1.
[27] a**ge,** 1.
[28] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşkilatı", **TMGT Gazetesi**, s.1 (Aralık 1956): 1.

gençlerden oluşan bir kuruluştan ziyade gençlik adına faaliyet gösteren ve onları bir amaç doğrultusunda örgütlemeye çalışan bir kuruluş olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. 1952 yılında Türk Devrim Ocakları'nın (TDO) derneğe kabul edilmesi de bunun göstergelerindendir. TDO, 1971 yılında kapatılmasına kadar TMGT dergisindeki haberler bölümünden takip edilebildiği kadarıyla yirminin üzerinde şube açmış bir aydın- gençlik kuruluşu olarak tanımlanmaktadır. Kuruluş amacı ise yine TMGT'nin bu yayınlarında edinilen bilgilere göre Türkiye'de Atatürk devrimlerini korumak ve yaymaktır ve TMGT'nin dergisi içerisindeki haberler bölümünden bu doğrultuda seminerler ve konferanslar tertiplendiği görülmektedir. 1962-1963 yılı TMGT faaliyet raporunda da her zaman devrimcilik yönündeki çalışmalarda aralarında bir ortaklık olduğu söylenmektedir.[29] Yani dergiden tespit edildiği kadarıyla yönetiminde Tarık Zafer Tunaya, Behçet Kemal Çağlar, İsmet Giritli, Aytekin Ozan, Özer Ozan, Necla Erad, Mesut Ülkü ve Ali Turgan gibi isimlerin yer aldığı TDO ile TMGT'nin aralarında ortak bir amaç bulunduğu kuruluşun kendisi tarafından da dile getirilmektedir. TMGT'nin tüzüğünün 3. maddesinde kuruluş amacı şöyle ifade edilmektedir:

> "Türkiye'de çeşitli sahalarda çalışan ve çalışacak olan genç insanları ulusal bir ülkü etrafında birleştirerek kültür dayanışmasını sağlamak. Ulusal sorunlarda Türk gençliğinin görüşlerini Türk ve dünya kamuoyuna açıklamak. Ulusumuzun gençlik sorunlarını Atatürkçü bir görüşle yorumlamak açıklamak ve çözümlerini göstermek. "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" prensibinin tüm dünyada geçerli olması için diğer ülke gençleri ile ilişkiler kurmak, onlara ulusumuzu tanıtmak, gençlik turizmine katkıda bulunmak, ulusal sorunların çözümünde ulusun çıkarına bir kamuoyu yaratmak…"[30]

TMGT, tüzüğünde de belirtilen bu amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren, bünyesinde farklı kuruluşların da yer aldığı konfederatif bir yapıya sahiptir ve İstanbul Beyoğlu'ndaki merkezi, 1957 yılına kadar sırasıyla Erdoğan Meto, Altan Göle, Sabahattin Başbuğ ve İsmet Giritli tarafından yönetilmiştir. 1956 yılının sonunda tüzüğünde belirlenen bu amacı gerçekleştirmek üzere yayın faaliyetine de yönelmiştir. Yukarıdaki bilgiler de bu yayın faaliyetlerinde kuruluş hakkında verilen bilgilerden elde edilmiştir. Bu yayınlar, TMGT'nin ne yapıp ettiği konusunda bilgi veren önemli metinlerdir. Zaten yayın organının amacı, ulusal sorunlar karşısında TMGT'nin görüşlerinin ortaya koyulması ve bu doğrultuda gerçekleştirmeye çalıştığı faaliyetlerin duyurulması olarak tarif edilmektedir.

---

[29] Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, **1962-1963 Dönemi Çalışma Raporu** (İstanbul: Tan Matbaası, 1963), 26.

[30] **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Ana Tüzüğü** (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975), 3.

Buraya kadar TMGT'nin 1957 yılına kadar olan dönemdeki örgütlenme çabalarına ve o yıla kadar kimlerle temaslar kurduğuna ilişkin kısa bir özetleme yapılmıştır. Bunlara ek olarak 1957 yılında Türkiye İzciler Birliği'nin (TİB) asli üye, Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti'nin (TZC) ise gözlemci üye olarak kabul edildiği görülmektedir. Yani TMGT 1957 yılına gelindiğinde ulusal düzeyde pek çok kuruluşla az veya çok ilişkisi olan bir yapı haline gelmiştir. Bu çalışmada bu kuruluşlardan hepsi ile kurduğu ilişkilerin boyutu üzerine uzun bir değerlendirme yapılması planlanmamaktadır. Çünkü bu çalışmanın esas amacı, TMGT'nin çıkardığı ve kendisine dair bilgilere ulaşılabilen önemli iki kaynak olan *TMGT Gazetesi* ve *Gençlik* Dergisi adlı yayınlardan hareketle TMGT'nin 1957'den 1968'e uzanan on yılı aşkın süreçte ulusal ve uluslararası gelişmeler karşısındaki tutumunu ortaya koymak ve kadın, işçi, köylü ve üniversiteli gençliğe dair söylem ve eylemlerini anlamaya çalışmak olacaktır. Bu yüzden aşağıda öncelikle TMGT'nin bu yayınlarının yapısı, içeriği ve buradan hareketle nasıl bir yol izleneceğine dair bilgi verilecektir.

2.2. TMGT'nin Yayıncılık Faaliyetleri

Düşüncelerin yayılmasında ve kitlelere benimsetilmesinde yaygın olarak kullanılan araçlardan biri basın ve yayın faaliyetleridir. Yazılı basın, fikirlerin ve kanaatlerin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynar. Bazen resmi söylemlerle bütünleşerek, bazen de onlara muhalefet ederek var olur ve söylemleriyle ulaştığı kitle üzerinde bir etkide bulunur. TMGT de 1956 yılının sonunda oluşturduğu Basın Yayın Komisyonu aracılığıyla gazete çıkarmaya başladığında bir gençlik teşkilatı olarak düşüncesini ve varlık amacını gençliğe iletmek ve onları bir araya getirmek gibi bir amaç taşımaktadır. TMGT tüzüğünün 25. maddesine göre Basın ve Yayın komisyonunun amacı, teşkilatın yurt içinde yurt dışında tanıtılmasını sağlamak, yönetim kurulunun karar vermesi halinde devamlı veya periyodik bir basın organı çıkarmak, gençlik sorunlarını incelemek ve duyurmaktır.[31] Teşkilatın bu doğrultuda 1956 Aralık ayından 1960 Kasım'ına kadar 35 sayılık *TMGT Gazetesi*'ni, bu tarihten 1968 Nisan ayına kadar ise *Gençlik* dergisi adıyla yeni bir yayın çıkardığı görülmektedir.

TMGT'nin tek faaliyeti dergi ve gazete yayımlamak da olmamıştır. Dergi ve gazeteden elde edilen bilgilere göre bünyesindeki Dokümantasyon Komisyonu aracılığıyla

[31] **TMGT 1962-1963 Faaliyet Raporu**, 41.

yukarıda da bahsedildiği üzere TMGT yayınlarından dokuz tane kitap çıkarılmıştır.[32] Bunun yanı sıra yine dergi içerisindeki bilgilerden TMGT'nin haftada bir gün İstanbul Radyosu'ndan yayın yaptığı tespit edilmiştir. İlk kez 1957'de denense de 1961 yılına kadar hayata geçirilemeyen bu proje, bu tarihten 1968 yılında kaldırılmasına kadar[33] haftada bir gün yapılan bir saatlik yayınlarla TMGT'nin gençlere seslendiği platformlardan biri olmuştur. Bu yayınların *Gençlik* dergisinin bazı sayılarında bildiri niteliğinde metinlerine de yer verilmiştir. Buradan hareketle yayınların güncel gelişmeler karşısında TMGT'nin görüşlerini duyurmaya çalışan, kuruluşun gençliğe seslendiği ve gençlik tarafından yapılan faaliyetlerin duyurulduğu bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. TMGT'nin Beyoğlu Parmakkapı'da bir de lokali bulunmaktadır ve burada gençlik oturumları düzenleyerek fikir tartışmalarının artmasını hedeflemiştir. Dergide ve gazetede kalkınma, turizm, milli müzik, Türk devrimi, gençliğin kültür bakımından durumu, gençliğin sorunları gibi çeşitli konularda düzenlenen açık oturumlara dair bilgilere de ulaşılabilmektedir.

Gazete, dergi ve radyo yayınları sonrası yayının gündemine ilişkin dergide kaleme alınan kısa yazılardan görüldüğü kadarıyla tüm bu faaliyetlerin amacı, gençliğe seslenmek ve onları hep birlikte "devrimler" için çalışmaya davet etmektir. Düzenlenen açık oturumların da gençlerin fikren gelişmesi beklentisinden kaynaklandığı söylenebilir. Tüm bu faaliyetlerle TMGT aslında ülke sorunlarına ve gençliğin sorunlarına dikkat çekmek ve Atatürk devrimcisi bir nesilden neler beklediğini duyurmak istemektedir. Bu yüzden tüm bu faaliyetlerin, güncel tartışmalar doğrultusunda TMGT'nin görüşlerini yansıtan bir özelliği olduğu söylenebilir. Elimizde bu faaliyetlere dair bilgi edinebileceğimiz en detaylı kaynak yukarıda da belirtildiği üzere teşkilatın gazetesi ve dergisidir. Fakat bu yayınların tirajına dair bir bilgi olmadığı ve radyo yayının ulaştığı kitle sayısı[34] bilinemediğinden bu görüşlerin gençliğin ne kadarına ulaştığı üzerine bir şeyler söylemek çok güçtür.[35]

TMGT Gazetesi adıyla çıkarılan aylık 35 sayılık seri, TMGT'yi, görüşlerini ve faaliyetlerini ifade etmeye yönelik bir bülten niteliğindedir. Bu dönemde gazetenin yazı işleri sorumlusu genellikle TMGT'nin genel başkanlığını da yapan isimler

[32] Bkz. Dipnot 5.
[33] "TMGT XVI. Genel Kurulu", **Gençlik,** s. 122 (Nisan 1968): 4-5.
[34] 1967 yılına kadar radyo yayını sadece İstanbul'da haftada bir gün olmak üzere gerçekleştirilmiştir. 1967 yılında Erzurum, Ankara ve İzmir'de de yayına başlansa da 1968 yılında program tamamen kaldırılmıştır. **Gençlik,** s. 112 (Haziran 1967): 12.
[35] **TMGT 1958-1959 Faaliyet Raporu**, 42.

olmuştur. İlk yedi sayıda Nedim Üsdiken, 8-17 arası çıkarılan sayılarda Mustafa Kemal Okvuran yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir. Bundan sonra 24. sayıya kadar TMGT'de genel başkanlığa gelen Yavuz Celasin gazetenin sahibi olarak tanıtılmış ve yazı işleri müdürlüğü görevini Mustafa Kemal Okvuran üstlenmeye devam etmiştir. Daha sonra genel başkanlığa getirilen Aytekin Ozan döneminde de yazı işleri müdürlüğünü M. Kemal Okvuran yürütmeye devam etmiştir. *TMGT Gazetesi* adıyla çıkarılan seride öne çıkan isimler M. Kemal Okvuran, Mesut Ülkü, Aytekin Ozan, Behçet Kemal Çağlar, İsmet Giritli, Ali Turgan, Tulgar Can, Özer Ozan, Ertuğrul Mat ve Özker Koryak'tır. Bu isimler TMGT ve ona üye kuruluşlarda farklı dönemlerde farklı görevler üstlenmiştir. Aytekin Ozan, M. Kemal Okvuran, Nedim Üsdiken ve Yavuz Celasin gibi genel başkanlık da yapan isimlerin yazılarında genellikle ülke sorunları, bununla bağlantılı olarak gençliğin sorunları ve gençlikten beklentiler ele alınmaktadır. Tulgar Can, Özer Ozan, Özker Koryak ve Mesut Ülkü gibi isimler ise uluslararası gençlik kuruluşlarının toplantılarına gönderilmiş ve oraya dair gözlemlerini ve kuruluşun bu ilişkilerden beklentilerini kaleme almıştır. Mesut Ülkü ayrıca ortak pazar, az gelişmişlik, ziraatte gelişmenin önemi gibi konulara eğilmiştir. Dış politikada NATO, Avrupa Birliği, Kıbrıs sorunları gibi günün politik sorunları üzerinde durulmuş ve bu konularda da TMGT'nin görüşleri ifade edilmiştir. Ayrıca en fazla 8 sayfadan oluşan bu gazetenin son sayfalarında TMGT'nin ve ona üye kuruluşların faaliyetleri duyurulmuştur.

Gazetedeki yazılar üç sütun halindedir ve bu sayılarda reklam, karikatür öğelerine çok fazla yer verilmemiştir. Bazı aylarda sayfa adedi dörde kadar düşen gazetenin, fiyatı 40 kuruş, yıllık abonelik fiyatı ise 5 liradır. Derginin fiyatını günün ekmek fiyatı üzerinden kıyaslayarak söylersek alım gücü ve ulaşılabilirlik konusunda da bir değerlendirme yapma imkanı olabilir. 1950'lerde bir ekmek 30 kuruştan satılırken[36] derginin aylık ücreti bunun çok da üzerinde olmayıp 40 kuruş olarak belirlenmiştir. Fakat yayın organında sıklıkla dile getirilen maddi sıkıntılardan, derginin ne kadar basıldığının bilinememesinden, yetersiz abone sayısı olduğu yönündeki beyanlardan ve gazetenin İstanbul'da çıkmasından ötürü gazeteyi düzenli takip edenlerin sayısı üzerinde bir değerlendirme yapabilmek zorlaşmaktadır.

[36] "63 Yılda Ekmek Fiyatı Ne Oldu?", **Habertürk,** http://www.haberturk.com/galeri/ekonomi/424434-63-yilda-ekmek-fiyati-ne-oldu/1/5 [23.10.2018].

Kasım 1960'da *TMGT Gazetesi* ismiyle son kez çıkarılan teşkilatın süreli yayınının Ağustos itibariyle adı değiştirilmiştir. Mart ve Nisan aylarında tek bir sayı olarak basılan 33. sayıdan sonra Ağustos-Eylül'de basılan 34. sayı ve Ekim'de basılan 35. sayıdan sonra *TMGT Gazetesi*'nin yerini *Gençlik* dergisi almıştır. Gazetede bir kapak bulunmazken *Gençlik* adıyla çıkarılan sayılarda, derginin boyutu aynı kalmış, önceki seriden farklı olarak derginin adının yer aldığı bir ön kapak ve arka kapak eklenmiştir. Derginin kapağında bir fotoğraf veya çizim yer alırken, ön sayfanın iç kapağında o sayısında yazan isimlere ve arka yüzünde de basıldığı yer, yazı işleri müdürü, fiyat gibi bilgilere yer verilmiştir.

Gazetede son sayfada bir veya iki küçük reklam yer alırken dergide reklamların boyutu büyümüş, tam sayfa reklam[37] da alınmaya başlanmıştır. Bu da dergiye bir gelir getirmesi açısından dikkate değerdir. 1961 yılının Eylül ayında çıkarılan 13. sayıdan öğrendiğimize göre reklamın bir santimi için 5 TL ödemek gerekirken tam sayfa ilan için 300 TL, arka kapak ilanı için 400 TL talep edilmektedir. Bu fiyat, 18. sayıda arka kapak ilanı için 700 TL'ye çıkmakta ve 23. sayıda bir santimi için 10 TL, tam sayfa için 500 TL ve arka kapak için 1000 TL'ye kadar yükselmektedir. Fakat 1967 yılında TMGT'nin buradan gelen ilan gelirleri kesilmiştir.[38] Dergi, gazeteye oranla görsel açıdan da daha zengindir. Dergi içinde çizimler ve resimler görsellik bakımından zenginlik katarken içerisinde genç isimlerden şiirlere ve yazılara da yer verilmiştir. Yani dergi içeriği itibariyle sanat ve düşün dergisidir, fakat içerisinde TMGT'nin güncel gelişmeler karşısındaki tutumlarını yansıtan "gençliğin görüşü" başlıklı bölümler de yer almaktadır. Ayrıca derginin içeriğinde seçilen konular onun nasıl bir ülke arzu ettiğine dair izler taşımaktadır.[39]

Derginin fiyatını yine dönemin ekmek fiyatı üzerinden kıyaslarsak 1960 itibariyle ekmek fiyatları 60 kuruşa yükselirken[40] derginin aylık fiyatı 75 kuruş olarak belirlenmiş ve yıllık abone ücreti 750 kuruşa çıkarılmıştır. 1960 yılı itibariyle sayfa adedi 12'ye çıkan derginin 8. sayıdan itibaren sayfa sayısı genel itibariyle 20 sayfa civarında olmuştur. Bu sayıdan itibaren Türkiye'nin politik, ekonomik, kültürel

[37] 1960-1965 arasında bir ilaç markası olan Opon, Mobilgas, Komili Sabunları, Türkiye İş Bankası, Philips Radyo, Tekel, Arçelik, Dyo Boyaları, Türkiye Petrolleri, Türk Ticaret Bankası, Akbank, Emlak Kredi Bankası, İpana reklam vermiştir. 1965'ten sonra birkaç sayıda sadece birer reklama rastlanmış; son 18 sayıda ise reklama rastlanmamıştır.
[38] "TMGT'ye Yapılan Mali Baskılar", **Gençlik,** s.121 (Mart 1968): 16-18.
[39] "Gençliğin Görüşü", **Gençlik**, s. 6 (Şubat 1961): 2.
[40] "63 Yılda Ekmek Fiyatı Ne Oldu?"

sorunlarına daha fazla eğilmeye başlanmıştır. Sayfa adedinin yirmiye yükselmesiyle birlikte derginin fiyatında artış yaşanmış; aylık fiyatı 100 kuruş ve abonelik 10 TL olarak belirlenmiştir. Her ayın 10'unda basılan derginin Mayıs 1964 itibariyle derginin düşün dergisi özelliğini taşımadığı gerekçesiyle Basın İlan Kurumu tarafından ilanlarının kesilmesinin ardından sayfa sayısı bu özellikleri taşıması için 36'ya yükseltilmiştir. Fakat bu durumda, aylık fiyatı 2 liraya, yıllık abonelik fiyatı 24 TL'ye yükseltilmiştir. Dergi fiyatında öğretmen ve öğrencilere yüzde 20 indirim yapılmıştır. Ocak 1964 itibariyle derginin dizaynı değiştirilirken aslında 41. sayı olması gereken dergi, *TMGT Gazetesi*'ne ait sayılar da ilave edilerek 75. Sayı olarak çıkarılmıştır. Bu sayılarda içindekiler eklenmesinin yanı sıra ücret, basımevi, yazı işleri müdürü gibi bilgiler arka sayfadan alınıp ön kapağın arka yüzüne yerleştirilmiştir. 84. sayıdan itibaren yine mali imkânlar sebebiyle sayfa sayısı 18'e düşürülürken derginin abonelik ücreti yarı yarıya azaltılarak yıllık üyelik için 12 TL olmuştur. Aylık sayı başına tutar da 100 kuruşa indirilmiştir. Bununla birlikte 94. sayıdan itibaren ilan ücretleri arttırılmış arka kapak için 2000 TL, kapak içleri için 1500 TL ve bir santimi için 35 TL'ye yükseltilmiştir. Bu sayılarda dergideki sayfa ve görsel oranı azalırken, alınan reklamların sayısı da azalmıştır. Dolayısıyla mali yetersizliklerin olması ve Basın Yayın Kurumu'na ödenmesi gereken bir verginin olmasının böyle bir karara itmiş olması muhtemeldir.

Yazı işlerinden Nurten Tuç ve Sabri Günay Akarsu'nun sorumlu olduğu ilk 20 sayıda Metin Kumbasar TMGT adına derginin sahipliğini üstlenmiştir. Ardından derginin yönetimi 33. sayıya kadar TMGT adına İsmet Giritli'ye devredilmiştir. Arada kısa bir dönem Çetin Özek yönetimde bulunsa da 1963 yılı Haziran ayında 33. sayı itibariyle yönetimini Cevdet Hacaloğlu devralırken yazı işlerinin yönetimini üç sayı için Aysel Okan; ardından Ayhan Dinç üstlenmiştir. 1964 senesinde Nurettin Orhan Karataylı genel başkan olarak yönetime geçmiş ve Ayhan Dinç yazı işlerindeki görevini sürdürmüştür. 1964 yılı Eylül ayında 82. sayısını çıkaran dergi, bir süre çıkarılamamış; Ocak 1965 itibariyle 83. sayısıyla yeniden yayın hayatına dönmüştür. TMGT adına dergi yönetimini Erol Ünal devralmış ve Ayhan Dinç yine yazı işleri yönetimindeki görevini sürdürmüştür. 1965 yılında, dergiden aktarmak gerekirse TMGT'nin gençlik adına "reformun, kalkınmanın öncüsü" olması beklenirken bu amaca yönelik eylemsizlik ve mali konudaki dengesizlikler teşkilatı bir iç sorgulamaya götürmüş iç ve dış temsil çalışmalarında teşkilatın yetersiz kaldığı düşünülmüş ve 1965 "reform

yılı" olarak ilan edilmiştir. Gençliğin sorunlarına eğilmek, bu sorunları araştırıp çözüm yolları aramak amacıyla çıkarılan dergide, bu amaca yönelik olarak 84. sayıdan itibaren gençlik sorunlarına daha fazla ağırlık verilmiştir. 1965 yılı Haziran ayında yönetime Alp Kuran, yazı işlerine Raif Ertem geçmiş ve bu kişiler derginin ulaşılan son sayısı olan Nisan 1968 tarihli 122. sayıya kadar yönetimde kalmışlardır.

Görüldüğü gibi gazete ve dergiyi yöneten isimler zaman içerisinde değişmiş ve bu durum içerikte de bazı ufak değişiklikler yaratmıştır. Fakat bu yayınlardan hareketle TMGT'nin nasıl bir dünya görüşünü savunduğu ve gençliğe dair politikalarının ne olduğu sorusuna cevap arandığında bu farklı isimler arasında görüşler açısından büyük kopuşlar olmadığı görülmüştür. Bu yüzden bu çalışmada isimlerden ziyade tarihsel faktörler göz önüne alınarak bu teşkilatın bütün söylemlerinin ve bu doğrultudaki faaliyetlerinin incelenmesine karar verilmiştir.

Dergide ve gazetede TMGT yöneticileri ile ona üye teşkilatlardan isimlerin yazılarının yanı sıra başka isimlerin benzer görüşler yansıtan yazılarına da yer verildiği görülmektedir. Fakat burada amaç TMGT'nin politika ve faaliyetlerini ortaya koymak olduğu için özellikle TMGT'de ve ona üye teşkilatlarda görev almış isimlerin yazıları seçilmiş, politika ve faaliyetler anlamında tarihsel olarak nasıl bir çizgide durulduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu isimlerin bazılarının aldığı eğitim ve bu teşkilatlarda ne tür görevlerde yer aldıklarından bahsetmek TMGT ile TDO ve TMTF arasındaki görüş ve amaç birliğini de göstermiş olacaktır. Bu yüzden aşağıda ilk olarak TMGT'nin gazete ve dergisinde görüşlerine ulaşabildiğimiz bazı öne çıkan isimler kısaca tanıtılacaktır.

2.3. TMGT'nin Yöneticileri ve Yazar Kadrosu

TMGT'nin gazete ve dergisi yukarıda da söylenildiği üzere yoğun ideolojik tartışmalar yürütmekten ziyade daha çok onların görüşlerini ve faaliyetlerini duyuran bir bülten niteliğindedir. Bu yüzden burada görüşlerine yer verilecek isimlerin kısaca tanıtılması yerinde olacaktır. Bu bilgiler gazete ve dergideki çeşitli bölümlerde yer alan bilgilerden derlenmiştir. Bu kişilerden ilki 1956-1957 yıllarında TMGT'nin genel başkanlığında bulunan ve gazetenin yazı işleri müdürlüğünü de üstlenen Nedim Üsdiken'dir. 1928 yılında İstanbul'da doğan Üsdiken, İktisat Fakültesi mezunu olup İtalyanca ve Fransızca dillerini bilmektedir. Bu yüzden TMGT adına yurtdışı seyahatlere katılan Üsdiken, başkanlığı döneminde Batılı gençlik ile ilişkileri

geliştirmeye önem vermiş ve buradan hareketle Türkiye'de gençliğin sorunlarını ele almak üzere komisyonlar kurarak çalışmalar yapmıştır.[41]

1958 yılında genel başkanlığa getirilen Mustafa Kemal Okvuran ise 1929'da İstanbul'da doğmuş ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Sekreterliği ve Türk Devrim Ocakları başkanlığı da yapmış olan Okvuran, kendi TMGT Genel Başkanlığı döneminde en çok teşkilatın mali sıkıntılarından yakınmış ve Türkiye'deki gençlerin de Batıdaki gençler gibi gezip görmesi ve yurduna katkı sağlaması için gençlik otelleri kurmak, çalışma kampları kurmak gibi belli projeleri teşvik etmiştir.[42]

1958 yılı Mayıs ayında görevi devralan Hakkı Yavuz Celasin 1950 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde eğitimini tamamlamış ve TMGT'nin yanı sıra üç dönem WAY'de delegasyon başkanlığı yapmıştır. TMGT'ye TDO kanalıyla gelmiş, 1954'ten itibaren bu dernekte de faaliyetler gerçekleştirmiş ve yurt dışı toplantılarına katılım sağlamıştır.[43] 1959 yılında ondan görevi devralan Aytekin Ozan, 1951 yılında Yeşil Ay gençlik şubesi başkanlığı yapmış ve 1952'de TMGT'nin kuruluşundan sonra dernek bünyesinde de faaliyetlere katılmıştır.[44]

1960-1961 ve 1961-1962 yıllarında iki yıl üst üste genel başkanlık yapan Metin Kumbasar, İstanbul Vefa Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne başlamış ve öğrencilik yıllarında TMTF'de görev almıştır. Mezun olduktan sonra ise iki dönem TMGT'de başkanlık yapmıştır.[45] 1962 yılında kısa bir dönem genel başkanlık yapan Çetin Özek de 1934 yılında doğmuş ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1956 yılında mezun olmuş bir hukukçudur. 1961 yılında "Türkiye'de Laiklik" konulu bir tez yazan Özek'in dergi ve gazetelerde yayımlanmış yazılarının yanında altı tane kitabı vardır.[46]

Özek'in 1962 yılında eğitim için yurt dışına çıkmasıyla göreve İsmet Giritli getirilmiştir. 1950 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan İsmet Giritli, 1950'li yıllarda TMTF, TMGT ve TDO'da farklı görevlerde

[41] "Ayrılan Başkan Nedim Üsdiken", **TMGT Gazetesi**, s. 9, (Ağustos 1957): 4.
[42] "Ayrılan Başkan M. Kemal Okvuran", **TMGT Gazetesi**, s. 17, (Mayıs 1958): 3.
[43] "Ayrılan Başkan H. Yavuz Celâsin", **TMGT Gazetesi**, s. 27, (Mayıs- Haziran 1959): 4.
[44] "Ayrılan Başkan Aytekin Ozan", **TMGT Gazetesi**, s. 34, (Ağustos- Eylül 1960): 2.
[45] "Ayrılan Başkan Metin Kumbasar", **Gençlik**, s. 21, (Mayıs 1962): 14.
[46] Köksal Bayraktar, **Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı**, (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, 2004).

bulunmuştur. 1961 Anayasası'nı hazırlamak üzere oluşturulan ilk komisyonda da yer alan İsmet Giritli'nin *Demokrasi Yolunda, Çağdaş Sosyalizm, Komünizm, Sosyalizm ve Anayasamız, Gençlik Hareketleri ve Ötesi* ve *Kalkınma ve Türkiye* gibi eserleri bulunmaktadır. Ayrıca Giritli 1980 yılında Atatürkçülük üzerine de eserler yazmıştır.[47] Başkanlığı döneminde kalkınma ve eğitim reformu konusundaki çalışmaları desteklemiş ve hükümete bu konularda destek vermiştir. 1963 yılında görevi devralan Cevdet Hacaloğlu, ardından gelen Nurettin Orhan Karataylı ve Erol Ünal ise dergiden anlaşıldığı kadarıyla daha önce TMTF'de görev yapmış isimlerdir.

1965 yılında yönetime gelen ve yine bir hukukçu olan Alp Kuran ise TMGT yönetiminde en aktif faaliyet yürüten isimlerden biri olacaktır. TMGT'nin yönetimine geldiğinde 36 yaşındadır. 1948'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve 1950-1960 döneminde Hukuk Fakültesi'nde asistanlık yaptıktan sonra 27 Mayıs sürecinde Kurucu Meclis milletvekillerinden olmuştur. 1965-1968 döneminde TMGT genel başkanlığını yapan Kuran, *Kapalı İktidar, Petrol ve Gençlik, Burada Atatürk Yargılanıyor* kitaplarını yazmıştır.[48] Yine bu dönemde dergide yazı işleri müdürü olan Raif Ertem de önemli ve aktif bir isim olmuştur. 1936 yılında doğan ve bu tarihlerde 30'lu yaşlarında olan Ertem, 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1936'da Bergama'da doğan Ertem, 1966'da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Bir dönem Y*ön* dergisi ve *Akşam Gazetesi*'nde çalışmış; 1962-1963 döneminde ise TMTF Genel Sekterliğini yapmıştır. 1965-1968 döneminde *Gençlik* dergisinin sorumlu müdürlüğünde bulunmuştur.[49] 1945 yılında doğan, 1967'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan ve bir dönem TDO yönetim kurulunda da yer alan Kazım Kolcuoğlu ise 1966 ile 1968 yılları arasında TMGT'nin yönetim kurulunda yer almıştır. 1968 yılında TMGT'nin genel başkanlığına getirilmiş ve 1970 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. Bu isimler üniversiteli gençliğin 1965 sonrası hızlanan anti-emperyalist eylemlerine ve üniversite

[47] İsmet Giritli, **Demokrasi Yolunda**, (İstanbul: Kervan Matbaası, 1960). İsmet Giritli, **Kalkınma ve Türkiye**, (İstanbul: Tan Matbaası, 1962). İsmet Giritli, **Çağdaş Sosyalizm**, (İzmir: Yeni Matbaa, 1965), İsmet Giritli, **Komünizm, Sosyalizm ve Anayasamız**, (İstanbul: Ak Yayınları, 1969). İsmet Giritli, **Gençlik Hareketleri ve Ötesi**, (İstanbul: Garanti Matbaası, 1970). İsmet Giritli, **Kemalizm**, (İstanbul: Birlik Matbaası, 1970). İsmet Giritli, **Ulusal Modernleşme İdeolojisi Olarak Atatürkçülük**, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2004).

[48] "Alp Kuran", **Kapalı İktidar**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962). Alp Kuran, **Petrol ve Gençlik**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1965). Alp Kuran, **Burada Atatürk Yargılanıyor**, (İstanbul: Erenler Matbaası, 1972).

[49] Turhan Feyizoğlu, **Fırtınalı Yılların Gençlik Liderleri Konuşuyor** (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2004), 21-28.

reform taleplerine destek vermiş ve onların düzenlediği eylemlerde yanlarında yer almış veya destek mesajlarını iletmiştir.[50]

Görüldüğü üzere incelenen dönem aralığında yukarıda bahsedilen isimler TMTF, TDO veya TMGT'de farklı zamanlarda görev almış isimlerdir ve TMGT yayın organından görüşlerine yer verilen bu isimlerin gençlikten birtakım beklentileri vardır. CHP'den istifa ettikten sonra 1950'lerin başında Türk Devrim Ocakları'nın kurucu üyelerinden Behçet Kemal Çağlar ile 1960'ların ikinci yarısında bu ocağın başkanlığını üstlenen Ali Turgan ve Tarık Zafer Tunaya'nın görüşlerinin ise bu gençlik kitlesi üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada yukarıda adı anılan yöneticilerle birlikte adı geçen TDO temsilcilerinin görüşlerine de yer verilmiştir. TMGT'nin turizm, sanat, basın yayın, radyo yayıncılığı ve yurt dışı toplantılar için dış ilişkiler komisyonu gibi farklı birimleri bulunan bir yapıya sahip olduğu düşünülürse burada çalışmalarıyla TMGT'ye katkı sağlamış daha pek çok ismin olduğu söylenebilir. Fakat burada bahsedilen isimler, çalışmanın odak noktasıyla ilişkili konularda daha aktif olmuşlar ve çalışma içerisinde TMGT'nin politik tutumlarını anlamakta ve gençliğe dair söylemlerinde kendilerine referans verildiği için incelenen dönem aralığında genel başkanlığı üstlenen bu isimler kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır.

[50] **age**, 68-75.

3. *TMGT GAZETESİ* (1957-1960) ÜZERİNDEN TMGT POLİTİKALARI

3.1. Atatürk Devrimciliği Üzerine

Cumhuriyet'in ilk yıllarında doğup, yetişmiş ve devletin kurucu ideolojisi olan altı ilkesini benimsemiş isimler tarafından kurulmuş bir dernek olarak nitelendirilebilecek TMGT'nin, ana meseleleri Türkiye'nin nasıl modernleşeceği ve Türk gençliğinin bu projede nasıl bir rol üstlenmesi gerektiğiydi. 1950'li yılların sonuna doğru çıkarmaya başladığı gazete ile amacı doğrudan Demokrat Parti'ye (DP) muhalefet etmek olmasa da, söylemleriyle DP'nin uygulamakta olduğu politikalara karşılık "devrimlere dönüş" çağrısı yapıyor ve bu doğrultuda gençleri de birleşmeye çağırıyordu. Amacı "çağdaş uygarlığı yakalamak" olan ve bunun da kaynağını Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen modernleşme projesini kaldığı yerden sürdürecek hamleler yapmakta bulan TMGT, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şekillenen ve 1937'de Anayasa'ya giren altı ilkeyi Batı'daki güncel tartışmalar çerçevesinde yeniden yorumlayarak demokratik bir yönetim içerisinde toplumun ileri ve kalkınmış bir toplum olmaya doğru ilerlemesi için neyin gerekli olduğunu ele alıyor ve bu doğrultuda gençleri de birlikte hareket etmeye çağırıyordu. Bununla birlikte TMGT'nin yaptığı, Cumhuriyet rejiminin yıllar içerisinde oluşmuş olan altı okunu yeniden yorumlayarak farklı ve yeni bir sav ortaya koymaya çalışmak değildi. Esasında altı okun yaşadığı değişim, 1945 sonrası dünyadaki tartışmalar doğrultusunda demokrasi, ırkçılık karşıtlığı, kalkınma, sosyal devlet tartışması gibi meselelerin gündeme gelmesiyle ilgiliydi ve altı ok ile simgelenen ve yıllar içerisinde içeriği belli değişimler geçiren kurucu ideolojinin, ilk değişimleri 1945 sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) kendisi tarafından başlatılmıştı.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında oluşturulan altı ilkenin kaynaklık ettiği ve bir tür ideoloji olarak da görülmeye başlayan Atatürk düşüncesi, kapsamlı bir içerik ve doktrinsel yapıya sahip olmasa da, toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümlerin nasıl olması gerektiğine veya en kısa ifadesiyle yeni ve iyi bir geleceğin nasıl inşa

edileceğine dair çözümler, uzun yıllar Atatürk dönemine ve onun ilkelerine referansla üretilmeye çalışılmıştır. Altı ilke, yıllar içerisinde belli biçimlerde dönüştürülerek ülkenin nasıl ileri ve kalkınmış bir ülke haline gelebileceğine ilişkin görüşlere kaynaklık etmeye devam etmiş ve "Atatürk kültü bir rıza üretim" işlevi taşır hale gelmiştir.[51] Atatürk'ün 1950-1960'lı yıllarda tam bağımsızlık mücadelesi veren uluslara ilham kaynağı olan ve dünya genelinde önemli lider figürlerden biri sayılmasının[52] bu duruma belli bir biçimde neden olduğu ve bunun özellikle genç nüfus üzerinde önemli bir etki yarattığı söylenebilir. Ayrıca 1950-1960 döneminde Batılı sosyal bilimcilerin yaptığı pek çok araştırmada Türkiye, "İslam dünyasında sekülarizm, İslam'ın modernleşmesi, Batı dışı bağlamda Batılılaşma" için bir model olarak gösterilmektedir.[53] Son olarak askerî müdahaleler de bu durumu önemli ölçüde beslemiş ve uzun yıllar altı ilkenin içeriği belli ölçüde değiştirilerek referans noktası olarak gösterilmeye devam etmiştir. Tüm bunların ülkenin nasıl kalkınmış, ileri bir toplum olacağına ilişkin fikir yürüten bireylerin, bu ilkelerle bir şekilde bir bağ kurmaya çalışmalarına belli bir biçimde neden olduğunu söylemek mümkündür. Atatürk döneminde parti ilkeleri haline getirilen altı ilke ise, zaman içerisinde değişmesine rağmen, Atatürkçü düşüncenin kaynağı olarak işaret edilen nokta olmayı sürdürmüştür.[54]

Emin Alper'in de aktardığı üzere, 1950 ve 1960'lı yıllarda Türkiye'deki eğitim sistemi üzerine yapılan araştırmalar, seküler Kemalist milliyetçiliğin özellikle eğitimli nüfus arasında oldukça yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Yine yapılan bir araştırma, özellikle dönemin öğrenci nüfusu arasında ulusa faydalı bir birey olma düşüncesinin hem eğitim sistemiyle hem de aileden gelen değerlerle aşılandığını göstermektedir.[55] Kısacası dönemin gençliği için Mustafa Kemal Atatürk, önemli bir lider figürüydü ve onun kurduğu Cumhuriyet'in ilkeleri ise ülkenin gelecekte takip etmesi gereken yola işaret ediyordu. Buradan bakılırsa çalışmada incelenecek TMGT grubu da laik, milliyetçi bir eğitim sistemi içerisinde yetişmiş ve kendi ulusunu ileri taşıyacak hamleleri Atatürk ilkelerinin içinde arayan bir grup olarak nitelendirilebilir. Onlar için

[51] Tanıl Bora, **Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 119-124.
[52] Toktamış Ateş, "Atatürkçülük Bir İdeoloji Midir?", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983): 91-93.
[53] Andrew Davison, **Türkiye'de Sekülarizm ve Modernlik** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 281-284.
[54] Tanıl Bora, **age**, 119.
[55] Emin Alper, "Student Movement In Turkey From A Global Perspective (1960-1971)" (Doctor of Philosophy, Boğaziçi University, Atatürk Institute for Modern Turkish History, 2009), 146-147.

Atatürk, hem önemli bir miras hem de gençliğe aktarılması gereken bir öğreti bırakmıştır. TMGT için Atatürk "devrimciliği" aynı zamanda bütün gençliği kenetleyecek bir düşüncenin ve içselleştirilmesi beklenen bir ilerleme ülküsünün kaynağıdır. Bu sebeple öncelikle devralınan bu mirasın ne olduğu, neyi hedeflediği, Atatürk ilkelerinin zaman içerisinde hangi koşullarda oluşturulduğundan bahsetmek gerekir. Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Laiklik, İnkılapçılık, Devletçilik ve Halkçılık olarak somutlanan altı ilkenin zaman içerisinde nasıl dönüştüğüne dikkat çekilerek aslında bu ilkelerin güncel gelişmeler doğrultusunda içeriğine yeni söylemlerin eklemlenmesini mümkün kılan bir yapıda olduğu gösterilebilir. Böylece incelediğimiz yine kendi adlandırmalarıyla "aydın gençlik" grubunun Atatürk devrimciliğini nasıl tarif ettiği, gençlikten neler beklediği ve DP'ye hangi açılardan muhalefet ettiğini incelemek mümkün olacaktır.

3.1.1. Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kısa Bir Bakış ve "Altı Ok"un 1945 Sonrası Yaşadığı Değişimler

Tarık Zafer Tunaya'ya göre Atatürk, "Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olmayan, yeni bir hareketi" gerçekleştiren ve emperyalizm karşıtı mücadeleye önderlik eden bir liderdir. "Atatürkçülük" ise "kuruluş ve kurtuluş ideolojisidir". Çıkış noktası, "milletleşme dönemindeki Türklerin", "kendi azim ve kararı ile" ülkesini kurtarmasıdır. Bu millet tanımı, bütünleştiricidir ve milli iradeye dayalı, Batılı uygar bir toplum kurma hedefine yönelmiş bir harekettir. Saltanat yerine Cumhuriyet'i, halifelik yerine ulus egemenliğini getiren Atatürk, toplumun gereksinimlerine uygun devrimleri gerçekleştirmiş ve içeride "gerici", dışarıda "emperyalistler" ile mücadele etmiş bir liderdir.[56] Burada Tarık Zafer Tunaya'nın tanımlamasına yer verilmesinin sebebi, kendisinin bir dönem Türk Devrim Ocakları (TDO) genel başkanlığı yapmış bir isim olarak TMGT'nin devrimcilik görüşünü de genel haliyle yansıtmasıdır. TMGT için de hedef, Batılı, demokratik ve laik bir sistem içerisinde uygar bir toplum olmanın yollarını araştırmak ve gençliği bu "devrimci" ülkü etrafında bir araya getirmektir. Fakat Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte tarihsel süreç içerisinde oluşturulmuş olan bu "devrim" görüşü geçmişten alınan mirasa büyük oranda dayanmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde de belli biçimlerde dönüşmüştür.

[56] Tarık Zafer Tunaya, "Atatürkçülük", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983): 89-90.

Birinci Dünya Savaşı'nın bitişi ile başlayıp 1923 yılında Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar olan süreçte Türk kimliğinde dini karakter baskındır ve etnik olarak çoğulcu bir söylem hakimdir. Bu aşamada temel hedef, ulusu kurtarmaktı ve farklılıklar "milli" bir hareket söylemiyle bütünleştirilmişti. Mustafa Kemal de hareketin önderi olarak görülmeye başlanmıştı. Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sonuçlarından biri, ulus devletlerin kuruluşuna rastlayan yeni bir dönemi başlatmasıydı. Türkiye'de de bu süreçte hilafet ve saltanat rejiminin yerine Cumhuriyet rejimini koymak hem zor hem de savaş sonrası koşullarda kaçınılmaz görülüyordu. 19. yüzyıl boyunca ilerleme düşüncesi, Jön Türkler'den İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne kadar hep önemini korumuştu. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte ise Üçüncü Cumhuriyet Fransası ve onun laiklik modelinden esinlenerek devrimci ve köklü değişimlerle toplumu "muasır medeniyet"e taşımaya yönelik bir reform dönemi başlatıldı.[57]

İkinci dönemde padişah otoritesinin yerine halk egemenliği getirildi ve demokrasi konusunda farklı bir anlayış ortaya koyuldu. Demokrasinin yerleşebilmesi için önce büyük oranda köylü nüfustan oluşan ve okuma yazma oranlarının düşük olduğu bir toplumu ulusal egemenliğe ve Batılı değerlere alıştırmak gerektiği düşünülüyordu. Bu sebeple muhalefet tasfiye edilerek millet hakimiyeti düşüncesinin yerleşmesine ve Batılı değerlerin toplumda içselleştirilmesine öncelik verildi. Şeyhülislamlık kaldırıldı ve medreseler kapatılıp okul müfredatlarından din dersleri çıkarıldı. Batı kanunları alınmaya başlandı ve çok eşlilik yasaklandı. Eski müziğin öğretilmesinin ve çalınmasının yasaklanması ve "opera, bale, çok sesli müzik, Batı tipi resim gibi medeniyeti temsil ettiğine inanılan" unsurların alınması ile "laik ve milli bir kültür" yaratılması bu dönemin temel hedefiydi.[58]

1930'dan sonra ise uluslararası alanda yükselen faşizmin etkisi ve milliyetçiliğin giderek güçlenmesiyle din, dil ve etnik köken farklılıklarını içinde eriten bir ortak "üniforma" biçilmeye ve farklı kimliksel talepler Türkleştirilerek o tek üniformaya dâhil edilmeye çalışıldı.[59] Bu süreçte toplumun Doğu köklerinden ayrılarak Batıya yürümesi, bilime dayanması, Batı hukuk kurallarının uygulanması ve kendi milli kimliği ile Batılı seviyeye erişmesi düşüncesi yaygınlık kazanmaya başladı. 1930'dan

[57] Paul Dumont, "The Origins of Kemalist Ideology", **Ataturk and the Modernization of Turkey** ed. Jacob M. Landau (Colorado: Westview Press, 1984): 25-28.
[58] Ahmet Yıldız, "Kemalist Millyetçilik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c. 2 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002): 222-232.
[59] **age**

1945'e kadar olan süreçte Halkevleri'nin kurulması ve onun aracılığıyla yeni bir kültür yayılması, Türk dilinin kökenine yönelik araştırmalar, okullarda verilen tarih derslerinde Türk tarihine daha fazla ağırlık verilmesi gibi uygulamalar ile dil, tarih ve ortak bir kültür üzerinden bir millet yaratılması ve bu milletin Batılı değerleri içselleştirmesi hedeflendi.[60]

Laik ve Batılı ulus devletin kendi burjuvazi sınıfını yaratması da gerekliydi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorlukların yerini ulus devletler almıştı ve bu yeni kurulan devletlerin ulusa sadık, onun ilerlemesi ve kalkınmasını hedefleyen bireylere sahip olması gerekiyordu. Ayrıca ekonomi üzerinde devlet kontrolünün olmasının toplumun sınıflara bölünmesini de engelleyeceği düşünülmekteydi. 1929 Dünya Buhranı, artık kriz ile birlikte pazara olan güveni iyice sarsarak bu korumacı politikaların güçlenmesine sebep oldu. Böylece dünya pazarı karşısında ulusal pazarı koruyarak sanayi gelişimini teşvik etmeye ve milliyetçilik yoluyla da bireyleri bu doğrultuda kenetlemeye dayanan "ulusal kalkınmacı politikalar" dönemi başladı.[61] Burada ekonomi üzerinde kontrol yetkisi devlete aitti ve Keyder'in tanımlamasıyla "siyasi elit ile 'emeklemekte olan burjuvazi'nin hızlı birikim sağlamak için güçlerini birleştirerek yeni bir toplumsal sistem kurma iddiası ile işçi sınıfını baskı altında tutarak ve tarımdan sanayiye kaynak aktarımı yoluyla sürdürülen bir devletçilik politikası" devletin milli politikası oldu.[62] Halkçılık ilkesi de bu süreçte işçileri ulusal gelişme adına diğer kesimlerle birlikte uyum içerisinde çalışacak milliyetçi güçler olarak tanımlayan ve dayanışmayı öne çıkarıp sınıf vurgusunu yok eden bir içeriğe sahip oldu.[63]

1945'e kadar olan bu süreç, Batılılaşma ve modernleşmeye yönelik hamleler, ekonomi alanında devlet kontrolüyle bir ulusal burjuvazi yaratılması, kültür ve eğitim politikalarıyla milli ve laik bir Türk kimliğinin inşa edilmesi süreci olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Laiklik, İnkılapçılık, Devletçilik ve Halkçılık gibi ilkeler ile din, dil, etnik köken ayrımı olmayan sınıfsız ve kaynaşmış bir topluluk inşa edilmeye çalışıldı. 1945 sonrası ise ülke içinde sivil toplumun gelişmesine yer açma ve çok partili sisteme dönüş; dışarda Batı yanlısı bir

[60] Selda Şerifsoy, "Aile ve Kemalist Modernizasyon Projesi, 1928-1950", **Vatan, Millet, Kadınlar**, ed. Ayşe Gül Altınay (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), 155-170.
[61] Çağlar Keyder**, Ulusal Kalkınmacılığın İflası** (İstanbul: Metis Yayınları, 2004), 30-31.
[62] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar** (İstanbul: İletişim Yayınları, 1993), 150.
[63] Taha Parla, Andrew Davison, "Rethinking Kemalism's Six Arrows", **Corporatist Ideology in Kemalist Turkey- Progress or Order?** (New York: Syracuse University Press, 2004), 125-140.

politikaya geçiş süreci bu ilkelerin belli oranda dönüştürülmesini gerekli kıldı. Öte yandan 1937'de Anayasa'ya da giren bu altı ilke, kurulan yeni partilerin de kabul etmek durumunda olduğu ve Türkiye'nin modernleşmesi için gerekli yolu gösteren bir ideal haline getirildiği için uzun yıllar Atatürk devrimleri, bir dönüş noktası, bir referans olarak gösterilmeye devam edecekti. Fakat çağdaşlaşmayı hedefleyen, aklı ve bilimi önceleyen bir düşünce tarzı olarak yorumlanan bu altı ilke, İkinci Dünya Savaşı sonrasının ekonomik sıkıntıları ve buna karşılık toplumsal huzursuzluğun artmasıyla kendisini güncellemek durumunda kalacaktı. CHP hükümeti de bu artan huzursuzluk karşısında yeni reformlar yapmak, sivil topluma daha fazla alan açmak ve laiklik, milliyetçilik politikalarını yumuşatmak yoluyla kaybettiği halk desteğini yeniden kazanmaya çalışacaktı.

Köylü kesimi için devletçilik, ağır vergi yükü altında ezilmek, işçi kesimi için de ücretlerin düşük tutulması demekti. Öte yandan bu korumacı politikalar sayesinde belirli bir sermaye birikimi elde etmiş kesimlerin pazara açılma isteği devleti geri çekilmeye zorlamaktaydı. Savaş yıllarında 1940 tarihli Milli Koruma Kanunu'nun zamanla ağırlaşarak köylü kesimi üzerindeki mali yükümlülükleri artıran bir niteliğe sahip hale gelmesi ve 1942 Varlık Vergisi Kanunu'nun azınlıklara karşı eşitsiz bir biçimde uygulanması CHP'ye duyulan güveni sarsmıştı.[64] İşçi ve memur kesimleri de savaş dönemi boyunca vergi yükünü çekmeye devam etmiş; enflasyon gündelik hayatın bir parçası haline gelirken maaşlı ve ücretli çalışanlar arasındaki huzursuzluk günden güne büyümüştü. Artan vergiler, yoksulluk ve buna karşılık rüşvetle, karaborsacılıkla büyüyen bir zengin kesim ve zorunlu çalışma uygulamaları ücretli çalışan kesimi oldukça olumsuz bir yönde etkiledi.[65] Bu durum karşısında CHP, işçi reformu ile sosyal güvenlik önlemlerini gündeme almak, çok partili hayata geçişi kabul etmek, dernek ve sendikaların kurulmasına izin vermek gibi yollarla yeniden destek kazanmayı umdu.[66]

1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da büyük oranda köylü nüfusa dayanan bir toplumda köylünün kazanılması gerektiğinin farkında olan hükümetin buna yönelik bir adımıydı. Bu kanunla devlete ait topraklar ve ortakçılık yoluyla işletilen arazilerin köylüye dağıtılması yoluyla köylü kesiminin desteğinin kazanılması umuluyordu.

[64] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 150-159.
[65] M. Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Çok Partili Demokrasiye Dönüşün Siyasal Dinamikleri", **Toplum ve Bilim**, s. 106 (2006): 183-187.
[66] Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi** (İstanbul: Timaş Yayınları, 2016), 378-398.

Nihayetinde çiftçiyi topraklandırma meselesi büyük toprak sahiplerinin muhalefeti sebebiyle tam olarak hayata geçirilemese ve 1950 seçimleri öncesi yine CHP, yasayı değiştirse de[67] parti, kaybettiği desteği kazanma kaygısı ile köyün kalkınma sorununu yeniden öncelikli meselelerden biri haline getirmişti. Bu durum ulusal burjuvaziyi desteklemeye yönelik bir devletçiliğin uygulandığı dönemden sonra çok partili rekabet koşullarında köyün bu defa daha halkçı bir anlayış ile politik anlamda önem kazandığını göstermekteydi.

Köylü ve işçi kesiminin yanında orta sınıflar, büyük toprak sahipleri ve artık belli bir güç elde eden burjuvazi de devletçilik uygulamalarından memnun değildi. 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve yine 1945 tarihli ormanların devletleştirilmesine dair yasa mülk sahiplerinin tepkisini çekmişti.[68] Öte yandan zaten ABD'den alınan yardımlara ihtiyaç duyan hükümet korumacı ekonomi politikasını gevşeterek bireysel teşebbüse daha fazla alan açmak durumundaydı. Bu koşullarda devletçilik ilkesi yumuşatılarak 1947 yılında hazırlanan Türkiye Kalkınma Planı ile ulaşım, enerji ve tarım sektörlerinde bireysel teşebbüse yer açılması gündeme alındı. 1948'de ise ABD'den gelecek Marshall yardımlarını almaya yönelik bir anlaşma imzalandı. Ayrıca IMF ve Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'ne üye olunarak liberal bir ticaret rejimine geçiş başlatıldı ve bu süreçte ABD'nin kalkınma reçetelerini izleyerek tarım temelli bir ekonomik kalkınma politikasına da geçiş yapıldı.[69]

Toplumda sadece ekonomi politikasının yarattığı eşitsizliklerden değil, CHP'nin laiklik politikalarından, milliyetçiliğin katı uygulamalarından, sınırlayıcı bir yapıya sahip olmasından ve köy enstitüleri aracılığıyla başlatılan eğitim kampanyasından da rahatsız bir kitle vardı. Bu durum CHP'yi laiklik ve milliyetçilik ilkelerini de yumuşatmaya zorladı. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında laiklik, devletin din alanını kontrolü şeklinde gelişmişti. 1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatılmış ve dini vakıflar kaldırılmış; 1933'te ise İlahiyat Fakülteleri ve İmam Hatip Okulları kapatılmıştı. Dini ibadet ve inanç konularını düzenlemek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştu ve böylece "devletin din üzerindeki varlığı kurumsallaşmış"tı. 7 Şubat 1933'te ezanın da Türkçe okunmasına karar verilmişti.[70] 1945 sonrası

[67] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)** (İstanbul: Hil Yayınları, 1996), 24.
[68] Bülent Tanör, **age,** 335-337.
[69] Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985** (İstanbul: Gerçek Yayınları, 1990), 74-79.
[70] Bahattin Akşit, "Laikleşme Tipolojisi ve Türkiye'deki Laiklik Deneyimi", **Şerif Mardin'e Armağan**, der. Ahmet Öncü ve Orhan Tekelioğlu, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 67-78.

liberalleşme ortamında ise Bayram Kaçmazoğlu, din ve devlet işlerinin niteliği ve ibadet özgürlüğü üzerine pek çok şey yazılıp çizilmeye başlandığı ve bu tartışmaların partileri din politikaları konusunda daha ılımlı bir siyaset izlemeye ittiğini söylemektedir. Örneğin, 1946'da hükümet okullarda dini eğitime izin vermiştir. 1948'de ilk defa hacca gideceklere döviz müsaadesi verilir. 1949 yılında ilkokul programlarına din dersi eklenmiştir. Aynı yıl önce İmam Hatip kursları açılmış ve bunlar kısa bir süre sonra okul haline getirilmiştir. Tekke ve Zaviyeler Kanunu çerçevesinde kapatılan türbelerden 19 tanesinin açılmasına yine CHP tarafından izin verilmiştir.[71] İnkılapçılık ilkesinin ise 1947 yılında "radikal ve devrimci vurgusu azaltılarak evrimci" bir gelişme öne çıkarılmıştır.[72]

İkinci Dünya Savaşı sonrası ırkçılığın ve her türlü dini ve mezhepsel ayrımcılığa dayalı dilin yerine bir barış dili inşa etme çabaları, milliyetçiliği de belli bir biçimde etkiledi. Bu koşullarda CHP, Rum mübadillerin akrabalarını ziyaret etmesine, mason loncalarının yeniden açılmasına ve Batı bölgesine yerleştirilenler Kürt nüfusa arasından geri dönmek isteyenlerin dönmesine izin verdi. Tarih kitaplarında Osmanlı tarihine de daha fazla yer verilmeye başladı.[73]

Denilebilir ki, 1923 yılından 1945'e belli bir birikim sürecinin ürünü olarak oluşturulan ve 1937'de Anayasa'ya giren altı ilke konjonktürel gelişmelerden etkilenen bir içeriğe sahipti ve 1945 sonrası gelişmeler altı ilkeyi belli biçimlerde dönüşmeye zorladı. Bu dönüşüm toplumda oluşan muhalefet karşısında içsel bir zorunluluk olduğu kadar dünya dengelerindeki değişimin de bir sonucuydu. 1945 sonrası Sovyetler Birliği ile ilişkileri bozulan Türkiye, yüzünü Batı ittifakına dönmek zorunda kalmıştı ve bu süreçte Batı tipi demokrasiye geçişin koşullarının artık oluştuğu söylenerek çok partili siyasal yaşama dönüş yapıldı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da bir "yasak alanı" olarak kalan sol düşünceye yönelik muhalefet ise devam etti. Örneğin 1946'da kurulan Komünist Parti (KP) ile Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) kuruluşlarından kısa bir süre sonra kapatıldı. Yani her ne kadar çok partili hayata geçişle birlikte muhalefetin gelişmesine izin verilmiş, basına verilen özgürlükler genişletilmiş, dernek kurma yasası değiştirilmiş ve sendikal örgütlenmelerin oluşturulmasına izin verilmiş olsa da sivil topluma açılan alanın belli

[71] H. Bayram Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları** (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2012), 30-32.
[72] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 39.
[73] Kemal Karpat, **age**, 336-337.

sınırları da oluşturulmuştu.[74] Sovyet korkusunun da belli ölçüde beslemesiyle komünizmden duyulan korku nedeniyle sosyalizm Türkiye'de tartışmaya kapalı bir alan olmaya devam edecekti.

CHP, 1945 sonrası toplumsal desteği kazanmak için belli atılımlar yapmakla birlikle bu konuda fazla başarılı olamadı. Toprak reformu tasarısıyla meydana gelen tartışmalar sonucu partiden ayrılan dört ismin (Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes) kurduğu Demokrat Parti (DP), CHP'ye güveni kalmamış kitlelerin, demokrasi, özgürlük talep edenlerin ve laikliğin yumuşatılması gibi taleplerde bulunanların tercihi oldu.[75]

Buraya kadar kısaca Cumhuriyet'in ilk yıllarında oluşturulan altı okun aslında zaman içerisinde belli biçimde değişmeler yaşadığı ve bunun da konjonktürel gelişmeler bağlamında oldukça anlamlı olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Gençlik arasında ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve hatta Osmanlı Devleti'nin son yılları da dâhil edilirse epey uzun süre ülkenin nasıl kurtulacağı, nasıl kalkınacağı gibi meseleler üzerine kafa yoran bir kesim bulunmuştur. Batılı kurumlarda eğitim görmüş; milliyetçilik, laiklik, demokrasi, parlamenter rejim gibi değerlerden etkilenmiş bu kesimler, art arda savaşların yaşandığı, toprak kayıplarının gerçekleştiği bir coğrafyada ülkenin kurtulması, ilerlemesi veya kalkınmasının koşullarını araştırmak gibi bir kaygı taşımıştır. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte ise gerek söylemsel düzeyde, gerek uygulanan eğitim sistemi aracılığıyla okumuş genç nüfusa bu değerler aşılanmaya çalışılmıştır. Gençlik, sistemin uyumlu bir unsuru ve geleceğin garantisi olarak görülmüş, modern ve ulus devletlere dayalı bu dönemde gençliğe ülkesini gelecekte daha iyi bir noktaya getirme gibi bir sorumluluk yüklenmiştir.[76]

1950-1960'lı yıllarda ise özellikle üniversiteli gençlik arasında bir kesim, kendi ülkesini daha ileri taşıyacak yollar üzerine düşünmek ve bu doğrultuda faaliyetler gerçekleştirmek gibi bir amaca sahipti. Bu yıllarda sömürgecilik tasfiye edilip yeni ulus devletler kurulurken Batı gibi kalkınmanın ve ilerlemenin yine onu izlemekle mümkün olacağı düşüncesi teorik tartışmalarla da desteklenmekteydi ve uzun yıllar ülkesini kurtarmak, ulusuna sadık olmak gibi değerlerle donatılmış bireyler, bu defa ülkesini kalkındırmak ve ileri bir toplum haline getirmek gibi bir sorumluluk

[74] **age**, 43-440.
[75] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 45.
[76] Demet Lüküslü, **Türkiye'de "Gençlik Miti" 1980 Sonrası Türkiye Gençliği** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 22.

hissediyordu. Bu noktada Atatürk'ün, zaten uluslaşma yolunu seçtiği ve Batıyı yakalamaya yönelik bir reform sürecini başlattığı düşünülüyor ve gençliğe düşenin de onu izlemek ve yarım kalan devrimi tamamlamak olduğuna inanılıyordu. Bu dönemde yapılan araştırmaların da ortaya koyduğu üzere 1950'li ve 1960'lı yıllarda okumuş, genç nüfus arasında bu değerlerin yaygındı ve genç nüfus arasında Atatürk devrimlerine sahip çıkma gibi bir amaç taşıyan gruplar vardı. TMGT'nin de böyle bir mirasa dayalı bir teşkilat olarak kurulduğu günden itibaren Atatürk devrimlerini korumak ve ülkeyi daha iyi bir noktaya taşımak gibi gayelerle hareket ettiği görülmektedir. Fakat Atatürk devrimleri de bir geçmiş mirasına dayanmaktadır, içeriği ise yıllar içerisinde oluşmuş ve belli oranda değişmiştir. Bu yüzden *TMGT Gazetesi*'ni değerlendirmeye geçmeden DP iktidarı döneminin de genel bir değerlendirmesini yapılacaktır.

3.1.2. Demokrat Parti İktidarı

Tek parti dönemi boyunca devletçi ekonomi koşullarında asıl yükü sırtlanan köylü ve işçi sınıfının yanı sıra, orta sınıflar, aydınlar ve memurlar arasında da CHP'ye karşı bir muhalefet oluşmuştu. Atatürk döneminin reformları ve laiklik uygulamalarının doğurduğu toplumsal huzursuzluk da eklenince CHP ile toplum arasındaki uçurum yıllar içerisinde büyümüştü. Bu durum her ne kadar CHP'nin iktidarının son yıllarında daha ılımlı bir politika izlemesine neden olsa da kendisinden program olarak çok da farklı olmayan DP, toplum tarafından daha demokratik bir alternatif olarak görüldü.[77] Fakat DP, on yıllık iktidarı sürecinde giderek artan oranda demokrasiden uzaklaştığı, laiklikten taviz verdiği ve ekonomiyi dışa bağımlı hale getirdiği yönünde eleştirilerle karşılaştı. Artan bir muhalefet cephesi gitgide bir araya gelirken DP'nin buna karşılık denetim sağlamaya çalışması ile ilerleyen süreç, bir askerî müdahale ile sonuçlanacaktı.

CHP'nin içinden çıkmış bir muhalefet partisi olan DP, altı oku benimsemekteydi ve başlangıçta parti programı CHP'den çok farklı değildi. CHP'nin başlattığı ekonomiyi dışa açma, sivil topluma alan açma, laikliğin yumuşatılması gibi uygulamalar DP döneminde de devam etti. Ezanın Arapça okunmasına izin vermek, din eğitimi veren okulların sayısının artması, ilkokul programlarına din dersleri eklenmesi, İmam Hatip

[77] Bülent Tanör, **age**, 335-337.

okulları açmak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesini arttırmak gibi adımlar atsa da toplumda bu durumun bir Atatürk karşıtlığına dönmesini engellemek için tarikatları denetlemeye de önem verdi. Diğer taraftan laiklik konusunda dikkatli bir siyaset izleyen DP, parti içerisindeki fes ve çarşaf giyme veya Arap alfabesine dönme gibi önerilere de kapalı oldu ve Atatürk'e yönelik hakaret veya saldırılara karşı önlem almaya çalıştı.[78]

DP, toplumun belli bir kesiminin nezdinde, her kurumu denetleyen bir iktidar yerine demokratik bir sistem inşa edecek bir parti olarak görülüyordu. Türkiye'de aydınların çoğunun siyasal liberalizmden yana tavır koyduğu 1950'li yıllarda, aynı zamanda ekonomik alanda da liberalizmle Türkiye'yi "Küçük Amerika" yapma düşüncesi vardı. Bu durum aydınların da DP'ye destek vermesini sağlamıştı. Fakat toprak dağıtımı,[79] Kore Savaşı'nın etkisiyle tarımsal ürün fiyatlarının yüksek olması, elverişli iklim koşulları sayesinde bir dinamizm yakalayan ekonomik büyümenin ilk üç yılın sonunda yavaşlamasıyla eleştiriler de yükselmeye başladı. İlerleyen yıllarda hasat ortalamanın altında kalınca ABD'den ithalata başvuruldu ve dış borçlanma arttıkça eleştiriler artmaya devam etti. Bu durum karşısında liberal ekonomi politikalarından vazgeçilerek yeniden belli oranda devlet piyasaya müdahale etmeye başladı.[80] 1951 itibariyle yabancı sermaye hızla yurda girdi ve enerji kaynakları, maden işletmeleri, alt yapı ve ulaştırma alanlarına hakim olmaya başladı. 1954 Petrol Kanunu ile de petrol çıkarma konusunda yabancı şirketler önemli bir ayrıcalık kazandı. Fakat yıllar içerisinde enflasyondaki sürekli artış, hükümeti 1940 yılında olduğu gibi Milli Koruma Kanunu çıkarmaya mecbur etmiş ve böylece hükümet, ekonomi üzerinde geniş bir kontrol yetkisine sahip olmuştu. Yani DP döneminde devletin piyasaya müdahalesi devam edecekti. Öte yandan ekonomideki kötüye gidiş, sürekli dış borçlanma ve yatırım yapmak yerine lüks tüketim maddelerine yönelim olduğu gibi eleştiriler muhalefetin DP'ye yönelik eleştiri noktalarından biri olmaya başladı.[81]

DP ise bu eleştirilere karşılık "Yeter, Söz Milletindir" diyerek demokrasinin temsilcisi olacağı beklentisiyle oy aldığı kesimlerden gelen muhalefeti sınırlamaya çalıştı. Bunu yaparken de kendisinin milli iradeyi temsil ettiği söylemine başvuruyordu. Zafer

[78] Bayram Kaçmazoğlu, **age**, 68-71.
[79] DP, iktidarının ilk dört yılında CHP'den 12 kat fazla toprak dağıtmıştır. Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), 127.
[80] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 181-183.
[81] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 67-71.

Toprak, CHP tarafından "halk"ın çıkarına ve hızlı bir dönüşüm adına gerekli bir yol olarak görülen halkçılık veya popülizmin, sınıfsal ayrımları reddeden ve hızlı bir kalkınma ve modernleşmeye yönelik bir politika olarak şekillendiğini söylemektedir.[82] Ona göre DP döneminde ise milli iradeye dayalı halkçılık veya popülizmin, "ideolojik bir silah" niteliği azalmış, siyasal boyutu öne çıkmış ve halka seslenmek, onlardan oy almak için kullanılır olmuştur.[83]

İşçilerin grev ve toplu sözleşme hakkı, kapsamlı bir toprak reformu, daha demokratik bir Anayasa gibi talepler ise bir türlü gündeme alınmıyordu. Bu durum siyasal alanda liberalizm beklentisi olan aydın kesimi, memurlar, üniversite öğrencileri ve öğretim üyeleri ile CHP tarafından bir eleştiri noktası olarak sunulsa da DP'nin milli irade söylemiyle seslendiği kesimler bu sınıflar değildi ve onların desteğini korumak, bu süreçte DP için daha önemli oldu. Kendisini destekleyen kesimler ise DP döneminde, toplum üzerinde bürokratik kadronun kontrolünün azalması ve kültür, dil devrimleri ve din politikalarının yumuşaması sebebiyle daha rahattı. Ayrıca yüzde 75 oranında köylü nüfusa dayanan ülkede oy kazanmak için köylünün desteğine ihtiyaç olduğunun farkında olan hükümet, tarıma sübvansiyonlar, kredi kolaylıkları gibi yollarla da destek kazanmayı bildi. Buna karşılık devlet arazilerinden toprak dağıtarak hem topraksız köylüyü kazandı hem de büyük toprak sahiplerinin tepkisini çekmedi. Yani DP, temsil ettiğini söylediği kesimlerin gözünde "kendisini hor gören bir yönetim anlayışından halkı kurtaran ve 'memur sultasını kıran' parti" olarak görülüyordu. Aynı zamanda halkın dinini istediği gibi yaşamasını kolaylaştıran DP'nin merkezdeki bürokratik elit karşısında "millet iradesi"nin temsilcisi olma söyleminin halk nezdinde bir karşılığı vardı.[84] DP, ekonomik ayrıcalıklar sağlama, yol, su, elektrik götürme, tapu dağıtma gibi uygulamalarla sürdürdüğü popülizmi sayesinde kendi tabanına seslenerek aldığı desteği korumayı başarıyordu.[85] Dolayısıyla köylü kesiminden gelen toprak reformu, zirai örgütlenme gibi talepler söz konusu değildi. Bununla birlikte işçi sınıfı da yeterince gelişmiş, örgütlü bir yapıya sahip değildi ve grev, toplu sözleşme hakkı gibi talepler bu kesimlerden gelmemekteydi.[86] DP de bu sayede demokrasi anlayışını "milli irade"ye indirgeyerek basın, ordu, bürokrasi ve aydın, entelektüel

[82] Zafer Toprak, **Türkiye'de Popülizm** (İstanbul: Doğan Kitap, 2013), 23-46.
[83] **age**, 424.
[84] Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi** (Ankara: İmge Kitabevi, 1998), 140-143.
[85] Ayşe Buğra, "Poverty and Citizanship: An Overview Of The Social-Policy Environment In Republican Turkey", **International Journal of Middle East Studies**, vol. 39 (2007): 43-45.
[86] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 188-190.

kesim arasından "devletin özelleştirilmesi", "hukuk devletinin erozyona uğratılması" gerekçeleriyle gelen muhalefeti sınırlama yoluna gidebildi.[87]

1950'de demokrasi vaadiyle iktidara gelen hükümet, 1953 itibariyle çıkardığı bir kanun ile basın özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtladı.[88] CHP'nin mal varlığının bir kısmına el konup ve hazineye aktarıldı. 1954 seçimleri öncesi Millet Partisi (MP) kapatıldı. Partiler arası seçim anlaşmasını ve muhalefetin radyodan seçim propagandası yapmasını yasakladı. 1957 yılında yeni bir yasa değişikliği ile muhalefet partilerinin seçimler için tasarladığı "güç birliği" yasaklandı ve partilerin seçim dönemleri dışında gösteri ve yürüyüş yapma hakları kısıtlandı.[89] Yargıç ve yüksek memurların yerlerini değiştirmek veya emekliye ayırmak, iktidara yakın gazeteleri teşvik ederken diğerlerini yasaklamak ve hükümete yönelik eleştiride bulunan akademisyenlerin bakanlık emrine alınması gibi kararlar da alınmaktaydı.[90]

İlkay Sunar'a göre, DP 1957'den sonraki ekonomik krizle birlikte patronaj kaynaklarının azalması ve kitle desteğinin zayıflaması ile birlikte popülizmini giderek artan oranda din ve milliyetçilik üzerinden ideolojik bir siyasete kaydırmıştır. Böylece son yıllarda DP'nin demokrasiden uzaklaştığı, ülkede geriye gidiş olduğu yönünde eleştiriler de muhalefet çevrelerinde giderek yoğunlaşmaya başlar. Ordu, aydın, bürokrat kesimi ve memur sınıfının huzursuzluğunun yanında[91] enflasyonun günden güne artmasıyla işçiler ve köylüler de güçlük yaşamaya başlamıştı.[92] Bu koşullar, ülkeyi kalkındırmak ve demokrasi getirmek vaatleriyle yola çıkan DP'nin baskıyı daha da artırmasına sebep oldu. TMGT, muhalefete ayrılan alanın böyle sınırlandığı bir dönemde *TMGT Gazetesi*'ni çıkarmaya başlamıştı. TDO temsilcilerin de yer aldığı TMGT, CHP etrafında oluşan muhalefete yakındı ve yayın organını çıkarırken daha önce de belirtildiği üzere Atatürk devrimleri doğrultusunda hareket etmek gibi bir amaçla yola çıkmıştı. Bunun yanında gazete, gençlerin sorunlarına yer vermek ve bu yönde hangi gruplarla temas kurmaya çalıştığını duyurmak için çıkarılan bir haber bülteni niteliğindeydi. Kapsam olarak çok geniş olmasa da genel olarak, hem nasıl daha modern ve kalkınmış bir ülke oluruz sorusuna cevap verilmeye çalışılıyor hem

[87] İlkay Sunar, "Demokrat Parti ve Popülizm", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c. 8 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985): 2082-2084.
[88] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 63-65.
[89] Bülent Tanör, **age**, 352-353.
[90] Tanel Demirel, "Demokrat Parti", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c. 7 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005): 495-500.
[91] İlkay Sunar, **age**, 2084-2086.
[92] Korkut Boratav, **age**, 197.

de bu doğrultuda yapılanları duyurmaya çalışarak gençliği aynı hedef doğrultusunda çalışmaya çağırıyordu.

3.1.3. *TMGT Gazetesi* ve Atatürk Devrimciliği (1957-1960)

1952 yılı başlarında faaliyete geçen TMGT'nin, 1956 yılı Aralık ayıyla birlikte yayın hayatına başlayan ve 1960 yılı Kasım ayına kadar 35 sayı çıkarılan *TMGT Gazetesi,* yukarıda da tanıtıldığı üzere kuruluşun gençliğe dair beklentilerini ve gerçekleştirdikleri faaliyetleri duyurmaya yönelik bir bülten olarak tasarlanmıştır. Ayrıca en fazla sekiz sayfadan oluşan bu gazetede, ülkenin mevcut sorunlarına da işaret edilmiştir. Bu metinlerden anlaşıldığı üzere TMGT, demokratik bir idareden yanadır ve hukuki düzenlemelerle ülkenin daha modern ve kalkınmış bir ülke olmasının alt yapısının oluşturulması gerektiğine inanılmaktadır. Geçmiş dönem ve yöneticilerinin görüşlerine ulaşılamasa da 1957 yılında genel başkanlığa gelen Nedim Üsdiken'in ifadeleriyle gençlikten beklenen, Batılı gençlik ile ilişkilerin geliştirilmesi, komünist düşüncelerden uzak durarak, bilim ve ilerleme ülküsü çerçevesinde hareket edilmesi ve ülkesinin ilerlemesi için gerektiğinde sorumluluk almasıdır.[93]

Bir aydın gençlik tanımlaması yapan TMGT'de, bu özelliklere sahip gençlerin Atatürk ülküsüne de bağlı olması gerektiği dile getiriliyordu. Genç, ülkesine gerektiğinde aydınlık ışığını götürme görevini de üstlenmeliydi. Dolayısıyla gençliğe nasıl bakıldığı ve onun hangi amaç doğrultusunda ortak çalışmaya çağrıldığına bakıldığında görülmektedir ki, ülkenin hızla modernleşmesi için gençliğe yüklenen bir sorumluluk söz konusudur. Ülkedeki problemler ise zirai gelişim, okuma yazma sorunu, laiklikten uzaklaşılmasıydı. Örneğin, Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) 1956-1957 yılında bir dönem genel başkanlığını yapmış olan ve dış ilişkiler komisyonunda da görev yapan Mesut Ülkü, gazetede ekonomik gelişme için önce zirai üretimin artırılması gerektiğini, aksi halde dışa bağımlı bir ekonomi oluşacağını söylüyor ve bunun için de ekonomide devletin düzenleyici rolüne dikkat çekiyordu. Köylülerin hızla köyden kopmasının şehirde yoksullaşma yaşanmasına ve emeğin değersizleşmesine yol açacağını, bu yüzden de köylünün köyde hayat seviyesini yükseltecek politikaların uygulanması gerektiğini de ekliyordu. Böylece devlet, hem halk yararına çalışmış olacak hem de toplumda oluşmaya başlayan sınıflaşmanın ve

[93] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşekküllerine Gereken Ehemmiyetin Verilmesi", **TMGT Gazetesi**, s. 9 (Ağustos 1957): 5.

işsizliğin hızla büyümesi engellenmiş olacaktı. Ayrıca köylü emeğini korumak için kooperatifler kurulmalı ve "kooperatif halinde köylülerin çalışacağı mahalli işler yaratılmalı" ve zirai örgütlenmelerin gelişmesi sağlanmalıydı. Son olarak zirai nüfusun yeni ve modern teknikler hususunda eğitilmesi ile zirai verim arttırılabilecekti. Kısacası ülke kalkınması için köyün kalkınması ve bunun için de köylüye eğitim verecek ve onların çıkarlarını koruyacak yapı ve kurumların oluşturulması önemli görülüyordu.[94]

İsmet Giritli ise az gelişmiş bir ülke olarak kalkınma yolunda ciddi bir eğitim problemiyle karşı karşıya olunduğunu söylüyordu. Okuma yazma oranlarının hala yüzde 65 civarlarında seyretmesini ciddi bir problem olarak değerlendiren Giritli'ye göre, ülkede bir halk eğitim hareketi şarttı. Bunun yanında ufak yerlerde yaygınlaşan Arap harfleri ile eğitim verme, çarşaf ile gezen insanların artması gibi problemlerin laik Cumhuriyet açısından yarattığı bir tehdit olduğuna dikkat çekiyor ve halkı aydınlatmanın "devrimci" yeni neslin sorumluluğu olduğunu belirtiyordu.[95] TDO Genel Başkanı Behçet Kemal Çağlar da gençliğe aynı yönde çağrıda bulunuyor; Atatürk'ün emanet ettiği devrimlere sahip çıkmanın gençliğin görevi olduğunu ve toplumda yayılmaya başlayan "gerici" alışkanlıklara karşı gençliğin görevinin halkı uyandırmak olduğunu söylüyordu.[96]

Her yıl Kasım ayı sayılarını Atatürk'ü anmaya ve onun yönetim görüşüne yönelik yazılara ayıran *TMGT Gazetesi*'nde, 1957 Kasım sayısında Atatürk'ün "Yobazların tehlike teşkil ettiği hayaldir…"[97] sözleriyle başlayan metnine yer verilmiştir. Bu metin aracılığıyla dolaylı yoldan Atatürk'e referansla "din maskesi" altında toplumun duygularını sömürenlerin varlığına işaret edildiği gibi hemen arkasından dönemin Genel Başkanı Mustafa Kemal Okvuran'ın onun eserlerini korumak için her daim hazır oldukları mesajını vermesiyle bu durum karşısında gerekenin yapılacağı örtülü bir biçimde ifade edilmiştir.[98]

[94] Mesut Ülkü, "Az Gelişmiş Bölgeler", **TMGT Gazetesi**, s.1 (Aralık 1956): 4-7.
[95] İsmet Giritli, "Eğitim Davamız", **TMGT Gazetesi**, s. 1 (Aralık 1956): 2.
[96] Behçet Kemal Çağlar, "Bakalım Nereye", **TMGT Gazetesi**, s.7 (Mayıs 1957): 7.
[97] "Yobazların bir tehlike teşkil ettiği hayaldir. Bu türlü insanların din ve imanla hiçbir samimi alakaları yoktur. Dini taassup onlar için bir nüfuz ve menfaat aletidir. Bu sayede bir taraftan halkı, bir taraftan hükümeti aldatarak kendileri hesabına nüfuzlu bir mevki yaratırlar." "Demişti Ki", **TMGT Gazetesi**, s. 12 (Kasım 1957): 1.
[98] Mustafa Kemal Okvuran, "Hesap Veriyoruz", **TMGT Gazetesi**, s. 12 (Kasım 1957): 1.

Aynı sayı, dönemin gençliği arasında "Bursa Nutku"[99] olarak bilinen konuşma ile bitirilmektedir. Bu konuşmayı gerçekten Atatürk'ün gerçekleştirip gerçekleştirmediği konusunda tartışmalar vardır. Fakat bu sözlerin Atatürk tarafından söylendiğine dair dönemin tanıklarıyla görüşmeler de içeren bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaya göre Bursa Nutku olarak bilinen konuşma 1927 yılında Bursa Camii'nde Türkçe ezan okunmasını protesto eden bir gruba karşı söylenmiştir. Olay üzerine Bursa'ya giden Mustafa Kemal, akşam yemeğinde bu konuşmayı gerçekleştirmiştir. Aynı kitapta Türk Tarih Kurumu'nun da metnin Atatürk'e ait olduğunu doğruladığı belirtilmektedir. Bahsi geçen konuşmada gençlik her koşulda devrimlere sahip çıkmaya çağrılmaktadır. Gençlerin gerekirse devrimler tehlikeye girdiğinde "bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adalet örgütü vardır" demeyip ve ülkesini savunmaya geçmesi gerektiği söylenmektedir.[100] Bu nutkun özellikle 1950'lilerin sonuna doğru gençlik arasında giderek popüler hale geldiği görülmektedir. Çünkü DP, gençlerin gözünde laiklikten taviz veren ve demokrasiden uzaklaşan bir iktidar olarak görülmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu metin, tam da bu durumlar karşısında gençliğe halkı uyarma ve devrimlere sahip çıkma ödevi yüklemiştir. Dolayısıyla TMGT'nin 1957'de gazetede yayımladığı bu metin ile örtülü bir biçimde devrimlere sahip çıkılacağı mesajını vermeye çalıştığı söylenebilir.

"Görevi halkı uyarmak olan gençlik ve onun kuruluşlarının ise bu dönemde bir denetim altına girdikleri" söyleniyordu. Bu duruma dikkat çeken Behçet Kemal Çağlar, gençlik kuruluşlarına destek verilmemesini ve gençlik sorunlarının politikacılar tarafından ele alınmamasını eleştiriyordu.[101] Mustafa Kemal Okvuran ise bir yazısında başkanlığı döneminde ziyarete gelen bir milletvekilinden gazete çıkarabilmek, uluslararası toplantılara katılabilmek ve Türkiye'de çalışma kampları, gençlik otelleri, halk eğitimi gibi meseleleri ele alabilmek için fon talep ettiğini yazıyordu. Böylece köylere okul, çeşme yapımı gibi faaliyetleri gerçekleştirmek üzere kamplar kurulabilecek, gençlik otelleri aracılığıyla gençler arasındaki samimiyet duyguları artacak ve halk eğitim hareketleri ile de gençler, ülkenin okuma yazma sorunlarını halletmek hususunda inisiyatif alabilecekti.[102] Yani TMGT, gençlerin de

[99] Ek 3. Bursa Nutku
[100] Tanıklar ve Belgelerle Bursa Nutku, (İstanbul: Kültürperest Yayınları, 2017): 9-15.
[101] Behçet Kemal Çağlar, "Milletvekili Adaylarına Açık Mektup", **TMGT Gazetesi,** s. 11 (Ekim 1957): 3.
[102] Mustafa Kemal Okvuran, "Hoşgeldiniz Sayın Milletvekilimiz", **TMGT Gazetesi,** S. 13 (Aralık 1957): 1.

sorumluluk alacağı hızlı bir ulusal kalkınma projesinin hayata geçirilmesini umuyordu ve bu noktada en çok önem verdiği şeylerden biri ise laik ve demokratik Cumhuriyet'in korunmasıydı. Çünkü demokratik bir sistem içerisinde hızlı bir reform süreciyle toplumun kalkınmasının mümkün olacağına inanılıyordu.

TMGT için toplumda "Doğulu alışkanlıkların yaygınlaşması"[103] ülkeyi ilerlemeden uzaklaştıran ve ciddiye alınması gereken tehlikelerden biriydi. DP, her ne kadar din konusunda hassas bir siyaset izlese de, bu süreçte Atatürk'e yönelik saldırıların artması ve tarikatların toplum üzerinde etkili olmaya başlaması huzursuzluk yaratmaya başlamıştı.[104] DP, Batı'nın mutlak üstünlüğüne inanmak yerine devrimlerin daha nesnel bir değerlendirmesini yapmak gerektiği düşüncesinden hareketle devrimlerin daha evrimsel yorumlanması düşüncesiyle eğitim politikalarında da değişiklikler yapmış ve dinsel alanda özgürlükleri artırmıştı. Bu süreç, her ne kadar CHP tarafından başlatılmış olsa da devrimlerin "tutmayanları"ndan gerekiyorsa taviz verilebileceği düşüncesi TMGT tarafından eleştirilen noktalardan biriydi. Burada tutmayan derken kast edilen laikliğin toplum üzerinde kontrol kurmaya yönelik bir politika olmaması ve halkın kendi gelenekleriyle, kendi istediği biçimde yaşamasına izin verilmesiydi.[105]

Buna karşılık TMGT yöneticileri, toplumda her geçen gün Arap harfleriyle eğitim veren kurumların ortaya çıkması, çarşaf giyen kadınların sayısında artış yaşanması gibi durumları "devrim" açısından bir gerileme olarak görüyordu. Bu yüzden de milli bir devletin kurulması yeterli görülmeyip aynı zamanda yeni değer sistemlerinin ve hayat tarzının içselleştirilmesi için de çaba harcamak gerektiğine ve bunun için de devrimleri ayırmayarak hepsini gerçekleştirmek doğrultusunda hareket etmek gerektiğine inanılmaktaydı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadın erkek ilişkileri, giyim kuşam, müzik alışkanlığı gibi pek çok noktada nasıl Batılı bir hayat tarzının yerleşmesi için uğraşıldıysa, bugün de aynı doğrultuda çaba harcanması gerektiğine inanılıyordu ve gençlik de bu yönde çalışarak ülkenin aydınlanması için üzerine düşeni yapmalı ve laikliğe her daim sahip çıkmalıydı. 1958 yılında genel başkanlığa gelen Aytekin

[103] Doğulu alışkanlıklardan kurtarma söyleminin iki tarafı bulunmaktadır. Birincisi dinin Doğu'da ilerleme düşüncesine set çektiği ve toplumu yeniliklere kapattığı düşüncesinden ileri gelmektedir. Yani yeniden laikliğe dönülmesi ve cemaatlerin faaliyetlerinin devlet tarafından denetlenmesi beklenmektedir. İkinci olarak Batılı ve modern bir toplumun kültürel dönüşümünün gerekli olduğuna da inanılmaktadır. Bu yüzden Doğu Batı ikiliğinde yüzün dönülmesi gereken taraf Batı olarak görülmektedir.
[104] Tanel Demirel, **age**, 495-496.
[105] Kemal Karpat, **age**, 423-424.

Ozan'ın yazısında belirtildiği üzere, ülkenin yeniden "ortaçağ düzeni karanlıklarına" dönmemesi için laikliğe sahip çıkmak aydın gençliğin görevleri arasındaydı.[106]

1958'de laikliğin 30. yıldönümü dolayısıyla yayımlanan bildiride TMGT, yine "irtica"ya ve "geri"ye gitmeye "devrim gençliği" olarak asla izin verilmeyeceğini ilan etmektedir.[107] Görevini Aytekin Ozan'a devreden Kemal Okvuran'ın veda konuşması da bu noktalara temas etmektedir. Yazısında "Batılı anlamdaki Türkiye'mizin kurucusu ve en büyük evladı Atatürk'ün vatanı emanet ettiği Türk gençliğinin temsilcileri olarak bu durumu güçlendirmeyi en büyük ödev sayıyoruz. Geriye, irticaa asla taviz verilmemesi gerektiğini biliyoruz. Bunun için de yapamayacağımız şey yoktur." ifadelerini kullanmaktadır.[108]

Din ile devlet arasındaki ilişki, tamamen Doğulu veya Batılı olmak ilişkisi üzerinden ele alınmaktadır. Bu yüzden Türkiye Batılı olacaksa tam anlamıyla yüzünü Batıya dönmelidir ve Doğulu alışkanlıklardan kendisini kurtarmalıdır. Örneğin, Yavuz Celasin tarafından kaleme alınan "Devrimimizin Mahiyeti" yazısında dünyadaki medeniyetleri Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılırken Doğu medeniyetlerinde dinin birinci planda yer aldığı belirtilmektedir. Türklerin tarihte ileri hamleleri ile yükselen bir medeniyet yarattıklarını, fakat daha sonra dinin etkisiyle toplumda bir gerileme meydana geldiğini dile getiren Celasin, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi ile Batıya yaklaşan devletin bu tarihten sonra köklerini Doğu medeniyetinden ayırması gerekirken ayırmadığı için sürekli geriye gittiğini söylemektedir. Bu gerileme ise 18. yüzyıldan itibaren bütün çözüm arayışlarına rağmen Mustafa Kemal Atatürk zamanında durdurulabilmiştir. Böylece Batı medeniyetleri nasıl Aydınlanma sonrası dinin devlet üzerindeki etkisinden kurtulup bilime yöneldiyse Türkiye de bilime yönelmiştir. Bu sebeple geriliğe taviz verilmemesinin ve bilimin referans alınmasının, Batılı bir toplum olabilmenin başlıca şartlarından biri oliduğu düşünülmektedir.[109]

Bu metnin iki ayrı önemli noktaya işaret ettiğini belirtmek gerekir. Birincisi, Batılılaşma yolunda devrimlerin bir bütün olarak uygulanması ve Batı yolunun takip edilmesinin tavsiye edilmesidir ki bu da TMGT'nin Atatürk döneminden yola çıkarak

[106] Aytekin Ozan, "Aydın Gençliğin Ödevi", **TMGT Gazetesi,** s. 16 (Nisan 1958): 4.
[107] Mustafa Kemal Okvuran, "Laikliğin 30. Yılında Bültenimiz", **TMGT Gazetesi**, s. 16 (Nisan 1958): 4.
[108] Mustafa Kemal Okvuran, "Veda Konuşması", **TMGT Gazetesi**, s.17 (Mayıs 1958): 3.
[109] Yavuz Celasin, "Devrimimizin Mahiyeti", **TMGT Gazetesi**, s.26, (Nisan 1959): 2.

topyekûn bir Batılılaşmadan yana olduğunun göstergelerinden biridir. İkincisi ise Kıbrıs sorununun önemli bir gündem oluşturduğu bu yıllarda Roma ve Bizans mirasına dayanan Yunanistan ve Kıbrıs Rum tarafına karşılık Fatih Sultan Mehmet'in hem Batılılaşmayı temsil eden bir isim hem de Batıya yürüyen bir padişah olarak simgesel öneminin artmasıdır. Örneğin 1957 yılında Kıbrıslı gençlere bayrak gönderen teşkilat üyeleri bayrakların üzerinde Atatürk resimlerinin yanı sıra Fatih Sultan Mehmet'in resimlerini kullanmıştır.[110] Yani Türklerin Orta Asya'ya dayanan ve yıllarca süren medeniyet tarihlerine dayalı anlatısına dönemin canlı sorunlarından biri olan Kıbrıs dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin "ilerici" bir padişahı olarak Fatih Sultan Mehmet'in de dâhil edildiği söylenebilir.

DP'nin toplumun yukarıdan devrimle değişemeyeceği, toplumu bu kadar zorlamamak gerektiğine ilişkin söylemlerine verilen bir yanıt olarak Ali Turgan'ın yazısı da ele alınabilir. Her ne kadar eleştiriyi doğrudan DP'ye yöneltmese de, ona göre devrimin kitlelere mal edilmesi ve toplumun belli bir ilerleme yoluna iletilmesi için devrimin getirdiği tüm kurum ve kanunlar benimsenene kadar çıkacak engelleri önlemek gerekliydi. Fakat toplumda hala "eski-yeni ikiliği"nin devam ettiğini söyleyen Turgan, bu durumu devrim açısından ciddi bir tehlike olarak nitelendiriyordu.[111] Bu durum TMGT'nin 20 Ocak 1960'da kendisine bağlı teşkilat üyeleri ile düzenlediği basın toplantısında da ele alınır. Toplantıda Genel Başkan Aytekin Ozan "her imkan ve şerait içinde devrimleri muhafaza edecek"lerini söylerken, Genel Sekreter Ali Turgan hükümete gerilik ile savaşması için çağrıda bulunmuştur. Behçet Kemal Çağlar ise Nurcuların faaliyetlerini artırmasına dikkat çekmiş ve hükümete irtica ile mücadele çağrısı yapmıştır.[112]

1960 yılının başına gelindiğinde "hürriyet", "Yeni Anayasa" ve "irticaayı telin" DP'ye yönelik muhalefetin önemli sloganlarından olmuştu. TMGT de yukarıda kısaca özetlenmeye çalışıldığı üzere bu muhalefet çizgisine yakın bir kuruluştu. Bir yandan gençlik kuruluşlarının güçsüzleştirildiği gerekçesiyle mali olarak destek talep ediyor, diğer taraftan mevcut koşullarıyla "devrim"lere sahip çıkmak gibi bir gaye ile hareket etmeye çalışıyordu. 28 Nisan'da yaşanan öğrenci hareketleri ve ardından 27 Mayıs askerî müdahalesi gerçekleştiğinde de bunu "ikinci Cumhuriyet"in başlangıcı ilan

[110] Haberler, "İşçilerden Kıbrısa Bayrak", **TMGT Gazetesi**, s. 10 (Eylül 1957): 5.
[111] Ali Turgan, "Tehlike Var", **TMGT Gazetesi**, s. 28 (Temmuz- Ağustos 1959): 2.
[112] "Devrimler Ve İrtica Konulu Basın Toplantısı", **TMGT Gazetesi**, s. 31 (Aralık- Ocak 1960): 5,8.

ederek müdahale sonrası kurulan Milli Birlik Komitesi'ne (MBK) "demokrasi ve kardeşlik yolunda gençlik ve ordunun yaptığı işbirliği ile mutlu yarınlara ulaşılabileceği" ifadelerine yer verilen bir bildiri yollandı.[113]

Özetle, 1957-1960 döneminde gazetedeki yazılar doğrudan iktidara yönelmiş ağır eleştiriler içermese de, TMGT'nin gerçekleşmesini beklediği ve mevcut durumda toplumda problem olarak görülen noktaları şu şekilde özetlemek mümkündür: Ülkede milli ve laik eğitim politikasından uzaklaşılmıştır ve eğitim açısından hala yeterince ilerleme sağlanamamıştır. Ayrıca tarımsal alanda gelişmenin gerekliliği düşüncesinden hareketle toprak reformu, zirai eğitimi gerçekleştirmek üzere birlikler kurulması ve köylüyü koruyacak bir mekanizma olarak kooperatifçiliğin gelişmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bunun yanı sıra aşağıda inceleneceği üzere tıpkı Batıda olduğu gibi Türkiye'de de işçi sınıfının grev ve toplu sözleşme haklarının tanınması da talep edilmektedir. Yani TMGT'nin Atatürk devrimciliği, Batıda tartışıldığı gibi Türkiye'de de bir sosyal devlet oluşturma, artık sınıfların varlığını kabul etme ama sınıflar arası uçurumun derinleşmesini önleme gibi politikalara dayanmaktadır. Bunun ise laik ve demokratik bir Cumhuriyet rejiminin Anayasal olarak kurumsallaşması ile gerçekleşmesi beklenmektedir. Nihayetinde TMGT'nin gençlik kuruluşu olarak gençlik adına hareket ederken gayesi de, daha demokratik, daha modern ve kalkınmış bir toplum oluşturmak ve gençleri de bu amaç doğrultusunda bir araya getirmek olacaktır.

3.2. TMGT'nin Kurumsal İlişkileri ve Gençlik Politikaları (1957-1960)

3. 2. 1. Uluslararası Sistemin Yapısı ve Gençlik Kuruluşlarıyla İlişkiler

İkinci Dünya Savaşı sonrası, dünya genelinde bir barış dilinin tesis edilmesi, ırkçı söylemlerin yumuşaması, demokratik, insan haklarına dayalı ulus devletlerin oluşturulması bekleniyordu ve buna yönelik olarak 1945 yılında tüm ülkeleri kapsayacak olan ve evrensel düzeyde barışı koruması amaçlanan Birleşmiş Milletler (BM) oluşturulmuştu. Böylece emperyalizm tasfiye edilecek, ulusların kendi kaderini tayin hakkına ve kurulan barış sisteminin garantisi olarak görülen BM'nin prensiplerine saygı duyulacak ve yeni bir savaş ve onun yaratacağı yıkımlardan kaçınmak mümkün olabilecekti. Fakat her ne kadar bu amaçlarla yola çıkılmış olsa da

[113] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye Gençlik Hareketleri Tarihi 1955-1964,** c. 2 (İstanbul: Sevinç Matbaacılık, 2013): 185.

1945 sonrası savaş tehdidinin ortadan yok olmadığı kırılgan bir uluslararası arena oluşmuştu.[114]

Sovyetler Birliği, ABD, Fransa, İngiltere ve Çin'in veto hakkına sahip olduğu BM, savaş sonrası dünya politikasına egemen olan Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki rekabet sebebiyle çoklukla etkisiz kalacaktı. Bu rekabet, her iki kutbun da yeni ittifak girişimlerini desteklemesine neden oldu. Örneğin ABD, bir yandan yaptığı ekonomik ve askerî yardımlarla kendi ittifakını güçlendirmeye çalışırken aynı zamanda bu ittifak içinde kültürel, siyasal ve teknik işbirliğini arttırmanın yollarını arıyor; böylece komünizm karşısında kendi cephesini güçlendirebilmeyi umuyordu. İşte TMGT'nin üyelerinden biri olduğu ve 1949 yılında kurulan Dünya Gençlik Birliği- *World Assembly of Youth* (WAY)- ile Avrupa gençliğini bir araya getirecek bir kuruluş olarak tasarlanan Gençliğin Avrupa Kampanyası'nın- *European Youth Campaign* (EYC)- kuruluşunun arkasında da ABD'nin bu siyaseti etkili olmuştu ve bu kuruluşların finansmanı büyük ölçüde ABD tarafından sağlanmaktaydı. TMGT ise komünizm karşısında ve Batılılaşma hedefinde bir kuruluş olarak gençlik düzeyindeki bu birliklerin çalışmalarını takip etmekte ve onların düzenlediği toplantılara katılarak Batı gençliği ile Türk gençliği arasındaki temasların artması yolunda çalışmalar yürütmekteydi.[115]

Aşağıdaki bölümde TMGT'nin gazetesinde yer alan haber ve yazılardan hareketle adı geçen gençlik kuruluşlarıyla nasıl bir ilişki kurduğu ele alınacak ve Batı ile ve onun gençliği ile ilişkilerin gelişmesinin neden önemsendiği sorularına yanıt aranacaktır.

3.2.1.1. Savaş Sonrası Avrupa'da Gençlik ve TMGT

İkinci Dünya Savaşı sonrası, ABD ve Sovyetler Birliği iki güç olarak sivrilirken Avrupa ülkelerinde savaş, büyük bir yıkım ve ekonomik sıkıntının oluşmasına sebep olmuştu. Bu durum Avrupa devletlerinde kaynak aktarımında yetersizlik, gelir dağılımı sorunu ve farklı gümrük vergilerinin yarattığı zorluklar ile bir Avrupa ortak pazarı oluşturma ve sınırları yumuşatma düşüncesinin ortaya çıkmasına neden oldu. Siyasal ve ekonomik sorunların giderildiği, birleşik bir Avrupa ihtiyacı, Sovyetler

[114] Norman Lowe, **Mastering Modern World History** (Macmillan, Palgrave Master Series, 2005), 118.

[115] Özer Ozan, "Tartışmalı Konferans", **TMGT Gazetesi**, s. 6 (Nisan 1957): 4-6.

Birliği ve Doğu Avrupa'da yayılan komünist yönetimlerin Batı Avrupa için bir tehdit olarak görülmeye başlanması ile daha da belirginleşti. Böylece ilk olarak 5 Mayıs 1949'da Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere hükümetleri arasında imzalanan bir statü sonucu Avrupa Konseyi kuruldu. Aynı yıl Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü- *Organization for Economic Cooperation and Development* (OECD)- oluşturuldu. 9 Mayıs 1950 tarihinde ise Avrupa devletlerinin kömür ve çelik kaynaklarını birlikte kullanması fikri ortaya atıldı. Schumman Planı olarak bilinen bu teklif altı devlet tarafından olumlu karşılandı ve Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg'un katılımıyla bir kömür çelik birliği oluşturuldu.[116] Ardından 1955 yılında Avrupa ekonomisini tüm sektörlerde birleştirmeye yönelik bir komisyon kuruldu ve çalışmalar sonucu 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) meydana getirildi.[117]

TMGT'nin, yukarıda sayılan bu işbirliği arayışlarını olumlu çabalar olarak nitelendirdiği ve Avrupa'nın gençlik düzeyinde oluşturulmuş bir teşkilatının çalışmalarına katılarak Avrupa fikrinin Türkiye'de yerleşmesi doğrultusunda faaliyet gösterdiği görülmektedir. 1951 yılında Gençliğin Avrupa Kampanyası- *European Youth Campaign* (EYC)- adıyla kurulmuş olan birliğin hedefi de, Avrupa'da gençlik düzeyinde bir bütünleşme ve işbirliği havası yaratmaktı.[118] 3 Mart 1952'de Türkiye ve Yunanistan dâhil 17 ülkenin gençlik kuruluşu temsilcisinin sekreterliklerinin bağlı olduğu bir üst yapı haline gelen birlik, gençlerin hem dünya problemlerini tartışacağı ortak bir platform hem de Avrupa'daki bu birleşme fikrinin tartışılıp gelişeceği bir ortam olarak düşünülmekteydi. Bununla birlikte finansmanı ağırlıklı olarak ABD'den gelen desteklere dayanan kuruluşun 1958 yılında bu finansal desteğinin kesilmesi nedeniyle faaliyetleri sona erecektir.[119]

Kısacası bu kuruluş, Sovyetler Birliği karşısında güçlü bir Avrupa oluşturmaya çalışan ABD'nin, gençlerin de bu sistem içerisinde işbirliğine destek vermesini sağlamak amacıyla belli bir süre boyunca gençlik kuruluşlarını uluslararası çapta destekleme

[116] Mesut Ülkü, "Niçin Müşterek Pazar", **TMGT Gazetesi**, s. 6 (Nisan 1957): 4.
[117] Baskın Oran, **Türk Dış Politikası,** c. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 808-813.
[118] Özer Ozan, "Yanlış Hesap", **TMGT Gazetesi**, s. 2-3, (Ocak 1957), 3.
[119] "We are Europe"- The European Youth Campaign (1951-1958) and the Role of Youth in Uniting Europe", https://www.eui.eu/Research/HistoricalArchivesOfEU/News/2013/04-15-WeareEurope%E2%80%93TheEuropeanYouthCampaign1951-1958andtheroleofyouthinunitingEurope [20.01.2019].

politikasının bir sonucudur. Fakat burada bu kuruluşun faaliyetlerinden ziyade TMGT'nin böyle bir kuruluşta yer almaya neden önem verdiği ve birleşik Avrupa'dan ne beklediği sorularına ağırlık verilecektir. Örneğin 1957 yılında EYC'nin Türkiye Sekreterliği'nde görevli olan Özer Ozan'ın, 1955 yılı itibariyle mesafeler gerekçe gösterilerek Türkiye ile Yunanistan'ın sekreterliklerinin muhabirlik düzeyine indirilmesine tepki göstermesi, birleşik bir Avrupa içerisinde Türkiye'nin de eşit bir statüde yer almasına önem verildiğini göstermektedir.[120] TMGT tarafından Avrupa'da AET ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurulması yönünde atılan adımlar yakından takip edilmiştir. 1957'de dış ilişkileri takip etmek üzere görevlendirilmiş olan Özer Ozan ve Mesut Ülkü, Avrupa'da birlik oluşturmanın neden ve nasıl faydalı olacağına ilişkin yazılarıyla Avrupa'daki bu gelişmelerin hem Türkiye'de duyurulmasını hem de bu sayede Türkiye'nin de bu sürecin bir parçası olmasını beklemiştir. Avrupa'daki birlikten beklenen ise Avrupa bütünleşmesinin ekonomik, kültürel ve siyasal bütünleşme ruhunu yayarak savaşı önlemesi ve dünya barışını tesis etmesidir. Bu sebeple Türkiye'nin de bu gelişmelerin dışında kalmaması ve oluşturulacak bir Avrupa ittifakının parçası olması gerektiğine inanılmaktadır.[121]

1958 yılında varlığı fiilen sona eren EYC'ye TMGT'nin katılmas,ı onun Batıdaki ittifak arayışlarını yakından takip ettiğini ve bu ittifakların içerisinde yer almaya da önem verdiğini göstermektedir. 1958 yılında WAY'in girişimleri ile yeni bir Avrupa gençlik örgütü kurulması yönünde çalışmalar başladığında 13-14 Şubat 1958'de gerçekleşen "WAY Avrupa Milli Komiteleri İstişari Toplantısı"na Türkiye'den TMGT adına Tulgar Can gönderilmiştir. Toplantıya ilişkin düşüncelerini kaleme alan Can, 20 kadar ülkeden gencin katıldığı bu toplantıda Türkiye'den bir gençlik grubunun da bulunmuş olmasının oldukça önemli olduğunu dile getiriyor ve bu tarz işbirliği örgütlerinin içerisinde yer almanın önemini vurguluyordu.[122] Fakat bu kuruluşun oluşturulması 1963 yılını bulacaktı.

TMGT'nin gazeteden hareketle uluslararası alandaki ittifaklara katılmayı desteklemesinin arkasında iki önemli neden tespit etmek mümkündür. Birincisi, Türkiye'nin Sovyet Bloğu karşısında ve Batı demokrasileri safında yer alması gerekli görülmektedir. Diğer taraftan, Batı demokrasilerinin barış içerisinde yaşayabilme

[120] Özer Ozan, "Yanlış Hesap", **TMGT Gazetesi**, s. 2-3 (Ocak 1957): 3-7.
[121] Mesut Ülkü, "Niçin Müşterek Pazar", **TMGT Gazetesi**, s. 6 (Nisan 1957): 4.
[122] Tulgar Can, "Stratbourg Toplantısının Düşündürdükleri", **TMGT Gazetesi**, s.15 (Şubat 1958): 5.

yolunun da bu tarz ittifakların kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal işbirliğini geliştirmeye çalışmasıyla mümkün olacağı düşüncesi önemlidir. Çünkü bu düşüncenin gerçekleşmesi konusunda hayal kırıklığı yaşandıkça Batı ile olan ilişkiler de sorgulanmaya başlayacaktır. Yine bununla ilişkili olarak Batılı devletlerin samimiyetinden duyulan şüphe sebebiyle uluslararası alanda Türk görüşünü yansıtmak için de bu tür birliklerin çalışmaları yakından takip edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda aşağıda TMGT'nin ilk olarak NATO gençliği ve ardından WAY ile olan ilişkileri de değerlendirilecektir.

3.2.1.2. NATO Gençliği ve TMGT

İkinci Dünya Savaşı'nda Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan nükleer bombalar, nükleer bir savaşın ne kadar korkutucu bir yıkıma sebebiyet verebileceğini göstermişti.[123] Bu nükleer gücünün yanı sıra, savaş öncesi izolasyon politikası izleyen ve müttefiklerinden sağladığı hammadde ve savaş malzemeleri sayesinde bir refah elde etmeye odaklanan ABD, dünyanın en geniş donanmasına, hava gücüne sahip olmuş ve atom bombalarını kontrol edebilecek güce erişmişti. Sovyetler Birliği ise ona nazaran ciddi biçimde zayıftı fakat yine de dünyanın en geniş ordusuna sahipti. İki ülke arasındaki rekabet, Soğuk Savaş boyunca uluslararası ilişkilerin en önemli özelliği olacaktı.[124] Sovyetler Birliği, savaştan büyük bir insan kaybı ve ekonomik kayıpla çıksa da, savaşın hemen ardından hızlı bir ekonomik kalkınma hamlesini başlatarak askerî kapasitesini artırmaya odaklandı. 1949'da Sovyetler Birliği'nin atom bombası geliştirmesi, ABD'nin bu konudaki tekel olma konumunu sarstı ve iki taraf arası karşılıklı tehdit algılarıyla şekillenen bu sistem, iki bloğu da kendi etrafında yeni işbirliği arayışlarına itti. 4 Nisan 1949 tarihinde oluşturulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü- *North Atlantic Treaty Organization* (NATO)- de bu tehdit algılarıyla şekillenen yeni dünya düzenin kurumlarından biri oldu.[125]

NATO, kuruluşu itibariyle askeri bir teşkilatlanma olsa da, ABD'nin başlıca kaygısı, Batı genelinde siyasal, kültürel ve ekonomik işbirliğini sağlayacak kurumlar oluşturmak yoluyla Sovyetler Birliği karşısında kendi cephesini güçlendirmekti. *TMGT Gazetesi* incelendiğinde görülmektedir ki ABD bu politikasını NATO

[123] Burton F. Beers, **World History Patterns of Civilization** (New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991), 706.
[124] Norman Lowe, **age,** 120.
[125] **age**, 196-201.

düzeyinde gençlik temsilcileri arası toplantılar düzenleyerek de hayata geçirmeye çalışmış ve TMGT de bu toplantılara bir NATO ruhu yaratılması bağlamında oldukça önem vermiştir. Bu toplantıların amacı gençler arasında samimiyet ve işbirliği duygularının yaratılmasının yanında bir kurum olarak NATO'nun üye ülkelerde tanınmasını sağlamaktır. "Kapitalist, liberal, demokratik" Batı cephesinin birleşmesini her açıdan destekleyen ABD'nin gençleri de bu sistem ile uyumlu kılmak istemesi buradaki ana amaç olsa da bu kısımda konu açısından TMGT'nin bu toplantılardan ve NATO'nun kendisinden ne beklediği anlaşılmak istenmektedir.

Türkiye 1960'lı yılların başına kadar Avrupa'daki birleşme girişimlerine pek ilgi göstermese de 1952 yılında NATO ittifakına dâhil olmuştur. Türkiye'nin NATO birliğine dâhil olmasında Sovyetler Birliği'nin boğazlara yönelik revisyonist taleplerinin neden olduğu güvenlik kaygılarının yanı sıra ekonomik ihtiyaçlar da etkili olmuştu.[126] Fakat Türkiye'nin NATO ve ABD ile ilişkisi, 1950'li yılların sonuna doğru bağımsız bir dış politika çizgisinden uzaklaşma halini almıştı. TMGT ise NATO'nun askeri bir birlik olmanın ötesine geçmesini ve dünya barışına hizmet edip onu geliştirecek bir kurum haline getirilmesini bekliyordu. Yani NATO, askeri bir varlık olarak her geçen gün ülkeye yerleşmeye değil, her yönüyle işbirliği ve barışı tesis edecek mekanizmalar kurmaya çalışmalıydı.

Mesut Ülkü'ye göre NATO'nun hür dünyanın ve demokrasinin koruyucusu olmak için siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal işbirliğine ağırlık vermesi gerekiyordu. 1957 yılında kaleme aldığı yazısında bu yıllara kadar bu hususlara pek önem verilmediğini belirtmekte ve bu yöndeki çalışmalarının artması, NATO'nun tanıtılması ve kültürel temasların arttırılması gibi yollarla "sulh içinde işbirliği"ne dayalı "NATO ruhu"nun kitlelere mal olabileceğini de eklemekteydi.[127]

NATO'nun gençlik düzeyinde işbirliği ruhunu geliştirebilmesi için neler yapabileceğine verilen yanıt ise ortak kültürel faaliyetlerin ve seyahat olanaklarının artırılmasıydı. Böylece kültürel olarak birbirine aşina olan bireyler arasında barış havası giderek gelişecekti. Örneğin, TMGT, bu düşünceden hareketle, 1956 yılında faaliyetleri arasına öğrenci değişim programlarının düzenlenmesini koymuştur. Böylece ülkelerin birbirini tanıması ve yakınlaşması ile barış içinde işbirliği yolunda bir adım atılabileceği düşünülmektedir. Bu hususa dikkat çeken dönemin TMGT

[126] Baskın Oran, **age**, 532-538.
[127] Mesut Ülkü, "NATO Camiası", **TMGT Gazetesi**, s. 9 (Ağustos 1957): 1-8.

Genel Başkanı Nedim Üsdiken, 1956 yılında NATO gençlerini bir araya getiren bir toplantı ile 1957 yılında Gençlik Gazeteleri Tabi ve Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından düzenlenen bir konferansı gençlik arasında sosyal ve kültürel işbirliğinin artması açısından olumlu adımlar olarak nitelendirmektedir.[128] Üsdiken'e göre bu yollarla NATO'nun ve faaliyetlerinin üye devletlerin gençlik temsilcileri düzeyinde de tanıtılması mümkün olacak ve NATO tanınıp kültürel, sosyal işbirliği hususlarına verilen önem arttıkça gerçek işbirliği oluşabilecekti.[129]

1958 yılında ise Dışişleri Bakanlığı Atlantik Antlaşması Merkez Başkanlığı'nda TMGT ve TMTF temsilcileriyle bir toplantı yapıldı. Toplantı sonucunda öğrenci değişimi konusunda anlaşmaya varıldı ve TMGT'nin NATO'yu fikir, sanat ve teknik yönünden tanıtmasına karar verildi.[130] Bunun bir sonucu olarak TMGT'nin gazetesinde 1959 Eylül ayı itibariyle NATO'yu ele alan yazıların gönderileceği bir yarışma başlatılmış ve dereceye giren yazılar gazetede yayımlanmıştır. Bu yazılarda öne çıkan husus da yine NATO'nun askeri bir anlaşma olmanın ötesine geçmesi gerektiğidir. Örneğin, yarışmada birinci seçilen Tulgar Can yazısında NATO'nun politik, sosyal, kültürel ve teknik işbirliği hususlarını da geliştirmesi gerektiğini vurgulamakta ve bu sayede komünizm karşısında güçlü bir cephe oluşturulabileceğini söylemektedir.[131]

Özetle 1957-1960 dönemindeki bu faaliyetler ve bu hususta kaleme alınan yazılardan yararlanılarak TMGT'nin NATO gençliği ile ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte aslen, komünizm karşısında Batı ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi ve emperyalizme karşı demokratik ve insan haklarına saygılı ulus devletlerden oluşan bir Batı ittifakı oluşturulması ve NATO'nun da daha geniş bir işbirliği anlayışı yaratarak barış sisteminin koruyucusu olması beklenmekteydi. Diğer taraftan bu yönde NATO'nun mevcut faaliyetlerinin yetersiz olduğuna da dikkat çekilmekteydi.

Aşağıdaki bölümde dikkat çekileceği üzere, büyük devletlerin emperyalist gayelerini sürdürmesi, İngiltere ve Fransa'nın Süveyş Kanalı müdahalesi, Fransa'nın

[128] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşekküllerine Gereken Ehemmiyetin Verilmesi", **TMGT Gazetesi**, S.9 (Ağustos 1957): 5.
[129] Mustafa Kemal Okvuran, "Gençlik Gazetecileri ve NATO", **TMGT Gazetesi**, s. 4-5 (Şubat-Mart 1957): 1-2.
[130]"NATO Yazı Müsabakası", **TMGT Gazetesi,** s.26 (Mayıs-Haziran 1959): 5.
[131] Tulgar Can, "NATO Nerededir?", **TMGT Gazetesi**, s.29 (Eylül-Ekim 1959): 5.

Cezayir'den çekilmemesi, Kıbrıs'ın durumu gibi olaylar ise bu barış sistemine duyulan güveni ve Batılı devletlerin iyi niyetlerinden duyulan samimiyeti her geçen gün zedelemekteydi.

3.2.1.3. Dünya Gençlik Birliği -World Assembly of Youth (WAY)

WAY'in fikri temelleri, 1947 yılında Sosyal Hizmetler Konseyi'nin Londra'da gerçekleştirdiği bir konferansta atılır. ABD, İngiltere ve Kanada'nın da girişimleriyle 1948'de İngiltere Ashridge'de tüzük çalışmalarını tamamlayan kuruluş, 1-7 Ağustos 1949 tarihlerinde Brüksel'de ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Esasında 1945 yılının Aralık ayında Londra'da Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu- *The World Federation of Democratic Youth* (WFDY)- ve Uluslararası Öğrenci Birliği- *International Union of Students* (IUS)- adında BM'ye bağlı iki gençlik kuruluşu zaten kurulmuştur. Fakat zamanla iki kutup arasındaki rekabet buraya da etki etmiş ve bu yapıların "komünist ağırlıklı yapılar olduğu" gerekçesiyle Batı'da yeni kurumların oluşturulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu kaygılarla kurulan WAY'in Afrika, Asya ve Ortadoğu'dan gençleri de Batı sistemine dâhil edecek geniş bir organizasyon olması planlanmıştır.[132]

Bu kuruluş, gazetede WAY'i tanıtmaya yönelik metinlerden anlaşıldığı üzere kendi ülkesinde en az iki gençlik kuruluşunu temsil eden ulusal düzeydeki bağımlı veya bağımsız gençlik birliğini üye olarak kabul eden ve her ülkenin eşit oy hakkına sahip olduğu bir yapıya sahiptir. Bugün hala faaliyetlerini sürdüren kuruluşun tüzüğü Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'ne dayanarak oluşturulmuş ve amacı tüzüğünde belirtildiği üzere gençlerin ihtiyaç ve sorumluluklarını bizzat incelemek ve bunlar üzerine bir gündem oluşturmak olarak tanımlanmıştır. Bu kuruluş aracılığıyla ve buna dâhil olacak gönüllü ulusal gençlik kuruluşlarının gayretiyle dünya genelinde gençlerin barış ve işbirliği etrafında bir araya getirilmesi hedeflenmiştir. UNESCO, UNICEF, Dünya Tarım Örgütü- *Food and Agriculture Organization* (FAO)- Uluslararası Çalışma Örgütü-*International Labour Organization* (ILO)- ve Birleşmiş Milletler (BM) ile ilişkileri bulunan kuruluş, Avrupa Konseyi'nin de gözlemci üyesidir. Merkezi Brüksel'de olan birlik, dört senede bir Genel Kongre, iki yılda bir ise konsey toplantıları düzenlemiş ve bu toplantılarda gençlik için nasıl bir çalışma

[132] Joel Kotek, **Students and Cold War** (UK: Palgrave Macmillan, 1996), 168-173.

programının benimseneceği ve gençlerin sorunlarının çözümleri gibi meseleler üzerine tartışılmıştır.[133] Kuruluşun geliri üye ülkelerden gelen aidatlara dayansa da, finansmanı ağırlıklı olarak ABD'den gelmiştir.[134] Bu platformda her ülkeden işçi, üniversiteli, ziraatçi gibi farklı gençlik gruplarının temsilinin yanı sıra, bu farklı gençlik gruplarının eğitimine yönelik çalışmalar da yürütülmüştür.[135] *WAY Forum* isimli üç ayda bir yayımlanan ve *WAY Review* adlı ayda bir çıkarılan iki yayın organı mevcuttur.[136] Bu kuruluşun kısaca, farklı ülkelerden pek çok genci bir araya getirerek onların kendi ülkelerinin kalkınma ve modernleşme yolundaki sorunlarını ele aldığı bir platform olarak tasarlandığını ve gençlerin sosyalist düşüncelere kapılmasını önleme düşüncesinin kurulma sürecinde oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür.[137]

TMGT, komünizme karşı ve Batı ile ittifak kurmaktan yana bir kuruluş olarak WAY toplantılarına da yakın ilgi göstermiştir. Türkiye'de 1945 sonrası Sovyet tehdidiyle daha da kronikleşen bir komünizm karşıtlığı mevcut olsa da Türkiye'deki komünizm karşıtlığı, Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası Türkiye'ye yönelik talepleriyle açıklanamayacak kadar eskiye dayanmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Sovyetler Birliği ile ilişkiler iyi olmasına rağmen o dönemde de komünizm, hükümet tarafından bölücü, tartışmaya kapalı bir alan olarak görülmüş ve devlet politikasının komünizmden farklı olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Batıya dönük, ilerlemeci bir modernleşme projesinin hayata geçirildiği ilk yıllarda kendi modernleşme projesinin Marksist düşünceyi değil, Fransız Cumhuriyet tarihini ve Aydınlanmayı temel aldığını ifade etmiş ve komünizme karşı yasaklayıcı bir politika izlemiştir.[138] Dolayısıyla TMGT'nin Sovyetler Birliği'nin bölücü, yıkıcı bir ideolojiyi temsil ettiği ve buna karşılık demokratik, Batılı ulus devletlerle ilişkileri geliştirmenin Türkiye'nin modern, ileri ulusların arasında yerini alması için gerekli olduğuna yönelik görüşleri, Türkiye'de uzun süredir etkili olan komünizme karşıtlık düşüncesiyle de beslenmektedir. Bu sebeple de bir kuruluş olarak Batı ile işbirliğini

[133] Özker Koryak, "WAY Dünya Gençlik Birliği", **TMGT Gazetesi**, s. 11 (Ekim 1957), 2-7.
[134] H. Yavuz Celasin, "WAY Başkanı Ziyareti", **TMGT Gazetesi**, s. 25 (Ocak 1959): 1-8.
[135] Adnan Kutbay, "Yedinci Genel Asamblesinin Yeni Delhi'de Yapılması Münasebetiyle: WAY (World Assembly of Youth) Nedir?", **TMGT Gazetesi**, s. 17 (Mayıs 1958): 5.
[136] Özker Koryak, 2-7.
[137] Fulya Gürses, Hasan Basri Gürses, **Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik** (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997), 101.
[138] Bülent Somay, "Türkiye Solunun Kemalizmle İmtihanı", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c. 8 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), 651-654.

artırmanın yolları üzerine kafa yormuş ve düzenlenen uluslararası gençlik toplantılarına katılarak Türk gençliği için gerekli gelişme yolunu tayin etmeye çalışmıştır.

Örneğin, 1957 yılında yazdığı yazıda Genel Başkan Nedim Üsdiken, gençlere Batı toplumları ile bağ kurmayı, insan hakları ve hürriyetlerine saygılı olmayı, demokratik usüllerle idare edilmeyi, "yanlış ve kötü ideolojilerden uzak" durmayı öğütlemektedir.[139] Burada yanlış ve kötü ideolojilerden kasıt komünizmdir. 1958 Şubat sayısında Kemal Okvuran'ın WAY'i komünist kuruluşlar ve onların tehlikesine karşı hür demokrasi gençlerini bir araya getiren bir yapılanma olarak tanımlaması da kuruluşa hangi açıdan önem verildiğini göstermektedir.[140] 1958 yılı Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Adnan Kutbay ise bu tarz kuruluşların dünyadaki siyasal sistemleri ve süreçleri tanımak, gelişmeleri takip etmek ve böylece milli plandaki fikirlerini oluşturmak açısından faydalı olmasına dikkat çekmektedir ve bu yüzden TMGT'nin bu kuruluş ile ilişkileri geliştirmesini önemsediğini belirtmektedir.[141] Yani WAY'e verilen önemin sebebi onun Batıdaki tartışmalar doğrultusunda bir gündem belirlemesinden ve böylece gençlere zirai gelişme, işçi sınıfının sorunları, kadınların toplumda yaşadığı sorunlar, üniversitelilerin sorunları gibi çeşitli meselelerde bir yol göstermesinden de ileri gelmektedir. Diğer bir deyişle, bu yolla uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, Batıdaki bilimsel tartışmaları yakından takip etmek ve böylece de güncel gelişmeler doğrultusunda "devrimcilik" anlayışlarını güncellemek mümkün olacaktı. Çünkü devrimcilik, aslında Atatürk'ün yaptığı gibi yüzü Batıya dönmek ve onu takip etmek demekti.

Bununla birlikte, gençlerin bir araya geldiği bu uluslararası platformun, Batıya güven duygusunun yerleşmesine ne derece katkıda bulunduğu ise tartışmalıdır. Her ne kadar demokratik ulus devletler yapılanmasına dayalı bir Batı ittifakı hayal edilse de, Fransa'nın Cezayir'den çekilmemesi ve yıllar süren bir savaşa sebep olması, Kıbrıs meselesinde büyük devletlerin politikaları, Kamerun'un bağımsızlığının tanınmaması, Belçika'nın Kongo'dan çekilmemesi gibi durumlar toplantıların tartışmalı geçmesine

[139] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşekküllerine Gereken Ehemmiyetin Verilmesi", **TMGT Gazetesi**, s. 9 (Ağustos 1957): 5.
[140] M. Kemal Okvuran, "Faydalı Yardımlar", **TMGT Gazetesi**, s.15 (Şubat 1958): 6.
[141] Adnan Kutbay, "Yedinci Genel Asamblesinin Yeni Delhi'de Yapılması Münasebetiyle: WAY (World Assembly of Youth) Nedir?", **TMGT Gazetesi**, s. 17 (Mayıs 1958): 5.

sebep olmuştur. TMGT ise bu durumda toplantılara katılmayı daha da önemsemiş ve özellikle Kıbrıs konusu açısından bu toplantılara ayrı bir önem vermiştir.[142]

3.2.1.4. Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıslı Gençlik İle İlişkiler

Kıbrıs sorunu, 1950'li yıllar itibariyle Türk kamuoyunun en çok ilgi gösterdiği sorunlardan biri olmuş ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dostluk temelinde seyreden Türk-Yunan ilişkilerinde de bir gölge olarak hissedilmiştir. Başlangıçta, her ne kadar dostluğu korumak adına Türk tarafı sorunu ikinci planda tutmaya çalışsa da, 1955 itibariyle Türkiye'nin resmen sorunun çözümünde taraf olmasıyla hem iki ülke arası ilişkileri etkilemeye başlamış, Türk kamuoyunda yoğun yankı uyandırarak iç politika gündemini oldukça meşgul etmiştir.

Kıbrıs'ta 1878'de İngiltere'nin adanın yönetimini üstlenmesinden beri adadaki Rum kesimi tarafından dile getirilen enosis, yani Rumların Yunanistan ile birleşme talepleri, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında giderek yoğunlaşmıştır. Buna karşılık İngiltere reformlarla adayı elde tutmaya çalışmıştır. 1954 yılında ise Yunan hükümetinin Kıbrıs için eşit hak ve kendi kaderini tayin talebiyle BM'e başvurması ile mesele uluslararası bir sorun haline gelmiş ve Yunanistan'ın bu başvurusu Türk kamuoyunda da meseleye verilen önemi artırmıştır. BM'nin soruna ilişkin bir karar almayı şimdilik uygun bulmadığını açıklayarak Yunanistan'ın başvurusunu reddetmesi ile bu defa Rum kesimi tarafından silahlı mücadelenin başlatılması meseleyi daha da önemli hale getirmiştir. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında müzakere yoluyla halledilmek istenen sorunda, İngiltere Kıbrıs'ın kendisine bağlı kalmasını talep ederken Yunanistan bağımsızlığın tanınmasını talep etmiştir. Türk tarafı ise adanın Türkiye'ye yakınlığı, adadaki Türk varlığı, tarihsel, ekonomik ve kültürel bağlar ve adanın stratejik açıdan Türkiye güvenliği için önemine değinerek mevcut statükonun sürdürülmesinden yana olduğunu açıklamıştır. Ayrıca statüko bozulacaksa da adanın eski sahibi Türk tarafına iade edilmesi gerektiği savunulmuştur. Fakat Türkiye'de 6-7 Eylül 1955 tarihlerinde Rumların evlerine ve işyerlerine yönelik bir yağma hareketinin[143] yaşanması üzerine müzakere için toplanan taraflar bir sonuç elde edilemeden dağılmıştır.[144]

---

[142] Necla Erad, "8. WAY Konseyi", **TMGT Gazetesi,** s. 35, (Aralık 1960): 1-4.
[143] Baskın Oran, **age**, 601.
[144] **age**, 592-602.

6-7 Eylül Olayları, Türk hükümetinin Kıbrıs'a ilişkin miting, eylem faaliyetlerine yönelik kısıtlayıcı bir tavır almasına neden olmuştur. Bununla birlikte Türk kamuoyu için "milli mesele" haline gelen Kıbrıs sorunu, 1950'lerin sonunda bir Kıbrıs devleti için anlaşmaya varılana kadar önemli bir konu olmayı sürdürmüştür. Devlet yetkilileri arasında karşılıklı ziyaretlerle Kıbrıs Türk tarafı ile Türk hükümeti arasındaki yakınlaşma günden güne arttığı gibi dönemin gençliği için önemli bir konu haline gelen Kıbrıs meselesiyle ilgilenen TMGT de Kıbrıs Türk gençliği ile ilişkileri geliştirmeye odaklanmıştır. TMGT dâhil Türk kamuoyunda ise yaygın görüş, adanın iki taraf arasında taksim edilmesidir.

NATO ittifakında çözüm aranabileceği gerekçesiyle 1957 itibariyle konuya dâhil olan ABD adada İngiliz üslerinin bulundurulmasından ve Kıbrıs'ın bağımsız olmasından yanadır. 1958 yılı Temmuz ayına gelindiğinde İngiltere, adanın bağımsız olması ve iki toplumun görüşleri alınarak bir Anayasa oluşturulması fikrini ortaya atmıştır. Bu esnada Türkiye'de "Ya Taksim, Ya Ölüm" mitingleri düzenlenmektedir ve TMGT de bu mitinglere dâhil olarak taksim tezini savunmuştur. Haziran ayının başında Kıbrıs'ta bir Türkün öldürülmesi üzerine Kıbrıs Rum tarafının faaliyetlerine tepkiler giderek artmıştır. Beyazıt Meydanı'nda düzenlenen bir mitinge TMGT Genel Başkanı Yavuz Celasin, TDO Genel Başkanı İsmet Giritli de katılmış ve burada "Taksimin Türk milleti tarafından yapılan son fedakârlık olduğu"nu söylemişlerdir.[145]

Aynı ay yayımlanan gazetede bir yazı kaleme alan TMGT'nin eski genel başkanlarından Mustafa Kemal Okvuran'a göre, Kıbrıs konusunda söz söyleyebilecek iki devlet bulunmaktaydı. Bunlardan biri haksız bir şekilde adayı ele geçiren İngiltere, diğeri ise gerçek sahibi olan Türk devletiydi. Yunanistan ise bir hak iddia edemezdi. Adanın tarihi olarak zaten Türklere ait olmasının yanında coğrafi olarak Türkiye'ye yakın olması, Türkiye'nin jeopolitik durumu itibariyle adanın önemi gibi faktörlere dikkat çeken Okvuran adanın Türklere ait olması gerektiği belirtiyor ve Avrupalı devletleri Türkiye'ye karşı iyi niyetli olmamakla eleştiriyordu.[146] İsmet Giritli ise tam 308 yıl Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde yaşayan ve İngiltere tarafından önce işgal, sonra ilhak edilen Kıbrıs'ın Türklere bırakılması gerektiğini, adanın iki taraf arasında taksimi konuşulacak ise bu planın iki tarafın da kendi kaderini tayin hakkını tanıyarak,

[145] Turhan Feyizoğlu, **age**, c. 2, 76-78.
[146] Kemal Okvuran, "Milli Kıbrıs Davamız ve Dünya'nın Mesuliyeti", **TMGT Gazetesi**, s. 18-19 (Haziran-Temmuz 1958): 1-8.

ayrı ayrı yaşamasını temin edecek yolların tesis edilmesi suretiyle yapılmasını ve Türkiye'nin de dâhil edildiği bir çözüm üzerine konuşulması gerektiğini söylemişlerdir.[147]

1958 yılında Türk-Rum silahlı mücadelesinin artmasıyla ilişkilerin iyice gerginleşmesi ve bunun NATO'nun güneydoğu kanadının zayıflaması endişesi yaratması sebebiyle ABD'nin endişeleri artmaya başladı. Böylece ABD'nin girişimleriyle Kıbrıs Rum tarafı enosisten, Türk hükümeti de taksim tezinden vazgeçti ve bağımsızlık formülünde anlaşıldı. Bu esnada TMGT Genel Başkanı M. Kemal Okvuran, Kıbrıs meselesinde Batılı devletlerin samimi olmadıklarının görülmesi sebebiyle WAY'in 1958 Ağustos ayındaki 3. Genel Kongresi'ne katılmaya ayrı bir önem verdiğini söylüyordu. Ona göre uluslararası alanda Türk kamuoyunun görüşünü duyurmak için bu tarz toplantıların dışında kalmamak gerekiyordu. Toplantıda Kıbrıs konusunu gündeme getiren Türk temsilcisi adada Türklere yönelik terör faaliyetlerinin kınanmasını talep etmiş ve yayınlanacak bildiriden sorunun BM prensipleri çerçevesinde çözülmesi ifadelerinin çıkarılması önerisinde bulunmuştur. Terör kelimesi Yunan temsilcisi tarafından reddedilmiş ve İngiliz temsilci de sert bir karardan kaçındığı için ifade çıkarılmıştır. Diğer taraftan "BM prensipleri" ifadesinin ulusların kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde yorumlanabileceği ve bunun da Türk tarafının azınlıkta olduğu bir Kıbrıs Rum devletinin kurulmasına gerekçe oluşturabileceği düşünülerek bu ifadenin de metinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece WAY'de Kıbrıs konusunda ateşkesin olumlu olduğu ve meselenin barışçıl yollarla çözülmesi ifadelerine yer veren bir bildiri kabul edilmiştir. TMGT, burada meselenin ezilen bir ulusun kendi bağımsızlığını sağlama meselesi olarak gösterilmemesi ve bir ulusun kendi kaderini tayin hakkına engel olunduğu yönünde bir fikir oluşmamasını önemsemiştir. Böylece Türk aleyhtarı bir kamuoyunun oluşmasına ve ulusların bağımsızlık mücadelesi verdiği bir dönemde meselenin böyle sunularak Türk hükümetinin haksız bir konuma düşürülmesine engel olmaya çalışmıştır.[148]

1959 yılı başlarında artık sorunun ilk perdesi kapanmak üzeredir. İngiltere'nin üs bulundurma hakkının olduğu, Türkiye ve Yunanistan'ın barışın garantörü olacağı

[147] İsmet Giritli, "Kıbrıs ve Türkiye", **TMGT Gazetesi**, s.18-19 (Haziran-Temmuz 1958): 4.
[148] "WAY'in 3. Genel Kongresi ve 7. Konseyinde Başlıca Meseleler ve Kararlar", **TMGT Gazetesi, s**. 20-21 (Ağustos-Eylül 1958): 1-2.

bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla en azından belli bir süre için Kıbrıs sorunu durulur. 1959 yılında Londra ve Zürih Antlaşmaları ile bağımsız ve üç devletin garantörlüğünde bir Kıbrıs devleti kurulmuştur.[149] TMGT böylece taksim tezini bir süre için rafa kaldırsa da, Kıbrıs Türk gençliği ile ilişkileri koparmamış ve onları da WAY'in bir üyesi haline getirmek için çalışmalarını sürdürmüştür. Her ne kadar bu durum bir sonuca bağlanamasa da 1 Ağustos 1959'da Kıbrıs Türk Gençlik Teşkilatı İkinci Başkanı Hasan Adnan Güvener ile bağımsız Kıbrıs'ın Türk tarafını temsil edecek bir kişinin WAY'de bulunması için görüşmelerin başlatılması bu anlamda önemli bir adımdır.[150]

Kısacası, uluslararası düzeyde Kıbrıs Türk tarafının görüşlerini temsil etme gayesi ve Kıbrıslı gençlik ile ilişkileri geliştirmeye yönelik girişimlerine bakıldığında TMGT'nin Kıbrıs meselesine önem verdiğini söylemek mümkündür. Nitekim 1950'li yılların sonunda Kıbrıs Türk gençliği ile ilişkileri geliştirmek yönünde adımlar da atılmıştır. 1957 itibariyle gazetenin haberler bölümü incelendiğinde Kıbrıs'tan gelen Kıbrıs Türktür Partisi'nin başkanı Fazıl Küçük'ün ağırlanması,[151] Kıbrıs'lı öğrencilerin ağırlanması, TMTF mensubu temsilcilerin Fazıl Küçük'ü geri ziyaret etmesi ve Kıbrıs'a milli bir dava olarak bağlılıklarını ifade etmeleri; İşçi Sendikaları Birliği tarafından yapılan 414 Türk bayrağı ve üzerinde Atatürk ve Fatih resimleri olan 858 adet bayrağın Fazıl Küçük'e hediye edilmesi[152] gibi haberler ikili ilişkilerin geliştirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Kıbrıs meselesinin önemli bir diğer tarafı ise bu sorun vesilesiyle Batılı devletlerin tarafgir bir politika izleyebileceğinin görülmesidir. Bu tarafgirliği önlemek için de uluslararası kuruluşlarla kurulan temaslara önem verildiğini söylemek mümkündür.

3.2.2. Türkiye'de Gençlik ve TMGT'nin Ulusal Kuruluşlarla İlişkileri (1957-1960)

Karl Mannheim'a göre kültürün oluşumunu ve kültürel birikimin yaratılmasını sağlayan şey sürekli yeni yaş gruplarının ortaya çıkması ve bunların geçmişle bir biçimde ilişki kurup bugünü yeniden kurmasıdır. Yani kültür, birikmiş kültürel miras

[149] Baskın Oran, **age**, 607-614.
[150] Haberler, "Adnan Güvener'in Basın Toplantısı", **TMGT Gazetesi**, s. 28 (Temmuz-Ağustos 1959): 3.
[151] Haberler, "Kıbrıs", **TMGT Gazetesi**, s.9 (Ağustos 1957): 6.
[152] Haberler, "Kıbrıs", **TMGT Gazetesi**, s.10 (Eylül 1957): 4.

ile bir araya gelen gruplar tarafından geliştirilir. Ona göre bütün bu süreç bizim içinde bulunduğumuz günü geçmiş deneyimlerimiz ile bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde ilişkilendirmemiz sayesinde oluşur. Böylece insan deneyimi ve toplumsal miras her gün yeniden şekillendirilir.[153] Bu açıdan bakıldığında, "kültürümüz içinde sosyalleştiğimiz, otoriteyi öğrendiğimiz ve politik eğilimlerimizin öğrenilmiş ve kazanılmış"[154] olduğunu söylemek mümkündür. TMGT'nin kendi dünyasını ve onun değerlerini anlayabilmek için onların devraldığı kültürel mirasa bakılmasının ve bunun konjonktürel gelişmeler doğrultusunda nasıl değiştiğinin ele alınmasının arkasındaki sebep de budur. Ferhat Kentel'in de belirttiği üzere özellikle hızlı dönüşüm gösteren ülkelerde ortak tarihsel ve kültürel deneyimler, kuşaktan kuşağa farklı biçimlerde güçlü aidiyetler ortaya çıkarabilmekte ve gençliği özerk bir aktör haline getirebilmektedir. Bununla birlikte bulunulan dönemin genel eğilimlerinin ve tartışmalarının gençliği doğrudan etkilediğini de eklemektedir.[155] Türkiye örneğinde TMGT'nin yola çıkış noktasında kendisine belirlediği amaç da Atatürk döneminde oluşturulan bir kültürel mirasa sahip çıkmak, onu geliştirmek, ülkesinin kalkınmasına hizmet etmek ve bu doğrultuda gençleri de bir araya getirmektir.

Eric Hobsbawm'ın da belirttiği gibi modernleşme sürecinde insanların geleneksel yapılardan modern yapılara geçişi her gün bir değişim, dönüşüm ve yeniden "icat" etme sürecidir.[156] Fakat bu icat süreci aslında dinamiktir ve bu sebeple her genç kuşağın bir önceki ve bir sonraki kuşaktan farklı özellikler gösterebileceğini ve bu farklılıkların da aslında dönemin toplumsal, tartışmaları düşünüldüğünde oldukça anlamlı olduğunu söylemek gerekir.[157] Buradan hareketle TMGT'yi belirli bir toplumsal yapı içerisine yerleştirmek, o toplumsal yapıların oluşturduğu ve toplumsal gelişme sürecinde tarihsel olarak o yapıların biçimlendirdiği bir gençlik çevresinin kuruluşu olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu sebeple TMGT'nin gençlik adına yaptıklarını ve söylediklerini değerlendirirken de o dönemin toplumsal bağlamı içerisinde bu ilişkilerin ele alınmasına karar verilmiştir. Dönemin bağlamı içerisinde TMGT'nin işçi, köylü, kadın ve üniversiteli gençliğe dair talepleri ve gençlik adına

[153] Karl Mannheim, "The Problem of Generations", **Periodicals Archive Online** (1927/28): 382-390.
[154] Hayati Beşirli, **Gençlik Sosyolojisi, Politik Toplumsallaşma ve Gençlik** (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), 15.
[155] Ferhat Kentel, "Türkiye'de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası", **Birikim Dergisi**, s. 196 (Ağustos 2005): 13.
[156] Eric Hobsbawm, "Introduction: Inventing Traditions," Haz. Eric Hobsbawm ve Terence Ranger, **The Invention of Tradition** (Newyork: Cambridge University, 1983), 4-5.
[157] Ferhat Kentel, **age**, 13.

hangi kuruluşlarla ilişki kurup sorunları çözmeye yönelik ne gibi girişimlerde bulunduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

TMGT'nin tercihi, yukarıda da belirtildiği üzere gençleri demokratik, insan haklarına saygılı uluslar temelinde inşa edilmiş bir dünya için çalışmaya çağıran WAY ile çalışmak olmuştur. Dolayısıyla TMGT'nin gençlik adına söylemleri ve gençliğe yönelik faaliyetlerinde referans noktası Batıdır. Fakat WAY'in sadece farklı gençlik gruplarını temsil eden ulusal gençlik kuruluşlarını üye kabul etmesinden hareketle Türkiye'de bu doğrultuda farklı gençlik gruplarını birleştirmeye çalışan TMGT'nin önünde bazı güçlükler mevcuttur. TMGT'nin Türkiye'de bunu dile getirdiği dönemde üniversiteli öğrenciler dışında, gençlik düzeyinde işçi, ziraatçi veya kadın gençlik kuruluşları yoktur. Bu sebeple daha genel düzeyde işçileri temsil eden federatif bir sendika olan Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Federasyonu (TEKSİF) ve ülke çapında örgütlü bir dernek olan Türk Kadınlar Birliği (TKB) ile bir birliktelikte anlaşılmıştır. Kuruluşun oluşturulmasında zaten Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) girişimleri etkili olmuştur. Bunun dışında Türkiye Ziraatçılar Cemiyeti (TZC) adında bir kuruluş ile de birlikteliğe gidilmek istenmiştir. Son olarak TMGT'nin yukarıda da belirtildiği üzere Türk Devrim Ocakları (TDO) ve Türkiye İzciler Birliği (TİB) gibi kuruluşlarla da bir işbirliği yapmaya çalıştığı görülmektedir.

Bu bölümün amacı, TMGT'nin işçi, ziraatçi, kadın ve öğrenci gençliğin sorunlarına dair ne dediğine bakmak ve bunlara yönelik bir faaliyet yapılıp yapılmadığını veya neler yapıldığını değerlendirmektir. Bu yüzden aşağıda TMGT'nin TEKSİF, TZC, TKB ve TMTF ile olan ilişkileri incelenecek ve dönemin işçi, köylü, kadın ve öğrenci gruplarının sorunlarının ne şekilde alındığı değerlendirilecektir.

3.2.2.1. Türkiye'de İşçi Sorunları ve TEKSİF İle İlişkiler

TMGT, işçilerin grev ve toplu sözleşme haklarının tanınması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve işçilerin çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin taleplerde bulunmuştur. Bu talepler, sosyal devlet olmanın da zorunluluğu olarak görülmektedir.

Devletin halk yararına düzenlemeler yaparak toplumdaki sınıflar arasında var olan uçurumun derinleşmesini önlemesi buradaki halkçı devlet anlayışının dayanak noktasını oluşturur. Fakat esasında devletin bu niteliğinin önem kazanması ve işsizliği önlemek, eğitim ve sağlık harcaması yapmak, çalışamayacak durumda olanlara sosyal

yardımda bulunmak gibi işlevlerinin öne çıkması İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı büyük yıkım ile doğrudan ilgilidir. Devletin sosyal niteliğine vurgu yapan çalışmalar 16. yüzyıla kadar uzansa da, uzun yıllar piyasanın tam rekabet koşullarında işleyeceği varsayımıyla ötelenen ve 1929 Ekonomik Buhranı ile tekrar gündeme taşınan devletin düzenleyici müdahalelerinin gerekli olduğu görüşü, savaş sonrasının koşullarında Batıda giderek yaygınlık kazanmıştır. 1945 yılında İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidarı döneminde ilk kez kullanılan "refah devleti" kavramı pek çok ülkeye yayılarak fakirlik ve işsizlik karşısında devletleri önlem almaya itmiştir.[158]

Bu süreçte Batıda sendikalarda da önemli bir hareketlilik görülecektir. Örneğin ABD'deki sendikalar savaş sonrası serbest piyasa koşullarının işlemesinden yana tavır alsa da, hemen arkasından yaşanan grev dalgalarının etkisiyle hükümet; sendikalaşma, grev ve toplu sözleşme hakkı gibi meseleleri gündemine taşımak zorunda kalmıştır. Diğer taraftan Sovyetler Birliği'ndeki sendikalaşma hareketlerinin gelişimi Batılı devletlerin sendikaları uluslararası planda bir araya getirecek bir kuruluş oluşturmaya itmiştir[159] ve Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) da bu gelişmelerin neticesi olarak 1949 yılında oluşturulmuştur.[160] Kısacası, savaş sonrası koşullarında Batıda işçi sınıfı talepleri ve onları kapsayacak yeni refah devleti uygulamaları önemli hale getirilirken, Sovyetler Birliği ve onun yaydığı fikirler karşısında işçi sınıfını koruma gayesi ise sendikalaşmanın uluslararası çapta önem kazanmasını sağlamıştır.

Türkiye'de bu dönemde işçi sorunları, işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı tartışmalarının güçlenmesi ve sendikal örgütlenmelerin oluşturulmasına yönelik girişimler Batıdaki bu tartışmaların etkisiyle gündeme getirilmiştir. 1946'ya değin halkçılık ve devletçilik ilkeleri gereği örgütlenmelerine sıcak bakılmayan işçi sınıfının örgütlenmesi, hem içerideki işçi sınıfının huzursuzluğu hem de dünyadaki gelişmeler neticesinde artık bir zorunluluk olarak algılanmaya başlanmıştır. Ayşe Buğra Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında şehirlerde yoksul nüfusun oluşmasını engellemek için köyden kente göçü denetlemek, şehirde ise gönüllülük esasına dayalı faaliyetleri

[158] Asa Briggs, "The Welfare State in Historical Perspective", **European Journal Of Sociology**, (1961): 221-223, http://www.econ.boun.edu.tr/content/2015/summer/EC-48B01/Lecture%20Note-3_Briggs_2006-06-29-2015.pdf [19.01.2019].
[159] Georges Lefranc ve Kemal Sülker, **Dünyada ve Bizde Sendikacılık** (Ankara: Varlık Yayınları, 1966), 83-90, 116-122.
[160] Yıldırım Koç, **Uluslararası Sendikacılık Hareketi** (Ankara: Türk-İş Eğitim Yayınları, No: 42, 2000), 5.

teşvik etmek yoluyla yoksulluk, işsizlik gibi sorunlarla baş edilmeye çalışıldığını söylemektedir. Sosyal güvenlik önlemlerini geliştirmek yolunda ilk adımlar ise bu yıllarda atılmıştır. 1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuş, 1946'da ise İşçi Sigortaları Kurumu oluşturulmuştur. 1949 yılında yaşlı ve hastaları korumak için Emekli Sandığı kurulmuş ve 1950'lerin başlarında sigorta kapsamındaki işçiler için emeklilik ve malullük sigortası uygulaması başlatılmıştır.[161]

İşçi sınıfının örgütlenmesinde ilk adım, 1946 yılında sınıf esasına dayalı dernek kurma yasağının kaldırılmasıdır. Bunun üzerine Türkiye'de sendikalar ve sosyalist partiler kurulmaya başlanmıştır. Türkiye'de 1946'dan sonra kurulan Komünist Parti (KP) ve Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) "emeğin sömürüsüne son vermek, burjuva düzenine karşı halk düzenini kurmak, köylüleri ağaların sosyal ve ekonomik nüfuzundan kurtarmak, eğitimde reform yapılması, azınlıklara kendi kültürlerini yaşama hakkı, üniversitelere özerklik" gibi söylemlerle siyasal alanda önemli bir etki yaratmıştır. Bu partiler kısa sürede kapatılsa da bu durum halkın huzursuzluğunu ve beklentilerini açığa çıkarmış ve hükümetleri artık sendikal talepleri tanımaya ve işçi yararına düzenlemeler yapmaya itmiştir.[162]

1947 yılında kabul edilen Sendikalar Kanunu ile Türk işçilerinin sendikalaşma dönemi başlasa da aslında sendikalara göreli bir özgürlük alanı tanınmış ama kanun ile sendika kurma hakkı belli ölçüde kısıtlanmıştır. Örneğin sendikaların siyasetle, siyasi propagandayla ve siyasi yayınlarla uğraşması yasaktır. Ayrıca milli menfaatlere aykırı faaliyet yürütmeme maddesi de hareket sahasını önemli ölçüde kısıtlamıştır. Son olarak sendikalaşma hakkı sadece İş Kanunu tanımına giren işçileri kapsadığı için bütün işçiler sendikalı olamamıştır. Tüm bunların yanı sıra Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142 nolu maddeleri ile komünist cemiyetler kurma yasağının sürdürülmesi de sendikal faaliyetlerin gelişmesi için tanınan sahanın sınırlandırılmaya çalışıldığının göstergesidir.[163]

Bu koşullarda ilk olarak CHP tarafından ve onun kontrolünde kurulan sendikalarla sendikalaşma başlamıştır. Daha sonra ise Türkiye'nin çeşitli yerlerine yayılan bölgesel birlikler aracılığıyla sendikacılık, belli bir gelişme çizgisi göstermiştir. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, aynı işkolundan sendikaların birleşimiyle doğmuş buna karşılık

[161] Ayşe Buğra, "Poverty and Citizenship": 40-42.
[162] Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, 439-450.
[163] Görkem Doğan, "Türkiye Örgütlü Emek Hareketinin Tarihi Üzerine", **Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim**, der. Y. Doğan Çetinkaya (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 289-294.

DP'yi destekleyen isimler tarafından Hür İşçi Sendikaları Birliği adıyla bir sendika daha oluşturulmuştur. Fakat her iki teşkilatlanma da grev ve toplu sözleşme hakkı ve işçilerin çalışma şartları gibi hususlarda bir aşama kaydedememiştir. 1950'li yıllardan itibaren ise bölgesel sendika birliklerinin birleşerek bir konfederasyon oluşturması gündeme getirilir. Böyle bir organizasyonun kurulup Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na üye olması, ABD'den İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'ni ziyarete gelen sendikacılar tarafından da teşvik edilmiştir. Çünkü ABD açısından işçilerin sosyalist fikirlere karşı korunması da önemlidir. Nihayet 1952 yılında Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) bu gelişmelerin neticesinde kurulmuş olsa da uluslararası sendikaya üye olması 1960'lara kadar mümkün olmamıştır.[164]

1952 yılında işçiler Türk-İş bünyesinde daha teşkilatlı hale gelmiş, fakat bu sendika da grev ve toplu sözleşme hakkının tanınması hususunda bir aşama kaydedememiştir. Ayşe Buğra'ya göre işçilerin ülkedeki politik ortam, üye olmaya istekli olanların "komünist damgası yemesi" gibi çekincelerden ötürü sendikal hareketlere mesafeli durması sebebiyle sendika ruhu işçi sınıfı arasında yeterince yerleşememiştir. Bu sebeple de bu yıllarda grev ve toplu sözleşme hakkı gibi taleplerin işçi sınıfından gelen yaygın talepler olduğunu söylemek mümkün değildir. Tam da bu yüzden hükümet, bu talepleri gündeme almak ve işçi yararına düzenlemeler yapmak yerine daha çok belli ücret pazarlıklarına sıcak bakmakla, hafta tatili, öğle dinlenmesi, ücretli yıllık izin gibi konularda işçi lehine bazı düzenlemeler yapmakla yetinmiştir. Ayrıca sosyal politikayı da çoğunluğu köylü olan nüfusun taleplerine cevap vermek, köyden kente göç edip burada ev yapanlara tapu dağıtmak, gecekondu mahallelerine yol, su, elektrik götürmek gibi faaliyetlere indirgeyebilmiştir.[165]

Kısacası 1950'li yıllarda komünizme karşı olmanın yanı sıra milli menfaatler esasıyla sınıf sömürüsü fikri yerine milli dayanışma temelli bir söylemin öne çıkarılması, Yüksel Akkaya'nın da belirttiği üzere Türkiye'de emeğin üzerindeki sömürü düzenin kaldırılmasına yönelik bir söylem, eylem ve pratiğin gelişmesini engellemiştir ve bu sebeple de grev ve toplu sözleşme hakkı gibi talepler sonraya bırakılabilmiştir.[166] Bu koşullar düşünüldüğünde TMGT'nin çoğunluğu sendikaya dahi üye olmayan gençleri temsil etmek üzere önce İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'ne bir çağrıda bulunması,

[164] Kemal Sülker, **age**, 216-230.
[165] Ayşe Buğra, "Poverty and Citizenship": 43-45.
[166] Yüksel Akkaya,"Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık", **Praksis** (2002): 156-172.

ardından reddedilince[167] 1953 yılında İçişleri Bakanlığı'nın önleme girişimlerine rağmen Türk-İş bünyesindeki kuruluşlardan biri olan Tekstil ve Örme Sanayi İşçileri Federasyonu (TEKSİF)[168] ile birleşme gerçekleştirmesi işçi gençliğini temsil adına sadece sembolik bir hamle olarak nitelendirilebilir.[169] Fakat her yıl gerçekleştirdiği kongrelere temsilci gönderen TEKSİF ile genç işçilerin problemlerini gündeme taşımaya çalışması yine de değerlidir. TMGT, TEKSİF'e ücret pazarlıkları, işten çıkarmalar gibi durumlarda hukuki destek de vermiştir. Bununla birlikte TMGT'nin kendisine üye olan kuruluşlar arasında varlığı hükümetçe en çok eleştirilen, bir sendika olması nedeniyle TEKSİF olmuştur. Fakat teşkilatın genel başkanlarından Nedim Üsdiken'e göre bu birliktelik milli dayanışma adına gerekli bir adımdır.[170]

TMGT'nin gazetesi incelendiğinde 1956 yılı sonunda yine Nedim Üsdiken döneminde genç işçilerin sorunlarını ele alan bir toplantı düzenlediği görülmektedir. 22-23 Eylül 1956 tarihlerinde toplanan "Genç İşçilerin Problemleri Komisyonu" raporuna göre Türkiye'de genç işçilerin çıraklık devrinde istismarını önleyecek düzenlemeler yapılmalı ve ayrıca çıraklara sendikalizm ruhu ve düşüncesi aşılanması için sendikalara çıraklar üzerinde vesayet hakkı tanınmalıydı. Bunun yanı sıra 16 yaşından küçük işçilerin tehlikeli iş sahalarında çalışmasının engellenmesi, sigorta mevzuatının bütün işçileri kapsaması, işsizlik sigortası ve çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik talepler de bulunuyordu. Son olarak sendikaların Anayasa teminatına alınması, grevin Anayasal olarak tanınması ve tarım işçilerinin çalışma şartlarını düzenleyen ve teşkilatlanmalarını sağlayan bir kanunun çıkarılması talep ediliyordu.[171]

TMGT'nin işçi sınıfı adına talebi, onların demokratik bir sistem içerisinde haklarının tanınmasına yöneliktir. Batıdaki sosyal mevzuatın Türkiye'ye de uyarlanması ve işçilerin güvence altına alınması beklenmiştir. Fakat yukarıda da kısaca açıklanmaya çalışıldığı üzere ne CHP ne de DP, bu yıllarda işçilerin grev hakkını tanıma, sendikaların yaygınlaşması ve sosyal sigorta kapsamını genişletmek gibi problemleri öncelikli sorunları arasına koymamıştır. Ayrıca komünizm karşıtlığı sebebiyle de sendikacılığa sıcak bakılmamaktadır. Her ne kadar 1940'lı yıllarla birlikte devletin

[167] Kemal Sülker, **age**, 173.
[168] TEKSİF, 1951 yılında mensucat iş kolundaki sendikaların birleşmesi düşüncesinde hareketle ortaya çıkmış federatif bir sendikadır ve 21 Aralık 1951 tarihinde kurulmuştur. Fakat 1958'e kadar genel merkezi İstanbul'da olan TEKSİF, 1952, 1953, 1958 yıllarında olmak üzere ancak üç kez genel kurulunu toplayabilmiştir. http://www.teksif.org.tr/hakkimizda [20.01.2019].
[169] Kemal Sülker, **age**, 233-234.
[170] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşkilatı", **TMGT Gazetesi**, s. 1 (Aralık 1956): 1,8.
[171] "Genç İşçilerin Problemleri", **TMGT Gazetesi**, s. 6 (Nisan 1957): 2,6.

sosyal tedbirler alması gerektiği düşüncesi belli düzenlemeler yapılmasını sağlasa da 1946 yılında kurulan İşçi Sigortaları Kurumu'nun dönemin 14.5 milyon işçisinden sadece 500 binini kapsaması, yaygınlaşmış bir sosyal güvenlik sisteminin olmadığının göstergelerinden biridir. Ülkede 1960'lı yıllara kadar hala güvencesiz çalışma yaygın ve sendikasız işçi sayısı çoğunlukta olacaktır. Örneğin 1960'larda sigorta kapsamındaki işçiler toplam işçi nüfusunun yüzde 4.7'si kadardır.[172] Yıllık ücretli izin hakkında bir kanun bulunmazken işsizlik sigortası ise 1959'da gündeme alınmasına rağmen kırk yıl gibi uzun bir sürecin sonunda ancak yürürlüğe girebilmiştir.[173]

3.2.2.2. Köy Kalkınması ve Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti ile İlişkiler

TMGT için köyün kalkınması önemli meselelerden biridir ve bu durum 1945 sonrası reçetelerinin tarımsal kalkınmayı tavsiye etmesi açısından bakıldığında anlaşılabilir bir durumdur. 1945 sonrası kalkınma ve gelişmenin yolları üzerine kaleme alınan pek çok eserde az gelişmiş ülkelerin kalkınması için geçmesi gereken aşamalar tarif edilmiştir. Savaş sonrası dünyada, ağırlıklı olarak tarıma dayalı yapıların hakim olması sebebiyle de bu süreçte köy kalkınması politik olarak önemli bir hale gelmiştir.[174] Asım Karaömerlioğlu, köyün ilgi odağı haline gelmesinde, Batı'da hızlı sanayileşme sürecinin köyde yarattığı çözülmeyi önlemeye yönelik bir arayışın olmasının oldukça önemli olduğunu söylemektedir. Sanayileşme ile birlikte yeni teknolojilerin tarımsal alana girmesi, iş gücüne duyulan ihtiyacı azaltmış ve köyden kente göçü hızlandırmıştır. Bu hızlı göçü denetlemek ve şehirde oluşacak işsizliği önlemek için de toprak reformu, köy okulları açmak, zirai nüfusun eğitimi, kooperatifler kurmak gibi çare arayışları görülmüştür. Türkiye tarihinde ise nüfusun önemli oranda köylüye dayanması sebebiyle köylüler politik olarak hep önemli görülse de 1945 sonrası siyasal tabanın ağırlıklı olarak köylüden oluşması sebebiyle oy kazanma mantığı açısından da köy önemli hale gelmiştir. Bununla birlikte uluslararası alanda kalkınma reçetelerinin tarımsal kalkınmayı tavsiye etmesi de 1945 sonrası köy çalışmalarının popülerliğini artırmıştır.[175] Örneğin 1950 yılında çıkarılan Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* eserinin

[172] Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika**, 161-167.
[173] "İşsizlik Sigortası Kanunu", **Resmi Gazete**, 23810 (8 Eylül 1999).
[174] Micheal Todaro, Stephen C. Smith, **Economic Development** (Pearson, 12th Edition, 2014), 118-120.
[175] Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Köycülük", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c. 2, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001): 284-297.

önemli bir ilgi yaratmasında dönemin bu tartışmalarının önemli bir etkisi bulunmaktadır.[176] TMGT'nin köyün kalkınmasını öncelikli ülke sorunlarından sayması da bu açıdan bakıldığında konjonktürel açıdan oldukça anlaşılır bir durumdur.

TMGT'nin yayın organı incelendiğinde, kuruluşun katıldığı WAY'in toplantılarında da tarımsal alandaki genç nüfusun eğitiminin önemli meselelerden biri olduğu görülmüştür.[177] Bu durum, uluslararası alanda tarımsal kalkınma politikasının popülerliğini destekler niteliktedir. 1958 yılında *WAY Forum* dergisinden çevrilen ve *TMGT Gazetesi'*nde yayımlanan bir yazıda dikkat çekilen tarımdaki problemler ise gençlerin suni gübre kullanımı, yeni alet ve teknolojilerin kullanımı, bitki çeşitlerinin ıslahı ve hastalıklardan korunma yolları konusunda eğitilmesidir. Böylece zirai üretimin artırılması hedeflenmektedir.[178] Yani tarımsal alanda zirai eğitime oldukça önem verilmektedir ve bu doğrultuda WAY'in tarım konferansları gerçekleştirdiği görülmektedir.[179]

TMGT'nin de bu dönemde giderek ağırlık kazanan köyün kalkınması ve zirai gelişim sorununu ele alması bu çerçeve içinde anlaşılabilir. Zirai gelişmenin desteklenmemesinin plansız göçe sebep olması ve bunun da işsizlik sıkıntısını artıracak olması köyün kalkınmasını önemli bir mesele haline getirmiştir. Bunun için ise köylüye yönelik zirai eğitimi gerçekleştirecek ve çiftçilerin sorunlarını ele alacak zirai örgütlenmelerin oluşturulması önerilmektedir. Yine devletin köylerde mahalli işlerin yaratılmasını teşvik etmesi ve kooperatifçiliği desteklemesi gerektiği de dile getirilmektedir. Böylece köyde üretim artışı sağlanabilecek, gerekli iş sahaları yaratılabilecek ve toplam verim artacaktır.[180] Fakat TMGT bu yönde zirai örgütlenmelerin gelişimini desteklemesine rağmen 1950'li yıllarda bunun gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. 1957 yılında 6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu çıkarılsa da kanuna ilişkin tüzük çıkarılmadığı için ziraat odaları 1963 yılına kadar faaliyete geçememiştir. Dolayısıyla her çevreden gençliği temsil etmek üzere farklı kuruluşlarla birlik kurmak yönünde çalışmalar yürüten TMGT'nin bir ziraatçı kuruluşu ile birleşmesi mümkün olmamıştır. Her ne kadar 1957

---

[176] Yalçın Küçük, "Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergileri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983): 138-143.
[177]"WAY'in 3. Genel Kongresinde Başlıca Kararlar", **TMGT Gazetesi**, s. 20-21 (Ağustos- Eylül 1958): 2-5.
[178] Marcel Faure "Zirai Kütlelerin Uyanışı", çev. Tulgar Can, **TMGT Gazetesi**, s. 18-19, (Haziran-Temmuz 1958): 2.
[179] "WAY- Dünya Gençlik Topluluğu", **Gençlik,** s. 6 (Şubat 1961): 6-7.
[180] E.M.Ü. "Gelişen Toplumda Zirai Gençlik", **TMGT Gazetesi,** s. 1 (Aralık 1956): 6.

yılında kurulan Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti (TZC) isimli ve merkezi Ankara'da bulunan bir kuruluş ile üyelik görüşmeleri gerçekleştirilse de asil üyelik konusunda bir karara ulaşılamamış ve gözlemci üye olarak kalan bu cemiyet ile herhangi bir ortak faaliyet gerçekleştirilememiştir.[181]

DP hükümeti, özellikle tarımsal gelirlerin yüksek olduğu ilk dört yılda ucuz kredi temini ve toprak dağıtımlarıyla köylüyü önemsemiştir. Bununla birlikte traktörlerin tarımsal alana girmesi gibi faktörler, ortakçılığı azaltmış ve köylünün durumunda bir iyileşme yaşanmıştır. Topraksız köylü oranı 1950 yılından 1960 yılına kadar yüzde 16'dan yüzde 10'a kadar düşmüştür. Fakat DP, bunu devlet arazilerinden toprak dağıtmak suretiyle gerçekleştirmiştir.[182] Ayrıca bu yıllarda köye yeni teknolojilerin girmesi, köyden kente göç, ulaşım olanaklarının gelişmesi ve radyonun yaygınlaşması sonucu köylünün "kapalı, izole, geleneksel" toplum yapılarında bir değişim yaşanmıştır. Bu süreçte "artık geleneksel olarak ağa ve beylerin korumasına dayanan himaye sisteminin yerini köye girişimci mantığı ile gelen birey" almıştır. Artık köylüye nasıl yaşayacağını, nasıl ekip biçmesi gerektiğini, şehre gittiğinde nasıl ayakta kalacağını söyleyen kimse olmadığı için köylü, güvenilir aracılar bulmak durumundadır. Bu işi, devlet üstlenerek alım satım sürecinde, hayatını nasıl sürdüreceğinde veya toprağını nasıl ekeceğinde köylüye yardımcı olacak hamlelerde bulunmadığı için ise "hemşerilik bağları ve dini tarikat önderlerinin faaliyetleri" önem kazanmaya başlayacaktır.[183]

Kısacası, 1960'lı yıllara doğru bir yandan köyden kente göç ile işçi sınıfı büyürken diğer tarafta köyün yapısı da değişmeye başlamıştır. Bu değişim sürecinde köylüyü koruyan mekanizmaların yaratılmaması ise mallarını satarken kime güveneceklerini bilemeyen köylülerin, kooperatifler de bulunmadığından, güvendiği aracılar bulmaya çalışmasına neden olmuştur. Üstelik Mübeccel Kıray, bu süreçte üretim için borçlanmak durumunda kalan köylülerin öncelikli olarak bankalar yerine tanıdıkları sermaye sahibi kesimleri tercih etmesi sebebiyle yine bir tür "patronaj ilişkisi" içine girdiklerini de söylemektedir.[184] Yani 1950'li yıllarda zirai örgütlenme, kooperatifleri

[181] Haberler, "Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti Haberleri", **TMGT Gazetesi**, s. 16 (Nisan 1958): 5.
[182] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 178-182.
[183] Mübeccel Kıray, "Modernleşmenin Temel Süreçleri", **Toplumsal Yapı ve Toplumsa Değişme** (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1999): 364-370.
[184] Mübeccel Kıray, "Değişen Patronaj Kalıpları, Yapısal Değişim Üzerine Bir Çalışma", **Sex Roles, Family and Cummunity in Turkey,** der. Ç. Kağıtçıbaşı (Bloomington: Indıana Turkish Studies Series, 1983): 272-297.

teşvik ve toprak reformu gibi meseleler köyün kalkınması bağlamında gündeme getirilse de DP'nin politikasında bunlar daha çok oy mantığı açısından önemli olmuş ve köylünün emeğini korumaya yönelik mekanizmaların geliştirilmesine fazla önem verilmemiştir.

3.2.2.3. Genç Kadınların Sorunları ve Türk Kadınlar Birliği ile İlişkiler (1957-1960)

TMGT, 1951 yılı sonlarında kurulurken davetiye gönderdiği kuruluşlardan biri de Türk Kadınlar Birliği (TKB) olmuş ve bu kuruluş ile temas kurarak genç kadınları da bünyesinde temsil etmeye çalışmıştır. Bu iki kuruluşun ortak noktası, kadınların sorunlarını Cumhuriyet döneminin kazanımlarına sahip çıkmak çerçevesinde değerlendirmeleridir.[185]

Günümüzde de faaliyetlerini sürdüren TKB,[186] tarih içerisinde kadın dernekleri arasında en fazla örgütlenebilmiş olanlarından biridir. İlk olarak Osmanlı Dönemi kadın hareketinin önemli isimlerinden biri olan Nezihe Muhiddin'in 1923 yılında Türkiye'de bir kadın partisinin kurulmasına yönelik girişimlerinin olumsuz neticelenmesi sonucu kurulmuştur. Toplumun eğitimi açısından kadınların bilinçlendirilmesinin oldukça önemli olduğuna inanan Muhiddin, kadınların siyasette de aktif bir biçimde yer alması ve oy kullanma hakkını elde etmesi için mücadele etmiştir. Neticede 15 Haziran 1923'te bir grup kadın bir konferansta Kadınlar Halk Fırkası'nı kurmaya karar vermiştir. Fakat fırkanın kuruluş teklifi hükümet tarafından reddedilince parti, Türk Kadınlar Birliği (TKB) adını taşıyan bir birliğe çevrilmiştir. 7 Şubat 1924'te resmen kurulan birlik, iki sene sonra 1904 yılında kurulmuş olan Uluslararası Kadın Birliği'ne de üye olmuştur. Fakat 1927'de önce kongreleri kanuna uygun gerçekleştirmemek ve hesaplarda hukuksuzluk gibi sebeplerle dağıtılmış; ardından olağanüstü bir kongre toplanarak hükümet tarafından onaylanan yeni bir komite oluşturulmuştur. Hükümet, Nezihe Muhiddin karşıtlarını destekleyince Nezihe Muhiddin birlikten çıkarılmıştır. 1935 yılında ise TKB'nin yeni başkanı Latife Bekir Çeyrekbaşı tarafından Türkiye Cumhuriyeti Anayasası kadınlara erkekler ile eşit olma

[185] Fethiye Beşir, "Kadın Kurtuluş Hareketinin 68'i", **Toplumsal Tarih**, S. 293 (Mayıs 2018): 34.
[186] TKB bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dâhil 80 ilde şubesi bulunan bir dernektir. http://www.turkkadinlarbirligi.org/tr/ [10.01.2019].

hakkı tanıdıktan sonra artık kuruluşa gerek kalmadığı gerekçesiyle birliği feshetmiştir.[187]

1945 sonrası hızlanan dernekleşme ve yayıncılık faaliyetlerine kadınlar da ilgi göstermeye başlamış ve 1947'de yayın hayatına başlayan *Kadın Gazetesi*[188] de birliğin yeniden kurulması meselesini gündeme getirmiştir. Gazete, gelişen dünyada zaten Cumhuriyet ile birlikte getirilen, kadınların eşit haklarını ve toplumsal statülerini korumak amacında olduklarını belirten bir grup kadın tarafından çıkarılmıştır. Gazetenin sahibi ve daha önce birlikte de çalışmış olan İffet Halim Oruz öncülüğündeki girişimler sonucu nihayet 13 Nisan 1949'da bu kazanılmış hakları korumak üzere dernek yeniden kurulmuştur.[189] Dernek, bu defa demokrasiyi güçlendirmek ve uluslararası alanda Türk kadınını temsil etmek, kadın hakları alanındaki kazanımların gerilemesine karşı çalışmak, Türk kadınının kültürel gelişimini desteklemek ve Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi için uğraşmak ve kadınları da bu konuda bilinçlendirmek gibi amaçlarla yola çıkmıştır. Ayrıca kadınların hayır faaliyetleri, yoksul kadın ve çocuklara yardım, meslek kursları açmak ve eğitim için kurslar düzenlemek gibi faaliyetlerle toplumun seviyesinin yükseltilmesinde de rol oynaması hedefleri arasındadır.[190]

1949 yılında kurulurken amacını Atatürk devrimlerinin Türk kadınına verdiği hakları korumak ve kullanmak; Türk kadının sorunlarına eğilmek olarak tarif etmiştir. Ayrıca kadınların kazanımlarını korumak için iş hayatında yer almalarının da her açıdan desteklenmesi ve Türk kadınının kültür bakımından yükseltilmesi hedeflenmiştir. Kadınların eğitimi, aynı zamanda ülkenin kalkınması ve daha iyi bir noktaya ulaşması ve şuurlu, vatanına hizmet edecek genç nesillerin yetişmesi için de gerekli

---

[187] Yaprak Zihnioğlu**, Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği** (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), 125-127,149, 250-258.

[188] Kadın gazetesi kadınların siyasi temsili, meslek hayatındaki başarıları, Türk kadınının uluslararası alanda da temsil edilmesi, kadınların mevcut kazanımlarının korunarak kırsalda yaşayan ve emekçi olan kadınlara da aktarılmasını hedefler. 1947'den 1963'e kadar gazete olarak çıkarılırken 1963 sonrası dergi halini alır ve 1965'te bir isim değişikliğine giderek "Kadın" adını alır. 1964-1965 yıllarında ise Birlik adlı bir derginin hemen birçok sayısında TKB'nin faaliyetlerine yer verilmiştir. Yelda Şahin, Ezgi Sarıtaş "Altmışlı Yıllarda Kadın Hareketi: Süreklilikler, Kopuşlar ve Çeşitlenme", **Türkiye'nin 1960'lı Yılları**, Der. Mete Kaan Kaynar (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2017): 735.

[189]Kurucuları Mevhibe İnönü, Latife Bekir Çeyrekbaşı, Makbule Dıblan, Mebrure Aksoley, Kamile Erim, Neriman Sirer, Aliye Beyazıt, Lamia Refik Femnen, Mediha Elden, Necile Bircan Müge Dişbudak, "Türk Kadınlar Birliği" (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2008), 73-79.

[190] Melike Güngör, "Women's Writings Under State Feminism in Turkey: An Analysis "Kadın Gazetesi" From 1947 to 1960", (Master Thesis, Middle East Technical University, 2016), 70.

görülmüştür. Yani kadına hem anne ve eş hem de sorumlu bir vatandaş rolü biçilmiştir.[191]

TKB, 1950'li yıllar boyunca yukarıda sayılan amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren, Türkiye genelinde pek çok şehirde üyesi olan ve kendisini politika dışı bir örgütlenme olarak tanımlayan bir dernek olmuştur. TMGT'ye oranla oldukça örgütlü olan derneğin 1958'de 40 ilde şubesi ve Türkiye genelinde 100 bine yakın üyesi vardır.[192] TMGT ile ilişkisi ise sadece İstanbul'daki genel merkez ile yürütülen ilişkiler aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır. TKB'nin 1953-1954 yılı Faaliyet Raporu'nda da iki kuruluşun kadınların çalışma hayatına daha fazla katılımı, ülkenin kültür bakımından yükselmesi ve inkılapların yurda yayılması gibi faaliyetler doğrultusunda bir amaç birliği bulunduğu ifadeleri ile TMGT ile aralarındaki işbirliğine değinilmiştir. Raporda ayrıca İstanbul'daki genel merkeze TMGT ile temaslarda bulunmak ve ortak çalışma yapmak üzere yetki verildiği belirtilmektedir.[193]

TMGT'nin 1957 yılında yayımlanmaya başlayan gazetesi incelendiğinde de aralarındaki bu amaç birliği anlaşılmaktadır. 1957 yılında yine Nedim Üsdiken döneminde "Genç Kadının Cemiyetteki Rolü"nü tartışmak üzere bir komisyon oluşturmuştur. Komisyon raporunda Türkiye'de işçi kadınların erkeklere oranla daha fazla çalıştırılmasına ve çocuk bakımevleri ve kreşlerin yurt genelinde yetersiz olmasına dikkat çekilmektedir. Ayrıca her türlü iş kolunda kadın erkek ayrımı olduğu ve toplumdaki bu sorunun çözümünün eğitimden geçtiği belirtilmiştir. Devrimlere uygun kanunlarca tanınan kadın erkek eşitliğinin özellikle erkekler tarafından kabul edilmemesinin bir zihniyet problemi olduğu ve devrimlerin yurt genelinde benimsenmesi için bir eğitim hamlesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Yine dünya genelinde az gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde benzer problemlerin yaşandığına da dikkat çekilmekte; fakat Türkiye'de kadınların Atatürk devrimleri ile kazanılan bu eşitliği kabul ettirmek için çok az çaba sarf ettiği söylenmektedir.[194] Kısacası, Türkiye'de kadınların sorunu, devrimlerin yurt genelinde yaygınlaşmaması ve eğitim yoluyla kadın erkek eşitliğine dayalı bir zihniyetin yerleşememesi sorunu olarak değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle kadın sorununun çözümü de yine toplumun devrimleri benimsemesinden geçmektedir ve kanuni yapı içerisinde eğitim yoluyla

[191] Müge Dişbudak, "Türk Kadınlar Birliği", 77.
[192] **age**,79-80.
[193] **age**, 80-85.
[194] "Genç Kadının Cemiyetteki Rolü", **TMGT Gazetesi,** s. 2-3 (Ocak 1957): 7.

toplumun değişebileceğine duydukları inanç, yukarıdan devrim zihniyetine sahip oldukları izlenimini doğurmaktadır.

Bununla birlikte *TMGT Gazetesi* incelendiğinde 1957 yılı itibariyle iki kuruluş arasındaki ilişkilerin çok iyi olmadığı da görülmektedir. Gazetede yer alan yazılarda TKB'nin kongrelere ilgisizliği yönünde eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin 1957 senesinde TKB'den TMGT kongresine temsilci katılmadığı ve 1958-1959 yılı TMGT Faaliyet Raporu'nda ise kurulan temasların yetersiz kaldığı belirtilmektedir. 1959 yılı kongresinde yine katılan temsilcilerin kongreye yeterince ilgi göstermemesi eleştirilmektedir. Son olarak 1959 yılındaki raporda, TKB İstanbul merkezinin TMGT'nin İstanbul Beyoğlu'ndaki binasına taşınmasının ilişkilerin gelişmesi yönünde bir umut yarattığı yönündeki açıklamalar, iki kuruluş arasındaki ilişkilerin geliştirilmeye çalışıldığına işaret etmektedir.[195]

3.2.2.4. Üniversiteli Gençliğin Sorunları ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) İle İlişkiler

TMGT, daha önce de belirtildiği üzere Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun girişimleri sonucu kurulmuştu. TMTF ise 1946 yılında 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişiklikle izin koşulu kaldırılarak derneklere örgütlenme serbestliği getirilmesi ve idarenin dernekleri yasaklama yetkisinin kaldırılmasıyla[196] Türkiye'de üniversiteli öğrencilerin teşkilatlanmalarının hız kazanması sonucu kurulmuştur. Bu değişiklik sonucu önce 1916 yılında kurulup 1938'de kapatılan Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)[197] yeniden kurulmuş, ardından 9 Temmuz 1948 tarihinde "MTTB'nin çok siyasallaştığı" gerekçesiyle İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi öncülüğünde Türkiye Üniversiteler Federasyonu adıyla[198] yeni bir federasyon oluşturulmuştur. Adı daha sonra Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) olarak değiştirilen[199] bu federasyon fakülte temelli cemiyetler, onları üniversite düzeyinde birleştiren birlikler ve son olarak da hepsini birleştiren bir federasyon olarak tasarlanmıştır. Zamanla 8 birlik 64 cemiyeti temsil eden gelişmiş bir

---

[195] **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, 1958-1959 Faaliyet Raporu** (İstanbul: Ercan Matbaası, 1959), 21.
[196] Bülent Tanör, **age**, 45-49.
[197] Serkan Yorgancılar, "1965 Sonrası İslamcı Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği", (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı,2006): 1.
[198] Haberler, **TMGT Gazetesi**, s. 9 (Ağustos 1957): 6.
[199] Nadire Mater, **Sokak Güzeldir: 68'de Ne Oldu?** (İstanbul: Metis Yayınları, 2009), 353.

organizasyon haline gelen TMTF'ye İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği, Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliği, Anadolu Üniversitesi Talebe Birliği, İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği, Atatürk Üniversitesi Talebe Cemiyeti, Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Talebe Cemiyeti gibi öğrenci birlikleri üyeydi.[200] Ayrıca yıllar içinde Berlin, Lozan, New York ve Münih'deki Türk öğrenci kuruluşları da TMTF'ye katıldı.[201]

TMTF ile TMGT'yi amaç birliği ve faaliyetler açısından ayırmak aslında çok kolay değildir. Bu durum, TMGT'yi ve faaliyetlerini anlatırken yaşanan güçlüklerden de biri olmuştur. Bununla birlikte TMGT'yi çıkardığı yayınlar çerçevesinde ele alarak faaliyetlerini ve amacını anlamaya çalışan bu çalışma çerçevesinde TMTF'ye yalnızca TMGT'nin ondan beklentileri ve iki kuruluşun birlikte gerçekleştirdiği faaliyetler bağlamında yer verilecektir. Gazeteden hareketle Türkiye'de 1960 askerî müdahalesi öncesi yaşanan öğrenci hareketliliği içerisinde TMTF ile TMGT'nin konumunun ne olduğunun anlaşılmasına çalışılacaktır. Fakat hepsinden önce TMGT'nin ve dolayısıyla TMTF'nin üniversiteli öğrenci sorunlarını ne şekilde tanımladığından kısaca bahsetmek gerekir. TMGT'nin 1957 yılında topladığı komisyon raporuna göre Türkiye'de üniversitelerde bir reforma ihtiyaç vardır. Bu reform talebi 1950'li yılların başlarından itibaren öğrencilerin gündeminde olan bir meseledir.

Türkiye'de modern anlamda üniversite, askeri alanda alınan yenilgiler üzerine ilk kez 1773 yılında Mühendishane-i Bahri Humayun'un kurulmasıyla başlamıştır. Ardından 1827 yılında Tıbbiye ve 1833 yılında Harbiye kurulmuştur. 1836 yılında ise Batılı anlamda bir üniversite kurulmasına karar verilmiş ve toplumsal direnç nedeniyle iki kez açılıp kapanan Darülfünun-i Osmani, 1900 yılında öğretim hayatındaki yerini almıştır. 1919 yılında özerk hale getirilen bu kurumlar Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise tüzel kişiliğe kavuşturulmuştur. 1933 yılında ise uygulanan dil ve tarih politikalarına yeterli desteği vermediği gerekçesiyle üniversitede reform gündeme getirilmiş ve darülfünun yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.[202]

İsmail Güven, Cumhuriyet döneminde en çok tartışılan kurumlardan biri olan üniversitelere dönük bakış açısının, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra değiştiğini söylemektedir. Üniversitelerin toplumsal, politik ve ekonomik yaşamı değiştirecek

[200] Gençlik Çalışmaları, "TMTF Genel Kurul Toplantısı", **Gençlik**, s. 20 (Nisan 1962): 14-15.
[201] Haberler, "Berlin Türk Talebe Birliği Cemiyeti", **TMGT Gazetesi**, s. 6 (Nisan 1957): 7.
[202] İsmail Güven, **Türk Eğitim Tarihi** (Ankara: Pegem Akademi, 2014), 215-220.

kurumlar olarak ele alındığı ve birey yetiştirmenin yanı sıra kalkınmaya katkı sağlaması gerektiği de gündeme getirilmiştir. Böylece üniversitelerin ülke sorunlarıyla da daha yakından ilgilenen ve onlara yönelik çözümler üreten yapılar haline getirilmesi planlanmıştır. Ayrıca bu kurumlar 1946 yılında tekrar özerkliğe kavuşturulmuştur. Fakat 1950'lerde üniversiteye artan talep ve öğrenci sayısındaki artış ile birlikte var olan kurumların yetersiz kalması, belli uzmanlık alanlarında yığılma, öğrencilerin çoğunun puanı yetmediği için açıkta kalması gibi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. 1950 yılından 1960 yılına kadar üniversiteli öğrenci sayısı 25 binden 160 bine kadar yükselmiştir. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik yeni üniversitelerin kurulmasıyla 1960 yılında ülkedeki üniversite sayısı yediye yükselse de üniversitelerin sayıca yetersiz olması, eğitim sisteminin niteliksiz olması ve öğrencilerin güç koşullarda okumak zorunda kalması gibi gerekçelerle reform meselesi öğrencilerin önemli taleplerinden biri olmuştur. [203]

TMGT'nin üniversitelerde sorun olarak tanımladığı noktalar ise yurtların öğrenci sayısına göre yetersizliği ve öğrencilerin kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak kütüphane, satranç salonu gibi imkanlardan yoksun olmaları, bursların yetersizliği ve öğrencilerin hastalık durumlarına karşı sigortasız olması olarak özetlenebilir. Ayrıca 1950'lerin ikinci yarısından itibaren DP'nin öğrenci kuruluşlarını denetleme siyasetine yönelmesi sebebiyle gençlik kuruluşları mali olarak güçsüzleşmiştir. Bu sebeple yayın çıkarmakta zorlanan gençlik kuruluşlarının mali olarak desteklenmesi de talepler arasındadır. Kısacası TMGT, 1950'li yıllarda üniversiteli gençliğin reform taleplerine destek vermiştir. Ayrıca onları kültür bakımından geliştirecek alanların yaratılması gerektiğine yönelik söylemi onun gençlerin modern, Batılı bir hayat görüşünü benimsemesine verdiği önemin açık bir tezahürüdür. Bununla birlikte ülkenin başlıca sorununun kalkınmak olduğunun ifade edildiği bu yıllarda TMGT üniversiteli gençliğe kalkınmanın gerçekleşmesi için gerek duyulan eğitim reformu hamlesine katılmak gibi bir sorumluluk da yüklemiştir. Buna göre gençlik, ülkenin bir an önce kalkınması için bir halk eğitimi hareketine de öncülük etmelidir. Halk eğitim hareketinden kast edilen gençlerin tatil zamanlarında köylere gidip okuma yazma kursları düzenlemek gibi faaliyetler gerçekleştirmesidir.[204] Böylece hızla kalkınması gereken köy kalkınabilecek ve ülke daha ileri bir seviyeye getirilebilecektir. Yani TMGT için

[203] İsmail Güven, **age**, 321-330.
[204] "Gençlik Problemleri", **TMGT Gazetesi**, s. 4-5, (Şubat-Mart 1957): 3.

devrimlerin yerleşmesi ve toplumun kalkınması her anlamda öncelikli meseledir ve üniversiteli gençliğin de bu konuda belli bir rol üstlenmesi beklenmektedir.

Gençliğe bu açıdan yüklenen rol ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar *Gençlik* dergisi incelendiğinde daha net bir biçimde görülmüştür. TMGT'nin bu alandaki çalışmaları daha çok dergi üzerinden anlaşılabildiği için bir sonraki bölüme bırakılmıştır. Bu bölümde son olarak, 1960'a doğru yaşanan üniversiteli öğrenci hareketleri içerisinde TMGT'nin yeri ve bu süreçte TMTF ile ilişkilerinin seyri üzerine kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

1950'lerin ilk yılları öğrenci hareketleri açısından sakin bir dönem olarak nitelendirilirken tepkilerin yükselmesine sebep olan ilk gelişme 1953'te öğretim görevlilerinin siyasete girmesinin yasaklanmasıdır. Aynı dönemde gençlerin siyasetten uzak olması gerektiğini dile getiren hükümet, onların siyasetle uğraşmasını engellemeye yönelik bir kanun tasarısı gündeme almış ve partisinin gençlik kollarını kapatmıştır.[205] DP iktidarının ilk dört yılında çok fazla eylem ve miting gerçekleştirmeyen MTTB ve TMTF gibi üniversiteli gençlik kuruluşlarının bu yıllarda talepleri ve eylemleri ise genellikle üniversitenin yapısının iyileştirilmesi ve Ticani Tarikatı'nın Atatürk heykellerine gerçekleştirdiği saldırıların önlenmesi konularında gerçekleşmiştir. Ardından Kıbrıs'ta Rum tarafının bağımsızlık için başlattığı silahlı mücadele üniversiteli gençliğin gündemine girmiştir. 6 Eylül 1955'te Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba konulduğu haberi Kıbrıs meselesiyle birleştirilince ortaya büyük bir tepki çıkar. Bunun üzerine MTTB tarafından kurulan Kıbrıs Türktür Derneği İstanbul'da bir miting düzenlemiş ve bu miting Rumlara ait azınlıkların mallarının, okullarının, kiliselerin yağmalanması şeklinde bir eyleme dönüşmüştür. Birkaç kişinin öldüğü, 35 kişinin yaralandığı ve binlerce binanın tahrip edildiği bu olay, Türk hükümetinin uluslararası alandaki prestijini sarsmasının yanında hükümetin gençliğe yönelik politikasının değişmesinde de önemli bir rol oynamış ve bu tarihten sonra eylem, miting gibi faaliyetler hükümet tarafından denetlenmeye başlamıştır.[206] Kısacası hükümetin Kıbrıs konusundaki politikasına eleştiriler, üniversitede reform talepleri ve Ticani Tarikatı'nın artan eylemlerinin gençlik arasında yarattığı tepkiler yıllar içerisinde hükümetin üniversiteli gençliğe yönelik politikasının değişmesine

[205] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi (1944-1955)**, c.1 (İstanbul: Sevinç Matbaacılık, 2013), 338-339.
[206] Baskın Oran, **age**, 601.

neden olmuş ve bu tarihten sonra öğrenci örgütlenmeleri üzerinde daha sınırlayıcı bir siyaset izlenmeye başlanmıştır.

1950'lerin ikinci yarısına doğru hükümet, öğrenci derneklerinin faaliyetlerini denetlemeye başlayınca bu defa üniversitelerin sorunları ve üniversitelerde öğrencilerin temsili konularında görüş ayrılığı olan profesörlerin talepleri ile üniversitelilerinkinin "demokrasi" ve "özgürlük" etrafında birleştiği söylenebilir. Bu bağlamda TMTF, TMGT, üniversite çevresindeki muhalefet ve CHP de demokrasi ve özgürlük söyleminde bir araya gelmiştir. Nihayetinde her iki gençlik kuruluşu da kendilerini politika üstü kurumlar olarak tarif etse ve herhangi bir parti ile ilişkilendirmeyi reddetse de CHP ve onun söylemlerine yakın kuruluşlardır. DP'nin öğrenci kuruluşlarına yönelik denetimi arttırması bu yakınlaşmayı daha da artırmıştır. Her biri demokrasi, yeni Anayasa, laiklik, Batılılaşma, komünizme karşıtlık, Atatürk reformlarına sahip çıkmak, Kıbrıs sorunu gibi meseleleri gündemine alan bu kuruluşlar DP'yi demokrasiden uzaklaştığı, gençlik kuruluşlarını denetim altına almaya çalıştığı, Kıbrıs sorununda yanlış bir siyaset izlediği gibi gerekçelerde eleştirmeye başlamıştır. Ayrıca Batı ile ilişkilerin geliştirilmesinden yana olan bu kuruluşlar, tıpkı CHP gibi milliyetçilik yorumlarını da yumuşatmıştılar. Örneğin TMGT'nin kuruluşunda üyeleri arasında yer alan Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasından altı ay önce TMGT'den çıkarılma sebebi milliyetçi tutumlarının aşırı bulunmasıydı.[207]

1953 senesinde bu derneğin kapatılması gerektiği noktasında hem TMGT hem de TMTF hükümetle aynı tarafta yer almıştı. O yıllarda DP, cemaatleri denetim altında tutuyordu ve şeriat ve halifeliği destekleyen parti veya kurumlara karşı yasaklayıcı bir politika izliyordu. Fakat 1954 itibariyle gençleri ve üniversitede öğretim görevlilerini siyaset dışı tutmaya çalışması ve gençlik kuruluşları üzerindeki denetimi artırması ile hükümetle ilişkiler bozulmaya başladı. Büyük tepkiye sebep olan olaylardan ilki 1956 yılında Turhan Feyzioğlu'nun Bakanlık emrine alınmasıydı ve TMTF de bu kararı eleştirdi. Aslında üniversitede öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında öğrencilerin üniversitede temsili sorunundan kaynaklı bir gerilim olsa da hükümetin bu politikası üniversitedeki öğretim üyeleri ve öğrenci birliklerini bir araya getiriyordu.[208] Hükümet

[207] "TMGT Hakkında", **Gençlik**, Özel Sayı (1970): 8.
[208] Emin Alper, **age,** 187-189.

ise buna karşılık TMTF ve TMGT gibi öğrenci kuruluşlarını CHP'nin bir aracı olarak görmeye başlayarak faaliyetlerini eleştiriyordu.[209]

1957 yılına gelindiğinde öğrenci kuruluşları üzerindeki denetim giderek artmış ve faaliyetleri kısıtlanmaya başlamıştır. *TMGT Gazetesi*'nde sürekli gençlik kuruluşlarının güçsüzleştirilmiş olduğu yönünde eleştirilerin olması da ilişkilerin giderek gerilediğine işaret etmektedir. 1957'de gösteri ve yürüyüş yapma hakkının kısıtlanmasına karar verilmiştir. TMTF, Eylül 1957'de Kıbrıs konusunda bir gösteri düzenlemek için hükümetten izin istediğinde reddedilmiştir. Gösteri, buna rağmen gerçekleştirilince TMTF'nin başkanı gözaltına alınmıştır. Aralık ayında ikinci kez Kıbrıs için bir miting düzenlemeye karar veren TMTF yine izin alamayacaktır. Ardından Hüseyin Nail Kubalı'nın Bakanlık emrine alınması İstanbul Üniversitesi'nde protesto gösterilerine sebep olmuştur. Bu gelişmeler hükümet ile gençlik gruplarının arasını giderek bozarken 1959 yılında DP, öğrencileri politika dışında tutamayacağını anlayarak bu defa bir Gençlik Bürosu kurmaya karar verir. Bu büro aracılığıyla gençlik kuruluşlarında kendisini destekleyen adayların seçilmesi için faaliyetler göstermeye başlamıştır.[210]

DP'nin bu politikaları sonucu TMTF'nin 1959 seçimleri de uzun ve tartışmalı geçecekti. TMTF seçimleri için Yalçın Küçük'ü destekleyenler ile hükümetin desteklediği Samet Güldoğan tarafları arasındaki çekişme federasyonu ikiye böldü. Pek çok öğrenci Balıkesir'de Samet Güldoğan'ın seçimiyle sonuçlanan kongreyi tanımadığını açıkladı. Görevi devralmak üzere TMTF binasına gelen Güldoğan'ı protesto eden bir grup gözaltına alındı. TMTF bünyesindeki bazı öğrenci birlikleri kuruluşla ilişkisini tamamen koparırken[211] TMGT de yeni genel başkanı tanımadığını ilan ederek TMTF ile ilişkilerini dondurmaya karar verdi. Ardından TMTF'nin eski yöneticileri tarafından Federasyoncular Kulübü kuruldu.[212] Görüldüğü üzere 1950'li yılların başlarında TMGT, gençlik kuruluşlarını birleştirme gibi bir niyetle yola çıkmasına rağmen TMTF ile MTTB bu süreçte bir türlü birleştirilemediği gibi mevcut kuruluşlar üzerindeki denetim de artırılmış ve bu kuruluşlar mali olarak da

[209] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, c.2, 64.
[210] **age**, 102-103.
[211] Emin Alper, **age,** 192
[212] Federasyoncular Kulübü TMTF'de Samet Güldoğan'ın yönetime geçmesi ile Mükerrem Taşçıoğlu başkanlığı ve Kemal Okvuran'ın başkan vekilliğinde kurulmuştur. 1960 Darbesi ile TMTF'de eski yöneticiler görevine dönünce de ortadan kalkmıştır. Haberler, "Federasyoncular Kulübü ve F Galerisi", **TMGT Gazetesi**, s. 33, (Mart-Nisan 1960): 2.

güçsüzleştirilmiştir. Birleşme, biri 1953 diğeri 1954 yılında olmak üzere iki kez hayata geçirilmeye çalışılsa da sonuçsuz kalmıştır.[213] 1959 yılında DP'nin desteklediği bir adayın TMTF'ye seçilmesiyle ise TMTF ile TMGT, ilişkilerini dondurma kararı almıştır.

1960 yılı Nisan ayında ise DP'nin Tahkikat Komisyonu kurması ile öğrenciler arasında doğrudan demokrasi ve özgürlük talep eden gösteriler başlamıştır. Yayın yasağı, siyasi içerikli gösteri, toplantı ve benzeri çalışmalar hakkında önlem alınması gibi hususlar içeren komisyon tasarısı, demokrasiden gittikçe uzaklaşıldığı söylenerek ciddi tepki toplamıştır. Bu durumu çok partili sistemin sonu olarak nitelendiren üniversite öğrencileri arasında Anayasayı koruma, Cumhuriyet'e sahip çıkmak söylemleriyle protesto gösterileri başlatılmıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde birinci sınıfların dersinde kürsüye çıkan Kastro Nuri'nin (Yazıcı) gerçekleştirdiği bir konuşmanın ateşlediği fitille önce 2000 kadar öğrenci sınıfları boşaltarak meydanlara akmıştır. Olaylar esnasında Turan Emeksiz isimli bir öğrencinin hayatını kaybetmesi ve Hüseyin Onur isimli bir öğrencinin ise bacağını kaybetmesi, olayları daha da tırmandırmıştır. Pek çok öğrencinin yaralandığı olaylar, 29 Nisan'da Ankara'ya da taşınmış ve her iki ilde de sıkıyönetim ilan edilmiştir. Ardından gösteriler Balıkesir, Bursa, İzmir gibi öğrenci merkezlerine de sıçrarken İstanbul Üniversitesi 1 ay süreliğine kapatılmış ve İstanbul'da 30 Nisan'da sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Üniversiteli gençliğin "demokrasi", "özgürlük" sloganlarıyla İsmet İnönü'ye destek verdiği bu gösterilerin ardından ise 27 Mayıs askerî müdahalesiyle ordu yönetime el koymuştur.[214]

Özetle 1950'li yıllarda DP'nin üniversiteli gençliğe yönelik tutumlarının kısıtlayıcı bir politika şeklini alması TMTF ile DP'nin ilişkilerini gerileten etkenlerden biri olurken bu koşullarda mali olarak devlet gelirlerine ihtiyaç duyan bu organizasyonların faaliyetlerinde de belli güçlükler yaşadığı görülmektedir. Kıbrıs meselesi, memlekette irtica olduğu, demokrasiden ve Atatürk devrimlerinden uzaklaşıldığı gibi söylemler etrafında birleşmiş üniversite gençliğinin 1950'lerin ikinci yarısına doğru hükümetten giderek uzaklaşması 28-29 Nisan'da yaşanan gençlik hareketinin arkasındaki dinamik olarak nitelendirilmektedir.[215] TMGT de bu talepler etrafında birleşmiş bir kurum

[213] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, c. 1, 320,336.
[214] Turhan Feyizoğlu, **age**, 158-164.
[215] Feryat Bulut, "68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, s. 23 (2011): 138.

olarak öğrenci hareketlerine destek vermiştir. 1960 yılında 28 Nisan öğrenci hareketiyle ilgili bir oturum düzenleyen TMGT, 28 Nisan'ı gençliğin gerici kuvvetlere karşı mücadelesi olarak değerlendirmiştir. 28 Nisan ve ardından gelen 27 Mayıs, aklı "en hakiki mürşit" olan ilime bağlayan ve "gericiliği boğan" bir Batı uygarlığını yakalama; "Atatürk devrimlerine sahip çıkan" gençliğin gerçek Atatürk zihniyetiyle gerçekleştirdiği ilerici bir hareket olarak nitelendirilmiştir.[216] Bu tarihten sonra 19-27 Mayıs haftası gençlik haftası olarak kutlanmaya karar verilmiştir. 1950'li yılların sonunda ilişkilerin dondurulduğu TMTF ile "devrimci gençlik tarafından devralınması" sonrası ise ilişkilerin eskisi gibi devam edeceği açıklanmıştır. Son olarak MBK'ye yollanan bildiride "demokrasi ve kardeşlik yolunda gençlik ve ordunun yaptığı işbirliği ile mutlu yarınlara ulaşılabileceği" ifade edilmiştir.[217] Onlara göre 28 Nisan sabahı gençlik tarafından başlatılan hareket, ulusal kurtuluş hareketidir ve Bursa Nutku'nda Atatürk'ün dile getirdiği gibi "devrimlerin yılmaz bekçileri" günü geldiğinde üzerine düşen vazifeyi gerçekleştirmiştir.[218]

[216] Soruşturma, "28 Nisan Gençlik Hareketinin Önemi ve Değeri Nedir?", **Gençlik**, s.8 (Nisan 1961): 13-15.
[217] Turhan Feyizoğlu, **age**, c. 2, 185.
[218] İsmet Giritli, "28 Nisan'dan 27 Mayıs'a", **Gençlik**, s. 8 (Nisan 1961): 3.

4. *GENÇLİK* DERGİSİ ÜZERİNDEN TMGT POLİTİKALARI (1960-1968)

1960 yılı sonlarından itibaren TMGT, çıkardığı yayın organını içerik ve isim olarak yenilemiştir. Dergi, gazeteye oranla sayfa adedi olarak ve içerdiği konular açısından daha yoğun olsa da incelendiğinde derginin de TMGT'nin ne yapıp ettiği, diğer kuruluşlarla ilişkilerini ve o günün siyasal konjonktürüyle ilgili görüşleri içerdiği görülmüştür. Bu yüzden bu bölümde TMGT'nin 1960 sonrası hükümetlerden neler beklediği, ne tür faaliyetlerde bulunduğu ve gençlik adına neler yapıp söylediği gibi sorulara cevap aranmasına karar verilmiştir. Bu süreç tarihsel olarak incelenecek ve gerek ulusal gerek uluslararası planda yaşanan gelişmeler karşısında nasıl bir politika izlendiğine odaklanılacaktır. Derginin içeriği zamanla birtakım değişmeler geçirse de 1960-1965 döneminde çıkan sayılarda "Gençliğin Görüşü" başlıklı günün politik gelişmeleriyle ilgili fikirlerin açıklandığı bir sayfa bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemde köy sorunlarını, sanat sorunlarını inceleyen köşeler de bulunmaktadır. 1965 sonrası ise içerik değişerek güncel politik gelişmelere verilen ağırlık artmıştır. Fakat 1960 yılı sonundan 1968 Nisan ayına kadar çıkarılan sayılardan *Gençlik*'in günün politik gelişmeleri karşısındaki tavrının ne olduğunu tespit etmek mümkündür. Ayrıca yine bu dergide önceki dönemde olduğu gibi TMGT ve ona üye kuruluşlara ve kendisinin yurtdışı gençliği ile görüşmelerine dair metin veya haberler de yer aldığı için onun bu dönem içerisinde gençliğe dair ne söyleyip ne tür faaliyetlerde bulunduğunu ortaya koymak mümkündür.

Dergide bunun yanı sıra 1961'den 1968'de kaldırılmasına kadar altı yıldan biraz fazla bir süre "Gençlik Saati" adıyla devam eden ve İstanbul Radyosu'ndan yayınlanan bir saatlik programa dair kısa bilgilendirme metinleri yer almaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi program, TMGT gençliğinin görüşünü, güncel gelişmeler hakkındaki tutumunu yansıtan ve sanatsal faaliyetlerini duyuran bir niteliğe sahiptir.[219] Bu sebeple bu bölümde radyo programları sonrası dergide yayımlanan bildirilere de yer

[219] Gençliğin Görüşü", **Gençlik,** s. 33 (Mayıs 1963): 2.

verilecektir. Ayrıca TMGT'nin bu dönemde belli yayınlar çıkardığı görülmektedir. Bu yayınlarda ele alınan konular onun nasıl bir politik çizgiye sahip olduğunu yansıtması açısından önemli görüldüğü için bu metinlere de gerekli bağlamlarda referans verilecektir. Fakat en temelde dergiden hareketle TMGT'nin gençliğe dair söylemlerine ve bu doğrultudaki faaliyetlerine bakılması planlanmaktadır.

Bu bölüm, iki temel alt başlıktan oluşmaktadır. Öncelikle TMGT'nin 1960 askerî müdahalesi sonrası tutumunun ne olduğunu anlaşılmaya çalışılacak; açıklamaları ve hükümetten beklentileri ele alınacaktır. Yine bu kısımda 1961 Anayasa'sı ile oluşan özgürlük ortamında ortaya çıkan yeni gruplar ve fikirlerin etkisi anlaşılmaya çalışılacak. Ardından ikinci ana bölümde ise TMGT'nin 1960 sonrası dönemde gençliğe dair politikasının ne olduğu bu ortam içerisinde köylü, işçi, kadın ve üniversiteli gençliğin sorunlarını ne şekilde ele aldığı incelenecektir. Bu bölümde tarihsel olarak yaşanan gelişmeler karşısında TMGT'nin tutumunun ne olduğu, gençliğe dair neyi hedeflediği, neler yaptığı ve ne kadar başarılı olabildiğine bakılması planlanmaktadır.

4.1. "İkinci Cumhuriyet" Söylemi (1960-1965)

Türkiye'de 1960 askerî müdahalesi öncesi söylemler, önceki bölümde de görüldüğü üzere genel itibariyle demokrasi ve kalkınmanın gerçekleşmesi ve Atatürk ilkelerine dönüş noktasında birleşmekteydi. Fakat müdahale sonrası, kısa bir süre içerisinde geçiş döneminin ne şekilde olacağı ve bundan sonra nasıl bir Anayasa hazırlanacağı gibi konular üzerinde herkesin bir fikir birliği içinde olmadığı ortaya çıkacaktı.[220] Yönetimi devralan subaylar içerisinde bir grup iktidarı İnönü'ye bırakmaktan; bir kısım ise elindeki yönetme gücünü kötüye kullanan, rüşvet alan politikacılardan kurtulmak ve yeniden seçim yapıp politikacılara yönetimi devretmekten yanaydı. Üçüncü bir grup ise Türkiye'de bir reform dönemine ihtiyaç olduğunu belirtiyordu ve bu geçiş döneminde silahlı kuvvetlerin iktidarı elinde tutması gerektiğine inanıyordu. Askerî müdahale sonrası oluşturulan Milli Birlik Komitesi'nin öncelikli işlerinden biri ise yeni Anayasa'yı hazırlamak üzere Sıddık Sami Onar başkanlığında bir profesör grubunu toplamak ve siyasi parti faaliyetlerini yasaklamak oldu. Komisyonun ortaya attığı fikirler tek parti döneminden kalan yapılarla demokrasinin sağlanamayacağına

[220] Nurşen Mazıcı, "27 Mayıs Kemalizmin Restorasyonu mu?", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c.2, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009): 565-567.

inananların 1950'li yıllar boyunca da dile getirdiği fikirlerdi. 12 Haziran'da Anayasa Komisyonu tarafından MBK yetkilerini tanımlayan Geçici Anayasa oluşturuldu. Buna göre MBK, tekrar sivil yönetime geçilene kadar yasama yetkisini doğrudan, yürütme yetkisini Devlet Başkanının atayıp, MBK'nin onay verdiği Bakanlar Kurulu aracılığıyla kullanabilecekti. Sivillerden oluşan Temsilciler Meclisi, yeni Anayasa ve seçim yasasının hazırlanmasını üstlenecekti. Yargı ise bağımsız olsa da ölüm cezalarında onay verme veya vermeme yetkisinin MBK'nin elinde olmasına karar verildi.[221]

TMGT ve TDO bünyesinde faaliyet yürüten İsmet Giritli, Tarık Zafer Tunaya, Alp Kuran gibi isimlerin de yer aldığı bu ilk temsilciler meclisinde, Atatürk ilkeleri üzerine oturtulmuş bir Anayasa ile yeniden sivil iradeye geçişin gerekliliği yönünde bir eğilim hakimdir. Orhan Koloğlu, "ikinci Cumhuriyet" söyleminin de bu yıllarda yeniden ortaya çıktığını söylemektedir. Burada Fransa Cumhuriyeti'nin yaşadığı 1848, 1871, 1946 ve 1958 yılındaki olaylarla Türkiye'de de demokrasinin inşasının belli aşamalardan geçmesi arasında bir bağ kurulmaktadır. Buna göre Atatürk'ün Cumhuriyet rejimini ilan etmesinden sonra gerekli demokratikleşme hamleleri gerçekleştirilememiş, özellikle DP döneminde toplum demokrasiden uzaklaştırılarak geriliğe götürülmüştür. MBK ise demokratik rejimi sağlam temellere oturtmak ve bu defa işler hale getirmek iddiası ile gelmiştir. Koloğlu, bu söylemin Anayasa Komisyonu'nda görevlendirilmiş kadrolardan çıkmış olduğunu söylemekle birlikte "ikinci Cumhuriyet" ifadesinin kullanılmasının yeni olmadığını da eklemektedir. 1946 sonrası DP'nin de Cumhuriyeti yeniden kuracağı beklentisiyle aynı söyleme başvurulduğunu belirten Koloğlu, bu durumu Tanzimat döneminden itibaren aydınlar arasındaki demokratikleşme ve Batılılaşma yönündeki eğilimlere bağlamaktadır.[222]

1960'ların başında ise bu söyleme toplumda demokrasinin yeniden inşa edilmesi için Batı seviyesinde bir anayasa hazırlamak gerektiği ve böylece Cumhuriyet rejiminin yerleşmesine çalışmak gerektiğini ifade etmek için başvurulmuştur. İsmet Giritli, TMGT Yayınları'ndan çıkarılan *27 Mayıs'tan İkinci Cumhuriyet'e* adlı eserinde Fransa Cumhuriyet'i ile bağ kurarak Türkiye'de demokratikleşme sürecinde belli kesintiler yaşandığını söylemektedir. Ona göre 27 Mayıs, "sosyal ve milli müessese

[221] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 163-167.
[222] Orhan Koloğlu, **Numaracı Cumhurriyetçiler** (İstanbul: Pozitif Yayınları, 2007), 13-31.

olmaktan çıkarak şahsi bir nüfuz ve ihtiras aleti haline girmiş bir teşekküle son vermiş ve memleketimiz yepyeni ve hukuka bağlı bir devleti kurmağa" girişmiştir.[223]

1962 yılında yine TMGT Yayınlarından basımı gerçekleştirilen Alp Kuran'ın *Kapalı İktidar* eseri de bir demokratikleşme beklentisi olduğunu göstermektedir. Bu eser Kuran'ın 1950'li yılların sonunda yazdığı makalalerden oluşmaktadır. Kuran, toplumun hürriyet ve demokrasiyi benimseme sürecinin zorluklarını kabul etmekle birlikte bunun zorunlu olduğuna inanmaktadır. Batı demokrasilerinin eleştiriye açık, her bir bireyin fikrinin önemli olduğu ve bu anlamda da açık iktidar rejimine dayalı olduğunu söyler. Buna karşılık Marksist demokrasilerde sınıfsız bir cemiyet istendiği için fazla partiye gerek yoktur ve dolayısıyla daha totaliterdir. Bu sebeple de iktidar, ideolojik ve fikri olarak kapalıdır. Alp Kuran, bu ayrımların yanı sıra başka kapalı iktidar biçimlerinin de olduğunu söyler. Ona göre tek parti ve diktatörlük rejimleri de kapalı iktidara dayanmaktadır. Ayrıca demokrasi tecrübesine yeni girmiş, okur yazar oranı düşük, iktisaden geri kalmış ülkelerde de kapalı iktidar rejiminin çok partili sistem içinde dahi görülebileceğini söyler.[224] Bu anlamda 1958'de yazdığı bir yazısında DP iktidarının da klasik Batı demokrasinden uzaklaşarak azınlığın özlemlerini dikkate almayan kapalı bir iktidar partisi olmaya doğru gittiğini ifade etmektedir.[225] İkinci Cumhuriyet söylemi de bu koşullarda yeniden demokratik bir rejim oluşturmak gerekliliğinden ortaya çıkmıştır. Koloğlu TMGT'de de faaliyetler yürüten İsmet Giritli ve Alp Kuran'ı "İkinci Cumhuriyet" altında demokratikleşme beklentisi taşıyanlar arasında saymaktadır.[226]

Gençlik dergisinde aynı dönemde kaleme alınan yazılarda özellikle Anayasa'nın kabul edilmesinden sonra bu söylemin kullanıldığı görülmektedir. 18 Haziran'da bir toplantı gerçekleştiren TMGT, her türlü siyasi ve ideolojik baskıyı reddedip bağımsız bir kuruluş olarak varlığını sürdüreceğini ilan etmiştir.[227] Dergide, beklentilerinin ise çağdaş uygarlık düzeyini yakalamaya yönelik ve Atatürk ülküsünü yansıtan bir Anayasa ile sivil iradeye geçmekten yana olduğu ifade edilmektedir. Örneğin 10 Kasım 1960 tarihli *Gençlik* dergisinde dönemin Genel Başkanı Metin Kumbasar

[223] İsmet Giritli, **27 Mayıs'tan İkinci Cumhuriyet'e**, (İstanbul: Türkiye Miili Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1961): 7-11.
[224] Alp Kuran, **Kapalı İktidar**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962), 32-36.
[225] Alp Kuran, **age**, 160-164.
[226] Orhan Koloğlu, **age**, 45-60.
[227] Turhan Feyizoğlu, **age**, c.2, 185.

tarafından kaleme alınan metinde 27 Mayıs'ın önemine şu cümlelerle işaret edilmektedir:

> "…Atatürk, 27 Mayıs sabahı Türk ulusunun mukadderatında bir kere daha rol oynuyordu… Kurduğu ve gençliğe emanet ettiği Türk Cumhuriyetine kast edenler, bilimi hiçe sayanlar, çok değer verdiği insan hak ve hürriyetlerini yok edenleri uygarlık yolunda ulusuyla birlikte yarattığı devrimlerine saldıranlar, ona ihanet edenler bu defa onun fikirleri karşısında bir anda yıkıldılar."

Metin Kumbasar, Atatürk ülküsünü bağımsız, demokratik ve uygar bir ulus olmaya yönelik bir hareket olarak tarif ediyordu. Bu idealden uzaklaşılması ise "devrim"i zorunlu kılmıştı ve ona göre 27 Mayıs askerî müdahalesi bu durumun bir sonucuydu.[228] 28 Nisan ile 27 Mayıs arası dönem "ikinci Cumhuriyet"in kurulma süreci olarak tanımlanıyor ve bu zaman aralığı hem yeni bir başlangıç hem de Atatürk düşüncesine geri dönüş olarak görülüyordu. Buna göre ilk kurtuluş hareketi 19 Mayıs'ta Atatürk'ün Samsun'a çıkmasıyla başlamış, 1950 döneminde ise Atatürk'ün başlattığı bu ilerleme ülküsünden uzaklaşılarak ülke "geri"ye götürülmüştü. 27 Mayıs, bu koşullarda bir zorunluluk olarak belirmişti. Örneğin yine dergide Çetin Özek, 27 Mayıs'ı, "Atatürk ruhunu" parçalanmaktan kurtaran gençliğin "hak ve hürriyetleri garanti altına alacak bir hukuk düzeninin inşasını hedefleyen bir hareket olarak tanımlamakta ve Cumhuriyet'in bu hareketle yeniden doğduğunu vurgulamaktaydı.[229]

İsmet Giritli'ye göre ise 28 Nisan ile başlayıp 27 Mayıs ile sona eren süreç bir "milli kurtuluş hareketi"ydi. Ona göre, 28 Nisan sabahı Beyazıt Meydan'da başlayan Milli Kurtuluş Hareketi, Türk inkılaplarının bekçisi olan ve lüzumuna herkesten çok inanan gençliğin, Atatürk'ün Bursa Nutku'nda söylediği gibi "bu şehrin jandarması adliyesi, polisi vardır demeden elinde nesi varsa onunla inkılapları zayıf düşürecek hareketlerin" üzerine yürümesiydi. Başarı sebebi de "şahsi menfaat gütmeyen, milli ideal uğruna gerçekleşmiş" bir hareket olmasıydı.[230]

Tarık Zafer Tunaya, 27 Mayıs ile 19 Mayıs arasında da bir bağ kurmaktaydı. Ona göre "devrimcileri kaynaştırma çabası" aslında 19 Mayıs 1919'da Atatürk'ün Samsun'a çıkmasıyla başlamıştı. O günden sonra herhangi bir boyunduruk altına girmek istemeyen kitleler, komünizme ve Batı emperyalizmine karşı birleşerek "Yeni Türkiye"yi kurmak için bir savaşa girişmişti. 27 Mayıs ise ordunun, miras aldığı Türkiye'ye sahip çıkmak için giriştiği bir hareketti.[231] Kısacası TMGT'nin 27 Mayıs'ı

[228] Metin Kumbasar, "Atatürk Ülküsü", **Gençlik,** s.3 (Kasım 1960): 3.
[229] Çetin Özek, "Hukuka Doğru", **Gençlik**, s. 8 (Nisan 1961): 5.
[230] İsmet Giritli, "27 Mayıs Devrimi ve Atatürk", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 3.
[231] Tarık Zafer Tunaya, "19 Mayıs ve Ötesi", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 2.

Atatürk'e geri dönüş hareketi olarak gördüğü, dergide askerî müdahale sürecinin neden gerekli ve haklı olduğunu açıklayan pek çok metinden açıkça görülmektedir. Bununla birlikte TMGT'nin, "milli devrimi yayma ve izah etme" söylemiyle Anadolu'nun çeşitli yerlerine 27 Mayıs'ın haklılığını anlatmak üzere öğrenci grupları göndermesi de sürece destek verdiğinin açık göstergelerindendir.[232] Ayrıca onun, 28 Mart 1961'de, 27 Mayıs'ı hazırlayan 28- 29 Nisan gençlik olaylarının yaşandığı tarihleri gençlik günleri olarak kutlayacağını ilan etmesi, askerî müdahaleyi yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul ettiğine işaret etmektedir.[233]

TMGT'nin MBK'den talebi ise, gençliği temsil edecek bağımsız bir kuruluş olarak mali imkanlarının genişletilmesidir. Nihayetinde 1961 itibariyle TMTF, MTTB ve TMGT'ye bütçeden 500.000 TL ayrılmış olup bunun 200.000 TL'si TMGT'ye, 120.000'i MTTB'ye ve 180. 000'i TMTF'ye verilmesiyle istediği desteği de edinmiş olur.[234] Kuruluşun 1950'li yıllarda ne kadar destek aldığına dair bir bilgi bulunmasa da bu desteğin mali imkanların genişlemesi şeklinde yorumlanması 1950'li yıllara oranla mali olarak güçlendiğini göstermektedir.

TMGT'nin ülke adına önceliği, ekonomik ve kültürel kalkınma sorununu ele almak, Atatürk'ün kaldığı yerden devralarak ülkeyi çağdaş medeniyetler seviyesine taşımaktır. Bunun için ise çağdaş devletlerin benimsediği türden bir Anayasanın kabul edilmesi ve yönetimin siyasilere devredilmesi gerekli görülmektedir. MBK de aslında böyle bir geçiş sürecini desteklese de bu geçiş süreci düşünüldüğü kadar kolay olmamıştır. Önce Cemal Gürsel'in başkanlık ettiği 38 üyeli komisyonda bölünmeler yaşanır. Bunun üzerine Cemal Gürsel, radikalleri tasfiye ederek 23 üyeli yeni bir komite oluşturmuştur.[235] TMGT, ikinci başkanlığından[236] yayımlanan bildiri ile

[232] 27 Temmuz 1960'da TMTF'de Alp Kuran başkanlığında oluşturulan bir komisyonun "milli hareket"in haklılığını anlatmak üzere ülke genelinde faaliyet göstermesine karar verilmiştir. **TMGT 1960-1961 Faaliyet Raporu**, 22.
[233] Turhan Feyizoğlu, **age**, c.2, 228.
[234] Nermin Abadan Ubat, "Türk Gençliğinin Değer Yargıları ve Siyasal Davranışı", **Gençlik**, s. 86 (Nisan 1965): 8.
[235] Feroz Ahmad, **age**, 167-170.
[236] Daha önceki gazetelerde bu türden bir haber yer almaması sebebiyle TMGT'nin ikinci genel başkanlığının başından itibaren var olup olmadığı bilinememektedir. Bununla birlikte 1968 Nisan ayından sonra araştırmalar esnasında bulunabilen tek sayı olan 1970 yılına ait bir sayı, Ankara'daki bu ikinci genel başkanlık tarafından çıkarılmıştır. Dolayısıyla ne zaman açıldığına dair bir şey söylenemese de en azından 1960'dan 1970'e kadar TMGT'nin bir de Ankara merkezi olduğu söylenebilir. Fakat incelenen dönem aralığında gazete ve dergi İstanbul Genel Başkanlığı tarafından çıkarıldığı için buradaki genel merkezin yöneticilerinin görüşlerini yansıtmaktadır.

Gürsel'in bu kararına destek vermiştir.[237] 27 Mayıs'ta Anayasa Kurucu Meclis tarafından kabul edilmiş ve 12 Haziran'da siyasi partilerin kurulmasına izin verilmiştir. Yeni Anayasa'nın halkın onayına sunulması için ise tarih olarak 9 Temmuz seçilmiştir. Turhan Feyzioğlu'nun başkanlık ettiği bir komisyon tarafından hazırlanan Anayasa, çift meclisli yasama organı, üniversite özerkliği, basına özgürlük, sosyal devlet gibi konuları temel almaktadır. TMGT de demokrasinin koruyucusu olacağına inandığı bu metine "Anayasaya Evet" kampanyası başlatarak destek vermiş ve referandum öncesi Anayasa'yı topluma tanıtmak için faaliyetler gerçekleştirmiştir.[238]

4.1.1. 1961 Anayasası ve TMGT'nin "Evet Kampanyası"

TMGT, ülkenin ileri ve kalkınmış bir toplum olmasını anayasa ile garanti altına alınmış bir özgürlük sistemi içerisinde güçlü bir eğitim sisteminin oluşturulmasıyla doğrudan bağlantılı görmektedir. Bu sebeple MBK'ye desteğini açıklayan bu gruplar, 147 öğretim görevlisinin ihraç edilmesi kararına karşı çıkmış ve ciddi bir eğitim seferberliğine ihtiyaç duyulan bir dönemde bunu yanlış bir karar olarak nitelendirilmiştir.[239] Diğer bir deyişle, TMGT'nin komiteye verdiği destek koşulsuz olmasa da toplumun çıkarına bir sistemin anayasa ile garanti edilmesi ve ardından sivil iradeye yönetimin devredilmesi konusunda ılımlı subaylarla aynı görüşü paylaştıkları belirtilebilir. Yeni anayasa ve kurumların oluşturulması, sosyal devlet sisteminin kurumsallaşmasının, işçi hakları ve toprak reformu gibi meselelerin ele alınmasının ilk aşaması olarak görülmektedir. Böylece ülkede kültürel ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi mümkün olacaktı. TMGT'nin köy köy dolaşarak devrimin haklı olduğunu anlatma çabası da halka bu gerçeği göstermek ve onu bu sorunlar karşısında "aydınlatmak" düşüncesinden ileri geliyordu. Bu yüzden referanduma gönderilmesinden önce anayasa'nın neden ve hangi açılardan demokratik olduğunu anlatmaya yönelik bir kampanya başlatıldı.

Bu süreç içerisinde dergide de yeni Anayasa'nın neden daha demokratik olduğu ve halkın neden evet demesi gerektiği üzerine yazılar kaleme alındığı görülmektedir. Ayrıca 1961 yılı itibariyle İstanbul Radyosu'ndan yayın yapmaya başlayan TMGT, "Gençlik Saati" adını verdiği programda da neden anayasaya evet denilmesi

[237] "TMGT İkinci Başkanlık Basın Bülteni", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 11.
[238] Haberler, "TMGT Anayasa Çalışmaları", **Gençlik**, s. 10 (Haziran 1961): 19.
[239] Gençliğin Görüşü, "Çıkarılan Öğretim Üyeleri", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 2.

gerektiğini tartışmak üzere bir program oluşturmuştur. Bu doğrultuda Afiş ve pankart[240] çalışmaları yapan TMGT, TDO ve TMTF'den temsilciler, Anadolu gezilerine çıkmış ve Anayasa hakkında halka bilgi vermiştir.[241] Buna göre sosyal güvenlik, sağlık hakkı, toprak mülkiyeti, çalışma şartları gibi konuları da düzenleyen yeni anayasa oldukça demokratik ve özgürlükçü bir içeriğe sahiptir.[242] Radyo programında yapılan konuşmanın dergide yer alan bildirisinde ise anayasanın ilerleme ve uygarlaşma yolundaki çabaları hızla geliştirecek bir sonuca sahip olduğu belirtilmektedir.[243]

İsmet Giritli'ye göre yeni anayasa 1924 Anayasası'ndan farklı olarak sosyal ve ekonomik hakları da saydığı için daha demokratik ve çağa uygundur. Artık klasik siyasal demokrasi anlayışının ötesine gidilerek çağdaş sosyal ve ekonomik demokrasinin takviye edilmesi sağlanmış, ayrıca sadece hürriyetleri sürdürmekle yetinmeyip teminat altına almak üzere Anayasa Mahkemesi'nin oluşturulması ile uygar memleketler anayasasına uygun hale getirilmiştir. Yine Anayasa'nın kalkınma planı ve mekanizmasına kendi bünyesinde yer vermesi, iktisadi kalkınmanın zaruri olması açısından önemli bir adım olarak sayılmaktadır ve bu sebeple yeni Anayasa daha demokratik bir Türkiye'yi yaratacak nitelikte görülmektedir.[244]

Metin Kumbasar, uygarlaşma çabası içerisindeki Türkiye'nin Atatürk devrimleri ile hukuka bağlı bir devlet ve demokratik bir hayata adım attığını fakat zamanla "medeni devlet esaslarına, insan hak ve hürriyetlerine uymayan bir gidişe" karşı konulduğunu ve 27 Mayıs ile tekrar aydınlığa kavuşulduğunu söylemektedir. Daha demokratik ve sosyal bir ruha sahip 1961 Anayasası'nın ise Türkiye'nin yeniden ilerlemesinde çok önemli bir katkısı olacağını belirtmekte ve herkesi evet demeye çağırmaktadır.[245]

Kısacası TMGT için yeni anayasa, demokrasiye ve çağa uygun yapısı ile sistemin garantisi olacak bir metindi. Fakat 9 Temmuz 1961'de gerçekleşen Anayasa referandumunun sonuçları bir anlamda hayal kırıklığına neden oldu. Halkın yüzde 17'si oy kullanmamayı tercih ederken, yüzde 40'a yakını DP geleneğinin devamı olarak kurulan Adalet Partisi'nin (AP) çağrısına uyarak hayır oyu kulandı. Sonuç

[240] Ek 4. Anayasa'ya Evet
[241] Haberler, "TMGT Anayasa Çalışmaları", **Gençlik**, s. 10 (Haziran 1961): 19.
[242] Gençliğin Görüşü, **Gençlik**, s. 10, (Haziran 1961): 2.
[243] "TMGT'nin İstanbul Radyosu'nda Cuma Günleri Yayınlanan Gençlik Saati Programından", **Gençlik,** s. 10 (Haziran 1961): 2.
[244] İsmet Giritli, "Yeni Anayasa", **Gençlik**, s. 10 (Haziran 1961): .3-7.
[245] Metin Kumbasar, "Evet", **Gençlik,** s. 10 (Haziran 1961): 10-11.

olarak anayasa kabul edilmişti, fakat halkın büyük çoğunluğunun rıza gösterdiğini söylemek pek mümkün değildi. TMGT'ye göre ise bu sonuç halkın bilgisizliğinin ve eğitimsizliğinin bir sonucuydu. Fakat bütün bunlara rağmen yeni anayasa kabul edilmişti ve TMGT, daha demokratik, daha uygar, çiftçinin toprağa, işçinin haklarına kavuşacağı bir düzenin garantisi olarak tanımlanan 1961 Anayasası'nın kabul edilişinin yeni bir başlangıç olduğunu söyleyerek radyodan bir kutlama konuşması yaptı.[246]

4.1.2. İstikrarsız Koalisyonlar ve Reform Beklentisi

1960 askerî müdahalesi sonrası TMGT'nin beklentisi yeni hükümetin anayasaya dayanarak reform yapması olsa da siyasal ortamda gergin havanın normalleşmemesi sebebiyle bir türlü toprak ve vergi reformu, işçi hakları gibi sorunlar gündeme alınamamıştır. MBK'den tasfiye edilen radikal görüşlü subaylar yurtdışına gönderilse de bu durum ülkedeki gergin havanın normalleşmesini sağlamaya yetmemiştir. Feroz Ahmad'a göre yeni bir askerî müdahale endişesi ve MBK faaliyetlerini denetleme kaygılarıyla kurulan Silahlı Kuvvetler Birliği ile ordunun siyasal sistemi koruma gerekçesiyle müdahale etmesi yolunda bir adım atılmış olur. Her ne kadar yeni partiler kurulsa ve anayasa kabul edilse de 11 Şubat 1961 tarihinde kurulan Adalet Partisi'nin (AP) hayır çağrısına uyarak halkın büyük bir çoğunluğunun olumsuz oy kullanması askerler arasında yeniden müdahalede bulunma söylentilerinin çıkmasına sebep olmuştur. Bu ortamda 21 Temmuz'da seçime gidilmesi yönünde karar verildi; fakat AP'nin alacağı desteğin büyük olması ve bunun subayları ikinci bir müdahale konusunda harekete geçirmesinden korkuluyordu. 15 Ekim 1960'tan beri Yassıada'da tutuklu olan ve duruşmaları devam eden DP'li milletvekillerinden Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın 17 Eylül'de idam edilmesi ise seçim öncesi gerilimi daha da artırdı. 15 Ekim'de gerçekleşen seçimler, halkın büyük çoğunluğunun bu hareketleri desteklemediğini bir kez daha gösterdi. CHP oyların yüzde 36.7'sini, AP ise yüzde 34.8'ini almıştı. Bu koşullarda CHP, tek başına hükümet kuramadı ve yönetim sivillere devredilse de yeni bir müdahale olasılığından korkulmaktaydı.[247]

---

[246] "TMGT'nin İstanbul Radyosu'nda Cuma Günleri Yayınlanan Gençlik Saati Programından", **Gençlik,** s. 11 (Temmuz 1961): 2.
[247] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye,** 173-175.

TMGT, görüş olarak CHP'ye daha yakındı ve bu yakınlık 1961 yılının ortalarında CHP Gençlik Kolları ile TMGT'nin birleştirilmesi teklifine sıcak bakılmasından da anlaşılıyordu. CHP Gençlik Kurultayı'nda gündeme gelen bu teklif, TMGT'nin politika dışı ve toplumsal bir kuruluş olduğu gerekçesiyle bazı adaylar tarafından reddedilse de dönemin TDO Genel Başkanı Ali Turgan, dergide Atatürk devrimlerine bağlı bütün gençliğin konfederatif bir yapıya sahip TMGT çatısı altında birleşmesinin TMGT'yi siyasallaştırmayacağı gerekçesiyle birleşme tezini desteklediğini belirten bir yazı kaleme almıştı. Sonuç olarak böyle bir birleşme gerçekleşmese de bu durum TMGT'nin CHP'ye yakın bir çizgi benimsediğinin somut göstergelerinden biriydi.[248] 1961 seçimleri gerçekleştiğinde her ne kadar CHP'yi ifade eden bir söz kullanılmasa da TMGT, "Atatürk oyu ile seçilenlere" toprak reformu, köylüye okul, liseyi bitirenlerin üniversiteye gidememesi sorununun ele alınması doğrultusunda çalışılması için çağrıda bulunuyordu.[249] Fakat TMGT'nin bu yöndeki taleplerinin ele alınması istikrarsız koalisyonlar ve askerî müdahale girişimleri sebebiyle sürekli sonraya bırakılacaktı.

17 Ekim 1961'de yurt dışına gönderilen 14 radikal subay ülkeye geri döndü. İlk koalisyon hükümeti ise 20 Kasım'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in Başbakan olarak atadığı İsmet İnönü tarafından AP ile CHP arasında oluşturuldu. Fakat AP'nin askerî müdahale sürecinde tutuklananlar için genel af ilan edilmesini istemesi ilk koalisyon hükümetinde tartışmalı bir nokta oldu. Silahlı kuvvetler arasında ise bu durum ikinci bir müdahalenin sinyallerinin oluşmasına sebep olmuştu. 22 Şubat 1962'de iktidarın sivillere bu kadar erken devredilmesine karşı olan Talat Aydemir tarafından bir askerî müdahale girişimi gerçekleştirildi. Müdahale girişimi önlendi fakat bu durum yeni anayasa ile kurulan ve "milli güvenlik" gerekçesiyle sisteme müdahale yetkisi olan Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) yetkilerinin artmasına sebep oldu.[250]

TMGT, dergide bu askerî müdahale girişimini kınamaktaydı. Fakat hükümete bir an önce ülke sorunlarıyla ilgilenilmesi için de çağrı yapılıyordu. 22 Şubat askerî müdahalesine girişen subayların affedilmesi koalisyonda yine bir genel af meselesinin gündeme gelmesine neden olacaktı. Bu defa AP'li bazı milletvekilleri subayların

[248] Ali Turgan, "TMGT ve Siyasal Partiler", **Gençlik**, s. 12 (Ağustos 1961): 4.
[249] Gençliğin Görüşü, "Atatürk'ün Oyu", **Gençlik** , s. 15 (Kasım 1961): 2.
[250] Feroz Ahmad, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye** (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 152.

affının eski DP'li tutukluları kapsayacak biçimde genişletilmesini talep ediyordu. Sonuç olarak subayların affedilmesi kabul edilirken AP de DP'liler arasında hasta olanların bağışlanmasını kabul ettirdi. Fakat bir süre sonra İnönü, bu kabine ile yönetimin zorlaştığı ve sorunlarla ilgilenilemediği gerekçesiyle istifa etmeye karar verdi.[251]

TMGT genel af meselesine şiddetle karşı çıkanlar arasındaydı ve dergide 27 Mayıs'tan beri halledilmesi gereken sorunların henüz halledilememesi eleştiriliyordu. 1962 yılında genel başkanlığa seçilen Çetin Özek, Mayıs ayında yayımlanan basın bildirisinde 28 Nisan ve 27 Mayıs'a bağlılık vurgusu yaparken[252] derginin her sayısının ikinci sayfasında yer alan Gençliğin Görüşü bölümünde eğitim ve ekonomi alanlarındaki sorunlara yönelik 27 Mayıs'tan beri atılan adımların yetersiz olduğu belirtiliyordu. Amacı "çağdaş uygarlık düzeyine" erişmek olan Türkiye'nin hala eğitim alanındaki sorunlarının halledilemediği, üniversitelerin ve orta öğretim kurumlarının reforma ihtiyaç duyduğu, canlandırılması gereken köy enstitülerinin hala canlandırılamadığı dile getiriliyor ve açlık ve işsizlikle baş etmesi beklenen hükümetlerin henüz bu sorunların çözülmesi için yeterince faaliyette bulunmaması eleştiriliyordu. Bu koşullarda af meselesinin gündeme gelmesinin ise gerçek yurt sorunlarını gölgelediği dile getiriliyordu.[253]

Çetin Özek, gayelerinin "laik, gelişimci, halka dayanan, milli bir toplum kurmak" olduğunu belirtiyor ve bu ana amacın da Atatürk düşüncesi ile özdeşleştiğini söylüyordu. 27 Mayıs sonrası, Atatürk düşüncesinin karşısında yurdu "karanlığa sürüklemek isteyen, toplumu hukuktan uzaklaştıran, şahsi çıkarları için memleketin mutluluk yolu olan devrimleri parçalayan, cehaleti körükleyen"lerin varlığının ise "devrim" düşüncesinin yerleşmesini engellediğini dile getirerek örtük bir biçimde AP'yi eleştiriyordu. Atatürk'ün muasır medeniyet formülünün siyasi alanda hürriyet, demokrasi ve Cumhuriyet ilkelerine bağlılık ile özdeş olduğunu belirten Özek'e göre DP döneminde uzaklaşılan bu ilkelerin 1962 yılına gelindiğinde hala ülkede yerleşememesinin nedeni, kişisel çekişmelerin ülke sorunlarını gölgelemesiydi.[254]

[251] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye,** 180-181.
[252] TMGT Basın Bildirileri, **Gençlik**, s. 21 (Mayıs 1962): 2.
[253] Gençliğin Görüşü, "27 Mayıs ve Ötesi", **Gençlik**, s. 21 (Mayıs 1962): 2.
[254] Çetin Özek, "27 Mayıs'tan Bu Yana", **Gençlik**, s. 21 (Mayıs 1962): 3,17.

İkinci koalisyon hükümeti ise 24 Haziran 1962'de CHP, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), Yeni Türkiye Partisi (YTP)[255] ve bağımsızlar arasında oluşturulmuş bir protokolle görevine başladı.[256] TMGT yine Gençliğin Görüşü bölümünde yayımlanan bildiri ile yeni hükümete destek verirken bu defa Atatürk'ün başlattığı yoldan yürümek ve bir daha "geri"ye gitmemek yönünde çağrıda bulundu. Devrimciliğin her zaman çağdaş koşullara ayak uydurmak demek olduğunu ve Atatürk düşüncesinin de yenilikten yana olmayı gerektirdiğini vurgulayarak hükümetin, ülkenin kalkınması ve ilerlemesi için yapılması gerekenler üzerine düşünmesi gerektiği belirtiliyordu.[257]

TMGT'nin 1960 sonrası temel talebi Atatürk ilkelerine dönüş şeklinde özetlenebilecek bir demokrasi, kalkınma, ilerleme ve laik bir yönetim isteğiyle özdeşleşiyordu. Ayrıca TMGT, bu taleplerle kendini özdeşleştirirken 1950'li yılların sonunda hükümetin gençlik sorunlarına ilgi göstermesini de talep ediyordu. 1960 sonrası hükümetten talep edilen gençliğe ve sorunlarına daha duyarlı olunmasıydı. 1960 sonrası partiler, gençliğin siyasi meselelere ilgisini fark ederek gençlik kolları oluştursa da[258] ne gençlik sorunlarının ne de ülke sorunlarının siyasi meseleler sebebiyle bir türlü ele alınamaması TMGT'nin eleştiri noktalarından biriydi. 1962 yılında kısa bir süre genel başkanlık yaptıktan sonra görevden ayrılan Çetin Özek, veda konuşmasında Türkiye'nin geri kalmış bir topluluk olduğunu ve bilim ve teknik yönünden kendisini geliştirmesinin bir zorunluluk olduğunu belirtiyordu. Bir gençlik kuruluşu olarak gayelerinin ülkeyi kalkındırmak ve ilerletmek olduğunu belirtmekte, fakat hükümetlerin bu açıdan gençlere yeterince önem vermemesini de eleştirmekteydi.[259]

1960 askerî müdahalesi TMGT açısından demokratik bir yönetim altına "ileri" gitmeye duyulan ihtiyacın bir sonucuydu. Ülkedeki temel sorun ise "ileri" olanlarla "geri"ye özlem duyanlar arasındaki ikilik olarak görülüyordu. Örneğin Çetin Özek'e göre Türkiye'de kalkınmanın önündeki engellerden biri dinin toplum üzerindeki etkisiydi. 1961 Anayasa'nın, 2. maddesi ile devletin "milli, demokratik ve laik" bir Cumhuriyet olduğunun ilan edilmesinin, Anayasanın Atatürk düşüncesini temel alan

[255] YTP 13 Şubat 1961'de Ekrem Alican, CKMP ise 1958 yılında Osman Bölükbaşı ve Alparaslan Türkeş tarafından kurulmuştur.
[256] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye,** 181.
[257] Gençliğin Görüşü, "Yeni Hükümetin Görevi", **Gençlik**, s. 23 (Temmuz 1962): 2.
[258] 26 Mart 1961'de Yeni Türkiye Partisi (YTP), 17 Nisan'da Adalet Partisi (AP), 27 Nisan'da Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) , 29 Ekim 1962'de ise Türkiye İşçi Partisi (TİP) gençlik kolu kurmuştur. Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi,** C. 2, 228, 234, 243, 311.
[259] "Çetin Özek'in Ayrılış Konuşması", **Gençlik,** s. 23 (Temmuz 1962): 3.

özünün kanıtı olduğunu söyleyen Özek, devletin dini esaslar yerine hukuku ve aklı kaynak almasını da önemli adımlardan saymaktaydı.[260] Buna karşılık toplumda kalkınma için öncelikle laik bir sistemin yerleşmesinin gerekli olduğuna inanan Özek, Türkiye'de köylerde toprak ağalarının hakimiyeti ve onların toplum üzerinde gerici bir tesir yaratması sebebiyle kalkınma sorunun geciktiğini söylemektedir. Ona göre halkın dini duygularını kullanarak onları sömürmek isteyenler ile "devrimlerle ve laiklik ile yurdu kültür yönünden aydınlatmak ve yüceltmek" isteyenler olmak üzere toplumda iki grup bulunmaktadır. İlk grup, ülkenin ekonomik gelişmesi önündeki engellerden biridir.[261]

Özek'e göre ikinci sorun ise ülkede "gelenekçileri destekleyen aşırı milliyetçiler"in varlığıdır. Bu grupların yapmaya çalıştığı, din ile milliyetçilik arasındaki uyuşmazlığı yumuşatarak İslam ve Türk coğrafyasına birlikte seslenmektedir. Buna karşılık Özek, bu tarz geniş milliyetçilik anlayışlarının uzak bir ütopya olduğunu; Atatürkçü milliyetçiliğin ise dar bir milliyetçilik tanımına dayanıp, realist olduğunu söylemektedir. Coğrafi ve etnik bir anlayışa dayanmayıp, sınırlı bir alanda bağımsız bir vatan kurmak ve ümmet fikri yerine millet fikrini koymak amaçlarını taşıdığını belirtmektedir. Ona göre toplumda milliyetçiliği böyle geniş bir anlamda yorumlayan Turancılar, gelişmeye engel olan gruplar arasındadır. Bu gruplar "laik ve devrimci davranışlara" karşıt tutumlarıyla toplumun ilerlemesinin önünde durmaktadır. Fakat bütün bunların toplumun ekonomik seviyesinin yükseltilmesiyle de sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemektedir. Bu sebeple Batılı, devrimci bir toplumun oluşabilmesinin öncelikli koşullarından biri ekonomik seviyenin yükseltilmesidir ve bunun da anahtarı eğitimde kalkınmadır.[262] Bu ifadeler laik ve demokratik Cumhuriyet esasına dayalı bir yönetimin yerleşmesine ne kadar önem verildiğini ve bunun yolu olarak da eğitim reformuna verilen önemi göstermektedir. Dergi incelendiğinde de görülmektedir ki TMGT için laikliğin tesis edilmesi reformculuk açısından oldukça önemlidir ve eğitimde reform sorunu da yine bununla bağlantılı olarak hem kalkınma açısından hem de toplumun modernleşmesi açısından öncelikli meseleler arasında yerini almıştır.

[260] Çetin Özek, "Yeni Anayasamızda Laiklik", **Gençlik**, s. 11 (Temmuz 1961): 3.
[261] Çetin Özek, "Türkiye'nin Toplumsal Gerekleri ve Laiklik", **Gençlik**, s. 23 (Temmuz 1962): 4.
[262] **age,** 5.

4.1.2.1. Dinde Reform Söylemi

Atatürk düşüncesi, TMGT için 27 Mayıs sonrası "İkinci Cumhuriyet" söyleminde de karşılık bulduğu üzere yeniden dönülmesi gereken ülkü olarak görülmüştür. TMGT için önemi onun demokratik, laik ve Batılı bir devlet olmaya yönelik bir projenin olmasındadır. Bu noktada oldukça önemli görülen yanlarından biri onun laik bir sistemi temel almasıdır. Zaten 27 Mayıs'ı doğuran haklı gerekçelerden biri de ülkede laiklik politikasından taviz verilmesi olarak nitelendirilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi 1950'li yılların sonunda sıklıkla vurgulanan "irticaayı telin" söylemi ile gençlere, toplumu geri götürme özleminde olanlarla savaşma misyonunu yüklenmiştir.[263]

TMGT, 27 Mayıs sonrası yeniden Türkçe ezana geri dönüş ve Kur'an'ın Türkçeden okunması yönünde talepte bulunmaktadır. Fakat Feroz Ahmad, MBK içinde bu konuda da bir fikir birliği olmadığının müdahale sonrasında açığa çıktığını söylemektedir. Alparslan Türkeş öncülüğündeki bir grup toplumun eğitilmesinden ve İslam yerine milli bir ideolojinin koyulmasından yanadır. Çoğunluk ise hürriyet ve vicdan meselesi olarak İslam'ı partilerin politika aracı olmaktan çıkarmak gerektiğine inanmaktadır. Sonuç olarak MBK'de, daha reformist bir anlayış benimseyerek din üzerinde kontrol politikası izlemekten kaçınma eğilimi hakim olmuştur.[264]

Kur'an'ın Türkçe okunması veya ezanın Türkçeleştirilmesi yönündeki talepler ise gündeme alınmamıştır. Örneğin 1961 yılı Şubat ayında ezan hakkındaki tasarı meclise verilse de[265] öneri mecliste görüşülmemiştir.[266] Bu süreçte dergide çıkan yazılara bakıldığında TMGT'de Türkçe ezana ve Kur'an'a geçildiğinde halkın kendi dinini anlamasının sağlanacağı ve bu sayede de dinin politikacıların aleti olmaktan kurtarılacağı düşünülmektedir.[267] Ayrıca dinde reform, çağı yakalamanın da bir gerekliliği olarak nitelendirilmektedir. Örneğin Sami Özerdim'in kaleme aldığı bir yazıda dinde reformun halkın dinini anlaması ve dinin çağın gereklerine uygun hale getirilmesi için önemli olduğu vurgulanmaktadır.[268] 1957 yılında Kur'an-ı Kerim'in çevirisini gerçekleştiren İsmail Hakkı Baltacıoğlu ile 1961 yılında yapılan bir röportaja da dergide yer verilir. Baltacıoğlu bu röportajda, "devrim"leri korumak için

[263] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**,168.
[264] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye,** 372-374.
[265] Turhan Feyizoğlu, **age**, 220.
[266] Gençliğin Görüşü, "Türkçe Ezan", **Gençlik**, s. 7 (Mart 1961): 2.
[267] Ayseren Erbay, "Din ve Devrim", **Gençlik**, s. 34 (Haziran 1963): 16.
[268] Sami Özerdim, "Şarktan Dinin Onurlanışı", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 8.

toplumdaki "gerici alışkanlıkları" yok edecek kurumsal düzenlemeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.[269]

Kısacası TMGT'nin dinde reform söyleminde toplumun "geri alışkanlıklar"dan kurtarılması ve böylece modern bir millet yaratılması düşüncesi yatmaktadır. Fakat dinde reform beklentisi gerçekleşmediği gibi esasında denklem 1950 öncesine göre daha da karmaşıklaşmıştır. Feroz Ahmad'a göre Türkiye'de "sağ-sol mücadelesi"nin başlangıcı olarak kabul edilen 1960 yılında, basının ve baskı gruplarının özgürlüğü karşısında sol düşüncenin gelişimi hızlanırken "sol tehdit", "gerici" tehdidin önüne geçerek hükümet için daha önemli hale gelecektir. İçeriği muğlak bir genellemeye dayanan sol ve sağ grupların kendisinin de bir bölünme içerisine gireceği, işçi sınıfı hareketinin özgülleşme göstereceği 1960'lı yılların ikinci yarısında, din konusunda fazla kısıtlayıcı bir tutum benimsenmeyecek ve öncelikli sorun komünizmle mücadele etmek olacaktır.[270]

17 Eylül 1962'de Adnan Menderes'in ölüm yıl dönümü dolayısıyla yapılan gösterilerin "ileri" ve "geri" olmak şeklinde tanımlanan bir karşıtlığın toplumda bir gerilim hattı olduğunu gösteren olaylardan biri olduğu söylenebilir. Gösteriler, Atatürk ve onun devrimlerini koruma söylemiyle hareket eden ve kendilerini "Devrim Ordusu" ve "Kuvayi Milliye" adlarıyla nitelendiren grupların karşı gösterisine sebep olmuştur.[271] Bu durum 27 Mayıs'ı bir "devrim" hareketi olarak nitelendiren grupların karşı hareketler karşısında "devrimleri korumaya azmetmiş" olduklarının da göstergesidir. TMGT de aynı ay çıkan dergi sayısında toplumdaki bu kesimleri "27 Mayıs ve Anayasa'sını yıkmayı" hedefleyen "gerici" güçler olarak tanımlamaktadır. Çetin Özek'in görevden ayrılması ile yerine gelen Genel Başkan İsmet Giritli ve beraberinde tüm üye teşkilatların imzasını taşıyan bir bildiri ile bu tarz faaliyetlerin karşısında durulacağı ve "devrim"lerin korunacağı ifade edilirken, "sabırlarının artık tükenmek üzere" olduğu uyarısında bulunmaktan da geri kalınmamıştır.[272]

---

[269] İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Evrimler ve Devrimler", **Gençlik,** s.20 (Nisan 1962):3,17.
[270] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 187,374-376.
[271] **age**, 182.
[272] Bildiri TMGT Genel Başkanı İsmet Giritli'nin yanı sıra TMTF'nin Genel Başkanı Erdoğan Tuncer, TKB Genel Başkanı Günseli Özkaya, TDO Genel Başkanı Şeyda Güley, TEKSİF Genel Başkanı Sabri Tığlı ve TİB Genel Başkanı Metin Berkay adına kaleme alınmıştır. "TMGT'nin 27 Mayıs Düşmanlarına İhtarı",**Gençlik,** s. 25 (Eylül 1962): 2.

2 Ekim 1962'de yine küçük bir grup tarafından Ankara'da gerçekleştirilen hükümet aleyhine yürüyüş olayların normalleşmeyeceğini bir kez daha göstermiş oldu. "Açık rejim dediniz, kumandanlar gizli görüşüyor", "İsmet Paşa istifa" pankartlarını taşıyan 12 kişilik bir grubun yürüyüşü, bir karşı grubun "taviz yok, af yok" sloganları ile orduya ve İsmet İnönü'ye destek yürüyüşlerine sebep olmuş ve yürüyüşü gerçekleştiren 12 kişiye bir karşı grup saldırmıştır. Ardından Adalet Partisi binası ile *Yeni İstanbul*, *Tercüman* ve *Zafer* gazetelerinin binalarına saldırılar gerçekleştirilmiştir.[273] TMGT de radyo konuşmasında bu grubun hükümet aleyhine yürüyüşünü "milletçe ve mahkûm edilen bir zihniyetin özlemini çekmek en küçük deyimiyle yurdu sevmemektir" sözleriyle kınamıştır.[274]

28 Nisan ve 27 Mayıs'a bağlı olduğunu belirten bir teşkilat olarak TMGT'de reformlarla toplumun ilerleme yoluna iletilebileceği ve bunun da 1961 Anayasası ile zaten güvence altına alındığı düşünülmektedir. Bundan sonra hukuki sistem içerisinde gerekli reformlarla toplumdaki geriliğin ortadan kaldırılabilecektir. Fakat 1962 yılının sonunda henüz beklenen reformlar gerçekleşmediği gibi onlara göre "gerilik" tehdidi ortadan kaybolmamıştır. İkinci koalisyonun dağılmasına kadar geçen süreçte TMGT'nin "gericiliğe taviz verilmemesi" ve 27 Mayıs'a sahip çıkılması mesajlarını verdiği iki olay daha gerçekleşmiştir. 1963 yılı Şubat ayında Turan Emeksiz'in Beyazıt'taki anıtına yapılan saldırı bunlardan ilkiydi. Bu saldırı üzerine yapılan TMGT açıklamasında önemli iki nokta vardı. Birincisi pek de sürpriz olmayan bir biçimde "gerilik" karşısında hükümetin önlem almaya çağrılmasıydı. Daha önemli nokta ise 27 Mayıs "devrimi"ni yapanların komünist olmakla ilişkilendirilmeye başlaması ve "devrimcilik" tanımının giderek muğlaklaşması karşısında TMGT'nin, Turan Emeksiz'i desteklerken komünist olmadığını da açıklama zorunluluğu duymaya başlamasıydı.[275] 27 Mayıs'ta "geri zihniyet"le savaşıldığını söyleyen ve komünizme karşı demokrasinden yana tavır alan *Gençlik*, bundan böyle sık sık "devrim" savunuculuğunun komünizm olmadığını da açıklamak zorunda kalacaktı.

[273] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri,** c.2, 295-298.
[274] "TMGT'nin İstanbul Radyosu'nda Pazar Günleri Yayınlanan Gençlik Saati Programından"**, Gençlik**, s.26 (Ekim 1962): 2.
[275] Gençliğin Görüşü, "Gericilerden Başka Ne Beklenir", **Gençlik**, s. 30 (Şubat 1963): 2.

1963 yılı Mart ayında Celal Bayar'ın affedilmesi ise tansiyonun giderek yükselmesine ve toplumsal gösterilerin yaşanmasına sebep olan ikinci olay oldu. AP'ye destek verenler, Celal Bayar'ın Kayseri'den Ankara'ya gelişini büyük gösterilerle kutlarken izleyen günlerde karşı gösteriler yaşandı. 27 Mayıs ve CHP hükümetine destek veren TMGT'nin Celal Bayar'ın affı karşısındaki tavrı, olumsuzdu. "Üç yıl önce savaşılan" zihniyetin yeniden serbest bırakılmasını protesto eden gençliğin düzenlediği gösterilere destek verdiğini açıklayarak 27 Mayıs'a bağlılık mesajı vermeye devam etti.[276] TMGT, 27 Mayıs'a oldukça bağlıydı ve o ruhun önüne geçecek her şeyin de karşısında durmaya çalışıyordu. 1963'te 27 Mayıs yıl dönümünde de bir sergi düzenlendi[277] ve TMGT'nin göreve gelen yeni Genel Başkan Cevdet Hacaloğlu "devrim"e bağlılığını açıklayarak, 27 Mayıs'ı şöyle tanımladı:

> "27 Mayıs, düşünürlerin, basının, gençliğin ikazlarına rağmen devrimlerden taviz vererek, ilmi ihtisası hiçe sayıp plansız ve hesapsız bir tutumla, memleketi iflasa götüren, demokrasiden her gün biraz daha uzaklaşarak, partizanca tutumlarla vatandaşı kardeş kavgasına sürükleyecek zemini hazırlayan zihniyetin temsilcilerine karşı yaptığı milli devrim hareketidir."

Askerî müdahaleye yönelik eleştirilere bunun bir "milli devrim hareketi" olduğu savıyla karşılık veren Hacaloğlu, gençliğin de "uğruna kan döktüğü" bu "hürriyet" mücadelesinin siyasilerin parti menfaatlerini ve şahsi menfaatlerini bir kenara iterek ülke gerçeklerine eğilmesiyle başarıya ulaşabileceğini; bunun ise demokratik bir sistem içerisinde kalkınma yoluyla gerçekleşmesini arzu ettiklerini belirtiyordu.[278]

20/21 Mayıs 1963 gecesi Talat Aydemir tarafından ikinci bir müdahale girişimi alt rütbeli subaylardaki huzursuzluğun sürdüğünü bir kez daha gösterdi.[279] TMGT'nin beklentisi bir an önce reformların gerçekleştirilmesiydi fakat 1963 yılının Temmuz ayında işçilere grev hakkının tanınması dışında sosyal adaleti tesis etmek, laikliği garanti altına almak, köylü için toprak reformu yapmak veya köklü bir eğitimde reform hamlesine girişmek yönünde henüz faaliyete geçilememesi eleştiriliyordu.[280] Çünkü TMGT içerisindeki kadronun ülkenin kalkınması ve ilerlemesini önceledığini ve bunun için de demokratik ve bir sistemin yerleşmesine katkı sağlayacak köklü bir reform sürecine önem verdiğini söylemek mümkündür. Yine bununla bağlantılı olarak ülkenin kalkınması için de eğitimde yapılacak reforma oldukça önem verilmiş ve

[276] Gençliğin Görüşü, "Gençliğin İstediği", **Gençlik**, s. 31 (Mart 1963): 2.
[277] Gençlik Çalışmaları, "27 Mayıs Sergisi", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 14.
[278] Cevdet Hacaloğlu, "27 Mayıs ve Gençlik", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 9.
[279] Feroz Ahmad, **Demokrası Sürecinde Türkiye**, 184-186.
[280] "Türk İşçisinin Bayramı", **Gençlik,** s. 36 (Temmuz 1963): 8.

özellikle köylünün kalkınması ve zihni değişimi açısından eğitim meselesi oldukça önemsenmiştir.

4.1.2.2. Eğitimde Reform Meselesi

TMGT, yukarıda da incelendiği üzere askerî müdahale sonrası demokratik bir sistem içerisinde hızla kalkınma ve ilerlemeden yana olmuştur. Bu projenin hayata geçirilmesinin ise güçlü bir eğitim hamlesiyle sıkı sıkıya bağlı olduğu düşünülmektedir. TMGT'ye göre ülkenin en hayati sorunlarından biri eğitim sorunuydu ve dergisinde yer verdiği yazılarda da eğitim reformunun önemine dikkat çekmeye çalışmaktaydı. Eğitim meselesi, Metin Kumbasar'a göre ülkede devrimlerin yerleşmesi için hayati önemdeydi. Kumbasar, ülkedeki sorunun kitlelerin fikir ve eğitim yönünden geri bırakılması ve "gerici eğilimlere taviz verilmesi"yle alakalı olduğunu dile getiriyor ve 1960 sonrası yöneticileri, milli eğitim sorununa önem verip çağa uygun eğitim sisteminin oluşması için çaba harcamaya çağırıyordu.[281]

Toplumun Batılılaşması ve kalkınması sorunuyla paralel olarak 18. yüzyıldan itibaren aydın, bürokrat, asker ve yazarların gündemine giren eğitim sorunu, 1960'lı yıllarda bu defa yine milli, laik ve çağdaş esaslara dayalı bir eğitim ile halkın aydınlatılması ve ülkenin hızla kalkınması bağlamında önemini koruyan konulardan biridir. Bu doğrultuda Tanzimat dönemiyle birlikte önce ordudan başlayarak Batı tipi kurumların oluşturulmaya başladığı görülmüştür. Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar eski ve yeni tip kurumlar sebebiyle eğitimde ikilik devam etse de 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesiyle bu duruma son verilmiştir. Bu tarihten sonra eğitim politikası, laik ve milli değerlere dayalı bir toplum inşa edilmesi bağlamında oldukça önemli görülmüş ve öğretmenlerin halkı aydınlatması gerekliliği söylemi öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle 1940 sonrası halk eğitimi, köylü eğitimi, öğretmen sorununun halledilmesi gibi sorunlara verilen önem giderek artacaktır. Öğretmen eksikliği ise yüzde 90'ın üzerinde insanın okuma yazma bilmediği bir toplumda Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren önemini kaybetmemiş bir sorun olarak eğitim sorununun önündeki güçlüklerden biri olacak ve bu durum da öğretmen ihtiyacını öncelikli hale getirecektir.[282]

---

[281] Metin Kumbasar, "Milli Eğitim", **Gençlik**, s. 13 (Eylül 1961): 3
[282] Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi** (Ankara: Pegem Akademi, 2013), 321-328.

İlköğretimde öğretmen ihtiyacı, 1935 yılı itibariyle Öğretmen Okulu adını alan ve 19. yüzyılda kurulan Darülmüallimin'in devamı niteliğindeki okullardan sağlanmıştır.[283] Ortaokullara öğretmen yetiştirmek için 1926'da Orta Muallim Mektebi açılmıştır. Lise öğretmeni ihtiyacı ise 1959 yılına kadar İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndan karşılanmaktaydı.[284] Bununla birlikte mali olarak güçlü olmayan bir ekonomide eğitime yapılan harcamalar sınırlı kalmaktaydı. Okul sayısı öğrenci sayısına göre oldukça az olduğu gibi orta öğretim ve liseye gidenler azınlıktaydı. Bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet kaynaklarının ciddi bir eğitim seferberliğine yetmeyeceği düşüncesinden hareketle alternatif çözüm arayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve bunun sonucunda da 1940 yılında Köy Enstitüleri kurulmuştu.[285]

1945 sonrası dönemde ise dünyada eğitimde devlet düzenleyiciliğinin gerekli olduğu ve sosyal devletin eğitim harcamaları yapması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır. DP döneminde okullaşma oranında belli bir artış yaşansa da Türkiye'de eğitim sorununun halledilmesi için devletin faaliyetleri yetersiz kalmıştır. Bu sebeple 1960 yılına gelindiğinde eğitim sorunu güncelliğini koruyan ve oldukça önem verilen konulardan biri olmaya devam etmektedir. TMGT'nin eğitim sorununa hangi bağlamda önem verdiğine bakıldığında ise bunun başlıca iki sebebi olduğunu tespit etmek mümkündür:

Birincisi, 1950'li yıllar boyunca laik ve milli eğitim planından uzaklaşıldığı, halkın geriye götürüldüğü, toplumda "geri" alışkanlıkların yayıldığı ve bu durumun "devrim ruhu"nu zedelediği düşünülmektedir. Yani bu açıdan bakıldığında eğitim reformu, halkın devrimleri veya diğer bir deyişle milli, laik, demokratik ve sosyal hukuk devletini benimsemesi açısından oldukça gereklidir.[286] Diğer taraftan yine bununla bağlantılı olarak toplumun ekonomik açıdan kalkınması için de eğitim reformu zorunludur. Kalkınmaya hizmet edebilmesi için ise eğitim politikasının çok yönlü, gelişimi destekleyici olması gerekir. Bu noktada devletin okul, sağlık ocağı, yol, su, elektrik götürerek köyün mevcut yapısını değiştirmesinin zorunluluğunun yanında aydınlara ve gençlere de sorumluluk yüklenmektedir. Bu süreçte ne yapılması gerektiği sorusuna TMGT tarafından verilen yanıt ise Köy Enstitüleri gibi "uygulamalı ve çok yönlü" eğitim veren kurumların yeniden oluşturulmasıdır. Bunun yanı sıra

[283] **age**, 380-384.
[284] **age**, 386-290.
[285] Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika**, 121-123.
[286] Behzat Ay, "Atatürk'e Dönmek", **Gençlik**, s. 15 (Kasım 1961): 8.

TMGT, 1960 yılında çıkarılan Yedek Subay Öğretmenler Hakkında Kanun kapsamında köye öğretmen gönderilmesine de destek vermiştir.

4.1.2.2.1. TMGT'nin Yedek Öğretmen Subaylığa Desteği

MBK, öğretmen sorununu çözmeye yönelik olarak 11 Ekim 1960 tarihinde Yedek Subay Öğretmenler hakkında bir kanun çıkarmıştır. Bu kanun ile lise ve dengi okullardan mezun olanlar ile üniversite ve yüksekokullardan mezun olamadan ayrılanların bir kurstan geçirilerek askerliklerini köyde öğretmen olarak yapmaları sağlanmıştır. Daha sonra üniversite ve yüksek okullardan mezun olanlar arasından da isteyenlerin yedek subay öğretmenliğine izin verilmiştir. 26 Temmuz 1963 tarihli ikinci bir kanun ile de isteyenlerin tamamen öğretmenliğe geçebilmesi kabul edilmiştir.[287]

TMGT, bu kanuna destek vermiş ve çıkarılmasının hemen ardından TMTF ile birlikte bu kapsamda öğretmenliğe başlayanlara destek kampanyası başlatmıştır. Köydeki subay öğretmenlerle iletişime geçerek onlardan hem köylerin sorunlarıyla ilgili mektuplar kabul edip dergide yayımlayarak var olan problemlere ilgi çekmeye çalışmış hem de bunları çözebilmek için kitap, para yardımı gibi kampanyalar düzenlenmiştir.[288] 1961 yılında öğretmen, öğrenci, mühendis gibi toplumun pek çok kesiminden insanın bir araya gelerek oluşturduğu Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği ile bu destek daha da büyümüştür. TMGT bu dernekten insanları haberdar ederek verilen desteğin artması için çaba sarf etmiştir.[289]

Cevat Geray bu yıllarda yedeksubay öğretmenlik kapsamında gençlerin köylere özel bir eğitim verilerek gönderilmesinin eğitim sorununu çözmek açısından yapılmış önemli bir faaliyet olduğunu söylemektedir.[290] Bu kanun kapsamında Kasım 1960 yılında 23 bin öğretmen göreve başlamıştır. Fakat kanunun lafzı gereği 1960 öncesi lise ve dengi herhangi bir okuldan mezun olmak gerektiği için yıllar içerisinde bu kapsamda öğretmenlik yapanların sayısı giderek azalmış ve 1967 yılında 2 bine kadar düşmüştür.[291] TMGT'nin hızlı bir eğitim reformu süreci adına önerdiği aslında çok

[287] Yahya Akyüz, **age**, 390.
[288] Nejat Şen, "Gelin Oturup Düşünelim", **Gençlik,** s. 5 (Ocak 1961): 4,12.
[289] "Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği", **Gençlik,** s. 9 (Mayıs 1961): 14.
[290]Cevat Geray, "Kırsal Alanda Kalkınma ve Gençlik", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, s. 1-4, c. 35 (1980): 11-12.
[291] Gençlik Saati, "Yedek Subay Öğretmenlik Devam Etmelidir", **Gençlik,,** s. 109 (Şubat 1967): 16.

yeni olmayan bir projesi de vardır. Kuruluş, 1962 yılında başlattığı bir kampanya ile hükümete köy enstitülerini yeniden açması için çağrıda bulunacaktır.[292]

4.1.2.2.2. Köy Enstitülerine Dönüş Kampanyası

Köy Enstitüleri'nin kurulma sürecinde, II. Meşrutiyet'ten itibaren etkili olmaya başlayan "köy için eğitim" düşüncesi etkili olmuştur. İlk olarak 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde köy eğitimiyle ilgili bazı kararlar alınmıştır.[293] 1926 yılında açılıp 1932'de kapatılan köy muallim mektepleri de yine köylünün eğitimini üstlenmek için öğretmen yetiştirmeye yönelik bir adımdır. Bu kurumun kapatılmasının ardından ise muallim mekteplerinin kurulması doğrultusunda girişimler görülmüştür. 1936 yılında bir Eğitmen kursu ve Köy Öğretmen Okulları açılarak köyün öğretmen sıkıntısının giderilmesi planlanmıştır. Fakat şehirdeki öğretmenin köye gitmek istememesi ve öğretmen konusunda yetersizlik gibi sebepler, sonunda köyü bilen, tanıyan öğretmenler yetiştirilmesi düşüncesinin gündeme getirilmesine neden olmuştur. 1940 yılında eğitim sorununu ve köylerdeki sağlık, temizlik, gelişme sorunlarını ele almak üzere kurulan Köy Enstitüleri bu düşüncenin bir sonucudur. Bu kurumların uygulamalı eğitimler aracılığıyla köylünün sorunlarına çare bulacak bilgi ve becerilerle donatılmış öğretmenler yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Fakat 1952 yılında hem öğretmen, hem ziraatçı hem de zanaatkar yetiştirmenin mümkün olmayacağı, öğretmenin çalışmasını bu şekilde bölmenin okulun zararına olacağı gibi gerekçelerle enstitülerde çok yönlü, uygulamalı eğitimden vazgeçilerek genel bilgi ağırlıklı eğitime yöneliş başlanmıştır. 1954 yılında ise enstitüler ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir.[294]

Salih Özkan'a göre enstitüler, kısa serüvenine rağmen Türk Milli Eğitim tarihinde önemli bir iz bırakmıştır. 1941-1942 öğretim yılından itibaren devam eden on yıl içerisinde 18 bine yakın öğretmen ve 9 bine yakın eğitmen yetiştirilmiş ve bu süreçte köylerde okuyan öğrenci sayısında da artış yaşanmıştır.[295] Kapatılmasında ise enstitülerin komünist ideolojiyi yaymaya çalışan birer merkez haline gelmeye başladığı düşüncesi etkili olmuştur. Ayşe Buğra komünizm korkusuna, "halkın muhafazakar duyarlılıklarına verilen taviz ve artık değişen koşullar içerisinde eğitim

[292] Gençliğin Görüşü, "Köy Enstitüleri", **Gençlik,** s. 17 (Ocak 1962): 2.
[293] Örneğin bu kongrede okulların bahçesinde ahır ve kümeslerin olması ve böylelikle eğitimin uygulamalı hale getirilmesi önerilmiştir.
[294] Yahya Akyüz, **age,** 392-396.
[295] Salih Özkan, **Türk Eğitim Tarihi** (Ankara: Nobel Yayın, 2008), 224-230.

için ayrılan kaynakların artmasıyla köyleri de genel eğitim sistemi içine dâhil edebilme imkanının oluşması"nı da ekler.[296] DP, öğretmen yetiştirmeye ve ülke genelinde eğitimin yaygınlaştırılmasına önem verse de gerek okul yapımı, gerek öğretmen yetiştirme işinin devlet bütçesinden sağlanmasına karar vermiş ve böylece enstitü devri kapanmıştır.[297]

TMGT tarafından 1960'lı yıllarda hala köylerde ciddi oranda okuma yazma bilmeyen nüfusun bulunması, köy enstitülerinin yeniden kurulmasının gerekçesi olarak sunulmaktadır. Dergisinde, köylünün aydınlatılması gerekliliğinden hareketle mevcut dönemde köylünün dertlerini duyurmak üzere bir "Köy Sorunları" köşesi oluşturan TMGT, burada köylerin mevcut durumu ve sorunlarını ele alırken bu sorunların çözülmesi için ise enstitülerin yeniden kurulması yönünde bir kampanya başlatır. Bu köşede, daha önce bahsedildiği üzere Yedek Öğretmen Subaylık kapsamında köye gönderilen isimlerin kaleme aldığı ve köylerin durumuna ilişkin genel eleştiri ve değerlendirmelerden oluşan yazılara yer verilmiştir. Yazılardaki eleştiri noktaları, eğitimsizlik, batıl inançların yaygınlığı, sağlık ocaklarının olmayışı ve halkın doktor yerine hocaya gitmesi, kadınların hala çarşaf giymesi, toprak sorununun hala devam etmesi ve köylünün çoğunun yoksul olması gibi sorunlardır. Bunların halledilmesi için ise uygulamalı eğitim veren enstitülerin yeniden canlandırılması önerilmektedir. 1962 yılında enstitülerin neden açılması gerektiğine ilişkin özel bir sayı hazırlanmış ve bu sayıda bu kuruluşların yeniden açılmasını savunan pek çok kişiden gelen yazılar yayımlanmıştır. Ayrıca üniversite öğrencileri arasında bir araştırma başlatılarak enstitülerin neden kurulması gerektiği tartışılmış ve bu tartışma sonucunda enstitülerin milli eğitim hamlesi adına oldukça önemli kurumlar olduğuna karar verilmiştir.[298]

Gençlik dergisinin köy enstitülerine özel 18. sayısında, Sabahattin Eyüboğlu, Mehmet Başaran, Ceyhun Atuf Kansu, Engin Tonguç, Mehmet Rauf İnan, Behçet Kemal Çağlar, Fakir Baykurt, Aydos Toros, Talip Apaydın, Şerif Tekben, Hamit Özmenek gibi pek çok isim tarafından kaleme alınan yazılar yayımlanmıştır. Ayrıca 1962 yılında bir gündem yaratmak için TMGT Yayınları'ndan Şerif Tekben'in *Neden Köy Enstitüleri* adlı eseri basılmıştır. 5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında Ankara'da

[296] Ayşe Buğra, **age**, 123.
[297] Salih Özkan, **age,** 224-230.
[298] Gençliğin Görüşü, "Yurdumuzu Sevmek Kimsenin Tekeli Altında Değildir", **Gençlik**, s. 18 (Şubat 1962): 2.

düzenlenen Milli Eğitim Şurası toplantısına da davet edilen TMGT, bu yayınları şura üyelerine dağıtarak yine bu konuda bir gündem oluşturmaya çalışmıştır.[299]

Özel sayıda yayımlanan yazılardan biri, kendisi de enstitüde yetişmiş bir isim olan Talip Apaydın tarafından kaleme alınmıştır. Kendisi köyün kalkınma sorununu ele alabilmek için çok yönlü ve uygulamalı bir eğitimden geçmek gerektiğini söylemekte ve enstitüleri de eğitim açısından oldukça önemli kurumlar olarak nitelendirmektedir.[300] Bu kurumların bilimi öncelemesi ve halk aydınlanmasını önemsemesi yönlerini vurgulayan Sabahattin Eyüboğlu ise enstitülerin her bölgenin ekonomik özelliklerini dikkate alıp o yönde gelişme sağlayacak eğitimler vermek hedefini taşımaları anlamında ilerici kurumlar olduğunu söylemektedir.[301]

Ceyhun Atuf Kansu'ya göre köy enstitülerini yeniden kurmak Atatürkçü olmanın bir gereğidir. Bu kurumlar, Atatürk ülküsü doğrultusunda gençlerin yetiştirilmesini sağlayacaktır. Ayrıca yeni bir kültür ve hayat yaratarak köyün yapısını değiştirmeye de yardımcı olacaktır.[302] Dergide İsviçre'de yayımlanan Pedagoji Ansiklopedisi'nde yer alan köy enstitüleri tanımına da yer veren TMGT, bu tecrübenin dünya çapında da ilgi çeken özgül bir örnek olduğunu vurgulamıştır. Ansiklopedide enstitüler, çok yönlü bir eğitim anlayışına sahip olmasıyla özgün bir proje olarak tanımlanır. Atölyeler, fırınlar ve sinemalarla öğrencilerin hem eğitim ve öğretim almasını hem de vakitlerini faydalı geçirmesini sağladığı için bu kurumların önemli bir örnek olduğu söylenmektedir. Ayrıca kültür, ziraat ve teknik eğitimi harmanlayarak öğrencileri meslekte ehil hale getirmeye çalışması da vurgulanmaktadır.[303]

Mehmet Rauf İnan'a göre de enstitüler modern teknikleri öğretmek ve uygulamalı eğitim vermek yoluyla zanaat edindirmeye çalıştıkları için önemli kurumlardı. Aynı zamanda kültür ve sanat alanında "milli kültürün, milli tarihin, milli sanat"ın benimsetilmesini de sağlıyorlardı. Dolayısıyla bu kurumlar hem doktor, mühendis, öğretmen, zanaâtkar, tarımcı ve kooperatifçi yetiştiriyor hem de milli ve demokratik

[299] **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı 1961-1962 Devresi Çalışma Raporu**, 19-20.
[300] Talip Apaydın, "Şimdiki Öğretmen Okulları", **Gençlik**, s. 18 (Şubat 1962): 12-15.
[301] Sabahattin Eyüboğlu, "Köy Enstitüleri ve Gerçek Bilim", **Gençlik,** s. 18 (Şubat 1962): 3,24.
[302] Ceyhun Atuf Kansu, "Atatürkçülük ve Köy Enstitüleri", **Gençlik**, s.18 (Şubat 1962): 5,30.
[303] "500 Bilim Adamının Düzenlediği Ansiklopediden", **Gençlik,** s. 18 (Şubat 1962): 8.

bir eğitim yoluyla yurdunu seven ve milli değerlerle donatılmış bireyler yetiştirilmesini sağlıyorlardı. [304]

Şerif Tekben, TMGT yayınları tarafından basılan eserinde köy enstitülerini tarıma dayanan toplum yapısında zirai eğitimin gerekliliği çerçevesinde düşünülmüş ve uygulamalı eğitimiyle de oldukça faydalı olmuş kurumlar olarak tanımlamaktadır. Okuma yazma oranlarının düşüklüğü, 7-16 yaş arası çocukların %74'ünün köylerde olması, 2 milyonu aşkın köy çocuğunun okutulmuyor olması, 20 bin köyün okulsuz olması ve öğretmen yetersizliği gibi sorunlara dikkat çeken Tekben, enstitülerin yeniden kurulmasını bu açıdan bir gereklilik olarak değerlendirmektedir. Ayrıca bu sorun sadece devletin eğitim alanına yaptığı yatırımlarla halledilemeyeceği için de köyü kalkındırma idealine uygun genç öğretmenler yetiştirmeyi hedefleyen bu kurumların yeniden açılmasını önermektedir.[305]

Kısacası, 1960 yılı itibariyle ülkede hala yüzde 60'a yakın insanın okuma yazma bilmiyor olması eğitimi bu yılların önemli sorunlarından biri haline getirmiştir. Yukarıdaki yazılar, bu kurumların iki açıdan önemli görüldüğünü göstermektedir. Birincisi bu kurumların verdiği uygulamalı eğitim aracılığıyla demircilik, at bakıcılığı, kooperatikçilik gibi pek çok alanda uzmanlık kazanacak genç nesiller oluşması ve bu yolla da köylünün şehre göç ederek buralarda yoksulluk oluşmasına engel olması beklenmektedir. Dolayısıyla enstitüler Atatürk'ün halkçılık anlayışıyla da bağlanmakta ve mevcut dönemde sınıflar arası uçurumun artmasını engelleyecek bir hamle olarak görülmektedir. Ayrıca enstitüler Atatürk'ün "aydınlanmacı, gerçekçi, rasyonalist ve hümanist milliyetçilik" anlayışının ve toplumu ileri taşımaya yönelik "devrimci bir zihniyet"in ürünü olarak görülmektedir. Yani enstitüleri yeniden kurmak, ilerici, milliyetçi ve halkçı bir hamle olacaktır.[306] Engin Tonguç da benzer şekilde enstitüleri Atatürk'ün devletçilik ilkesiyle bağlamış ve enstitülerin her vatandaşı meslek sahibi yapmak ve dayanışmayı teşvik etmek amacına yönelmiş bir hareket tarzının önderlik ettiği bir ruh ile gündeme geldiğini söylemiştir. Köy enstitülerinin devrimci bir ruh ile "tebaadan vatandaş"ın yaratılmasını hedefleyen

[304] M. Rauf İnan, "İlk Öğretimimiz, Köy Eğitimimiz ve Köy Enstitülerimiz II", **Gençlik,** s. 19 (Mart 1965): 5.
[305] Şerif Tekben, **Neden Köy Enstitüleri**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962), 34-45.
[306] "Köy Enstitülerinin İdeolojik Kaynağı", **Gençlik**, s. 18 (Şubat 1962): 8.

kurumlar olduğunu da dile getirmektedir.[307] Yani bu kurumlar köyün kalkınması için gerekli olmanın yanında Atatürk'ün laik ve milli eğitim politikasının canlandırılması, Atatürk ilkelerini ve demokratik değerleri içselleştirilmiş bir toplum yaratılması için de gerekli görülmektedir.

4.1.2.3. *Gençlik*'e Göre Nasıl Kalkınırız?

1960'lı yıllarda "devrim"in nasıl gerçekleşeceği ve toplumun nasıl kalkınacağı noktasında tartışmaların yaşandığı ve bu tartışmaların TMGT'yi de belli ölçüde etkilediği söylenebilir. TMGT'nin *Gençlik* dergisini çıkardığı dönem, kapitalist ülkelerde liberal demokratik rejimlerin ve sosyal demokrasi tartışmalarının hakim olduğu bir dönemdir. Sosyalist blok ise genişlemekte ve bu dünyaya alternatif bir sistem olarak görülmektedir. Az gelişmiş olarak tarif edilen ve bu iki blok siyasetinden bağımsız bir yol izlemeye çalışan Üçüncü Dünya ülkeleri ise uluslararası siyasette belirleyici bir güç olmaya başlamıştır. Bu devletlerin BM'de oylamalara etki edebilecek bir güç haline gelmesi, iki blok arasındaki rekabeti kızıştırdığı gibi Türkiye'de bağımsız bir dış politika arayışlarını güçlendiren etkenlerden de biri olmuştur. Ayrıca yine bu devletlerin izlediği anti-kapitalist kalkınma modeli, alternatif bir yol olarak görülmeye başlamış; Mısır ve Endonezya gibi ülkelerde kurulan askerî yönetimlerin yürüttüğü milli demokratik devrim, Türkiye'deki gençlik, aydın ve bürokrat sınıfının görüşleri üzerinde etkili olmaya başlamıştır.[308]

6 Ocak 1962'de bir grup öğrenci, Taksim Meydanı'nda komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla *Milliyet, Cumhuriyet* ve *Dünya* gazetelerini protesto etmişler ve komünist olmakla suçladıkları *Yön* dergisini yakmışlardır. Bu eylem, Türkiye'de siyasal mücadelenin sağ ve sol olarak ifade edilen iki hattını ve bu iki hattın birbirlerine yönelik eleştirilerini göstermesi açısından önemli olaylardan biri olarak nitelendirilebilir. Yaşanan bu olay üzerine açıklama yapan TMGT, *Yön* dergisinin komünist ideolojiyi temsil etmediğini savunarak bu "gerici" eyleme karşı çıktığını açıklamıştır.[309] Yani hattın bir tarafında "gerici"ler veya "sağcı"lar yer almaktadır. Diğer tarafta ise "devrim savunucuları" bulunmaktadır ki bunlar da kendilerini "ilerici" olarak tanımlamakta ve "sol"da yer almaktadır. Bu iki hat içerisindeki çizgiler

[307] Engin Tonguç, "Kemalizm Köy Enstitülerinin İdeolojik Kaynağı", **Gençlik**, s. 18 (Şubat 1962): 8, 29.
[308] Ergun Aydınoğlu, **Türkiye Solu (1960-1980)** (İstanbul: Versus Kitap, 2007), 61-71.
[309] **1961-1962 Çalışma Raporu**, 17-18.

o kadar belli olmasa da 1960'larda komünizmle mücadele kapsamında sol gruplara yönelik eylemler artarken diğer kutupta "27 Mayıs ruhu"na sahip çıkmak isteyenler için bir zorunluluk da ortaya çıkmış gibidir. Bu gruplar içerisinde solda olanların bazıları komünizmle aralarına mesafe koymakta ve kendilerine yöneltilen bu tür suçlamalar karşısında komünist olmadıklarını açıklamak zorunluluğu hissetmektedir. TMGT de benzer şekilde kendisini solda görmekte fakat komünizmle arasına mesafe koymaktadır.

TMGT'nin 1962'de yaşanan olay üzerine yaptığı açıklamalar, *Yön* dergisini ve görüşlerini onayladığı anlamına gelmemektedir. Çetin Yetkin'in de ifade ettiği üzere 1961 yılında yayın hayatına başlayan *Yön* dergisi de Türkiye'deki sol düşünürlerin tartıştığı bir platform olmanın ötesinde henüz düzenli ve tutarlı bir görüşü yansıtan niteliğe sahip değildir. Bu dönemde dergide halkın feodal toprak sahiplerinden ve burjuvaziden kurtarılması için kapitalist olmayan bir kalkınma yöntemi talep edilmektedir.[310] TMGT de benzer şekilde ülkenin kalkınması için parlementer yolu tavsiye etmekte ve kalkınma için sosyal devletin işlemesini ve köyün kalkınmasını öncelemektedir.

13 Şubat 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) ise bu yıllarda Türkiye siyasetinin gündemini önemli ölçüde etkileyen bir partidir. Bir grup sendikacı tarafından kurulan partiye bir yıl kadar sonra Mehmet Ali Aybar genel başkan olarak atanmıştır.[311] Aybar, 1960 asker müdahalesi sonrası MBK'ye yolladığı bildiride toprak reformu, kalkınma ve eğitim seferberliği çağrılarında bulunurken iktidarın hemen sivillere devredilmemesini, önce solun özgürce gelişebileceği bir ortamın yaratılması gerektiğini iletmiştir.[312] Yıllar içerisinde hem *Yön* hem de TİP'in görüşlerinde sosyalist devrime geçmeden önce bir geçiş sürecinin gerekli olduğu düşüncesi hakim olmaya başlayacaktır. 1960'lı yıllarda bu düşünce yukarıda da belirtildiği gibi büyük oranda Üçüncü Dünya'da askeri müdahale sonrası kurulan hükümetlerin anti-emperyalist bir milli politika yürütmeye başlamasından esinle ortaya çıkmıştır.

[310] Çetin Yetkin, **12 Mart 1971 Öncesinde Türkiye'de Soldaki Bölünmeler** (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları,2005), 19-20.
[311] Ergun Aydınoğlu, **age,** 87-94.
[312] **age**, 59-60.

Topluma ilişkin talepleri açısından bakıldığında TMGT ise kurumsal düzenlemelerle ve reformlarla demokratik sistem içerisinde bir değişimden yanadır. Örneğin Alp Kuran, 1962 yılında 27 Mayıs'ın ülkenin ekonomik ve toplumsal düzenini değiştirmek gayesiyle yola çıktığını söylemiş; fakat bunun için seçim yapılmadan belli bir dönem devrimci düzenlemeler yapılması gerektiğini dile getirenleri eleştirmiştir. Bu kesimlerin toprak ağaları karşısında köylüyü güçlendirmek, emeğin sömürüsüne karşı tedbir almak, kısacası toplumun alt yapısını değiştirdikten sonra seçime gidilmesi önerilerine cevap veren Kuran, sosyal adaletin gerçekleşmesinin hayati olması noktasında katılmakla birlikte demokratik bir rejim içerisinde köklü ve geniş reformlarla gerçekleşecek bir geçişten yana olduğunu belirtmektedir.[313] 1962 yılında Türk Ceza Kanunu'nun demokratik bulunmayan 141 ve 142 nolu maddelerinin kaldırılmasını desteklemesi de TMGT'nin Anayasal reforma önem verdiğinin bir göstergesidir.[314]

TMGT 1965 yılında ise reform söylemini ortaya atar. Reform meselesi, CHP'nin istikrarsız koalisyonlar sebebiyle bir türlü beklenen hamleleri gerçekleştiremediği düşüncesinden hareketle ortaya çıkacaktır. 1964'te yaşanan Kıbrıs krizinden sonra *Gençlik'*in herhangi bir yabancı bir müdahaleye karşı tavrı da keskinleşmeye başlamış ve 1965 sonrası milli kalkınma ve milli savunma konularında soldaki gruplar birlikte hareket etmeye başlamıştır. TMGT'de, alt sınıfların pazarlık gücünü arttırmak için toprak reformu yapmak, işçilere grev hakkı vermek gibi hukuki düzenlemelerle sosyal adalet sağlanabileceğine inanılmaktadır. Fakat bütün bu düzenlemeler, kitlelerin sistemden kopmaması, radikalizme yönelmemesi ve ülkede demokratik, laik ve milli değerlerin içselleştirilmesi için gerekli görülmektedir. Bununla birlikte gerek kültürel olarak gerekse de laik bir ülke yaratılması gibi idealleriyle toplumu yukarıdan dönüştürmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür. Onların halkçılığında alt sınıfların güçlenmesi sayesinde sosyalist devrime geçiş yapılması gibi bir gaye bulunmamaktadır. Devletçilik ise kalkınma için devletin sisteme müdahale etmesinin yanında sınıfsal eşitlikleri önleyecek düzenlemelerin yapılmasını içerir.[315]

[313] Alp Kuran, "İhtilalin Getirdikleri", **Gençlik**, s. 21 (Mayıs 1962): 3.
[314] Gençliğin Görüşü, "Demokrasi ve Anayasa'ya Aykırı Kanunlar", **Gençlik,** s. 25 (Eylül 1962): 2.
[315] İsmet Giritli, "Atatürk ve Anayasa", **Gençlik**, s. 27 (Kasım 1962): 3.

Kısacası 1960'lı yıllarda gerek "düzen savunucuları" gerekse de "yeni bir düzeni özleyenler" için Atatürk'ün bir referans noktası olduğu görülmektedir.[316] "Sol tavır, onu geriliğe karşı modernist ve laisist gelenek olarak sahiplenir." Bununla birlikte "anti-emperyalist olduğu sayıltısı ona sol-sosyalizan bir anlam yüklemenin temel dayanaklarından olmuş"tur.[317] Bu ikinci tarafın 1965 sonrası TMGT'yi soldaki gruplarla birleştiren bir nokta olduğu söylenebilir. Bu düşünceyi giderek güçlendiren ise Batıyı izlemenin kalkınmayı getireceği vaatlerinin sorgulanmaya ve özellikle ABD'nin uyguladığı politikaların emperyalizm tezahürü olarak görülerek milli ekonomi ve savunma sisteminin bir zorunluluk olarak görülmeye başlanmasıdır. *Gençlik* dergisi incelendiğinde 1965 yılında ortaya atılan reform söyleminde yeni bir taraf olmadığı görülmüştür. Her ne kadar anti-emperyalizm onu 1968'e doğru soldaki gruplarla bir dayanışmaya itecek olsa da hiçbir metinde sosyalist düzene geçiş gibi gayelerinin olduğu yönünde bir açıklama veya ifadeye rastlanmadığı gibi milli ekonomiyi ve çıkarları savunmanın komünistlik olmadığı yönünde açıklamalar da görülmektedir. Bu yüzden TMGT'nin 1965'te ortaya attığı reform söylemi, muhtemelen bu yıllarda *Yön* dergisinin ve TİP'in özellikle üniversiteli genç nüfus arasında yakaladığı dinamizm ve gençlerin emperyalizme yönelik artan eleştirileri bağlamında gençliği yakalamaya yönelik bir hamle olarak görülebilir.[318]

4.2. 1965 Yılı: *Gençlik* Dergisinde "Reform" Söylemi

TMGT eğitim reformu, kültürel kalkınma, çalışma kamplarının desteklenmesi gibi yollarla köy kalkınmasını desteklemek ve işçilerin mücadelesine destek olmak yönündeki faaliyetleriyle demokratik bir sistem içerisinde kalkınma ve ilerleme düşüncesi doğrultusunda faaliyetlerini yürütürken, iç ve dış politik gelişmeler onun üzerinde belli bir etkide bulundu. 1965 yılında reform söyleminin ortaya atılması da yukarıda belirtildiği gibi muhtemelen istikrarsız hükümetler nedeniyle bir türlü gerçekleşmeyen reformlar için bir çağrı anlamı da taşıyordu.[319]

---

[316] Ergun Aydınoğlu, **age,** 76.
[317] Tanıl Bora, **age**, 164.
[318] Emin Alper, **age,** 239-240.
[319] 1961 seçimlerinden 1965 yılı seçimlerine kadar dört koalisyon hükümeti kurulmuş, fakat bu koalisyonlar müdahale sonrası tutuklananların affedilmesi, uygulanacak ekonomi politikası konusundaki anlaşmazlıklar gibi sebeplerle dağılmış ve bir türlü gerçekleşmesi beklenen reformlar gündeme alınamamıştır.

17 Kasım 1963 yerel seçimlerinde CHP koalisyon ortaklarının, ittifaktan çekilme istekleri sebebiyle ikinci koalisyon da dağılınca reform beklentisinde olanlar bir kez daha hayal kırıklığına uğrayacaktı. Ardından Cumhurbaşkanı Gürsel, 16 Aralık'ta İnönü'yü Başbakanlığa atadı ve yeniden koalisyon görüşmeleri başladı. İnönü bu defa 33 bağımsız milletvekili ile bir kabine kurmaya karar verdi ve ertesi gün güvenoyunu aldı.[320] TMGT, kurulan üçüncü koalisyonun "Atatürkçü, devrimci bir yönetime geçip uluslara devrimciliği ile önder olması" gerektiğini belirterek yine CHP hükümetine desteğini açıklasa da[321] eğitim açısından hala çok geri olunduğu ve her yıl artan nüfusa istihdam sağlama zorunluğunun oluştuğuna dikkat çekerek hükümeti kalkınma sorunlarıyla ilgilenmeye de çağırmıştır.[322] 1964 yılı Mart ayında İnönü'ye yapılan suikast girişimini de kınayan TMGT,[323] hükümetin toplumdaki "kemikleşmiş alışkanlıklar", "yozlaşmış gelenekler", "gerçek dinle ilgisi olmayan boş inanışlar", "toplumun ilerlemesini engelleyen her türlü fikir" ile savaşarak demokrasiyi tesis etmesini beklediğini bir kez daha tekrarlamıştır.[324] Fakat bu defa 1950'lerde kamuoyunu oldukça meşgul eden Kıbrıs sorununun yeniden canlanması reform sorununun önüne geçecek ve bu sorun yine koalisyonun dağılmasına neden olacaktır.

4.2.1. Dış Politikada Yeniden Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs meselesi, önceki bölümde de ele alındığı gibi TMGT'nin daha başından itibaren yakın ilgi gösterdiği bir konudur ve 1960 öncesi Kıbrıs gençliği ile kurulan ilişkiler 1960 sonrası da sürdürülmeye çalışılmıştır. Örneğin 1963 yılı başında TMGT'den bir heyetin Kıbrıs'a gitmesi, ilişkilerin kopmadığının bir kanıtıdır. 27 Ocak 1963'te TMTF ve Kıbrıs Türk Talebe Cemiyeti tarafından "Kıbrıs Şehitlerini Anma Günü" gerçekleştirilmiş, ertesi gün ise Kıbrıs'ta Kıbrıs Türk Şehitler Anıtı açılmıştır. Açılış törenine TMGT Başkanı İsmet Giritli ve ikinci Genel Başkanı Gültekin Özdener, eski TDO Genel Başkanı Behçet Kemal Çağlar ve TMTF Genel Başkanı Erdoğan Tuncer katılmıştır.[325]

Hemen ertesinde 1963-1964 kışında, yaşanan krizle birlikte Kıbrıs sorunu Türk kamuoyunun gündeminde yeniden önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır. Sorun,

[320] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 217-219
[321] "Gerçeğe Doğru", **Gençlik**, s. 76 (Şubat 1964): 3.
[322] "Gençlik Saati Programından", **Gençlik,** s. 76 (Şubat 1964): 4.
[323]" Gençlik Saati Programından", **Gençlik**, s. 77 (Şubat 1964): 19.
[324] Gençlik Bildirisi, "Bu Bir Çıkmazdır", **Gençlik**, s. 77 (Şubat 1964): 3-4.
[325] "Türk Gençlik Topluluğu Kıbrıs'ta", **Gençlik,** s. 30 (Şubat 1963): 14-15.

Rum tarafının yönetimi zorlaştırdığı gerekçesiyle mevcut anayasada revizyon talep etmesiyle ortaya çıkmıştır. Gerçekten de Türk ve Rum topluluklarının anayasal veto gücü nedeniyle bir süre sonra Ada'da yönetim imkansız hale gelmişti.[326] Bu durum karşısında Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios Kasım ayında Türklerin azınlık olarak haklarının tanındığı üniter bir devlet önerisini ortaya atmıştı. Türkiye'nin bu öneriyi reddetmesinin ardından Türk köylerine yönelik saldırılar başladı ve bu tarihten itibaren her iki topluluk da silahlandı. Rumlar tarafından 21 Aralık 1963'te gerçekleştirilen ve tarihe "Kanlı Noel" olarak geçen saldırı Türkiye'de büyük bir yankı uyandırdı. Anayasa'ya göre İngiltere, Türkiye ve Yunanistan adadaki herhangi bir anlaşmazlığa müdahale edebilirdi. Kıbrıs'ta şiddet olayları başladığında kamuoyu; Türk tarafının müdahale edip etmeyeceği, müdahalenin ne zaman olması gerektiği ve sorunun nasıl çözülebileceğine kilitlendi. TMGT de *Gençlik*'in Ocak 1964 Sayısını Kıbrıs meselesine ayırmıştı. İsmet Giritli, Rum tarafının faaliyetlerini kınayarak BM'yi tedbir almaya çağırırken[327] müdahale konusunda ise acele edilmemesi gerektiğini söylüyordu. Hareketlerin devamı halinde müdahale seçeneğinin düşünülebileceği[328] ve hatta Anayasa'nın da buna hukuki dayanak oluşturduğu belirtiliyordu.[329] Durum üzerine bir bildiri yayımlanarak hükümete de iletildi. Bildiride hükümetten Türk tarafının çıkarlarının korunması ve bu hareketin hesabının sorulması talep ediliyordu.[330]

Mart ayında İnönü, ateşkes sağlanmaması halinde adaya müdahalede bulunulabileceğini açıkladı. İngiltere önce adaya NATO kuvvetlerinin gönderilmesini önerse de Makarios'un reddetmesi üzerine sorun BM'ye götürüldü. Konseyde Kıbrıs'a bir barış kuvvetinin gönderilmesine karar verildi. Fakat 27 Mart 1964'te barış birliklerinin görevine başlamasından sonra da şiddet olayları son bulmadı.[331] TMGT, yaşanan olaylar karşısında İngiltere ve ABD'nin tutumlarının Rum tarafından yana olmasını eleştirerek müzakere çabalarına rağmen olayların devam etmesi karşısında bir broşür hazırlayarak BM'ye gönderdi. Üzerinde "*Where are the Human Rights?*-İnsan Hakları Nerede?"[332] yazılı olan bu broşürle adadaki olaylar karşısında BM'nin

[326] Baskın Oran, **age,** 719-720.
[327] İsmet Giritli, "Kıbrıs Katliamı Milletlerarası Teşekkülere Götürülmelidir", **Gençlik,** s. 75 (Ocak 1964): 5.
[328] "Çıkartma Ne zaman Yapılmalıdır?", **Gençlik**, s. 75 (Ocak 1964): 10.
[329] "Müdahalenin Hukuki Dayanağı", **Gençlik**, s. 75 (Ocak 1964): 11.
[330] Ayhan Dinç, "Kıbrıs Olayları Karşısında Gençlik", **Gençlik**, s. 75 (Ocak 1964): 14-15.
[331] Baskın Oran, a**ge**, 725.
[332] Ek 5. Kıbrıs Krizi Üzerine 1964 Yılında Birleşmiş Milletler'e Gönderilen Broşür

iki tarafın da haklarını gözetecek bir çözüm üretmesi ve adada yaşanan şiddete son vermesi talep ediliyordu.[333]

BM Barış gücünün adaya gönderilmesinin çözüm getirmemesi üzerine soruna ABD de dâhil oldu. Fakat Türk kamuoyunda ABD'nin Kıbrıs Rum tarafından yana olduğu düşünülmeye başlamıştı. Adada iki topluluk da silahlanırken 4 Nisan 1964'te Makarios'un İttifak Anlaşması'nı tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması gerilimi giderek artırdı. Türkiye'de artık müdahale seçeneği tartışılıyordu. Bu esnada Nisan ayında Kıbrıs Türk Milli Gençlik Konseyi Başkanı Niyazi Ali de Türkiye'ye geldi. 1964 yılı TMGT Genel Başkanı Nurettin Orhan Karataylı ile görüştükten sonra radyoda "gençlik saati" programında görüşlerini ifade eden Ali, Türklerin Kıbrıs sorununda Türk tarafının yanında yer almasının memnuniyet yarattığını bildirmiştir. TMGT ve TMTF'nin yayınladığı ortak bildiride ise Türklere karşı girişilen faaliyetler karşısında harekete geçmeyen devletler ve Türk hükümetinin karşısına çıkan ABD protesto edilmiştir.[334]

Türk kamuoyunda askerî müdahale için büyük bir destek oluşmasına rağmen Haziran 1964'te ABD Başkanı Johnson'un gönderdiği mektup, bu seçeneğin rafa kalkmasına neden olacaktır. İçeriği kamuoyuna iki yıl sonra açıklanan mektup, aslında ilişkilerin kopmasına neden olmamış, aksine Johnson'un İnönü'yü Washington'a davet etmesiyle karşılıklı görüşme için yeniden olanak oluşmuştur. Fakat Johnson, iki NATO ortağı Türkiye ve Yunanistan arasında görüşmelerle sorunun çözülmesini arzu etse de olay artık daha da karmaşık bir hal almıştır. Birincisi, Makarios'un onay vermediği bir çözüm olayları sona erdirmeyecektir. İkincisi ise Yunanistan da adaya kaçak asker ve silah yardımında bulunarak Makarios'u desteklemektedir. Bu sebeple iki taraf ile de Washington'da temaslar kuran Johnson, bir çözüm elde edemeyecekti. Ardından Cenevre'de yapılan görüşmeler de Makarios'un vazgeçmemesi sebebiyle sonuçsuz kaldı. Bu sırada Türk köylerine yapılan saldırıların devam etmesiyle 8-9 Ağustos'ta Türk jetleri Rum hedeflerini bombalayarak ilk müdahalede bulundu. 64 Türk jetinin müdahalesi sonucunda 33 Kıbrıslı Rum hayatına kaybederken 230 kişi de yaralandı. Bunun üzerine Makarios BM Güvenlik Konseyi'nin çağrısına uyarak ablukayı kaldıracağını ilan etti ve böylece savaşın eşiğinden dönülmüş oldu.[335]

---

[333] "Ayın Olayları", **Gençlik**, s. 78-79 (Mart-Nisan1964): 5.
[334] "Ayın Olayları", **Gençlik,** s. 80 (Mayıs 1964): 5.
[335] Baskın Oran, **age,** 726-729.

Yaşanan bu kriz, müdahaleye varmadan belli bir süre için çözülse de CHP'nin 1964 Kıbrıs krizi esnasında ABD'nin ültimatomu karşısında "Yeni bir dünya kurulur, Türkiye orada yerini alır" sözü partinin sola kayışının işareti olarak görülmüştür. Toplumdaki reforma dönük beklentileri karşılamaya çalışan CHP bu dönemde kendisinin zaten solda olduğunu daha fazla vurgulamaya başlamıştır.[336] 1964 yılı sonuna doğru AP'de Ragıp Gümüşpala yerine parti genel başkanlığına seçilen Süleyman Demirel ise hükümetin devrilmesi ve erken seçimlere gidilmesinden yanaydı. 1965 yılı başında bütçe görüşmeleri esnasında çıkan anlaşmazlık sonucu İnönü son kez istifa etti. AP yönetiminde kurulan Dördüncü Koalisyonun ise 27 Mayıs'ı korumak, ekonomide kalkınma planına ve karma ekonomi ilkelerine dayanarak kalkınmayı sağlamak, toprak reformu yapmak gibi bir gündemi yoktu. Ona göre "ülkedeki en önemli tehlike "solcular"dı ve "kızıl tehlike"nin ezilmesi" gerekiyordu.[337]

Bu esnada Türk kamuoyunda henüz Johnson mektubunun içeriği bilinmiyordu. Fakat Şubat 1965'te bütçeye olumsuz oy verilmesiyle İnönü hükümetinin düşürülmesinin arkasında ABD'nin olduğu düşüncesi TMGT'de eleştirilere sebep olmuştu. Mart 1965'te dergide, bu tür bir yabancı müdahale olasılığı endişe verici bir gelişme olarak değerlendirmekteydi.[338] Kıbrıs krizi, ABD karşıtlığını yükselten ve bağımsız dış politika söylemlerini güçlendiren bir nokta olsa da esasında mektuptan çok önce dış politikada kararların bağımsız olarak verilmesi talep edilmekteydi. Cezayir'de yaşanan savaş da TMGT açısından Batılı devletlerin politikalarının eleştirildiği önemli olaylardan biri olmuştu.

4.2.1.1. Gençlik'in Cezayir Meselesine Bakışı

Türkiye'de ABD'ye bağımlı bir dış politikanın Türkiye çıkarları açısından tehlikeli olduğu ve Atatürk'ün bağımsız dış politika anlayışına ters düştüğü, 27 Mayıs sonrası DP dönemine yönelik eleştirilerden biridir. 1954'te başlayan Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi de dış politikada bağımsızlığın öneminin vurgulandığı olaylardan biri olmuştur. DP hükümetinin Bandung Konferansı'nda Cezayir'in bağımsızlığını desteklememesini eleştiren bazı MBK üyeleri, Türkiye'nin ulusal bağımsızlık savaşı

[336] Özkan Ağtaş, "Ortanın Solu: İsmet İnönü'den Bülent Ecevit'e", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c.8 (İstanbul: İletişim Yayınları,2007): 194-201.
[337] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, 220-225
[338] "Yeni Hükümet ve Gençlik", **Gençlik**, s. 85 (Mart 1965): 3.

veren ülkelerin yanında olmak zorunda olunduğunu söylüyor ve ülkenin dış politika çizgisinin bağımsız olması gerektiğini dile getiriyordu.[339] Çünkü 1950'li yıllar boyunca barış ve işbirliğini geliştirmesi beklenen NATO, BM ve Avrupa Konseyi gibi Batılı kurumlar bu yönde çok fazla adım atamadığı gibi her geçen gün yeni bir tür emperyalizmin sürdürüldüğü kanaatleri güçlenmeye başlamıştı. Fakat gerek subaylar arasında gerekse de sol kesimde askerî müdahale sonrası bağımsız bir politika izlenmesi yönünde bir beklenti oluşsa da MBK askerî müdahalenin hemen ardından, "NATO'ya ve CENTO'ya bağlı"lığını ilan ederek bu umutları bir anlamda boşa çıkaracaktı.[340]

Cezayir meselesi, büyük devletlerin barışı koruyacağı, insan haklarına dayalı bir sistemi garanti edeceği ve ulusların kendi kaderini tayin hakkına saygı duyacağı yönündeki inançları zedeleyen önemli olaylardan biri olarak nitelendirilebilir. Ardından İngiltere'nin Süveyş Kanalı'na müdahalesi, ne Batı'ya ne de Doğu'ya bağlanmayarak kendi yollarını izlemek gerektiğine inanan bir grup devletin alternatif ve bağlantısız bir dünya arayışlarını güçlendirecektir. Üçüncü Dünya'da yükselen bu bağlantısızlık fikrinin temelleri, 1955 yılında Bandung Konferansı'nda atılır. Mısır'da İngiltere ve Fransa ve onların emperyalist politikalarına karşı Nasır, Yugoslavya'da Sovyet sosyalizminden ayrı bir yol izlemek isteyen Tito, Hindistan'da Nehru ve Endonezya'da Sukarno bu harekete önderlik etmiştir.[341] 1960'lı yıllarda bu devletlerin de etkisiyle emperyalizme karşı yabancı şirketlerin millileştirilmesi ve bağımsız bir dış politika izlenmesi düşüncesi Türkiye solunda tartışmaya açılmaya başlayacaktır.[342]

TMGT ise daha 1950'li yıllarda WAY toplantılarında Cezayir'in bağımsızlığını desteklemiştir. 1956 yılında Cezayir'deki olaylar karşısında BM'ye bir telgraf çekilmiş ve Cezayir'deki şiddet olayları kınanarak insan hakları ve demokrasi çerçevesinde karar alınması için çağrı yapılmıştır.[343] 1960 yılında Cezayir'in bağımsız olmasına ilişkin BM oylaması gerçekleştirildiğinde TMGT yine bağımsızlık kararına destek vermiştir. Ayrıca 1961 yılında Cezayirli gençlik için TMTF ile birlikte bir yardım kampanyası başlatılmıştır. Nihayetinde 1 Temmuz 1962'de bağımsızlığını

[339] Baskın Oran, **age**, 785-786.
[340] Ergun Aydınoğlu, a**ge**, 55-57.
[341] Eric Hobsbawm, **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**, çev. Yavuz Alogan, (İstanbul: Everest Yayınları, 2015), 482-484.
[342] Emin Alper, **age**, 84-85.
[343] Nedim Üsdiken, "Gençlik Teşkilatı", **TMGT Gazetesi,** s. 1 (Aralık 1956): 8.

kazandığında da Cezayir Milli Gençlik Komitesi'ne bir tebrik telgrafı gönderilmiştir.[344]

Kısacası sömürgeciliğe karşı, Atatürkçü bir ruhla savaşma azminin TMGT için 1950'lerin sonundan beri mevcut olan ve güçlenen bir eğilim olduğu söylenebilir. Fakat önce Johnson mektubu, ardından 1965 yılında BM'ye götürülen Kıbrıs sorununda Türkiye'nin yalnız bırakılması, bağımsız dış politika söyleminin anti-emperyalist bir söylem ve programla birleşerek gençlik eylemlerine dönüşmesini sağlamıştır.

4.2.1.2. Kıbrıs Sorununda "Uluslararası Alanda Yalnız Bırakılmak"

1965'te BM'ye giden Kıbrıs sorununda Üçüncü Dünya ülkelerinin Kıbrıs Rum tarafına destek vermesi, bu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesinin BM'de kendi kararını kabul ettirebilmek açısından ne derece önemli olduğunu gösterdiği gibi artık dünya siyasetine etki eden bu potansiyel güç, bağımsız ve çok yönlü politika taleplerinin güçlenmesini sağladı. Aralık 1965'te BM'de çıkan sonuç, Kıbrıs'ta artık Londra ve Zürih anlaşmalarının uygulanmasına imkan kalmadığı yönündeydi. Kararın alınmasında ise büyük devletler çekimser kalırken Üçüncü Dünya ülkeleri kararın lehinde oy kullanarak Kıbrıs Rum tarafının revizyon taleplerine destek verdi. [345]

Bu durumu Türk dış politikasının yanlışlığına bağlayan TMGT Genel Başkanı Alp Kuran, bu gelişme vesilesiyle BM içinde kararları etkileyebilecek etkili bir güç olan Bağlantısız Ülkeler ile ilişkileri geliştirmenin öneminin bir kez daha görüldüğünü söyleyerek Türkiye'nin dış politika önceliklerini sorgulamaya açtı. TMGT'nin 31 Temmuz 1964'te ABD'de gerçekleşen WAY toplantısında Kıbrıs'ta iki tarafın bulunduğu ve bu sebeple bağımsız ve Türklerin azınlık statüsünde olduğu bir devlet çözümüne karşı olunduğuna ilişkin tezin kabul ettirildiğine dikkat çeken Kuran, bu olayın uluslararası alanda kamuoyu yaratmanın ne derece önemli olduğunu gösterdiğini söylüyordu. Ayrıca 1963'te kurulan ve Avrupa gençliğinin topluluğu olan Avrupa Milli Gençlik Teşkilatları Konseyi'ne- *Council of European National Youth*

[344] Gençlik Çalışmaları, "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatının Cezayir Milli Gençlik Komitesine Çektiği Telgraf", **Gençlik**, s. 23 (Temmuz 1962): 16.
[345] O. Faruk Sönmezoğlu, "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler 1954-1975", **Prof. Dr. Cavit Tütengil Anısına Armağan,** s. 2, (İstanbul Üniversitesi: İktisat Fakültesi Yayınları, 1984): 238-242, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8310 [16.03.2019].

Committees (CENYC) üye olan TMGT'nin, bu platformda da Kıbrıs Türk tarafının haklarını savunduğunu söylüyordu. Kıbrıs Türk tarafından CENYC'ye bir temsilci seçilmesinin kabul ettirildiği ve 10-16 Ekim 1965'te gerçekleşen toplantıya Kıbrıs Türk gençliğinin de katılımının sağlandığı aktarılıyordu. Yukarıdaki gelişmeleri TMGT'nin uluslararası gençlik toplantılarında Kıbrıslı Türklerin haklarını savunabilmesinin örnekleri olarak sunan Alp Kuran'a göre tüm bunlar "haysiyetli ve bağımsız bir dış politika" uygulamanın, uluslararası kamuoyunda Türk görüşünü yansıtmanın ve Türkiye'nin ezilen, yoksul ülkelerin bu yolda işbirliği yapmasının ne derece önemli olduğunu bir kez daha göstermişti.[346]

BM'de verilen kararın neden haksız olduğunu değerlendiren Alp Kuran, gerekçe olarak adanın tarih içerisinde hep Türklere ait olduğunu söylemekteydi. Ayrıca 1878'de Kıbrıs'a yerleşmeye başlayan ve 1914'te fiilen 1923'te ise hukuken adayı ele geçiren İngiltere'ydi ve ada hiçbir zaman Yunanistan'ın eline geçmemişti. İngiltere'nin adaya yerleşmesinin ise emperyalizmin tezahürü olduğunu belirten Kuran, Batılı devletlerin Türk tarafının haklarını koruyan bir çözümden yana olmadığının ve emperyalist gayelerini sürdürdüklerinin yaşanan olaylarda bir kez daha görüldüğünü söylüyordu. Zamanında adayı işgal eden bir devletin Türkiye'ye karşı iyi niyetli olamayacağını belirten Alp Kuran, Batılı devletlerin emperyalist gayelerinin devam ettiğini ve bu sebeple de bağımsız bir politika uygulamak gerektiğini söylüyordu.[347] Dönemin TDO Genel Başkanı Tarık Zafer Tunaya'ya göre de BM'de alınan kararın Kıbrıs Rum tarafı lehine olması, uluslararası kamuoyu yaratmanın önemini gösteriyordu. "Atatürk Sevr'i nasıl parçaladıysa biz de Londra ve Zürih'i öyle parçalayacağız" diyerek meseleyi anti-emperyalist bir söylemle savunarak, sömürgelikten yeni kurtulmuş devletler nezdinde başarılı bir propaganda yürütüldüğünü belirten Tunaya, Türk kamuoyunun aslında Kıbrıs'ta neler yaşandığını yeterince anlatamamasını ve Kıbrıs konusunda taksim tezini savunamamasını eleştiriyordu.[348]

1966'da Johnson mektubunun içeriği kamuoyuna açıklanınca mesele tekrar bağımsız dış politika izlemenin önemine kilitlendi. Üzerine aynı yıl ABD Başkanı Johnson'un bir konferansta Vietnam'daki savaşını komünizme son vermek üzerinden haklı

[346] Alp Kuran, "Kıbrıs İçin Haksız Karar-TMGT Bildirisi", **Gençlik,** s. 94 (Aralık 1965): 4.
[347] Alp Kuran, "Karar Niçin Haksız", **Gençlik**, s. 94 (Aralık 1965): 5-8.
[348] Tarık Zafer Tunaya," Kıbrıs ve Ötesi", **Gençlik**, s. 95 (Ocak 1966): 10-11.

göstermeye çalışması ve Türkiye'de de komünizm tehlikesi olduğu yönündeki açıklamaları Alp Kuran'ın ABD'ye yönelik eleştirilerini daha da artırdı. TMGT adına bir mektup kaleme alarak Johnson'a gönderen Alp Kuran, kendisinin ABD başkanı seçilmesinden itibaren iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilediğini söylüyordu. Kuran, ABD'nin Türkiye'deki varlığının dostluk adına ve Türk menfaatine mi olduğu sorusunu da sormaktaydı. Ona göre İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hür dünyanın sınırlarının daralması ve komünist yönetimlerin sayısının artması ABD'nin "sakat politika"larının sonucuydu. Son olarak BM hükümlerine saygı duyulmasını ve Türk ulusunun bağımsızlığını zedeleyen -Johnson mektubu gibi- politikalardan vazgeçilmesi gerektiğini söyledikten sonra Türkiye'nin emperyalizme karşı savaş vermiş ve hiçbir zaman komünizme yaşama imkanı vermemiş Atatürk'ün ülkesi olduğunu ekliyordu. "Türk gençliği ve Türk silahlı kuvvetlerinin Atatürk'ün takipçisi" olduğunu söyleyerek ABD karşısında anti-emperyalist bir tavır almanın onların Atatürkçülüğünün bir gereği olduğunu vurguluyordu.[349]

Kısacası, 1960'ların ikinci yarısına doğru dışa bağımlılığın giderek artmasının yarattığı tehlike, Türk dış politikasında yaşanan Kıbrıs krizi ile tekrar gündeme gelmiştir. Bu durum, solda emperyalizm karşısında bağımsız bir dış politika izlemek gerektiğine yönelik söylemin TMGT'de de öne çıkmasına neden olmuştur denilebilir. Öte yandan istikrarsız koalisyonlar nedeniyle bir türlü halledilememiş bir problem daha vardır. Ülkenin kalkınması gerekmekte ve bu soruna yönelik hamleler partiler arası anlaşmazlıklar nedeniyle sürekli ertelenmektedir. Bu sebeple reform söyleminin bir diğer yüzünün de kalkınma zorunluluğundan kaynaklandığı söylenebilir.

4.2.2. Reform Söyleminin Diğer Yüzü: Kalkınma Zorunluluğu

27 Mayıs sonrası, en çok üzerinde durulan konulardan biri de ekonomik kalkınma zorunluluğuydu. TMGT 1962 yılı Genel Başkanı İsmet Giritli de 1961 Anayasası'nı sosyal adaleti tesis etmesi ve planlı kalkınmayı gerçekleştirmek üzere Devlet Planlama Teşkilatı'nı (DPT) kurmasıyla bu amaçlara uygun demokratik ve çağa uygun bir metin olarak nitelendiriyordu.[350] Yine aynı yılın 15 Ekim ile 13 Aralık tarihleri arasında

[349] Alp Kuran, "TMGT'den Johnson'a Mektup", **Gençlik**, s. 97, (Mart 1966): 10-11.
[350] İsmet Giritli, "Atatürk ve Anayasa", **Gençlik,,** s. 27 (Kasım 1962): 3.

kendisine *Gençlik* sayfalarında yer bulmuş olan kalkınma konusundaki beş ayrı seminer haberi, kuruluşun kalkınma meselesini önemsediğini göstermektedir.[351]

Kalkınma sorunu açısından bakıldığında Türkiye az gelişmiş bir ülkeydi ve yabancı sermaye yatırımlarına ihtiyaç duymaktaydı. Fakat yabancı sermayenin az gelişmiş ülkelerde, yerli sermayenin gelişimini gözetmek yerine kâr getiren teşebbüslere yatırım yapma tercihinde bulunması, ekonomide devlet planlamasına ihtiyaç olduğu düşüncesini güçlendirmekteydi. 1964 yılında Server Tanilli tarafından Türkçeye çevrilen ve *Gençlik* dergisinde yayımlanan Maurice Duverger'in makalesi de bu duruma dikkat çekiyordu.[352] Bu sebeple 1964 yılı itibariyle kalkınmanın nasıl gerçekleşeceğinin önemli bir sorun olarak görülmeye başladığı söylenebilir.

1962'de Robert J. Alexander'in ABD'de basılan ve iki yıl sonra TMGT Yayınları tarafından yayımlanan *İktisadi Kalkınmanın Esasları* eseri de kalkınma konusunu ele almaktaydı. Kitabın bu konu açısından önemli bir tarafı, dünya nüfusunun 2/3'ünü oluşturan az gelişmiş ülkelerin kalkınmasının dünya gelişimi ve barışı açısından önemli olduğuna dikkat çekmesidir. BM'de oy çoğunluğuna sahip olan bu ülkelerde yaşanan iç huzursuzlukların ve ekonomik dalgalanmaların dünya barışını etkileyeceğini söylemektedir. Ayrıca az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere karşı giderek daha eleştirel bir tutum aldığını ifade etmesidir.[353]

Az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkeleri izleyerek kalkınabileceğine yönelik eleştiriler bahsedilen dönemde Türkiye'de de artmaya başlamıştır. Bu sebeple bazı sektörlerin millileştirilmesi gerektiği dile getirilmeye başlamıştır. Ekonomik olarak kalkınmış bir ülke olmanın önünde gelişmiş ülkelerin kar ve ekonomik çıkar eğilimlerinin olduğu düşüncesi planlı ve devlet kontrolünde bir ekonomi politikasının gerekli olduğu söylemini güçlendirmektedir. 1965'te başlatılan "Milli Petrol Kampanyası"nın gerekçesi de ekonomide bazı sektörlerin millileştirilmesine yönelik bir taleptir. Bunun gerekli olduğunu dile getiren ve neden gerekli olduğunu tartışan *Yön* dergisidir ve buna yönelik 1965 yılında başlattığı milli petrol kampanyası TMGT'den de büyük bir destek alacaktır.

---

[351] Gençlik Çalışmaları, "TMGT'de Kalkınma Seminerleri", **Gençlik,** s. 28 (Aralık 1962): 16.
[352] Maurice Duverger, "Azgelişmiş Ülkelerin Sosyolojik Temelleri ve Siyasal Rejimleri I", çev. Server Tanilli, **Gençlik,** s. 76 (Şubat 1964): 5.
[353] Robert J. Alexander, **İktisadi Kalkınmanın Esasları**, çev. Arif T. Payaslıoğlu, (Ankara: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1964), 2-5.

4.2.2.1. Bağımsız Ekonomi İçin Milli Petrol Kampanyası

"Milli Petrol Kampanyası", 1965 yılında *Yön* tarafından başlatılmış ve TİP destek vermiştir. Aynı dönemde seçim öncesi ortanın solu programını açıklayan CHP'nin vaatlerinden biri de petrolü millileştirmek olmuştur.[354] Benzer şekilde TMGT de 1965 yılında *Yön* dergisinin çağrılarıyla başlayan[355] kampanyaya büyük destek gösterecektir. 1965 yılında genel başkan seçilen Alp Kuran Temmuz ayında "Petrol ve Gençlik" başlıklı uzunca bir yazı kaleme alır. Metinde 1954 yılında kabul edilen Petrol Kanunu'nun yabancılara karşılıksız imtiyazlar verdiğini belirtmekte ve bunun döviz kaybına sebep olduğunu dile getirerek kanunun değiştirilmesini talep etmektedir. Türkiye petrol kaynaklarında yabancı devletlerin tekel kurmasına, önemli bir döviz gelirinden yoksun olmamıza neden olduğunu ve petrolü dışardan almak zorunda kaldığımız için dışa bağımlılığı artırdığını söyleyen Alp Kuran, milli çıkarlar açısından kanunun değiştirilmesinin oldukça önemli olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte petrol çıkarmanın maliyeti sebebiyle yabancı şirketlerin Türkiye'de petrol çıkarma işine ağırlık vermemeleri sonucu dışarıdan petrol almak durumunda kalmamızın da döviz kaybına neden olduğunu belirtmektedir.[356]

Askerî müdahale sonrası kurulan Devlet Planlama Teşkilatı, anayasada da yer alan ayrıcalıklı bir konum elde ederek beş yıllık dönemler için nasıl bir kalkınma planı izleyeceği konusunda karar vermeye yetkili bir organ olarak ülkenin ekonomi politikası üzerinde yönlendirici olmak üzere tasarlanmıştı. Planların kamu sektöründe uygulanması zaruriydi, özel sektörde ise tavsiye niteliğinde olacaktı. Kredilerin ve kıt döviz kaynaklarının tahsisi işini de üstlenen idari bir kurum olarak tasarlanmıştı. Böylece piyasa üzerinde yerli sermayeyi koruma işlevi yerine getirilebilecekti. Fakat yine de ham madde, ara mallar ve teknoloji açısından dışa bağımlılık söz konusuydu ve döviz ihtiyacı bir kısıt oluşturmaktaydı.[357]

1960'ların ikinci yarısında bu döviz ihtiyacı ve bu sebeple ülkenin dışa bağımlılığı giderek artıyordu. Bu durum devletçi politikayı savunanlar için önemli eleştiri noktalarından biri olmuştu. 1965 yılında başlatılan "milli petrol kampanyası" bu açıdan önemliydi. Petrolün millileştirilmesiyle ülkeye kaybettiği döviz kaynağının

[354] Özkan Ağtaş, **age**, 195-198.
[355] Emin Alper, **age,** 279.
[356] Alp Kuran, "Petrol ve Gençlik", **Gençlik**, s. 89 (Temmuz 1965): 5-12.
[357] Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 203-208.

sağlanabileceği ve böylece dış borçlanmanın azalacağı düşünülüyordu. Bununla birlikte bu kampanyaya destek veren TMGT, bu kampanyayı destekleyenlere yönelik komünizm yaptıkları eleştirilerine cevaben de kendisini komünizmden ayırmaya çalışarak bu hareketinin kaynağı olarak Atatürk'ün bağımsızlık politikasına işaret etmekteydi. Petrol meselesinde yaşanan, Alp Kuran'a göre, "emperyalistleri kovmuş, milli bir devletin Osmanlı dönemindeki gibi tekrar yabancılara bağlı hale getirilme" gayesiydi. Yine onun ifadeleriyle zamanında ABD manda ve himayesini reddederek iktisadi bağımsızlık için savaşmayı seçen Türkiye'nin yeniden aynı mücadeleyi verme zorunluluğu söz konusuydu.[358] Yaşanan Kıbrıs sorunu ve ekonominin dışa bağımlılığının artması gibi durumlar *Gençlik*'te Atatürkçülüğün anti-emperyalist ve tam bağımsızlıkçı yanına yapılan vurgunun artmasını sağlamıştı. Her daim onun izinden gitmeye çalıştığını söyleyen *Gençlik,* hareketlerinin temeli olarak yine Atatürkçülüğe işaret ediyordu. Az gelişmiş ülke olmaktan kurtulmaya yönelik farklı arayışlar ve sosyalizm savunularına karşılık Atatürk'ün bu ülkelere rehberlik eden bir lider olma tarafı öne çıkarılıyordu. Bu durum Tarık Zafer Tunaya'nın 1965 yılı Kasım ayında dergide kaleme aldığı "Uygarlık Anıtı Atatürk" başlıklı metne de yansımaktadır. Tarık Zafer Tunaya'ya göre "Atatürkçülük, az gelişmişlikten kurtulmanın felsefesidir…O, Yabancı müdahalelere kapalı, milli değerlere dayanan bir devletin kurulması fikriyle tüm az gelişmiş memleketlere rehberlik etmiştir." Bu sebeple gençliğin de onun yolunu takip etmesi ve milli ekonomiden ve mlli çıkarlardan yana olması gerekmektedir. [359]

4.2.2.2. Toprak Reformu Nerede?

TMGT'nin *Gençlik* dergisi incelendiğinde kalkınma açısından oldukça önemsenen konulardan birinin de toprak reformu olduğu görülmektedir. 1965 yılına kadar reform konusunda herhangi bir adım atılmamasından hareketle başlatılan "reform" döneminde dergideki önemli konulardan biri de toprak reformunun neden gerekli olduğudur. Nisan 1966'da bir yazı kaleme alan Alp Kuran, Türkiye'deki sorunları şöyle özetlemektedir: Türkiye'de şehir, kasaba ve köyler arasında büyük farklar bulunmaktadır; köylerin pek çoğu yol, su, elektrik gibi imkanlardan yoksundur. Zengin ile fakir arasındaki uçurum giderek büyümektedir. Ayrıca yazıda köylerde hala

[358] Alp Kuran, "Sivas Kongresi ve Mandacı Morrison", **Gençlik**, s. 91 (Eylül 1965): 10.
[359] Tarık Zafer Tunaya, "Uygarlık Anıtı Atatürk", **Gençlik,** s. 93 (Kasım 1965): 9.

"geleneksel"i korumaktan yana bir zihniyet yapısının sürmesi, "batıl inançların yaygınlığı ve Nurcuların toplum üzerindeki etkisi" eleştirilmektedir. Bunlar yukarıda da tartışıldığı üzere 1950'li yılların sonundan itibaren TMGT'nin dikkat çektiği konulardır. Fakat buna rağmen köyde reform ve kalkınmanın bir türlü sağlanamadığı ve toprak ağalığı konusunun bir türlü çözülememiş olduğu belirtilir. Toprak reformu bu nedenle de Alp Kuran'a göre bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü toplumda zengin ile fakir arasındaki uçurum artık giderek büyümekte ve köyden kente göç ile şehirde işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte dünya genelinde de az gelişmiş bölgeler ile gelişmiş bölgeler arasında oluşan farkın ne derece büyüdüğüne dikkat çekilmektedir. Bu sebeple artık dünya genelinde birincil tehlikenin gelecekte dünya barışını gölgeleyecek açlık ve sefalet tehlikesi olduğunu belirten Alp Kuran, kuruluş olarak bir an önce tarımda reform, açlıkla savaş ve kalkınma ve işçi sınıfı sorunlarıyla ilgilenmek üzere bir gündem belirlemiştir.[360]

Türkiye'de 1963 yılı sayımlarına göre işletmelerin yüzde 70'e yakını toprakların yüzde 25'ine sahipken, işletmelerin kalan yüzde 30'u toprakların yüzde 75 kadarını işletmektedir. Türkiye'deki bu eşitsizlik, toprak reformu talep edenlerinin önemli bir gerekçesi olmuştur.[361] Alp Kuran'a göre toprak reformu bu eşitsiz sistemi önleyerek şehirlerde işsizlik oluşmasını engelleyeceği gibi köylerdeki gizli işsizliği azaltacağı için de önemlidir. Bunun yanında ortakçılık, yarıcılık gibi faaliyetleri ortadan kaldırarak emeğin sömürüsüne dayalı sistemin yerine yeni teknolojilerin tatbikine dayalı bir sistem getirecektir. Ayrıca daha çok çalışmaya teşvik edecek ve emeğin daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır. Buna göre gübreleme, sulama, tohum seçimi, aşılama, zararlı bitkilerden arındırma ve traktör kullanımını öğrenme gibi yollarla araziden alınan verim artacak, ayrıca teknik yönden gelişme sağlanarak üretimde işçi gücü ihtiyacı azaltılarak sanayi sektörüne iş gücünü kaydırmak mümkün olacaktır. Sanayi alanında teknik kalkınma ve modern teknolojilere geçiş ile birlikte bu defa iş gücü hizmet sektörüne kaydırılacaktır. Böylece ülkede ilmi araştırmalar ve kültür faaliyetlerinin gelişmesi sağlanacak ve çağdaş medeniyetler seviyesi yakalanacaktır.[362]

[360] Alp Kuran, ""Gelişmiş ve Az gelişmiş Ülkeler", **Gençlik**, s. 98 (Nisan 1966): 5-7.
[361] Mehmet Pamak, "Türkiye'de Toprak Reformu", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü**, (1980): 138-141, https://dergipark.org.tr/download/article-file/101187 [16.02.2019].
[362] Alp Kuran, "Çağdaş Uygarlık Düzeni ve Türkiye", **Gençlik**, s. 96 (Şubat 1966): 4-7.

Kısacası, burada toprak reformu, köydeki eşitsiz mülkiyet sisteminin düzeltilmesi açısından ele alınmakta ve bunun önlenmesi ise Türkiye'nin kalkınması açısından gerekli görülmektedir. Reformun, sınıfların yoksulluğa itilmemesi, sistem içerisine dâhil edilmesi için gerekli görüldüğü ve sınıfların derinleşmesine karşı bir önlem olarak ele alındığı söylenebilir. Bu açıdan toprak reformu taleplerinin arkasındaki amaç, CHP ile aynıdır. Önerilen şey, devletin halkçı olması, sınıfsal farklılıkların derinleşmesini önlemesi, adalet ve eşitlik sağlamasıdır.[363] TMGT bu doğrultuda 1966 yılında bir Tarım Komisyonu da kurmuş ve açlık sorunundan, kooperatifçiliğe, pazarlama süreçleri ve kredi imkanlarından toprak erozyonuna pek çok sorunu ele alan bir tarım konferansları serisi düzenlemeye karar vermiştir.[364]

Toprak reformu sorunu, askerî müdahale sonrası anayasaya da yansımış ve 1961-1971 arası on yıla bakıldığında kamuoyunu oldukça meşgul eden konulardan biri olmuştur. Fakat Anayasanın 37. ve 38. maddeleri ile 52. maddelerine konu olan reform meselesinde on yıl içerisinde tam yedi tasarı hazırlanmasına rağmen bunlardan hiçbiri yasal bir statüye kavuşturulamamıştır.[365] Çünkü 1960'lı yıllarda dile getirilen ve refah devleti ile birleşen bu halkçılık anlayışı ile devlet müdahaleciliğine dayanan sistem, aslında yürütmesi zor bir birliktelikten oluşmaktadır. 1961 Anayasası'nda yer alan sosyal devlet ya da refah devletinden beklentiler, toplumdaki eşitsizlikleri ve yoksulluğu önlemesidir. Devletin sosyal güvenlik önlemleri ve emekçilerin korunması gibi yollarla sosyal adaleti tesis etmesi beklenir. Fakat büyüme hedefinde olan az gelişmiş ülkelerde iç kaynakların olabildiğince yatırımlara yönlendirilmesi söz konusuyken sosyal devletin gerekleri ve sosyal haklar, sermaye birikimini yavaşlattığı ölçüde öteleniyordu. Kısacası Bülent Tanör'ün de ifade ettiği üzere "Kalkınma-demokrasi- sosyal adalet" üçgeni birlikte yürütülmesi zor unsurların bir araya getirilmesiydi[366] ve bu durum vergide adalet, işçilerin sosyal hakları, toprak reformu gibi sorunların sürekli sonraya bırakılmasına neden oldu.

[363] Özkan Ağtaş, **age**, 202.
[364] Gençlikten Haberler, "Tarım Konferansları", **Gençlik**, s. 95 (Ocak 1966): 18.
[365] Yavuz Tekelioğlu, "Toprak Reformu ve Türkiye Uygulamaları", **Akdeniz İİBF Dergisi**, (2010): 57, https://dergipark.org.tr/download/article-file/372715 [16.02.2019].
[366] Bülent Tanör, **age**, 425.

4.2.2.3. TMGT'nin İşçi Hareketlerine Desteği

TMGT'nin dergisi incelendiğinde 1950'li yılların sonunda işçi hareketine verdiği desteğin bu yıllarda da devam ettiği görülmektedir. Türkiye'de önceki bölümde de belirtildiği üzere 1950'li yıllarda sendikalar için göreli bir özgürlük alanı ayrılmış ve bu alan içerisinde sendikaların uluslararası ilişki kurması ve özerk bir güç haline gelmeleri engellendiği gibi sendikacılık da yaygınlaşamamıştır. Grev ve toplu sözleşme hakkı gibi talepler ise bir türlü gündeme alınmayarak hep sonraya bırakılmıştır. Bunların yanı sıra bu yıllarda "sendikaların partilerle ilişkilendirilmesi ve partilerin tarafına çekilme siyaseti" sebebiyle sendikal faaliyetler yeterince gelişememiştir.[367] Daha önce de belirtildiği üzere bu tür talepler alttan gelmemiş olsa da askerî müdahale sonrası kadrolar, aydın kesim ve gençlik arasında dile getirilen grev ve toplu sözleşme hakkı, sağlıklı koşullarda çalışma, dinlenme, adil ücret, sosyal güvenlik ve öğrenim hakkı gibi talepleri de dikkate almak durumunda kaldı. Bunları sosyal devletin sorumlulukları arasında sayan 1961 Anayasası, yükselen talepleri yerine getirme iddiası taşıyordu. Bu ortam, Türkiye'de sendikal hareketin gelişimine önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu tarihten sonra uluslararası örgütlere üye olma hakkının hükümetin iznine bağlı olmaktan çıkarılması ile Türk-İş'in Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na (ICFTU) üye olması sağlanmış ve bununla birlikte sendikacılık, uluslararası sendikadan aldığı yardım ile hükümetten daha bağımsız bir tutum izleyebilme olanağı elde etmiştir. Ayrıca köyden kente göç ile birlikte büyümeye başlayan işçi sınıfında sendikalı olma eğiliminde artış yaşanmış ve işçi hareketleri de yeni bir seyir izlemeye başlamıştır.[368]

TMGT, işçi yararına düzenlemeleri destekleyen bir teşkilatlanma olarak 1950'li yıllarda dile getirdiği bu taleplerin Anayasa'da karşılık bulmasından memnundur. 31 Aralık 1961'de İstanbul İşçi Sendikaları Birliği (İİSB) tarafından gerçekleştirilen Saraçhane mitinginde işçilere destek vermiştir.[369] 24 Temmuz 1963 gibi biraz geç bir tarihte de olsa işçilerin grev ve sözleşme haklarının tanınması da TMGT tarafından Türk işçisinin bayramı ifadeleriyle kutlanmıştır. Bu karar ile ülkedeki "feodal

[367] M. Görkem Doğan, "Türkiye'de Örgütlü Emek Hareketinin Tarihi Üzerine", **Toplumsal Hareketler. Tarih Teori ve Deneyim,** Der. Y. Doğan Çetinkaya (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008): 295-296.
[368] Görkem Doğan**, age**, 298-311.
[369] Hakan Koçak, "68'de Öğrenci-İşçi Dayanışması: İşçi- Gençlik El Ele!", **Toplumsal Tarih**, s. 293, (Mayıs 2918): 102.

zihniyet" karşısında eşitsiz bir duruma düşmüş ezilen sınıfların toplumsal statüsünü yükseltip sisteme dâhil edilmesi ve onların sistemde alıcı unsurlar haline getirilerek tüketim süreçlerine katılmasının mümkün olduğu söylenmektedir.[370] Yani TMGT'nin sendikacılıktan beklentisi, işçilerin belli ücret pazarlıklarında aracı olması ve böylece sınıflar arası uçurumun oluşmasının engellenmesidir. Yeni anayasanın da sosyal adaleti sağlaması ve işçilerin ekonomik durumunu iyileştirmesi beklenir. Böylece işçiler ülke kalkınmasına katkı sağlayabilecektir. İşçilerin sağlık, güvenlik, beslenme gibi sorunları kalmayacak ve onların çalışma koşulları daha verimli hale getirilerek ekonomiye sağladıkları katkı artırılacaktır.[371]

TMGT ve TMTF, 1963 yılında toplu sözleşme ve grev haklarının tanınmasından sonra gerçekleşen Bereç Grevi'nde işçileri ziyaret etmiş ve grevlerine destek vermiştir.[372] Ayrıca 1965 sonrası işçilerin greve gittiği bazı olaylarda arabuluculuk yaparak işçi yararına düzenlemeler elde etmeye çalışmıştır. Örneğin 22 Mayıs 1965'te Batman'da Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) karşı işçiler tarafından grev kararı verilince bu süreçte uzlaştırmacı bir rol oynamıştır. 6 Eylül'de TMGT ve TMTF'nin arabuluculuğunda taraflar arasında görüşme gerçekleştirilmiş ve grev kararından vazgeçilerek işçiler yararına bir ücret düzenlemesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.[373] 1966 yılında ise İzmir Kula Yün Mensucat Sanayi işçilerinin greve gitme kararını desteklemiş ve işçilerin ücret zammı yönündeki isteklerinin gerçekleştirilmesi için idari makamları göreve çağırmıştır.[374]

1967'de Singer satış mağazalarında yaşanan ve Türk-İş'in sessiz kaldığı grev ise işçi ve gençliğin emperyalizm karşısında dayanışmaya gittiği olaylardan biri olacaktır. Singer grevinde bir Amerikalının bir Türk işçisinin yüzünde sigara söndürmesi ve yine aynı dönemde Harb-İş grevinde yaralanan işçiler, TMGT'nin ABD karşıtı tutumlarını ve soldaki grupların dayanışma söylemini güçlendirecektir.[375] Singer grevi ile ilgili TMGT Genel Sekreteri Fikri Yazıcı tarafından bir bildiri hazırlanarak halk boykota çağrılmıştır. Bildiride önce 13 Eylül'de arabuluculuk teklif edildiği söylenmekte ve sendika temsilcilerinin katılmasına rağmen işverenlerin toplantıya katılmadığı

[370]"Türk İşçisinin Bayramı", **Gençlik**, s. 36 (Ağustos 1963): 7.
[371] Osman Nuri Koçtürk, "Barış, Emek, Özgürlük ve Agrindus Anlamı Üzerine", **Gençlik**, s. 101 (Temmuz 1966): 10-12.
[372] Hakan Koçak, **age,** 102.
[373] "Önlenen Grev ve Ulusun Kazandıkları", **Gençlik,** s. 92 (Ekim 1965): 8.
[374] "İşçi Hakları ve TMGT", **Gençlik,** s. 96 (Şubat 1966): 7.
[375] Raif Ertem,"Dosta Bak Dosta", **Gençlik**, s. 116 (Ekim 1967): 3.

belirtilmektedir. İşçi ile uzlaşmaya yanaşmayan işverene, bir an önce işçinin alnında sigara söndüren Amerikalının yurttan gönderilmesi ve işçi ve işverenin masaya oturup sosyal güvenliği sağlayacak tedbirlerin alınması için çağrıda bulunulmuştur. Bu sağlanmadığı müddetçe Türk ekonomisine zararlı Singer mamullerinin boykot edilmesi istenmiştir.[376]

İşçi yararına düzenlemeleri destekleyen TMGT, işçi grevlerinde onlara destek vermek ve işçilerden yana tavır alarak uzlaşma sağlamak yönünde girişimlerde bulunarak işçilerin yanında olmuştur. Gerek TEKSİF ile ilişkileri sürdürerek, gerekse de Türk-İş ile görüşmeler gerçekleştirerek işçilerin sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmıştır. İşçilerin greve gittiği durumlarda uzlaşmacı bir tutum izleyen kuruluş için esas amaç ülkenin kalkınması olduğu için burada önemsediği şey işçilerin radikalizme yönelmemesi ve sistemin içerisinde, onu ileri taşıyacak bir güç olarak haklarının garanti altına alınması olmuştur. Bu açıdan ise devletin sosyal adaleti tesis etmesine önem verdiğini söylemek mümkündür.

Türkiye'de özellikle 1963 yılından sonra sendikalı işçi sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. 1961 yılında ülke genelinde bulunan 511 sendika ve 298 bin üyesi bulunurken üyelik oranı 1967 yılında 835 bine çıkmıştır. Bu durum sendikaların maddi imkânlarının genişlemesini sağlayarak işçi hareketinin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Diğer taraftan bu hızla büyümenin ardından sendikalar bir bölünme sürecine girmiştir. 1967'ye kadar Türk-İş sendikal hareketin temsilcisi olarak kabul edilirken Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) kuruluşuyla ilk bölünme gerçekleşir. Gerekçe, Türk-İş'in bağımlı hale gelmesi, işçi sorunlarına yeterince ağırlık vermemesi ve ABD politikalarına uygun davranmasıdır. Ayrıca Yıldırım Koç'a göre, TİP'in 1965 seçimlerinde meclise girmesinden sonra bu partiye üye sendikacıların Türk-İş içerisinde yönetime gelme umutlarını yitirmesi de ayrı bir sendika oluşturma düşüncesinin doğmasına neden olmuştur. DİSK, kurulduğunda 1961 Anayasası'nın uygulanmasını talep etmektedir ve sendikal hareketin ABD'ye bağımlı hale gelerek işçi sorunlarına öncelik vermekten uzaklaşılmasına karşıtlık kurulmasında etkili olmuştur.[377]

[376] Fikri Yazıcı, "Singer Mamüllerini Boykot", **Gençlik,** s. 116 (Ekim 1967): 4.
[377] Yıldırım Koç,**Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi**, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003), 58-62, http://yildirimkoc.com.tr/usrfile/1320223776b.pdf [20.02.2019].

Kısacası 1960'ların sonuna doğru işçi sınıfı hareketi gelişip farklı bir örgütlenme yoluna girerken 1967'de yaşanan iki grevin, TMGT'yi emperyalizm karşısında dayanışma yönünde bir eylemliliğe ittiğini söylemek mümkündür. DİSK'in kurulma sürecinde ve gençlik ile işçilerin yakınlaşmasında ise bir dış düşman faktörünün birleştirici gücünün yanı sıra Türk-İş'in işçi haklarını yeterince önemsememesi etkili olmuştur. Ayrıca AP'nin "asgari geçim indirimi, dar gelirlinin daha az vergilendirilmesi, topraksızlara toprak dağıtmak, işsizliği azaltmak veya işçi göçünü engellemek" gibi bir politikasının olmamasının yarattığı hayal kırıklığının da bu dayanışmayı güçlendirdiği söylenebilir.[378] Aşağıda da bahsedileceği üzere 1968 yılının ortalarına doğru bu durum TMGT ile DİSK'i içerisinde başka örgütlerin de bulunduğu anti-emperyalizm üzerinden dayanışmaya itmiştir.

4.2.2.3. "Kalkınma Savaşı" ve "Açlıkla Savaş" Kampanyaları

1967 yılında TMGT, yine kalkınma sorununa dikkat çekerek "kalkınma savaşına çağrı" yapmıştır. 1960 sonrası Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla planlı bir ekonomi politikasına geçileceği, toprak ve vergi reformu gibi önlemlerle sosyal adaletin tesis edileceği umulsa da 1967 yılına gelindiğinde hala reform yapılmadığı gibi Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hedeflerinin gerisinde kalınmıştı. 1965 yılında *Yön* tarafından başlatılan "milli petrol kampanyası"na destek veren TMGT, bu defa, Osman Nuri Koçtürk'ün *Beslenme ve Yeni Sömürgecilik* adlı eserinin basımını TMGT yayınlarından gerçekleştirerek "gıda emperyalizmi"nin varlığına dikkat çekmeye çalıştı.

Osman Nuri Koçtürk'e göre gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere tüketimi zararlı pirinç, şeker, ekmek gibi maddelerin üretimlerini tavsiye etmesi gıda üzerinden yeni bir emperyalizmin uygulanmasıydı. Onların yanlış yönlendirmeleri sebebiyle esas gelişmesi gereken hayvancılığın ülkemizde gelişmemiş olduğunu söylüyordu. Bu yüzden Türkiye'nin ABD önderliğindeki kapitalist dünyaya giderek bağımlı hale gelmesini ve onların yönlendirmeleri doğrultusunda izlenen yanlış ekonomi politikalarını eleştiriyordu.[379]

---

[378] Kemal Sülker, **100 Soruda Türkiye'de İşçi Hareketleri,** (İstanbul: Gerçek Yayınevi:1968), 117-118.

[379] Osman Nuri Koçtürk, **Beslenme ve Yeni Sömürgecilik**, (İstanbul: Baha Matbaası, 1966), 3-16.

Bu durum karşısında dergiden görüldüğü üzere Alp Kuran tarafından bir kalkınma savaşı başlatılmıştı. Alp Kuran'a göre milli ekonomiyi savunmak için dış müdahaleleri denetleyecek bir devletçilik gerekliydi. Devlet, lüks tüketim harcamalarını kontrol altına almalı ve yatırımları ekonomi için verimli alanlara yönlendirmeliydi. Ayrıca yatırımların Anadolu'ya yayılması sağlanmalı ve büyük şehirlerde göç yığılmasının önüne geçilmeliydi. Döviz kaybı ve kaçakçılığı önlemek için dış ticaret kontrol edilmeli ve enerji kaynakları ile yer altı servetleri millileştirilmeliydi. Yerli sanayi tesisleri, fabrikalar kurulmalı ve yeraltı kaynakları yurt içinde işletilmeliydi.[380] Bunun yanında bankaların kredileri yüksek faizle vermesi dolayısıyla illegal ticaretin artmasına dikkat çekilerek bankaların da devletleştirilmesi öneriliyordu.[381]

1967 yılında Gıda ve Tarım Örgütü'nün aç ve tok ülkeleri renklerle tanımladığı bir harita yayınlamasıyla bu defa TMGT'nin gündemine "açlıkla savaş" sorunu girdi. Haritada Türkiye "aç ve iyi beslenmeyen ülkeler" arasında yer alıp sarı renkle gösterilmekteydi. Bunun üzerine TMGT Genel Başkanı Alp Kuran, "Açlıkla Savaş" kampanyası başlattıklarını ilan etti. Üniversite gençliğinin de katılımıyla bir grup, Hürriyet Meydanı'ndan başlayarak, Aksaray, Unkapanı, Karaköy, Dolmabahçe yoluyla Taksime kadar bir yürüyüş gerçekleştirdi. Ellerinde "gıda emperyalizmine paydos", "açlık bilgi ve ilgi ile yenilir", "Yetersiz beslenme yüzünden halkımız veremli", "birimiz aç olur, birimiz toksa istemeyiz bitsin bu gidiş, yoksa…" yazılı dövizler bulunuyordu. Alp Kuran, Hürriyet Meydanı'nda bir konuşma yaparak lüks tüketimin sonlandırılması ve sanayileşme yolunun tutulması için çağrıda bulundu. Eyleme katılan Osman Nuri Koçtürk ise yabancı devletlerin bize dayattığı beslenme alışkanlıklarının ve hastalık sebebiyle tükettiğimiz ilaçların bir tür gıda ve ilaç emperyalizminin ürünü olduğunu söylüyordu. Yürüyüşün ardından 31 Mayıs'ta Taksim Tünel'deki lokalinde haziran sonuna kadar sürecek olan bir sergi açan TMGT, fotoğraflar ve grafik tablolarla sorunun önemine dikkat çekmeye çalıştı.[382]

TMGT, dünya genelinde artan açlık, gelir eşitsizliği gibi sorunlar karşısında her türlü emperyalist müdahaleyi reddederek devlet planlamasıyla kalkınma yolunu öneriyordu. Bir an önce kalkınma zorunluluğu kabul edilirken bunun gerçekleşmesinin anti-emperyalist, milli ve bağımsızlıkçı bir tutumu gerektirdiği de vurgulanmaktaydı. Her

[380] Alp Kuran, "Kalkınma Savaşına Çağrı", **Gençlik**, s. 107 (Ocak 1967): 3.
[381] Gençlik, "Barış Dünyasına Dostça bir Uyarı", **Gençlik**, s. 109 (Mart 1967): 5.
[382] "Açlığa Karşı Yürüyüş ve Sergiden İzlenimler", **Gençlik**, s. 112 (Haziran 1967): 10-12.

yıl kasım sayısında Atatürk'e ilişkin yazılara yer verilen dergide "laiklik" ilkesinin önemi vurgulanmaya devam etse de "tam bağımsızlık", "istiklal", "manda ve himayenin reddi" söylemlerinin giderek ağırlık kazanmış olması bu anlamda dikkate değerdir.[383] ABD'nin samimi bir ortak, dost ülke imajı iyice yok olmuştu. İnönü hükümetinin düşürülmesinde ABD'nin etkili olduğu söylentileri, Kıbrıs sorunu, Singer ve Harb-İş grevinde yaşananlar, ABD'nin Vietnam'da yürüttüğü savaş bu karşıtlığı giderek büyütmekteydi.[384] Buna karşılık BM'nin, ne Vietnam'da ne Ortadoğu'da yürütülen savaşta barıştan yana olup, onu koruyamaması eleştirilmekteydi. Bu tür ittifak sistemlerinin barış ve işbirliği ruhunu koruyacağı düşünülürken yıllar bu beklentinin tersi yönde seyretmişti.

4.2.2.4. Birleşmiş Milletler'e Yönelik Eleştiriler

24 Ekim 1966'da TMGT lokalinde BM'nin kuruluşunun 21. yıldönümü dolayısıyla bir toplantı düzenlenir ve ardından dergide "Birleşmiş Milletler Niçin Barışı Koruyamıyor" başlıklı isimsiz bir yazı yayımlanır. Toplantı salonu, Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin bayrakları ile donatılırken hala savaşın sürdüğü Güney Vietnam bayrağı da salonun ortasına tek başına asılmıştır. Toplantıda Alp Kuran, Birleşmiş Milletler'in "artık büyük devletlerin küçük devletleri tarassut, denetlemek ve yönetme kulesi haline" geldiğini söylüyor ve Vietnam'da devam eden olaylara, dünyada artan açlık ve sefalete vurgu yaparak bu konularda BM'nin ne yaptığını soruyordu:

> "Bugün Birleşmiş Milletlerin 21. Kuruluş yıldönümünde dünyanın her yerinde bir iki milyonluk mültecinin durumu ele alınmakta ve incelenmektedir. Mülteci meselesi, şüphesiz günümüz dünyasının en önemli meselelerinden biridir. Fakat bugün bütün dünya uluslarının üzerine eğilmeleri gereken çok daha büyük ve çok daha vahim olaylar vardır. Bugün Vietnam'da, dünya tarihinin en büyük dramı bütün ulusların gözleri önünde sürüp gitmektedir. Bugün Vietnam'da bir ulus –milyonlarca insanı ile- yabancı kuvvetler tarafından ölüme mahkum edilmektedir. Bugün Vietnam'da yabancı kuvvetler bir milletin kendi mukadderatını kendisinin tayin etmesine izin vermemekte, onu tahrib etmektedir. Bu gerçek ortada dururken, Birleşmiş Milletlerin dünya barışı; ulusların bağımsızlığı, eşitliği ve mutluluğu adına mülteciler meselesinden önce herhalde Vietnam faciasına el atması gerekirdi. Dünya gençliğinin ve Türk gençliğinin arzusu Vietnam'dan bütün yabancı kuvvetlerin derhal çekilmesi ve Vietnam halkına kendi mukadderatını kendi tayin etme hakkının verilmesidir."[385]

BM'ye yönelik eleştirilerin ikinci noktası, dünyada yayılan açlık ve sefalet karşısında onun harekete geçip hiçbir şey yapmamasıydı. Alp Kuran "Birleşmiş Milletler

[383] Alp Kuran, "Atatürk'e Yapılan Saldırılara Gençlik Seyirci Kalamaz!", **Gençlik**, s. 105 (Kasım 1967): 4-7.
[384] "CIA ve Gençlik Kuruluşları", **Gençlik**, s. 109 (Mart 1967): 4-7.
[385] "Birleşmiş Milletler Barışı Niçin Koruyamıyor?", **Gençlik**, s.104 (Ekim 1966): 10-13.

Teşkilatı insanlığın ve ulusların acısını dindirmek ve yarının mutlu dünyasını yaratmak için çok daha etkili tedbirler almak zorundadır" diyerek BM'yi bu konuda etkili olmaya çağırıyordu.[386] Üçüncü sorun ise beş büyük devletin (ABD, İngiltere, Rusya, Fransa, Çin) veto hakkı sebebiyle uluslararası barışı korumanın zorlaşmasıydı. Dünyanın Kore Savaşı'ndan itibaren Doğu ve Batı olmak üzere iki bloğa ayrılmasının hızlandığı ve dünyadaki sorunları önleme misyonunun veto mekanizması nedeniyle gerçekleştirilemediği belirtiliyordu. Toplantıya katılan İstanbul Üniversitesi Devletler Hukuku asistanı İzzettin Doğan da bu duruma dikkat çekiyor ve BM'nin kuruluş anında uygulanması mümkün olmayan "çürük bir temel"in üzerine bina edildiğini söylüyordu.[387] Kısacası BM, 21. Yıldönümünde kuruluş amacının oldukça uzağında kaldığı ve dünyaya barış, adalet ve refah getiremediği ve ABD ile Rusya arasındaki rekabet ve silahlanma yarışının gölgesinde kaldığı için eleştiriliyordu. Varlığı eleştirilen tek kurum BM de değildi. Her alanda işbirliğini geliştirmesi gereken bir kuruluş olarak görülen NATO, ülkenin bağımsızlığını zedeleyen bir kuruluş haline geldiği sebebiyle eleştirilmeye başlanmıştır.

4.2.2.5. "Milli Savunma Stratejisi" Semineri

15 Kasım 1967 tarihinde Kıbrıs Rum tarafının Boğaziçi ve Geçitkale'deki Türk köylerine düzenlediği baskınlar Kıbrıs sorununu yeniden alevlendirmişti. TMGT, bu olayda hükümeti pasif tutumları sebebiyle eleştirmeye başlamıştı ve bu durum ABD emperyalizmine karşı milli savunma politikasının gerekli olduğu söylemini de güçlendirdi. TMGT tarafından 1967 yılı Aralık ayında "Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları" konulu bir seminer düzenlendi ve toplantının tartışma konusu Türkiye'nin dış politika çizgisinin ne olması gerektiğiydi. Haydar Tunçkanat, Suphi Kahraman, Mustafa Ok gibi isimlerin yanında dış politika yazarı İbrahim Çamlı, iktisatçı İdris Küçükömer gibi isimlerin katıldığı toplantıda gerçekleşen konuşmalar hem dergide yayımlanmış hem de 1968 yılında TMGT Yayınları'ndan kitap olarak çıkarılmıştı. Alp Kuran kitabın önsözünde 27 Mayıs sonrası "dışarıya açılan pencere" ile artık dünyada ne olup bittiğinin daha farkında bir toplum haline gelindiğini ve emperyalizme karşı sömürülen ulusların uyandığını yazmaktadır. DP döneminde çok fazla eleştiriye tabi tutulmayan NATO'ya bağlılık, ikili anlaşmalar ve askeri üsler

[386] **age**
[387] **age**

ABD'nin politikaları sonucu artık problem olarak nitelendirilmeye başlamıştır. Kuran, artık dünyanın koşullarının değiştiğini ve bu doğrultuda dış politikanın da yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini sözlerine eklemektedir.[388]

Değişen dünyada yer altı ve yer üstü kaynaklarının tükenebileceğinin görüldüğü ve ABD'nin yeni bir tür sömürgeciliğe yöneldiği ifade edilir. Bunun yanında yeni kurulan ulus devletler ile BM içindeki siyasi dengeler değişmiştir. Bu durum Üçüncü Dünya ülkeleri ile ilişkileri önemini artırmıştır. Son olarak, bilim ve teknik ilerledikçe atom çağından uzay çağına geçilmesi ve artık nükleer savaşın bütün dünyayı topyekün bir yok oluşa götürebilecek bir tehdit olarak görülmeye başlanması nedeniyle savunma sisteminin milli olması gerekli görülmektedir. Yani artık dünyada savaş yapma şekilleri değiştiği için ABD savunmalarının ülkedeki varlığı yerine yeni yöntemlere dayalı savunma anlayışının gelişmesi tavsiye edilmektedir.[389] Örneğin İdris Küçükömer Türkiye'nin kendi savunmasını kendisinin üstlenmesi gerektiğini söylemekte ve kara kuvvetlerine yapılan yatırımların gereksiz olduğunu söyleyerek eleştirmektedir. Ona göre kara kuvvetleri yerine deniz kuvvetlerini modern silahlarla donatmaya yönelik yatırımlar yapılması gerekmektedir. Yalnızca Marmara değil, Ege ve Akdeniz'de de deniz ve hava kuvvetlerine ağırlık verilmesini ve kara kuvvetlerine yapılan yatırımların azaltılarak milli savunmanın gelişmesi için savaş sanayine yatırım yapılmasını tavsiye etmektedir. Ayrıca Ege'deki NATO karargâhının kaldırılması ve NATO'daki kuvvetlerin millileştirilmesi öneriler arasındadır. Son olarak ABD ile Türkiye arasındaki ikili anlaşmaların gözden geçirilmesini, artık etkisini yitiren CENTO'nun ise dağıtılması gerektiğini söylemektedir.[390]

Mustafa Ok ise NATO'yu üç devreye ayırarak ele almıştır. Birinci devrede Macaristan Olayları yaşanmış ve İngiltere, İsrail ve Fransa Süveyş Kanalı'na saldırmıştır. Bu olaylarda Rusya ve ABD baskısı ile İngiltere ve Fransa geri çekilmek zorunda kalmıştır. Yine bu yıllarda Sovyetler Birliği'nde "barış içinde bir arada yaşama" prensibi ortaya atılır. Bu devrede yeni ittifak sistemleri oluşmaya başlarken bir taraftan da yeni devletler ortaya çıkmıştır. İkinci evrede ise 1962'de Küba krizi ile ABD ve Sovyetler Birliği karşı karşıya gelmiştir. Bu krizde ABD'nin Türkiye'yi krizin

[388] **Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları** (Ankara: Ulusal Basımevi, 1968), 3-5.
[389] **age,** 17.
[390] İdris Küçükömer, "Kalkınma, Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika ile İlişkileri", **Gençlik,** s. 119 (Ocak 1968): 4.

çözümünde pazarlık unsuru yapması ve Türkiye'deki füzeleri Sovyet Rusya'nın Küba'daki füzeleri kaldırmasına karşılık kaldırmayı kabul etmesi, Türkiye güvenliğinin ABD açısından ne kadar önemli olduğunu göstermiş ve nükleer denge oyununun önemini ortaya çıkarmıştır. Yani ABD için öncelik Türkiye'nin güvenliği olmamıştır ve olmayacaktır. Üçüncü devrede ise ABD Başkanı Johnson bir mektup ile olası bir Kıbrıs müdahalesine Rusya karışırsa NATO'nun müdahale etmeyeceğini bildirerek Türkiye'yi yalnız bırakmıştır.[391] Tüm bunlara dikkat çeken Mustafa Ok, NATO'nun milli güvenlik açısından gerçekten gerekli olup olmadığını sorgulamaktadır.

Bu dönemde Türkiye'nin NATO'dan çekilmesi veya mevcut anlaşmaların revizyonuna yönelik tartışmaların yükseldiği görülmektedir. Bu toplantı, TMGT'nin de bu sorunu gündemine aldığını göstermesi açısından değerlidir. Alp Kuran'ın bu konudaki görüşü ise yukarıda da belirtildiği gibi bağımlılık yaratan ve dış politikada ilişkilerin yürütülmesini zorlaştıran bu askerî ittifakın gözden geçirilmesi gerektiği yönündedir. Dünyada gözlemlenen nükleer tırmanma ve açlık sorunu gibi meseleler TMGT'de Batılı devletlerin barışı korumadığı ve emperyalist gayelerini sürdürdüğü duygusunu giderek güçlendirmiştir. Artık Batı'da ve Doğu'da gençlerin dünyada yaşanan gelişmeler karşısında huzursuz hissetmeye başladığı görülmektedir. Bu durum bağımsız bir politika söylemini güçlendirdiği gibi dünya genelinde gerilimi azaltacak bir Doğu ve Batı yakınlaşmasının gerekli olduğu düşüncesini de güçlendirmiştir. Alp Kuran, 1968 yılında samimi işbirliğinin gelişebilmesi için TMGT'nin Doğu ülkelerindeki gençlik temsilcileriyle daha fazla temas kurmanın faydalı olacağını ve bu sayede bütün dünya gençliği arasında dostluk ilişkilerinin tesis edilebileceğini dile getirerek bu yönde faaliyetlerin geliştirilmesi yönünde çalışılacağı mesajını da vermektedir.[392] Bu durum 1968 yılına gelirken 1950'li yıllarda Sovyet bloğu karşısında Batı ile dayanışma yapma çağrıları yapan gençliğin geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir. Dünyada giderek artan bu kutuplaşma karşısında çözüm, Doğu ve Batı'nın barış ve işbirliğinde ve dünyada artan sorunlar karşısında bir araya gelmesi ve dayanışmasında görülmeye başlamıştır.

[391] Mustafa Ok, "NATO, CENTO, Üsler ve İkili Anlaşmalar, Türkiye Askeri Anlaşmalardan Çekilmeli midir?", **Gençlik**, s. 119 (Ocak 1968): 6-7.
[392] Alp Kuran, "TMGT'nin Doğu Batı İlişkileri Konusundaki Görüşü", **Gençlik,** s. 119 (Ocak 1968): 16.

4.2.2.5. 1968'in Şafağında TMGT ve Solda "Güç Birliği"

10 Kasım 1967'de TMGT tarafından Atatürk'ü anmak için bir tören düzenlenmiştir. Toplantıda ülkenin o günkü mevcut problemleri, NATO ve CENTO'ya bağlı hale gelmek, petrol kaynaklarının ülke içinde işletilememesi, zirai üretimdeki sorunlar ve eğitim açısından toplumun geri olmasıdır. Köylerin birçoğunun hala elektrikten, sudan, sağlık ocağı ve okuldan yoksun olması da eleştirilmektedir. Zengin ile fakir arasındaki uçurumun artması ve iktisaden dışa bağımlı hale gelinmesi de eleştiriler arasındadır.[393] TMGT'nin 1967 yılı Kasım sayısında Atatürkçü olmanın neyi gerektiği de ele alınmaktadır. Raif Ertem'e göre Atatürkçü olmak emperyalizme karşı yurdu savunmayı ve ülkeyi hızla kalkındıracak bir politik anlayışı savunmayı gerektirmektedir.[394] Alp Kuran ise bir halk düzeninin kurulabilmesi için kitlelerin toprak ağalarının ve burjuvazinin altında ezilmekten kurtarılması gerektiğini söylemekteydi. Ona göre Cumhuriyet rejiminin işleyebilmesi için halkçı bir düzenin kurulması gerekiyordu.[395]

Aralık ayında çıkan bir yazıda ise gerçek Atatürkçülerin, onun gerçek devrimci karakterini anlayan, "gardırop Atatürkçülerinin karşısında duran", "halkçı sosyal düzen"i kurmak için toprak reformunu savunan, eğitim ve köy kalkınmasını her şeyden önemli gören ve emperyalizm karşısında milli çıkarları savunanlar olduğu söyleniyordu.[396] TMGT'ye göre Atatürkçülük anlayışının özeti buydu. Modern ve kalkınmış bir toplum olmak gerekiyordu. Halkçı bir düzen kurmak için reform yapılması öneriliyor, bunun ise anayasal ve demokratik bir düzen içerisinde gerçekleştirilmesi gerektiğine inanılıyordu. Buna karşılık köy sorunlarını ve milli meseleleri savunanların "komünizm suçlamalarına maruz bırakılması" eleştiriliyordu.[397] Bu talepler, dönemin sol grupları tarafından tekrar edilen taleplerdi, fakat solda kalkınmış bir ülke olmanın nasıl olacağı ve varılacak nihai aşamanın ne olduğu sorusuna verilen yanıtlar farklılaşmaya başlamıştı.

AP, 1965 yılında iktidara geldiğinde okur yazar oranlarındaki artış, iletişim olanaklarının gelişimi ve 1961 Anayasası'nın yarattığı özgürlük ortamı sebebiyle

[393] Alp Kuran,"Türkiye'nin Manzarası", **Gençlik**, s. 118, (Aralık 1967): 9.
[394] Raif Ertem, "Atatürk'ün Özlediği Türkiye", **Gençlik**, s. 117 (Kasım 1967): 3.
[395] Alp Kuran, "Cumhuriyet Zümre Hakimiyetine Değil, Halk Hakimiyetine Dayanan Bir Sistemdir", **Gençlik**, s. 117 (Kasım 1967): 7.
[396] Nusret Selen, "Devrimci Arkadaş", **Gençlik**, s.105 (Aralık 1967): 21.
[397] Ahmet Yıldız, "Demokrasi Bir Yarasa Oyunudur", **Gençlik**, s. 105 (Kasım 1966): 8-13.

giderek politikayla ilgili hale gelen bir nüfusla karşı karşıya kalmıştır. Solun toplumsal gelişmenin nasıl mümkün olacağına ilişkin laik, milliyetçi ve modernleşmeci Atatürkçülüğünün yukarıdan "devrimci" anlayışına karşılık sosyalist gençlik arasında "aşağıdan devrim" anlayışı da bir karşılık bulmaya başlamıştır. Bunu yukarıda da belirtildiği üzere Kıbrıs meselesinde ABD tarafından Türkiye'nin yalnız bırakılmasının yarattığı küskünlük belli oranda beslemiş olsa da bu durum aslında 1961 Anayasasının yarattığı özgürlük alanının sol hareketliliği büyük oranda beslemesiyle ilgilidir. 1968 yılına doğru soldaki ideolojik arayışlar ve bölünmeler hızla artmaya başlamıştır. Örneğin 1966 yılında *Yön* dergisi "TİP Tartışmaları" başlığı taşıyan bir sayı çıkarır ve içerisinde bu partiye yönelik eleştirilere yer verilir. Mihri Belli de Milli Demokratik Devrim (MDD) teziyle ayrı bir çizgiyi temsil etmektedir. 1965 seçimlerinde başarılı olan ve meclise giren TİP, devrimin işçi hakimiyetinde olması gerektiğini dile getirmeye başlamıştır. Bu durum *Yön* tarafından devrim mücadelesinin parçalanması olarak değerlendirilir. Mihri Belli de MDD tezini yani aşamalı devrim modelini savunmaktadır. 1967'de *Türk Solu* dergisini çıkaran Belli, "toplumun ilerici kuvvetlerinin dayanışması ile önce devrimci bir yönetimin kurulması" gerektiğini dile getirir.[398] Kısacası 1960'ların ortalarından itibaren solda biri MDD tezi, diğeri işçi sınıfı önderliğinde bir sosyalist devlet kurmaya dayanan iki model bulunmaktaydı ve bu durum devrimin yöntemi ve yolunun ne olacağı konusunda tartışmalara sebep olmaktaydı.

Solda yaşanan bu bölünmeler ve arayışlar TMGT'yi de etkilemiş ve TMGT, 1968 yılında farklı isimleri bir araya getirerek bir seminer düzenlemiştir. Seminere katılan isimler bu yıllarda solda görüşleriyle etki yaratan isimler olduğu için önemlidir. Toplantıya katılan İlhan Selçuk, Mihri Belli ve Behice Boran Türk devriminin son aşamasının sosyalizm olduğunu belirtse de yöntem açısından ayrılmaktadırlar. TİP'e üye olan Behice Boran ilk aşamanın "emekçilerin iktidara geçmesi" olduğunu söylerken, TİP'ten ayrılan Mihri Belli'ye göre ilk aşama "milli demokratik devrim"dir. Böylece "sosyalizme giden yol açılacak ve işçi de sosyalizmi kendisi kuracak"tır. İlhan Selçuk da sosyalizme geçiş için öncelikli aşamanın milli demokratik devrim olduğunu düşünmektedir. Hayrettin Ünsal ise toplumların devrim yoluyla değişemeyeceğini düşünmekte ve evrimsel bir değişim önermektedir. Bu toplantı, solda toplumsal değişime yönelik arayışların ve ideolojik bölünmelerin hızlanmasına TMGT'nin

[398] Ergun Aydınoğlu, **age,** 107-119.

ilgisiz kalmadığını ve tüm bu fikri tartışmaları takip ederek kendi konumunu kurduğunun bir göstergesi olarak görülebilir. TMGT için sosyalizme ulaşmak için mücadele etme gibi bir durum söz konusu olmasa da 1968 yılında emperyalizme karşı milli ve bağımsız bir politika izlemenin kalkınmak için öncelik olduğu noktasında bir fikir birliği bulunduğu söylenebilir.[399]

Solu bu noktada birleştiren şeylerden birinin, AP'nin politikaları olduğu da söylenebilir. Her ne kadar "sol" diye tarif edilen çizgi yukarıda belirtildiği üzere kendi içerisinde ideolojik bölünmeler geçirmiş ve yöntemler konusunda ayrışmış olsa da hepsini birleştiren ortak bir duygu varsa; o da ABD'nin öncülük ettiği kapitalist sisteme Türkiye'nin bağımlı hale gelmesinin eleştirilmesiydi. Adalet Partisi ise iktidara geldiğinde bu eleştirilerin tersi bir çizgide hareket ederek ABD ile olan ilişkileri sorgulayan kamuoyunun görüşünü pek dikkate almamıştır. Vietnam politikası, Arap İsrail Savaşı ve 1967'de Yunanistan'da gerçekleşen askerî müdahalede ABD'nin etkisi olduğu düşüncesinin karşıt kamuoyunu gittikçe güçlendirmesi karşısında hak ve özgürlüklerin genişletilmesinin yönetimi zorlaştırdığı gerekçesiyle sol hareketliliği bastırmaya yönelmiştir.[400]

Solun yeni ideolojik arayışları karşısında sağda da yeni arayışlar görülmüştür. Milliyetçilik ve İslamcılık harmanlanmaya başlanmış, İslami değerlere yapılan atıflar güçlenmiştir. AP lideri Süleyman Demirel'in ifadeleriyle komünizm ise "Türklüğün ve Müslümanlığın en büyük düşmanı" ilan edilmiştir. AP, Batılılaşmacı, laik ve milliyetçi "öteki" kavramını solcuları da içine alacak biçimde genişletmiş "ahlak, namus, vatan gibi fikirlere yabancılaşan (ve bu nedenle de) geleneksel düşman Rusya'ya hizmet edenleri de bir nefret figürü olarak resmetmiştir."[401] Bu ortamda bir sonraki bölümde de inceleneceği üzere özellikle üniversiteli gençlik gittikçe kutuplaşırken AP, onları mali olarak baskı altında tutmuş ve iç bölünmelerle istikrarsızlaştırmıştır. TMGT de iki kutup üzerinden tarif edilen bu "sağ-sol" hattının solunda yer aldığı için mali olarak güçsüzleştirilen kuruluşlardan biri olmuştur. 1965 yılı itibariyle TMGT'nin bütçeden aldığı 120 bin lira, 25 bine indirilmiş,[402] 1966 itibariyle Basın İlan Kurumu'ndan aldığı ilan gelirlerinin kesilmesiyle gelir kaybına

[399] Raif Ertem, "Strateji Seminerleri Üzerine", **Gençlik,** s. 119 (Ocak 1968): 1,2.
[400] Feroz Ahmad, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, 161-162.
[401] Tanel Demirel, "Adalet Partisi", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, c. 7 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005): 580.
[402] Alp Kuran, "Gençliğe Baskı", **Gençlik**, s. 96 (Şubat 1966): 10-12.

uğramıştır. TEKSİF'in sağladığı yardımlarla faaliyetlerini devam ettirmeye çalışan TMGT'nin son olarak 1967-1968 döneminde İstanbul İl Bütçesinden aldığı ödenek de kesilmiştir.[403] Yine aynı yıl TMGT'nin hazırladığı ve CIA faaliyetlerini eleştiren afişlere matbaada el konulmuştur.[404]

1968 yılı Mart ayında *Gençlik* dergisinde çıkan yazısında Nadir Nadi, yaşanan bu ideolojik bölünmeleri ele alarak toplum kalkınması ve daha ileri bir yaşam seviyesine ulaşma gibi gayelerin "sağ-sol", "ilerici-tutucu" diye tanımlanan gruplar arası mücadeleye çevrilerek etkisizleştirildiğini belirtmektedir.[405] Toplumdaki bu kutuplaşma karşısında bir grup örgüt 1968 ortalarında her ne kadar aralarında görüş açısından tam bir birlik olmasa da bir basın bildirisi yayınlayarak ortak bir gayede birleşmeye karar vermiştir. Bu birliktelik, 1967 yılında kurulan DİSK'in de dâhil olması sebebiyle işçi ve gençlik olmak üzere soldaki grupların emperyalizme karşı birleşmesi anlamını taşımaktadır. Birliğin ömrü uzun sürmemiş ve aynı yılın sonlarında dağılmış olsa da yayınladıkları ortak bildiri metninde bu birleşmenin gayesi şu şekilde ifade edilmektedir:

> "Biz aşağıdaki kuruluşlar, tam bir sosyal bilinçle, Cumhuriyet kaynaklarına yüklenen büyük görevin idraki ve tarihi sorumluluk duygusu içinde; Cumhuriyeti, devrimleri ve çağdaş uygarlığı reddedici bir iddia ve eylem ile ortaya çıktığı, kendi özel çıkarlarını sürdürmek için bütün yönleriyle görülen ve asla politikanın aleti haline getirilmemesi gereken kutsal din duygularını sömürerek ayırıp, ortaçağın dogmatik düşünceli ümmetçi yaşantısına sürüklemek isteyen irtica görünüşlü bütün hareketlere karşı; sarsılmaz bir inanç ve dayanışmayla karşı koymak; Cumhuriyeti, Atatürk devrimlerini ve 27 Mayıs Anayasası'nı hiçbir engelden yılmayarak korumak ve bu yolda her türlü imkan, fırsat ve araçlardan yararlanarak Türk halkını uyarmak düşünce ve azmiyle sürekli ve yeterli ve samimi duygu ve kararımızı yüce kamuoyuna arz eder ve hangi durumda olursa olsun yüksek inançlı bütün vatandaşlarımızı yılmaz ve bükülmez mücadeleye davet ederiz.
>
> İnanıyoruz ki, zafer müsbet düşünceli Atatürkçülerin olacak ve yüce Türk halkı, kaderini gölgeleyen bu musibetler zincirini kırıp, hür düşünceli ve adaletli bir toplum düzeni içinde, kendi aklının, azminin ve emeğinin gücü ile, çağdaş uygarlığın aydınlık yolunda hızlı yürümek imkanına kavuşacaktır. Yine inanıyoruz ki, Büyük Ata'nın önderliğinde kurtuluş savaşlarının bayrağını dalgalandıran büyük milletimiz, ulusal ülküyü tam bir bütünlük halinde yürütmeye devam edecektir."[406]

---

[403] "TMGT'ye Yapılan Mali Baskılar", **Gençlik**, s. 121 (Mart 1968): 16-18.

[404] Raif Ertem, "Soysal Olayı, CIA Afişleri ve Zeytinyağı Rezaleti Sanıkları", **Gençlik**, s. 115 (Eylül 1967): 2.

[405] Nadir Nadi, "Dünya Değişirken", **Gençlik**, s.121 (Mart 1968): 20.

[406] Bildiride imzası bulunan örgütler: 27 Mayıs Milli Devrim Derneği -Mucip Ataklı, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu -Bahri Savcı, TMGT- Nusret Selen, TMTF -Sencer Güneşsoy, DİSK -Uğur Cankoçak, Tüm Öğretmenler Sendikası -Ahmet Cenan, Fikir Kulüpleri Federasyonu- Doğu Perinçekli, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği -Bilal Moğol, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği -Necla Macit, Türk Devrim Ocakları- Ömer Egesal, ODTÜ Öğrenci Birliği- Mustafa Akgül, Mülkiyeliler Birliği- Mehmet Can, Hacettepe Üniversitesi Öğrenci Birliği -Tevfik Akoğlu, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi- Mesut Kırgız, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Örgütü -Ömer Özturgut, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği-Zafer Kutlu, ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü- Sinan Cemgil, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti- Aziz Ekşi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Talebe

Bu bildiri, ideolojik yelpazedeki rekabet karşısında solun Atatürkçü olmak noktasında birleştiğinin ve kendi ortaklıklarını yine Atatürk'e ve onun düşüncesine referans vererek kurduğunun bir göstergesidir. Yine bu dayanışmada TİP'in yer almaması sosyalist devrim tezine alternatif olarak solda aşamalı devrim tezini savunanlarla bir birleşmeye gidildiğini göstermektedir. Her ne kadar görüş olarak ayrılma ve kopuşlar oluşmaya başlamış olsa da 27 Mayıs ruhu ve "devrimlere sahip çıkma" söylemi onları 1968'in şafağında yine bir araya getirmiştir. Bu defa farklı olarak 28 Nisan olaylarının demokrasi, insan hakları, sosyal adalet taleplerine ABD karşıtlığı ve anti-emperyalizm de eklenmiştir. Anti-emperyalist bir duruşun kaynağı ise yine tam bağımsızlık savaşıyla dünyaya örnek olmuş bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk'te ve onun düşüncesinde bulunmuş ve bu durumun bir ortaklık olarak aralarında bir yakınlaşma yaratmış olduğu söylenebilir.

4.3. TMGT'nin Gençlik Politikaları (1960- 1968)

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, daha önce de bahsedildiği üzere 21 Aralık 1951 tarihinde faaliyetlerine başlarken uluslararası çaptaki WAY'in gençliği örgütleme girişimlerinin de etkisiyle Türkiye'de ulusal gençliği örgütleme ve onların sorunlarını temsil etme gibi bir gaye ile yola çıkmıştı. Fakat Türkiye'de böyle bir örgütlenmeye giriştiği bir dönemde, işçi sınıfının sendikal örgütlere yeni yeni yönelmesi ve köylü kesimi için kooperatif veya zirai örgütlenme tarzında yapılanmalarının yaygın olmaması sebebiyle bir işçi gençlik ve ziraatçi gençlik örgütlenmesi oluşturulamamıştı. Bu kısımda, 1960 sonrası gençliği örgütlemek yönünde yapılan çalışmaların, uluslararası kuruluşlarla kurduğu ilişkilerin ve ulusal gençliğe dair beklenti ve eylemlerinin *Gençlik* dergisi üzerinden anlaşılması planlanmaktadır. Gerek derginin içeriğinden gerekse de dergideki haberler veya gençlik çalışmaları başlıklı bölümlerden yararlanılarak TMGT'nin gençliğe dair politikaları anlaşılmaya çalışılacaktır. Burada, ilişkileri etkileyen ulusal veya uluslararası gelişmeleri dikkate alan tarihsel bir analiz yapılması ve böylece gençliğe dair politikalarının yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda değişip değişmediğinin de anlaşılması amaçlanmaktadır.

Gençlik, TMGT için kalkınma savaşının da öncüsü olacak bir kitleydi ve onları örgütleme gayesinin arkasındaki ana amaçlardan biri de buydu. Onlar için devralınan

Cemiyeti- Celal Kargılı, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu- İsmet Baysal. "Ankara Devrimciler Güç Birliğinin Basın Bildirisi", **Gençlik,** s. 122 (Nisan 1968): 8.

ve sahip çıkılması gereken bir Atatürk devrim mirası bulunuyordu. Bu mirasa sahip çıkma gayesi taşıyan gençlik, Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu özelliği sebebiyle rejimin bekçisi olarak görülürken 1950'lerde ve sonraki yıllarda yine bu arayışları sebebiyle giderek artan bir oranda, yaşanan gelişmeler karşısında sesini duyurmak isteyen, sisteme tepki gösteren ve değişim talep eden tarafıyla bir tehdit olarak görülmeye başlayacaktı.[407] TMGT'nin de kendisini rejimin bekçisi olarak görmesi Cumhuriyet'in ilk yıllarında yetişen gençliğin kendisine yüklenen misyonu sürdürme gayesiyle açıklanabilir. Fakat yeni neslin "devrim mirası"na sahip çıkmaya yönelik hareketleri hükümete muhalefet halini aldıkça rejim tarafından bir tehdit olarak algılanmaya başlıyorlardı. 1960'dan 1965'e kadar olan süreçte bu anlamda fazla bir karşıtlık yaşanmasa da 1965 sonrasında giderek artan oranda kutuplaşmalar başlayacaktı. Bu yıllarda, DP döneminin son yıllarında olduğu gibi maddi gelirlerin azalması ve faaliyetlerin güçleşmesi gibi durumlar yaşanacak olsa da bu defa bir gençlik teşkilatı olarak önündeki tek zorluk maddi meselelerle sınırlı olmayacaktı. Çünkü artık işçi sınıfı büyümekte ve sendikalara daha fazla ilgi göstermekteydi. 1967 yılında Aydın ili sınırılarındaki Bafa Gölü'nde, 1968'de ise Antalya Elmalı ilçesinde toprak meselesi üzerinden sorunlar yaşanmaya başlamıştı.[408] Özellikle üniversiteli gençlik arasında hızla bölünmeler başlamakta ve 1968'e doğru üniversiteli gençlerin isyan eğilimi artmaktaydı.

TMGT'nin bu yıllarda yaşadığı zorluklar çok zaman mali imkansızlıklara bağlanmaktadır. Fakat daha önemli bir neden, o dönemde Türkiye'de üniversiteli gençlik dışındaki kitlenin henüz aktif bir biçimde örgütlenme içinde olmamasıdır. Nitekim bu durum 1961 yılı genel kongresinde geçmiş dönemin muhasebesini yapan yöneticiler tarafından da dile getirilmekte ve Türkiye'de, İrlanda, Belçika, Hollanda, Fransa gibi ülkelerde var olduğu gibi tarım ve işçi gençlik kuruluşlarının bulunmaması sebebiyle tarımcı gençlik ve işçi gençlik temsili konusunda yetersiz kalındığı söylenmektedir. 1960-1961 dönemi genel başkanı Metin Kumbasar ise Türkiye'deki koşulları gözeterek örgütleme konusunda fazla uğraşmamak ve mevcut durumda örgütlenenleri temsil, örgütlenemeyenlerin ise sorunlarını duyurmaya önem vermek gerektiğini belirterek bu konuda zorlayıcı olunmaması gerektiği mesajını vermiştir.[409]

---

[407] Leyla Neyzi, "Objects or Subjects? The Paradox of Youth in Turkey", s. 18, **Autrepart**, (2001): 102.
[408] Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 169-170.
[409] "TMGT Dokuz Yaşında", **Gençlik**, s.5 (Ocak 1961): 11-12.

1960-1965 dönemine bakıldığında gerçekten de bu konuda harekete geçilmemiştir. 27 Mayıs sonrası yukarıda da pek çok kez ifade edildiği gibi toprak reformu, vergi reformu, işçi hakları, kadınların iş hayatındaki statüsünün erkeklerle eşit olarak tanınması, üniversitede reform, kültürel kalkınma ve planlı ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi gibi taleplerin gerçekleşmesi beklenmiştir. Diğer taraftan bu dönemde hükümetlerin 1960 öncesi yeterince ilgilenmediği gençliğin sorunlarına da eğilmesi beklenmiştir. Bununla birlikte ilk beş yılın sonunda, hükümetlerin halkın kendisinden beklediği reformları gerçekleştirmediği gibi gençliğin sorunlarıyla da ilgilenmediği düşünülüyordu. Bu durum TMGT'nin gündeminde gençliğin sorunlarını duyurmayı öncelikli sorunlardan biri haline getirdi ve 1965 yılı reform yılı ilan edildiğinde artık bu konularla daha fazla ilgilenileceği mesajı da veriliyordu. 1965 seçimleri öncesinde bir anket hazırlayıp gençliğin sorunlarını dile getirerek bütün partileri gençlik sorunları ile ilgilenmeye çağıran Alp Kuran, bu konferans sonrasında gençliğin okul dışı eğitimi ve kalkınma konusunu ele almak üzere de bir program belirlemek gerektiğini belirtiyordu.[410]

TMGT'nin 1960'lı yılların ikinci yarısındaki bu arayışı ve bir gençlik kuruluşu olarak reform çağrısı yaparak gençlerin sorunlarına yönelmesi esasen biri dış diğeri iç koşullar olmak üzere iki faktörle açıklanabilir. Dış koşul, dünya genelinde gençliğe verilen önemin artması ve gençlerin bir baskı unsuru olarak varlığının giderek artan oranda hissedilmeye başlanmasıdır. 1964 yılında TMGT'nin de katılım sağladığı UNESCO Gençlik toplantısı tarafından bir rapor yayımlamıştır.[411] Bu rapora göre 300 milyon gazete nüshası, 400 milyon radyo alıcısı, 130 milyon televizyon dünya halkına durmadan bilgiler iletmekte ve 212 binden fazla sinema salonu halkın hizmetinde bulunmaktadır. Bu durum, insanların başka ülkeleri ve kültürleri tanımasını kolaylaştırdığı gibi onları güncel sorunlara karşı daha duyarlı kılmıştır. Dünya nüfusunun az gelişmiş bölgelerinde yaşayan nüfusunun 2/3'ü ise gelişme ve açlıktan kurtulmak için iki kutuptan birini takip etmenin yeterli olacağına dair inancını yitirmektedir. Ekonomisi bozuk olan, sermayesi ve kaynağı bulunmayan bu ülkeler için Batı tipi klasik liberal demokrasi uygulaması zor bir yöntem olarak görülürken komünist deneyimler de totaliter eğilimlerle sonlanabilmektedir. [412]

[410] Alp Kuran, "Birinci Dünya Gençlik Konferansı Hakkında Rapor", **Gençlik,** s. 92, (Ekim 1965): 15-18.
[411] **age**
[412] Alp Kuran, "Dünya Gençlik Teşkilatı… WAY Toplanıyor", **Gençlik**, s.102 (Ağustos 1966): 3-5.

Dergide bu rapor sonuçlarını değerlendiren Alp Kuran, bu durumun yeni kurulan devletlerin "Batı'ya rağmen Batı" yolunu izlemekle komünist bloğa eklemlenmek arasında bir ikilemde kalmasına, buna karşılık ikisinden de bağımsız ve anti-kapitalist bir "Üçüncü Dünya"nın imkanları üzerine düşünmeye başlamalarına sebep olduğunu belirtmektedir.[413] Görüldüğü kadarıyla yaşanan bu gelişmeler TMGT'yi de etkilemiştir. Muhtemelen 1965 yılının reform yılı ilan edilmesinin sebeplerinden biri dünyada gençliğin politikaya giderek daha fazla ilgi göstermesi ve yeni arayışlara girmesidir. Üçüncü Dünya'da 1960 öncesinden başlayarak gençlik, siyasete etki eden bir özne haline gelirken Batı'da da siyasal liberalizmin açtığı alan, bireylerin artan refahı ve üniversiteli öğrenci sayılarındaki artış, bu politikleşmeyi beslemiştir. Yani toplumu sosyalizme yönelişten korumak adına sosyal demokrasiyi inşa etme ve sınıfların taleplerine duyarsız kalmama ortamı, bireysel refahın artmasını sağlamıştır. Fakat diğer taraftan liberal siyasal ortam bizzat fikir tartışmalarının hızlanmasını ve yeni kültürel arayışları da beraberinde getirmiştir. Üçüncü Dünya'da ise Batıya alternatif arayışlara giren, radikal yönetimler aracılığıyla kendi milli topluluğunu anti-kapitalist bir tarzda kurmaya çalışan Mısır, Endonezya gibi ülkelerdeki yönetimler gençliğe ilham olmaktadır. Bu ortam, 1950'lerde nükleer karşıtlığı ve barış söylemleriyle politikaya ilgi gösteren gençliğin bu ilgisini yıllar içerisinde giderek artıracaktır. 1960'ların başından itibaren, fakat çoklukla ikinci yarısına doğru, pek çok ülkede gençlerin sisteme dair değişim talepleriyle ortaya çıkan hareketler görülmeye başlayacaktır.[414]

TMGT'yi gençliğin sorunlarıyla ilgilenmeye iten iç etken ise Türkiye'deki gençliğin de politikacıların tutumlarını sorgulamasının yanından giderek daha örgütlü bir biçimde ülkenin geleceğine dair tartışmalara girişmeye başlamasıdır. Gençliğin politikaya ilgisi yeni olmasa da 1961 Anayasası'nın Türkiye'de siyasal liberalizmi güçlendirmiş olmasının bu tartışmaları biraz daha beslemiş olduğu söylenebilir. Üniversitelilerin yönetimde söz hakkına sahip olması, dersliklerin arttırılması, kitap, kütüphane, yurt ve burs olanaklarının geliştirilmesi gibi taleplerinin karşılık bulmamasının yanında toprak reformu ve vergi reformu gibi konulardaki beklentilerin de boşa çıkması, özellikle üniversiteli gençliğin yöneticilere karşı eleştirilerini artırmıştır. Dönemin araştırmaları göstermektedir ki 1965 yılında AP'nin yüzde 53 oy

[413] **age**
[414] Emin Alper, **age**, 51-70.

aldığı seçimlerde dahi CHP'nin öğrenci nüfusundan aldığı önemli bir destek bulunmaktadır. Yani gençlik ve özellikle de aktif üniversiteli gençlik, milliyetçi ve seküler Cumhuriyet değerlerine ve bunu temsil ettiği düşünülen CHP'ye bağlıdır. Bununla birlikte aynı seçime giren TİP'in de yine öğrenciler arasında oldukça popüler olduğu görülmüştür[415] ve bu durum muhtemeldir ki CHP'nin bir türlü beklenen adımları atmamasının yarattığı küskünlüğün sonucudur. Bu gelişmelerin 1965 yılında TMGT'nin de reform söylemiyle harekete geçmesini sağladığı söylenebilir. Özellikle üniversiteli gençlik arasında anti-emperyalist bir söylemin yükseldiği bu yıllarda bir gençlik kuruluşu olarak TMGT, gençlerin bu değişim süreçlerini anlamaya ve reform söylemiyle gençlerin sorunlarını gündeme almaya çalışmıştır.

Burada bu değişmeler ışığında ilk olarak, TMGT'nin uluslararası gençlik kuruluşlarıyla ilişkilerinin nasıl şekillendiğini ve bu anti-emperyalist söylemin bu ilişkileri etkileyip etkilemediği değerlendirilecektir. Ulusal alanda soldaki yeni teorik tartışmalar ve bunların yarattığı bölünmeler karşısında TMGT'nin bir gençlik kuruluşu olarak neler yaptığı ve söylemlerinde bir farklılık yaşanıp yaşanmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Son olarak, TMGT'nin 1968'de yaşanan hareketliliğin öznesi ve bu süreçlerden en fazla etkilenen kitle olan üniversiteli gençliğe dair söylemleri, onlarla kurduğu ilişkiler ve 1968 sürecindeki konumlanmasının üzerinde durulacaktır. *Gençlik*'in bulunabilen son sayısı 1968'in Nisan ayında çıkmıştır. Fakat hemen ertesinde Haziran ayında üniversitelerde işgal hareketleri başlatılır ve buradan 1971'e uzanan dönemde gençlik arasındaki bölünmeler giderek hızlanır. Dergi üzerinden bu süreci ele almak mümkün olmasa da TMGT'nin amaçlarından biri de üniversiteli gençliği bir araya getirmek olduğu için bu süreçte gençlerin farklı örgütlenmelere yöneliş süreci ve bu hareketlilik döneminde TMGT'nin tavrının ne olduğu da ikincil kaynaklar üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır.

4.3.1. Uluslararası Gençlik Kuruluşlarıyla İlişkiler (1960-1968)

Önceki bölümde de ele alındığı üzere 1950'li ve 1960'lı yıllarda uluslararası sistem, barış ve işbirliği söylemlerine rağmen daha çok Sovyet Bloğu ile ABD arasındaki rekabetle şekillenmiştir. 1960'lara doğru komünist devletlerde ekonomi giderek büyürken Sovyetler Birliği, uzay teknolojilerinde önemli bir ilerleme kaydetmeye

[415] Emin Alper, **age**, 150-152.

başlamıştır. Bu süreçte Üçüncü Dünya'da yükselen bağımsızlık hareketleri de Sovyetler Birliği'ni ABD karşısında güçlendiren bir gelişme olacaktır. ABD bu yıllarda uluslararası prestijini giderek kaybedecek ve bu durum, 1960'ların ikinci yarısına doğru savaş karşıtlığı ve anti-emperyalizm sloganları ile ABD karşıtı eylemleri artıracaktır. ABD'nin Vietnam'da yürüttüğü savaş, ulusal kamuoyu dâhil, uygulanan politikalara yönelik eleştirilerin giderek büyümesini sağlamıştır ve bu savaşta Avrupa'daki müttefiklerinden hiçbiri asker göndermeyerek ABD'yi yalnız bırakmıştır.[416] Uluslararası ortamda yaşanan bu gelişmeler gençliği de etkilemiş ve gençlerin yeni yol arayışlarını hızlandırmıştır. WAY ise faaliyetlerini büyük oranda ABD'nin finansal desteği ile sürdüren ve ABD'nin kalkınma reçetelerini tavsiye eden bir kuruluştur. Bu kısımda uluslararası çapta kalkınmada zorluklar yaşanması, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumun büyümesi ve büyük devletlerin yürüttüğü savaşların TMGT'nin WAY'e yönelik bakış açısını ne şekilde etkilediği incelenmeye çalışılacaktır.

WAY, ağırlıklı olarak ABD finansmanına dayansa da Asya'dan, Afrika'dan ve Ortadoğu'dan gençlik temsilcilerinin katıldığı toplantılar düzenlemektedir. Dolayısıyla bu toplantılarda alınan kararların, dönemin gençlik kuruluşlarının tutumlarına işaret etmesi gibi bir yönü de söz konusudur. WAY toplantılarının içeriğine dergide yayımlanan yazılar üzerinden bakıldığında, Batılı devletlerin ve Sovyetler Birliği'nin politikalarının eleştirildiği ve gençlerin demokrasiden ve barıştan yana kararlar aldığı görülmektedir. Sovyetler Birliği'ne yönelik eleştiri, onun yönetim anlayışına ve diğer ülkelerin siyasetine etki etmesine ilişkindir. Örneğin 1956 yılında Macaristan Olayları yaşanırken onun müdahaleci tavrı WAY tarafından protesto edilmiştir. Ayrıca Cezayir ve Kongo'nun bağımsızlığının desteklenmesi, Portekiz'in Angola'dan çekilmesi talebi, Franco'nun İspanya'daki faaliyetlerinin kınanması, 1961'de inşa edilen Berlin Duvarı'nın yıkılarak Almanya'nın birleşmesi talebi, Paraguay'da oluşan dikta rejiminin ve Peru'daki askerî müdahalenin kınanması gibi pek çok konuda yetkili mercilere barışçıl talepler içeren telgraflar çekildiği görülmektedir.[417] Dönemin gençliğini oldukça ilgilendiren olayların biri olan Cezayir meselesinde de her ne kadar biri 1958 ve diğeri 1960 yılında olmak üzere Cezayir'in bağımsızlığını destekleyen kararlar alınsa da 1960 yılı toplantısına katılan Necla

[416] Eric Hobsbawm, **age**, 325-328.
[417] Oktay Topçuoğlu, "Uluslararası Gençlik Teşekküllerinin Doğuşu-Oluşumu, Meseleleri: 1960'dan Sonra WAY", **Gençlik**, s. 38 (Ekim 1963): 9.

Erad'ın Afrika ve Ortadoğu'dan gençlerin WAY'e olan güveninin azaldığına dair gözlemi, bu kuruluşa dair belli eleştirilerin olduğunu da göstermektedir.[418] Burada katılan her devletin ve onların gençliğinin bu kuruluştan ne beklediği veya onu ne açıdan eleştirdiğini değerlendirmek konunun kapsamı dışında olsa da toplantılarda alınan kararların gençlik kuruluşlarının barıştan yana tutumlarına işaret ettiği söylenebilir.

Öte yandan WAY, ABD ve İngiltere öncülüğüyle kurulmuş ve gençleri politik sistemle uyumlu hale getirerek kendi ülkelerinin kalkınma sorunlarıyla ilgilenmeye iten bir kuruluştur. Dolayısıyla gençliğe dair politikaları, belli ölçüde WAY'in gençlikten beklentilerini de yansıtmaktadır. Örneğin dergiden öğrenildiği üzere 1963 yılında dünya genelinde açlık tehdidinin oluşmaya başlamasıyla birlikte WAY'in toplantı başlığı "Açlıkla Mücadele" olarak belirlenmiş ve bu konuda bir kısa film hazırlanmıştır.[419] Aynı yıl "Gençlik ve Boş Zamanlar" konulu bir toplantı daha düzenlenmiştir ve toplantının amacı yaşanan uluslararası sorunlar karşısında gençliği yine sistemle uyumlu olmaya ve kalkınmaya destek vermeye çağırmaktır.[420] Çünkü WAY, amacı itibariyle gençliğin aşırı fikirlere yönelmemesi ve sistemle uyumlu olması gibi hedeflere sahiptir. Örneğin bu dönemin bir UNESCO raporunda gençler arasında yeniden işbirliğini artıracak kültürel aktivitelerin oluşturulmasının gerektiği dile getirilir. Çalışma kampları, öğrenci değişimi, okul dışı eğitim gibi programlarla gençliğin sistemle işbirliğini arttırmak gerektiği söylenmektedir.[421] WAY'in gençliğe yönelik politikası da bu yöndedir. Toplantıda gençlerin yeni alışkanlıkları, gençlik kuruluşlarının sorunları ve gençliğin organize edilememesi gibi problemler ele alınmış ve sorunlar karşısında gençleri sistemle uyumlu hale getirmenin yolları üzerine konuşulmuştur.[422]

Kısacası *Gençlik* dergisinde yer alan toplantılara dair notlara bakıldığında, büyük devletlerin politikalarına karşılık gençlerin barışın tesis edilmesinden yana kararlar aldığı görülmektedir. Ayrıca gençlerin bu süreçte yaşadığı değişimler karşısında

[418] Necla Erad, "8. WAY Konseyi", **TMGT Gazetesi,** S. 35 (Aralık 1960):1-4.
[419] Gençlik dergisinden aktarıldığına göre 13 dakika süren ve İngilizce, Fransızca, İspanyolca dillerinde yayınlanan bu filmde açlığın yaratacağı tehditler, az gelişmiş ülkelerin kalkınmasının bu sebeple bir an önce halledilmesi, toprak sorunlarının çözülmesi, ziraatte eğitimin gerekliliği gibi konular ele alınmıştır. "Dünya Gençliğinden", **Gençlik**, s. 36 (Ağustos 1963): 18.
[420] WAY ve CENYC'de Gençlik ve Boş Zamanlar Konulu Toplantılar", **Gençlik,** s. 37 (Eylül 1963): 2.
[421] "United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: International Conference On Youth" (23 August-1 September 1964), http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147410eb.pdf [23.02.2019].
[422] "Gençliğin Görüşü", **Gençlik**, s. 37 (Eylül 1963): 2.

WAY'in politikasının ne olduğu da toplantıların gündeminden anlaşılmaktadır. WAY, her toplantıda kınama kararları alarak barış ve işbirliği çağrısı yapsa da kuruluşun esas amacı liberal, demokratik, kapitalist devletler cephesinin birlikteliğinin korunmasıdır. Bu konuda gençliğe tavsiye edilen ise kendi ülkelerinin ileri, kalkınmış ve demokratik ülkeler arasında yerini alması için çalışmalarıdır.

1966 yılında WAY'in toplantı başlığının "Gençlik ve Kalkınma Savaşına Çağrı" olarak belirlenmesi de bu durumu doğrulamaktadır. Çünkü öncelikli olarak özellikle az gelişmiş ülke gençliğinin mücadelesini yönlendirmesi gereken şeyin kalkınma meselesi olduğu söylenmektedir.[423] Fakat az gelişmiş ülkeler ve gelişmiş ülkeler arasındaki gelir farkı, her geçen büyümektedir. Bu durum kalkınma sorununu öncelikli meselelerden biri haline getirse de ekonomideki dış müdahalelere yönelik eleştirilerin oluştuğunu görmek de mümkündür. Bu eleştirilere Vietnam Savaşı, 1967 yılında Arap- İsrail Savaşı ve Yunanistan'daki askerî müdahale de eklenince ABD karşıtı kamuoyu giderek büyümeye başlayacak ve bu durum WAY'e yönelik eleştirilerin de oluşmasına sebep olacaktır. Bu eleştiriler, 1967 yılında bu kuruluşun ABD etkisinde olduğu yönündeki haberlerle birlikte daha da güçlenmiştir.

ABD'de *Ramparts* dergisinde çıkan ve Türkiye'de de *Yön* dergisinde yayımlanan bir habere göre WAY, ABD tarafından yönlendirilen bir kuruluştu ve CIA aracılığıyla siyasetine etki edilmeye çalışılıyordu.[424] TMGT'nin dergisinde aktarıldığı üzere bu olayın ardından kendisi dâhil pek çok ülke gençliği tepki göstererek, WAY'e bir telgraf çekmiş ve açıklama talep etmiştir.[425] TMGT bu toplantılara katılmaya uluslararası gelişmeleri takip etmek bağlamında oldukça önem vermiş ve yıllar içerisinde kuruluşa yönelik çok fazla eleştiride bulunulmamıştır. Bu olayın ardından ise ilk kez WAY'e en fazla katkıda bulunan ABD'nin mali yardımları yaparken ne kadar dostane olduğunun sorgulandığı görülmektedir.[426] Bu olayın ardından Alp Kuran 1966 yılı kalkınma başlıklı toplantıyı ve orada tavsiye edilen tarımsal kalkınma stratejisini hatırlatarak sanayiye dayalı bir kalkınma stratejisi üzerine konuşulan bir dönemde WAY'in neden ABD'nin önerdiği tarıma dayalı kalkınma stratejisini önerdiğini sorgulamış ve ABD yanlısı davranmakla eleştirilmiştir.[427]

---

[423] "WAY ve Kıbrıs", **Gençlik**, s.103 (Eylül 1966): 10-12.
[424] "TMGT Başkanının Kovuşturma İsteği", **Gençlik,** s. 111 (Mayıs 1967) :9.
[425] Raif Ertem, "Toplantılarda Uydu Politikası", **Gençlik**, s. 109 (Mart 1967): 3.
[426] "CIA ve Gençlik Kuruluşları", **Gençlik,** s. 109 (Mart 1967): 4-7.
[427] **age**

WAY, yine dergiden aktarıldığına göre kendisine yöneltilen bu eleştirilere karşılık 19 Mayıs 1967'de Brüksel'deki toplantısında cevap vermiştir:

> "… Ulusların bağımsızlığı ve Birleşmiş Milletler Anlaşmasının ilkeleri ile bağdaşmazlığı sebebiyle, her türlü yabancı müdahale (yıkma) ve sızma teşebbüslerini mahkum eder. CIA'nın her türlü yıkıcı faaliyetini ve gençlik kuruluşlarını etkileme teşebbüslerini şiddetle kınar. Bütün milli gençlik komitelerini, kendi ülkelerini kamuoyunun dikkatini CIA faaliyetine ve diğer her çeşit casusluk hareketine çekmeye davet eder"

Aynı toplantıda 1967'de Yunanistan'da gerçekleşen ve ABD'nin etkisi olduğuna inanılan darbe kınanırken[428] 1963'ten beri süren Kuzey Arabistan Aden Bölgesindeki İngiltere karşıtı Arap milliyetçi isyanı konusunda"İngiliz sömürgecileri tarafından bu ülkede halkın temel haklarının ihlal edilmesini, Aden ve Kuzey Arabistan halklarının maruz kaldığı gayri insani vahşeti ve hareketin bastırılmasında kullanılan polis zulmünü kınayan ve bunlara karşı gençliğin Kuzey Arabistan halkıyla birlikte olduğu"nu belirten bir karar alınır. Birleşmiş Milletler de İnsan Hakları çerçevesinde karar almaya davet edilir. Son olarak "Zimbabwe vatandaşlarının yürürlükte bulunan faşist rejim tarafından ölüme mahkum edilmesini, sürekli zindanlarda tutulmasını" protesto ederek, Ian Smith rejimini devirerek düzenin yeniden kurulması için BM'yi harekete geçmesi ve azınlık rejimi kanalıyla devam eden İngiliz sömürgeci politikasına karşı Zimbabwe halkının mücadelesinin desteklenmesi çağrısında bulunulmuştur.[429]

WAY, 1966 itibariyle 55 ülkeden temsilcinin katıldığı bir kuruluş haline gelmiştir. Dolayısıyla toplantıda alınan bütün bu kararların gençliğin emperyalizmin tasfiye edilememesinden duyduğu rahatsızlığı göstermesi gibi önemli bir tarafı olduğu söylenebilir. Ayrıca 1960'ların ikinci yarısına doğru gençlerin yeni alışkanlıklara yönelmesi, kültürel çevresinin değişmesi ve yaşadığı içsel huzursuzluk gibi nedenlerin uluslararası alanda gençlik politikalarını önemli hale getirdiği de görülmektedir. 1964 yılı UNESCO raporu ve WAY gündemi de bu durumu doğrulamaktadır. Zaten 1965 yılında TMGT'nin reform söylemini ortaya atmasında iç gelişmeler kadar sözü edilen uluslararası gündemler de etkili olmuştur.

Gençlik arasındaki huzursuzluğun giderek arttığı 1968 yılında ise WAY'de toplantı başlığı, "Doğu-Batı İlişkileri" olarak belirlenmiş ve ilişkileri geliştirmenin yolları üzerine konuşulmuştur. Aynı yıl TMGT'nin de bu meseleyi gündeme alması

---

[428] "WAY Yürütme Kurulu- CIA, Yunanistan, Aden, Zimbabwe Hakkındaki Kararlar", **Gençlik,** s. 112 (Haziran 1967): 6.
[429] **age**

göstermektedir ki bu kuruluş uluslararası gelişmeleri dikkate almakta ve WAY'de tartışılan konular doğrultusunda gündemini belirlemektedir. 1968 yılında denilebilir ki iki kutup arasında artan gerilim, sürekli hissedilen savaş tehdidi ve ekonomik problemler karşısında, gençlik arasında dayanışma ruhunu oluşturmaya verilen önem artmıştır.[430] TMGT de benzer şekilde 1965 itibariyle WAY'i dikkate alarak gençlerin problemlerine daha fazla dikkat çekmeye çalışmış ve 1968'e doğru yine bu gelişmeleri dikkate alarak Doğu gençliği ile dayanışma söylemini öne çıkarmıştır.

TMGT, görüldüğü üzere bu toplantılara, dünyadaki güncel tartışmaları takip ederek Türkiye'de kalkınma yolunu tayin etmek ve bu doğrultuda gençlerin sorunlarını ele almak açısından önem vermiştir. Aşağıda da inceleneceği üzere, gençler arası seyahat olanaklarını artırmaya çalışması, çalışma kamplarını teşvik etmesi, farklı gençlik grupları için örgütlenmeler oluşturmaya çalışması ve onları tek çatı altında toplamaya çalışması gibi politikalar, bu dönemde UNESCO ve WAY tarafından da tavsiye edilmektedir.

TMGT, ABD'nin kuruluş üzerinde etki kurmaya çalıştığı haberleri üzerine WAY'e yönelik eleştiride bulunsa da dergide, toplantılara katılmamak veya ondan ayrılma gibi bir açıklama beyanı bulunmamaktadır. Çünkü toplantılara önem verilmesinin ikinci bir sebebi daha vardır. Bu sebep ise 1950'li yıllarda Kıbrıs meselesi bağlamında daha da önem kazanan uluslararası alanda Türk kamuoyunun görüşünü temsil etme gerekliliğidir. 1963 yılı sonu itibariyle Kıbrıs konusunun yeniden gündeme gelmesi, toplantılara katılmaya ayrı bir önem verilmesine sebep olmuştur. Örneğin 1965 yılında BM'de Kıbrıs Rum tarafını destekleyen bir kararın çıkmasının ardından 1966 yılı WAY toplantısında, TMGT tarafından Kıbrıs konusunda Türk tarafının görüşleri anlatılarak Üçüncü Dünya devletlerinden destek istenmiştir.[431] Ayrıca 1964 yılında gerçekleşen bir toplantıda da Türkiye'nin Rum hedeflerini vurmasını kınayan bir karar çıkmasına engel olunmuştur. 1966 yılı toplantısında ABD Gençlik temsilcilerinin Kıbrıs konusunda Rum tarafını destekleyen bir karar alınması için teklifte bulunmasını da örnek veren Alp Kuran, meseleyi doğru aktarmak ve Türk tarafının haklarını savunmak açısından da toplantıların önemli olduğunu söylemektedir.[432]

[430] Alp Kuran, "TMGT'nin Doğu Batı İlişkileri Konusundaki Görüşü", **Gençlik,** s. 119 (Ocak 1968): 16.
[431] "WAY ve Kıbrıs", **Gençlik**, s. 103 (Eylül 1966): 10-12.
[432] Alp Kuran, "Dünya Gençlik Teşkilatı… WAY Toplanıyor", **Gençlik, s**. 102 (Ağustos 1966): 3-5.

WAY'in bu dönemde izlediği politikalar, alınan tüm kararlar veya farklı ülkelerden gençlerin bu kuruluşa dair yaklaşımı bu çalışmanın sınırlarını aşsa da TMGT'nin WAY'i dikkate aldığı açıktır. TMGT, uluslararası alanda samimiyet ve işbirliğinin oluşması bağlamında bu tarz toplantılara oldukça değer vermiştir. 1960'ların ikinci yarısına doğru ABD karşıtlığının artmasıyla birlikte bu kuruluşa eleştiriler yöneltilse de TMGT, toplantılara katılmaya önem vermeye devam etmiştir. TMGT, uluslararası düzeyde sadece WAY ile de sınırlı kalmamış ve 1963'te kurulan Avrupa gençlik kuruluşunun çalışmalarına da katılmıştır.

Derginin haberler bölümünden öğrenildiği üzere 20-25 Şubat 1961'de WAY tarafından Avrupa kuruluşlarının işbirliği ile düzenlenen ve Brüksel'de yapılan "Dünya'da Avrupa" konulu seminere TMGT de temsilci göndermiştir. Metin Kumbasar ile Necla Erad ve TKB İstanbul Genel Başkanı Sevim Moran'ın katıldığı toplantının amacı bir Avrupa gençliği örgütlenmesinin oluşturulması konusunun karara bağlanması, bu kuruluşun Avrupa Konseyi ile işbirliği üzerine düşünmek ve Avrupa kıtasının diğer kıtalarla ilişkilerini konuşmaktır.[433] Bunun üzerine 17-19 Ekim tarihleri arasında Avrupa Konseyi Gönüllü Gençlik Teşkilatları İstişari Komitesi'nin Strasburg'da toplanmasına karar verilmiş ve TMGT adına Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Oktay Topçuoğlu ile aynı kurulun üyesi İlknur Kubunç bu toplantıya katılım sağlamıştır.[434] Sonuç olarak bu görüşmeler neticesinde 23 Mart 1963'te Avrupa Milli Gençlik Teşkilatları Konseyi- *Council Of Eurpoean National Youth Committes* (CENYC)- kurulmuştur.[435]

Her ülkeden temsilci kabul eden CENYC, üye kuruluşların ödediği aidatlar ve Avrupa kuruluşlarından aldığı finansal destek ile hayatını sürdürmüştür. WAY'in Avrupa meselelerinde konsültatif komitesi olarak tasarlanan kuruluşun amacı, Avrupa'da birliği yaratma yönünde aktiviteler düzenlemek ve bu doğrultuda çalışan kuruluşları desteklemek, gençlik ve gençliğin sorunlarına ilişkin bilgiler toplamak ve gerektiğinde önlemler almaktır. Her yıl düzenlediği konferans ve seminerler aracılığı ile gençler arasında bir fikir ortamı yaratmanın yanında farklı kültürlerin birbirini tanıyıp ortak bir saygı geliştirerek bir arada yaşama bilincini geliştirebilmesine destek olması planlanmıştır. Yani bu kuruluş da WAY gibi gençlik arası işbirliğini artırma

[433] Haberler, "Uluslararası Toplantılar", **Gençlik**, s. 6 (Şubat 1961): 11.
[434] Haberler, "Avrupa Konseyi", **Gençlik**, s. 14 (Ekim 1961): 14.
[435] Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, İzlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, İsviçre, İngiltere, Türkiye dâhil olmak üzere 13 ülkenin katılımıyla kurulmuştur.

düşüncesiyle oluşturulmuş ve Avrupa'da gençlik arası samimiyeti geliştirmesi beklenmiştir. 1996'ya kadar faaliyetlerini sürdüren CENYC, o yıl Youth Forum of the European Communities (YFEU) ve European Co-ordination Bureau of International Youth Organisations (ECB) adlı iki kurumla birleşerek European Youth Forum ismini almıştır.[436]

TMGT, kuruluş çalışmalarında yer aldığı CENYC'ye Türkiye'nin Avrupa devletleri ile ilişkilerini geliştirmesi bağlamında önem vermiştir. 1960 yılına kadar böyle bir gündemi olmayan Türkiye, bu yıllarda Avrupa Konseyi'ne üye olmak üzere görüşmelere başladığında TMGT de bu sürecin destekçisi olacaktır. Örneğin 9-24 Mayıs 1963 tarihlerinde 12 NATO ülkesinden ve Avrupa Ortak Pazarı'ndan temsilcilerin katılımıyla "Atlantik Ortaklığı" konulu bir seminer düzenleyen TMGT, NATO'nun askeri bir anlaşma olmanın ötesinde siyasi, iktisadi ve sosyal işbirliğini geliştirmesine vurgu yaptığı gibi Avrupa ortak pazarı ile de ilişkilerin gelişmesi ümidini dile getirmiştir.[437] 12 Eylül 1963'te Türkiye'nin üye olma koşulları gerçekleşene kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşmasına imza atılması ise TMGT tarafından Atatürk düşüncesi yolunda atılmış bir adım olarak nitelendirilmiştir.[438]

CENYC'nin gündemi ise bu yıllarda WAY'den çok farklı değildir. Örneğin 1966 yılı Mayıs ayında gerçekleştirilen kongreye TMGT'yi temsilen Ömer Yasa, Zeynep Adam ve Mehmet Ali Birand katılmıştır.[439] Bu toplantının konusu da Doğu ve Batı ülkeleri arasındaki gerileyen ilişkilerin geliştirilme yollarıdır. Yani CENYC de tıpkı WAY gibi dünyadaki kutuplaşmanın artması karşısında gençler arasında yeniden samimiyet yaratmanın yollarını aramaya başlamış gibidir. Görülen odur ki uluslararası alanda yaşanan nükleer tırmanma ve açlık tehdidi gibi gelişmeler ve Üçüncü Dünya'nın yeni bir yol izlemesi, tüm bu kuruluşları Doğu ile Batı ilişkilerini geliştirme yolunda bir arayışa itmiştir. Bu toplantıda ilişkileri onarması için Mehmet Ali Birand seçilmiştir.[440] Toplantının ardından 1968 yılında yine Doğu ve Batı ilişkileri konusunda bir seminer düzenlenmiştir. Seminere TMGT adına Alp Kuran'ın gönderdiği mesajda bu barış havasının yaratılabilmesi için ülkeler arası iktisadi, bilimsel ve kültürel işbirliğini artırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca gençler

[436] "Council Of European National Youth Committees", https://archives.eui.eu/en/isaar/32 [23.02.2019].
[437] "Atlantik Ortaklığı", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 7.
[438] "Ayın Olayları-Artık Avrupalıyız", **Gençlik**, s. 38 (Ekim 1963): 4.
[439] "CENYC Yıllık Kongresi", **Gençlik**, s. 99 (Mayıs 1966): 15.
[440] Mehmet Ali Birand, "Avrupa Gençlik Konseyi", **Gençlik**, s. 100 (Haziran 1966): 13-14.

arasında gençlik değişimi ve seyahat özgürlüğünün de önemli olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte ilişkilerin geliştirilebilmesi için gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeler üzerinde hegemonya kurmaya çalışmaktan vazgeçmesi gerektiğini eklemektedir. Onların az gelişmiş ükelerin bağımsızlığına saygı duymasını ve kalkınma ihtiyaçlarına göre politikalar izlemesi ve gelişmiş ülkelerin açlık ve sefaleti artırmaya yönelik politik tutumlardan uzak durması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca bugüne kadar Doğu'daki gençlik temsilcileriyle kurulan temasların yetersiz kaldığını ifade eden Alp Kuran'a göre bundan sonra Sovyet Rusya, Yugoslavya, Çin, Vietnam ve Küba gençliği ile de ilişkileri geliştirmek doğrultusunda çalışmak gerekmektedir.[441]

Özetle bu iki kurumun da gündeminin Batıdaki tartışmalar doğrultusunda şekillendiği ve öncelikli amaçlarının her zaman bu bloğun birlikteliğini korumak olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yukarıda da belirtildiği üzere TMGT'de, bu kuruluşların ancak gerçek işbirliğini geliştirmesiyle başarıya ulaşacağına inanılmaktadır ve burada bu kuruluşlara verilen önem, Batıdaki tartışmaları takip etmek ve bunların dışında kalmamak gerektiği düşüncesinden de kaynaklanmaktadır. 1963 sonlarında yaşanan Kıbrıs krizi sonrasında Batılı devletlerin Türkiye'yi desteklemedikleri kanaatlerinin giderek yükselmesi bu toplantılara katılmaya Türk tarafının görüşünü temsil etmek bağlamında ayrıca önem verilmesine sebep olmuştur.

4.3.2. Türkiye'de Gençlik ve TMGT (1960- 1968)

Yukarıda da belirtildiği üzere TMGT'nin uluslararası alanda yaşanan bu değişimler ve ulusal alandaki reform beklentilerinin boşa çıkması karşısında 1965 yılında reform söylemini dile getirmesi, gençlik sorunlarına yeniden dikkat çekmeye yönelik bir hamle olarak ele alınabilir. Fakat yine belirtildiği üzere burada ortaya atılan yeni bir yol ve yöntem söz konusu değildir. Her ne kadar anti-emperyalizm, onu sol gruplarla birleştiren bir nokta olsa da gençliğe dair politikasında bir değişim olduğu söylenemez. Köylüden, işçiden veya üniversiteli öğrenci gruplarından sosyalist devrimin öncüsü olması gibi bir beklentisi olmamış ve bu değişimler karşısında devrim yoluna dair yeni arayışlar içerisine girilmemiştir. Bu değişimler karşısında gençliğin sorunlarına yeniden eğilmesi, onların demokratik sisteme muhalefet etmesini önleme ve onların bu sistemin dışına itilmesine engel olma amacını taşır. Sonuç olarak TMGT için

[441] Alp Kuran, "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın Doğu-Batı İlişkileri Konusundaki Görüşü", **Gençlik**, s. 119, (Ocak 1968): 16.

öncelik, ülkenin kalkınmasıdır ve gençlik sorunlarını ele alan kuruluş, onların bu savaşta daha ileri bir noktaya taşınmasını hedefler. Bu yolda elbette onlardan birtakım beklentileri de vardır. Bu kısımda 1968'e doğru Türkiye'deki politik ortam ve bu ortam içerisinde TMGT'nin gençliğe dair politikaları ve diğer kuruluşlarla ilişkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

4.3.2.1. "Değişen Bir Cemiyette Genç Kadının Rolü Semineri" Vesilesiyle Türkiye'de Genç Kadınların Sorunları

Şubat 1960'da WAY İcra Heyeti toplantısında yapılması teklif edilen bu seminer, 17 Kasım 1961-25 Kasım 1961 tarihleri arasında TMGT'nin girişimleriyle İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. 10 gün süren seminerde genç kadınların eğitim imkanları, ekonomik imkanları, çalışan genç annelerin rolü, aile hukuku, kadınların vatandaşlık hak ve vazifeleri gibi farklı meseleler üzerinde konuşulmuştur.[442] Toplantıda gerçekleşen konuşmalardan bir kısmı dergide de yayımlanmıştır. Bunun dışında TMGT'nin *Gençlik* dergisinde TKB'nin İstanbul şubesinin gerçekleştirdiği çalışmalar dışında genç kadınlara yönelik bir söylem veya faaliyet bulunmamaktadır. Burada bu seminer vesilesiyle Türkiye'de 1960'larda kadın örgütlenmelerinin durumu ve TMGT'nin Türkiye'de genç kadınların sorunlarına bakışı dikkate alınacaktır. TMGT'nin genç kadınlardan beklentisi neydi sorusuna zaten önceki bölümde de yanıt verilmeye çalışılmış ve burada kadınların sorunlarına yer verilirken onlara aynı zamanda ulusu ileri taşımak adına bir rol biçildiği görülmüştü. Buradaki esas soru ise 1960'larda kadınların kendilerine yüklenen bu misyonu sorgulayıp meslek hayatında eşit katılım ve eşit ücret gibi taleplerin ötesine geçip geçemediğini tartışmaktır.

Seminere dair dergide yayımlanan konuşmalardan birinde İstanbul Üniversitesi'nde profesör olan Bedia Akarsu Türkiye'deki ilk felsefe profesörünün kendisi olduğunu söylemekte ve kadınların düşün alanında fazla yer almamasını eleştirmektedir.[443] Nermin Neftçi ise kadınların politik hayatın içerisinde daha fazla yer alması gerektiğini, fakat kendilerine verilen haklar yukarıdan verildiği için böyle bir bilincin oluşmadığını belirtmektedir. Bunun için ise kadınların demokratik bir formasyondan geçmesi, fikir, eleştiri ve mücadelelere karşı toleranslı olmayı öğrenmesinin gerekli

[442] **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı 1960-1961 Çalışma Raporu** (İstanbul: Ercan Matbaası, 1961), 57.
[443] "Çalışan Kadınlarla Soruşturma", **Gençlik**, s. 16 (Aralık 1961): VI- XV.

olduğu belirtilir. Yani kadınlar, demokratik bir kültür edinmek üzere eğitilmesi gereken bir kitle olarak görülmeye devam etmektedir.[444]

Seminere katılan isimlerden Jale Buğra'ya göreyse kadınların en büyük problemi, Cumhuriyet'in ilanından sonra haklarının tanınmış olmasına rağmen erkeğin eskiden gelen alışkanlıklarıyla kadının çalışma hayatındaki varlığının önüne engeller çıkarmasıydı. Bu yüzden de toplumun düşün yapısının değiştirilmesi gerektiğini ve kadınların da verili haklarını korumak için mücadele etmesi gerektiğini söylüyordu.[445] Son olarak sanat dalları, muhabirlik ve yazarlık gibi mesleklerde kadınların daha az faaliyet göstermesi de eleştiriliyordu.[446] Kısacası bu konuşmalarda kadının kamusal hayatta daha fazla yer alması gerekliliği öne çıkarılırken bu noktaya gelinememesi ise bir zihniyet problemi olarak görülüyordu. Yani kadınlar kendilerine yukarıdan verilen haklarının bilincinde olmadıkları için uyandırılmalıydı. Dolayısıyla burada sorunun ele alınışında "aydın" grubuna yüklenen bir misyon da söz konusuydu. Onların toplumu bu yönde eğitmesi gerekiyordu.

Öte yandan bu verili hakların gerçekten kadın ile erkeği aslında eşitlemediği gibi kadına birtakım yeni roller biçmesi pek gündeme alınmıyordu. Mesele tamamen bir zihniyet değişimine bağlanınca halledilmesi de eğitimle mümkün olacak gibi görülüyordu. Örneğin kadınların çarşaf giymeleri de benzer şekilde bir geri zihniyete bağlanıyordu. 1960 askerî müdahalesinin hemen ardından TMGT'den Metin Kumbasar, TDO'dan Günseli Orcan ve Nejat Şen'in katılımıyla ve Jale Tulga başkanlığında "Kadınları çarşaftan kurtarmak için" bir komisyon kurulmasına karar verilmesi bu "modernleştirmeci" zihniyeti göstermesi açısından oldukça önemlidir.[447] Kadınların çarşaf giymesi, kumalık, kız çocuklarının okula gönderilmemesi, kadınların iş hayatında uğradığı eşitsizlikler gibi bütün problemler bir anlamda ilerleme ve laikleşmede yaşanan problemler üzerinden ele alınıyordu. Dolayısıyla bu yıllarda 1926 Medeni Kanunu'nun aslında kadın ile erkeği eşitlemediği veya laiklik projesinin kadınların nasıl görünmek istediğini dikkate almayıp nasıl görünmesi

[444] Nermin Neftçi, "Politikada Türk Kadını", **Gençlik**, s. 16 (Aralık 1961): VII.
[445] Jale Buğra, "Soruşturma", **Gençlik**, s. 16 (Aralık 1961): VI.
[446] "Çalışan Kadınlarla Soruşturma", VI- XV.
[447] "Adım Adım", **Gençlik**, s. 8 (Nisan 1961): 24-28.

gerektiğini tarif ettiği tarzında eleştirilerin gündeme getirildiğini söylemek mümkün değildir.[448]

Kadın hareketinde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kanunların verdiği eşitliğin sorgulanması ve kısmi bir özerkleşme yaşanmaya başlaması, 1965 sonrasında gerçekleşmeye başlayacaktır. Her ne kadar 1980'lere kadar olan dönem uzun bir sessizlik, durgunluk dönemi olarak değerlendirilse de[449] 1965 sonrası kurulan kadın derneklerinde işçi ve köylü kadınların hak ve eşitlik talebinin yavaş yavaş yükseldiği görülecektir. Sosyalist düşüncenin etkisi ile kadınların kazanılmış haklarının yetersiz olduğu ve aslında kadın ile erkeğin eşit olması için birtakım yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği dile getirilmeye başlanacaktır. Ayrıca köylü kadınların okutulması, kadınların erken evliliği ve imam nikahı gibi durumlara karşı yeni düzenlemeler önerilecektir.[450] Bu durum, kadın sorununun ele alınışında tam bir özerkleşme demek olmasa da 1965 sonrası sosyalist düşüncenin etkisiyle ciddi bir birikim yaratılmaya başlandığı söylenebilir. Fakat "kadınların kurtuluşunu sosyalist devrim sağlayacaktır" görüşü Türkiye'deki feminizmin "Kemalizm'den özerkleşmesini geciktirmiş" ve bu yıllarda kadının ev içi rolü, nüfus politikaları açısından ele alınışı ve aile içi şiddet gibi meseleler ötelenmiştir.[451]

Son olarak 1960'lı yıllarda TMGT ile TKB ilişkileri üzerine bir değerlendirmede bulunmak gerekirse, 1960 öncesine göre İstanbul'daki TKB genel merkeziyle ilişkilerin daha iyi olduğunu söylemek mümkündür. Dergide TKB'nin İstanbul şubesinin İngilizce, Fransızca ve Türkçe okuma yazma kursları açarak okuma yazma seferberliği çerçevesinde faaliyetler yürütmek,[452] 1963 itibariyle, bazı köylerde biçki dikiş kursları açmak ve kadınlara ev içi sorumluluklarını anlatmak hususlarında bir eğitim projesi başlatmak[453] gibi etkinliklerine ilişkin haberlerin yer alması aradaki iletişimin korunmaya çalışıldığının göstergesi olarak görülebilir. Fakat TKB, ülkenin pek çok yerinde faaliyetler gösteren daha büyük bir yapılanmaya sahip olduğu için TKB'nin amacı, faaliyetleri ve içerisindeki tartışmalar bu konunun kapsamını

---

[448] Yeşim Arat, "Türk Modernleşme Projesi ve Kadınlar", **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, der. Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998): 84-98.
[449] Şirin Tekeli, "Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme", Der. Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler** (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998): 338.
[450] Ezgi Sarıtaş, **age,** 735.
[451] Ayşe Köse, "Türkiye 68'inde Kadınları", **Toplumsal Tarih,** s. 293 (Mayıs 2018): 110.
[452] Gençlik Çalışmaları, "TKB Kursları", **Gençlik**, s. 11 (Temmuz 1961): 18.
[453] "Kadınların Köy Çalışmaları", **Gençlik,** s. 38 (Haziran 1963): 8-15.

aşmaktadır. Bu çalışma dâhilinde eldeki mevcut veriler üzerinden TMGT'nin TKB ile ilişkilerinin bu dönemde daha iyi olduğu söylenebilir.

4.3.2.2. Köy Kalkınması için Çalışma Kampları

TMGT'nin kalkınma ve ilerleme açısından beklentileri üzerinden bakılırsa köylü gençliğin sorunlarına yaklaşımının ilk dönemin devamı niteliğinde olduğu söylenebilir. Köyün kalkınması, 1960'lı yıllarda da popülerliğini koruyan bir konudur. Çünkü köyden kente göçle birlikte köyün yapısı değişse ve işçi sınıfı büyüse de 1960 yılında nüfusun hala yüzde 69 kadarı köyde yaşamaktadır.[454] TMGT'nin köyün hızla çözülmesini önlemek için toprak reformu, kooperatifçiliğin gelişmesi ve gençlere yeni ve modern tekniklerin öğretilmesi gibi önerilerde bulunduğu daha önce de dile getirilmiştir ve bunların 1961 Anayasası'ndan sonra gerçekleşmesi beklenmiştir. Ayrıca yine eğitim reformu ve sağlık reformu gibi önlemlerle de köyün kalkındırılması talep edilmiştir. Bütün bunları sosyal devletin bir gereği olarak gören kuruluşa göre köyün bu önlemlerle kalkındırılması ülke geleceği açısından önemlidir. Köy enstitülerinin yeniden canlandırılması kampanyası ve yedek öğretmen subaylık projesine destek verilmesi gibi faaliyetler de köyün kalkınmasına verilen önemi göstermektedir. 1965 yılında partilere gönderdiği ankette köylü gençliğe dair sorular ve talepleri yine bunun dışında değildir. Bu ankette TMGT tarafından partilere tarımcı gençliğin kalkınması için hayvancılık teşvik edilecek mi, teknik araçlardan nasıl yararlanılacak, kooperatifçilik desteklenecek mi gibi sorular yöneltmiştir. Ayrıca köylere okul yapılması ve haberleşme olanaklarının geliştirilmesi, köyler arası yardımlaşma ve dayanışma, sağlık hizmetlerinin ulaşılabilir olması, yüksek öğretime devam etmek isteyenlere yurt ve burs imkanı, köylerde teknik eleman yetiştirme kurslarının açılması ve yatılı bölge okullarının oluşturulması talep edilmektedir.[455] Bütün bunlar köyün kalkınması için eğitime verilen önemi göstermektedir. Buna göre köyün kalkınması ve zihniyet değişiminin yaratılması ve yeni tekniklerin öğretilmesi için çok yönlü bir eğitim reformuna ihtiyaç bulunmaktadır.

TMGT'de köylere devrimin ulaşmasına ve köylüler tarafından benimsenmesine de önem verildiği görülmektedir. Bu durum, 1959 yılında Nermin Abadan'ın Ankara'da

[454] "Yıllara ve Cinsiyete Göre İl, İlçe Merkezleri ve Belge, Köy Nüfusu, Genel Nüfus Sayımları", **TÜİK Nüfus ve Demografi Verileri**, http://www.tuik.gov.tr/Start.do [20.03.2019].
[455] "Gençlik Partilere Soruyor", **Gençlik,** s. 92 (Ekim 1965): 4-5.

426 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği ve 1960'lı yıllarda yayımlanan ve TMGT'nin dergisinde de yer alan bir anket çalışmasının sonuçlarından da görülmektedir. Bu sonuçların gösterdiği üzere dönemin üniversiteli gençleri arasında bazı farklar vardır. Köylerden gelen gençler daha geleneksel hayat tarzını benimserken şehirdeki gençlik Atatürk devrimlerini ve Batılılaşmanın değerlerini hayatlarına uygulamakta daha isteklidir.[456] Sonuçlar değerlendirildiğinde ise köylerdeki gençlere devrimin ulaşamamış olduğu ve "kentli kitlenin köylü kitleyi uyarmak", "aydınlatmak", onları "Osmanlı bünyesinin köstekleyici tesirleri"nden kurtarmak"[457] gibi bir amacı olduğu söylenmektedir.

1967 yılında Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı yayınlarından çıkarılan Cavit Orhan Tütengil'in *Köy Sorunu ve Gençlik* eseri de köyün kalkınması için ne yapılması gerektiğini ele almaktadır. Bu eser, 1966 yılında kendisi ile gerçekleştirilen bir görüşmenin kitap haline getirilmesidir. Çalışmada Tütengil, köylerin durumunu ve mevcut sorunlarını ele alır ve köyün kalkınmasının önemine vurgu yapar. Bununla birlikte bu eser, gençliğe kalkınma açısından bir rol yüklenmesi açısından da önemlidir. Örneğin okumuş gençlerin köylerde eğitim faaliyetlerine destek olması veya çalışma kampları açması gibi önerilerde bulunulmaktadır. Ayrıca 1960'larda popülerlik kazanan kardeş köyler ve kardeş okullar gibi projelerin de köy kalkınması açısından önemli faaliyetler olduğunu belirtmektedir.[458] Yani köy sorununun ele alınışında Türkiye'yi geri kalmışlıktan kurtarma yolunda toprak reformu, kooperatifçilik, zirai eğitim gibi faaliyetleri gerçekleştirmek için devlete; çalışma kampları ve okuma yazma kursları açmak gibi faaliyetlerle de gençlere bir rol yüklenmesi söz konusudur. Bu durum da yine ülkenin az gelişmiş bir ülke olması ve kaynaklarının her köye okul ve sağlık ocağı yaptırmaya yetmeyeceği düşüncesinden ileri gelmektedir. O halde hızla kalkınma adına gençlerin de bir sorumluluk alması gerekir. TMGT'nin Batı'dan esinle Türkiye'de çalışma kamplarının teşvik etmesinin arkasında ülkeye özgü böyle bir durumun olduğu söylenebilir.

Uluslararası alanda Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplumun acil ihtiyaçlarını karşılama düşüncesinden hareketle ortaya çıkan gönüllü çalışma kampları, ilk kez

[456] Nermin Abadan, "Türk Üniversite Gençliğinin Serbest Zaman Faaliyetleri", **Gençlik**, s. 81 (Haziran 1964): 16-17.
[457] Nermin Abadan, "Gençliğin Serbest Zaman Faaliyetleri", **Gençlik**, s. 78-79 (Nisan 1964): 9-10,33.
[458] Cavit Orhan Tutengil, **Köy Sorunu ve Gençlik**, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1967), 5-30.

Fransa'da kurulmuş ve daha sonra Avrupa'nın yanı sıra Japonya, Hindistan, Afrika, ABD ve İskandinav ülkelerine yayılmıştır. 1952 yılında ise UNESCO Gençlik Örgütü tarafından yönetilmeye başlamıştır. TMGT de benzer şekilde Türkiye'de çalışma kamplarının kurulması için çalışmalar yürütmüş; bunların neticesinde 1959 yılında Türkiye Çalışma Kamplarını Teşvik Derneği kurulmuş ve UNESCO Gençlik Örgütü'ne üye olunmuştur.[459]

1959 yılında kurulan Türkiye Çalışma Kamplarını Teşvik Derneği bu doğrultuda bazı kamp projeleri de gerçekleştirmiştir. Örneğin ülkenin çeşitli yerlerinde yol, okul, bahçe düzenlemesi, boyama, onarım, çeşme gibi faaliyetlerde yer alacak gruplar oluşturularak 1961 yılında Kayseri, Gaziantep ve İstanbul Kavacık'ta[460] 1962 yılında Manisa, İstanbul Yakacık, Kayseri Karahöyük ve Gaziantep'te iki köyde[461] bir grup genç görevlendirilmiştir. 1963 yılında ise Adana, Gaziantep, Tuzluca, Aydın, Kayseri'de bu tarz işleri üstlenecek 18 yaş üstü gruplardan 4 veya 5 hafta sürecek bir çalışma için gruplar oluşturulmuştur.[462] 12 Temmuz 1964'te ise TMTF gönüllü çalışma kampları düzenleyerek Tunceli'de, Trabzon'da, İzmir ve Van'da cami, ilkokul inşaatı gibi faaliyetlerde çalışmak üzere 27'si yabancı 90 kişilik bir grup oluşturmuştur.[463] Bu faaliyetler TMGT'nin köy kalkınmasına önem verdiğini göstermenin yanı sıra tıpkı kadınların köy çalışmalarında da görüldüğü üzere kalkınma sorununun öncelikler arasına konulduğuna işaret etmektedir.

Cevat Geray, bu dönemde gençliğin "çalışma seferberliği", "kültür kampanyaları", gençlik kampları" gibi isimler altında düzenlenen bu tarz kalkınmaya yönelik faaliyetlerinin bulunduğunu söylemektedir. Yani bu tür faaliyetler TMGT'ye özgü değildir. Aynı dönemde Amerikan barış gönüllüleri ve kardeş köycülük gibi projelerle farklı gençlik grupları köyün kalkınmasını önemsemiştir. Gönüllü çalışma kampları projesi de böyle bir projedir ve gençlerin boş zamanlarını faydalı işlere yöneltmesi kaygısı bu projelerin hayata geçirilmesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte Geray, özellikle bu kamp girişimlerinin yabancı gençlerin davranışlarının köylüye ters gelmesi, işlerin çoğu zaman yarım kalması ve kampların yerel topluluğa pahalıya

[459]. Gündüz Aydın, "Çalışma Kampları" **Gençlik**, s. 19 (Mart 1962): 11.
[460] Gençlik Çalışmaları, **Gençlik**, s. 11 (Temmuz 1961): 18.
[461] Nüket Fikriğ, "Çalışma Kampları", **Gençlik**, s. 23 (Temmuz 1962): 14.
[462] Gençlik Çalışmaları, "Çalışma Kampları", **Gençlik,** s. 32 (Nisan 1963): 14.
[463] Turhan Feyizoğlu, **age**, c.2, 399.

patlaması gibi nedenlerden ötürü turistik bir girişim olmaktan öteye gidemediğini söylemektedir.[464]

4.3.2.3. Köylü Gençliği Örgütleme Sorunu

1960'lı yıllarda, toprak reformu ve planlı kalkınma gibi öneriler, toplumu geri kalmışlıktan kurtaracak ve toplumsal kutuplaşmayı azaltacak hamleler olarak ele alınmaya başlanmıştır. Çünkü tarımsal alanda ticarileşmenin, makineleşme ve kredi kullanımının artmasıyla toprak eşitsizliğinin ve sınıf kutuplaşmasının da büyüyeceği düşünülmektedir.[465] Fakat zamanla bazı sol aydınlar için bu ilginin kaynağında sosyalizme geçiş gibi bir düşünce de ortaya çıkmıştır. Türkiye bir köylü toplumu olduğuna göre köylüyü örgütlemek yoluyla sosyalizme geçilip geçilmeyeceği, 1965 sonrasında giderek artan oranda tartışılan bir konu haline gelmiştir. TMGT'nin köye yönelik ilgisinin kaynağında ise, alt sınıfları kapitalizm dışı bir yolla kalkındırma ve buradan sosyalizme varma gibi bir gaye bulunduğunu söylemek mümkün değildir. TMGT için bu önlemler sosyal demokrasinin inşa edilmesi ve sınıflar arası uçurumların önlenmesi amacına yöneliktir ve köy kalkınmasına verilen önem bu döneme özgü olmayıp önceki yıllarda da bu sorun dikate alınmıştır.

1965 sonrasında, sömürgecilik karşısında bağımsızlığını kazanmış ülkelerde kurulan radikal yönetimler, kapitalizm karşıtı milliyetçi bir politika uygulayarak hızla kalkınma sürecine girmiştir. Bu gelişmeler Türkiye'deki sol aydınları etkileyerek köy çalışmalarının popülerliği daha da artırmıştır. Bu durum Türkiye'deki aydınları geri kalmışlığın öznel nedenlerini araştırmaya itmiştir.[466] Örneğin 1966 yılı itibariyle köycülük dernekleri kurulmaya başlanmıştır. 1965 yılında TİP ve onu destekleyen gençler tarafından oluşturulan Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun (FKF) önderliğinde kurulan bu dernekler, fazla uzun ömürlü olmasa da köylüleri örgütlemeye çalışmış, onları emperyalizm karşısında dayanışmaya ve kendi haklarını savunmaya çağırmıştır.[467]

TMGT için köy, 1950'li yılların sonundan itibaren önemli olsa da bu tarihe kadar köylüyü örgütlemek konusunda bir girişimde bulunulmamıştır. *Gençlik* dergisinin

[464] Cevat Geray, "Kırsal Alanda Kalkınma ve Gençlik", 11-12.
[465] Bahattin Akşit, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye Köylerindeki Dönüşümler", **75 Yılda Köylerden Şehirlere** (İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,1999): 173-186.
[466] Tanıl Bora, **age**, 602-603.
[467] Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, **age**, 269.

1967 yılı Temmuz sayısında ise Türkiye Tarım Gençliği Ocakları (TTGO) adıyla bir tarımcı gençlik kuruluşunun tüzüğüne yer verilmektedir. Bu kuruluş Cavit Orhan Tutengil, Osman Nuri Koçtürk, Alp Kuran, Kazım Kolcuoğlu, Salim Yavuz, Fikri Yavuz ve Raif Ertem gibi TMGT'de de görev yapan temsilciler tarafından oluşturulmuştur.

> "TTGO, Atatürk ilkeleri yolunda, yarının mutlu Türkiye'sini yaratabilmek için, tarımla uğraşan aydınları ve genç işçileri bir örgüt etrafında toplayarak, modern tarım, kültür ve tekniği ile tarım metod ve araçlarını (tarım ve toprak reformu, verimli tohum, gübreleme vs.) öğreterek, Türk ulusunun tarımsal kalkınmasına yardımcı olmayı ve ulusal konularda Türk toplumunu uyarmayı amaç edinmiştir."

Ocağın kooperatifçiliği teşvik etmesi, toplantılar ve açık oturumlar düzenlemesi, üretimi artırmak için köy liderlerini yetiştirmek üzere kurslar açması ve geziler düzenlemesine karar verilmiştir. Ayrıca gönüllü kuruluşlarla işbirliği yaparak eğitim ve sağlık hizmetlerine de yardımcı olması ve kalkınma ile ilgili çalışmalar yapması hedeflenmektedir. 18 yaşını dolduran her gencin üyeliğine açık olan ve TMGT bünyesinde faaliyet göstermesi tasarlanan bu ocağın tüzüğü[468] de oluşturulmuştur. Fakat gerek daha sonraki sayılarda kuruluşuna dair bir haber yer almaması, gerekse de o dönemin haberlerinde yapılan taramalarda adına rastlanmaması kuruluşun resmi bir kimlik kazandığına dair ciddi bir kuşku yaratmıştır. Bununla birlikte, bir girişim olarak kalsa dahi TMGT'nin bu hamlesi, sosyalizme geçiş amacıyla köy çalışmalarına yönelinen bir dönemde onun da benzer bir örgütlenmeye yönelmesi açısından önemlidir. Fakat yine aynı örgütlenme girişimi, onun sosyalizme geçiş gibi bir gaye taşımadığını da göstermektedir. Oluşturulan teşkilatın tüzüğünde köy çalışmalarını, ulusun kalkınması ve demokrasinin yerleşmesi bağlamında önemsediği görülmektedir. Kendi ifadelerinde alt sınıfların güçlendirilmesi ve sosyalizme varış gibi gayelerden söz edilmemektedir.

4.3.2.4. TMGT'nin Genç İşçi Kolları Kurma Girişimi

TMGT'nin işçi sınıfının grev ve toplu sözleşme hakkını kazanmasını desteklediği ve işçi yararına düzenlemelerden yana olduğu daha önce de belirtildiği için burada tekrar ele alınmayacaktır. 1965 yılında partilere gönderdiği anketteki sorunlar da çocuk işçiliği önlemeye yönelik tedbirler alınıp alınmayacağı, iş sağlığı ve güvenliği konusunda neler yapılacağı, sosyal hakların geliştirilmesi ve evlenme, mesken sahibi

[468] "Türkiye Tarım Ocakları Tüzüğü", **Gençlik**, s. 113 (Temmuz 1967): 16-17.

olma gibi durumlarda işçilere ne tür kolaylıklar sağlanayacağı yönündedir.[469] Çünkü Türkiye'de 1970'li yıllarda dahi çocuk işçiliği ve güvencesiz çalışma koşulları yaygındır. 1970 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 12-14 yaş arası çocuk işçi sayısı özellikle tarımsal alanda oldukça fazladır. Çalışma koşulları ise elverişsizdir; iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu gerçekleşen ölümlerin yüzde 23 kadarı genç işçilere aittir ki bu oran sadece sosyal sigorta kapsamındaki işçileri kapsamaktadır ve sosyal sigorta bağlamında olmayan işçi sayısı da oldukça fazladır.[470]

TMGT'nin önem verdiği konulardan biri de daha önce de belirtildiği üzere genç işçileri de teşkilatlı hale getirmek ve genç işçilerin sorunlarını ele almaktır. 1960'lı yılların ilk yarısında bu yönde herhangi bir girişimde bulunulmasa da 1966 yılında Alp Kuran bunu gerçekleştirebilmek için Türk-İş ile temasa geçmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü ve WAY'in de yakından ilgilendiği işçi meselesini gündeme almış ve "Genç İşçiler Dünya Andlaşması"nı[471] tercüme ederek Türkiye'de de duyulmasını sağlanmıştır. Aynı zamanda Türk-İş Genel Kurulu ile de görüşmeler gerçekleştiren Alp Kuran genç işçi kollarının kurulmasını talep etmiştir. 10 Mart 1966'da yaptığı ve dergide yayımlanan konuşmasında şöyle demektedir:

> "(…) Türkiyeci kuvvetleri bölmek, parçalamak ve zayıflatmak ve bu yoldan yeteneksiz iktidarlarını sürdürmek emel ve tertipleri içinde gözükmektedirler.(…) Bu kuruluşları zayıflatmak için her türlü çabayı göstermişler, mali imkanları kısmışlardır… Bütün bu olaylar

[469] "Gençlik Partilere Soruyor", 4-5.
[470] Fulya Gürses, **age**, 364-371.
[471] 1966 yılında TMGT Yayınları'ndan kitap olarak da çıkarılmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün mevzuatı incelenerek oluşturulmuş, genç işçiler yararına düzenlemeleri içeren bir metindir. Anlaşmada eğitimin bir gereklilik olduğu ve zorunlu eğitimin 10 yıl olması gerektiği, 10 yıl sonra istekli ve yetenekli olanların ücretsiz olarak yükseköğrenim görebilmeleri talep edilmektedir. Ayrıca öğrencilerin her türlü sağlık hizmetinden ücretsiz faydalanabilmesi ve eğitimin niteliği itibariyle mesleğe yönlendirici olması gerektiği belirtilmektedir. Okur yazar olmayan kimse kalmasın diye kurslar açılması teşvik edilmesi ve parasız mesleğe yöneltme kursları oluşturulup ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda mesleki eleman yetiştirilmesi de maddeler arasındadır. Genç işçilere çalışma saatleri içinde ve ücret kesintisi olmaksızın eğitim olanağı verilmesi ve her türlü teknik, kültürel ve sosyal konularda eğitilmeleri beklenmektedir. Çalışma yaşının ise en az 16, tehlikeli iş sahalarında ise en az 18 olması önerilmektedir. Bunun yanında işçilere altı ayda bir zorunlu muayene yapılması ve her türlü iş kazası ve hastalığa karşı güvenlik önlemleri alınması önerilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün de kabul ettiği haftalık 40 saatin üzerine çalışmanın yasaklanması ve ayrıca 16-18 yaş ve 18-21 yaş aralığında olup madenlerde veya tehlikeli iş sahalarında çalışan işçilerin çalışma saatlerinin ise günde en az 30 dakikalık dinlenme süresi de dahil 36 saat olması tavsiye edilir. Hastalık, sakatlık, işsizlik, iş kazaları ve meslek hastalıkları, yıllık ücretli izin, evlilik zammı, doğum izni, aile zammı, karısının lohusalık döneminde kocanın izin kullanması, emekli maaşı dahil her tür işçi güvenliğinin sağlanması sosyal devletin gereği olarak görülür. Ayrıca meslek hastalığı veya iş kazası sebebiyle çalışamayanların her türlü bakımı ve mevcut yeni durumuna göre iş hayatına kazandırılması devletin görevi olarak tanımlanır. 21 yaşından küçüklere yıllık ücretli tatil için 24 iş günlük izin verilmesi ve genç işçilerin boş zamanlarını geçirebileceği kültür ve sanat faaliyetleri için alan yaratılması da beklenilmektedir. Ayrıca işçilerin her türlü, dernek kurma, sendikaya üye olma, grev hakkı ve düşüncesini açıklama özgürlüğüne sahip olması gerekmektedir. **Genç İşçiler Dünya Andlaşması**, çev. Rona Aybay, (İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1967): 5-32.

> ve tertipler karşısında Türkiyeci güçlerin aynı cephede birleşmesi ve savaşması şarttır. Bu sebeple işçi meselesinin yalnız ücret dağılımları, toplu sözleşme, sosyal haklar ve sosyal güvenlik açısından ele almayıp aynı zamanda çağdaş medeniyetler seviyesine yükselecek sanayi hamlelerini gerçekleştirmek, ithalat ihracattan, maden, enerji, toprak reformuna kadar her türlü iktisadi önlem üzerine düşünmek gerekmektedir." [472]

Alp Kuran yine bu yazısında milli çıkarlar açısından "Türkiyeci" gençlik ile Türk işçisinin birlikte hareket etmesini ulusa hizmetin bir gerekliliği olduğunu söylemekte ve böylece işçi ile gençliğin dayanışmasına zemin hazırlamaktadır. Bunun için sosyal eşitlik ve adaletten yana olan 1961 Anayasası'nın korunması gerektiğini dile getiren Kuran, genç işçi kollarının kurulması, işçi ailesi çocuklarının eğitimi ve sağlığının korunması, işçi çocukları için yuvalar açılması gibi önlemlerin alınmasını da önermektedir. Aksi halde zengin ve fakir arasındaki uçurumun artacağını ve zenginlerin lüks tüketim için üretime yönelmesiyle milli kalkınmadan uzaklaşılacağını ve işçilerin satın alma gücünün düşmesiyle de sınıfsal uçurumların büyüyeceğini söylemektedir. Bu sebeple milli kalkınma adına işçilerle dayanışmanın önemine dikkat çekmiş ve onlar için bir örgütlenme oluşturma gerektiğini belirtmiştir. Genç işçilerin çocuklarının eğitimi, sağlık problemleri, işçi çocukları için yuvalar, genç işçiler için kültür evleri kurmak gibi öneriler dile getiren Alp Kuran'ın bu konuşması üzerine Türk-İş, konuyu genel kurulunda gündeme almış ve Genç İşçi Kollarının kurulması için bir önerge vermiştir. Bu girişim sonuçsuz kalsa da burada Alp Kuran'ın demokratik bir sistem içerisinde kalkınma için bütün güçlere birleşme çağrısında bulunduğu görülmektedir. Çünkü burada giderek büyüyen işçi sınıfının bölünmemesi ve sosyal adalet önlemleri ile demokratik bir sistem içerisinde yaşaması yönünde bir beklenti bulunmaktadır. Fakat 1960'ların sonuna doğru onun söz ettiği "Türkiyeci güçler" arasındaki bölünmeler, özellikle de üniversiteli gençlik arasında, giderek artacaktır.

4.3.2.5. Üniversiteli Gençliğin Sorunları

TMGT'nin bir gençlik kuruluşu olarak amacı, dönemin gençliğini bir araya getirmektir ki bu konuda diğer gençlik gruplarını örgütlemek konusunda zorluklar yaşadığı yukarıda da görülmüştür. Aynı birleşme çağrısı, üniversiteli gençlik kuruluşlarına da yapılacaktır. Fakat 1960'dan 1968'e uzanan süreç üniversiteli öğrenci sayısındaki artış ve bunun yarattığı yeni problemlerin yanı sıra yeni fikirlerin etkisiyle öğrenciler arasındaki bölünmeler veya yeni yol arayışlarının ortaya çıkmasıyla özetlenebilir.

[472] "Genç İşçi Kollarının Kurulmasına Doğru", **Gençlik**, s. 97 (Mart 1966): 5-7.

Bunun öncesinde ise TMGT'nin gençliği bir araya getirmek isterken onlardan beklentisinden ve bununla ilgili hamlelerinden söz etmek gerekir. Gençlik, daha önce de ifade edildiği üzere ülkesini daha ileri ve kalkınmış ülkeler arasına taşımak zorundadır. Dergi incelendiğinde, üniversiteli gençliğin sorunlarının üç açıdan ele alındığını görmek mümkündür.

Birincisi, üniversitelerde yapısal reform ihtiyacının vurgulanması ve eğitimin niteliğine dair sorunların giderilmesidir. Bu reform talebi 1960 öncesinde de dile getirilse de üniversiteli nüfusunun ve lise mezunlarından açıkta kalan öğrenci sayılarının artması gibi problemlerle birlikte reform, 1960'ların ikinci yarısındaki öncelikler arasına koyulmuştur. İkincisi, üniversitelilerin kültür bakımından kalkınması ve toplumu da kalkındırma misyonudur ve *Gençlik* dergisinde bu yönde faaliyetlerin teşvik edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda dergide sanat bölümü oluşturulmuş ve haberler bölümünde yapılan sanat çalışmalarından bahsedilmiştir. Yine bununla bağlantılı olarak yukarıda da ele alındığı gibi, gençlerin köye hizmet götürmesi düşüncesinden hareketle Batıdaki gibi çalışma kampları teşvik edilmiştir. Gençlerin kalkınmaya hizmeti açısından turizm faaliyetlerine verilen önem bir başka örnektir. Yani gençlerin turizm faaliyetleriyle ekonomik kalkınmaya; koro, tiyatro ve folklor çalışmaları ile de kültürel kalkınmaya hizmet etmesi beklenmiştir. Son olarak TMGT'nin üniversiteli gençliğin yaşadığı politik bölünmeleri bir sorun olarak nitelendirdiği ve gençliği bir araya gelmeye ve ülkenin kültürel ve ekonomik yönden kalkındırılması için birlikte çalışmaya çağırdığını görmek mümkündür.

1965 yılında partilere gönderilen ankette üniversiteli gençlik adına cevap beklenen sorular da üniversitelerin kapasite olarak yetersiz olması, eğitim sisteminin niteliksizliği, gece üniversitelerinin yokluğu, kitap ve yurt sorunu, bursların yetersizliği gibi konularda ne yapılacağına ilişkindir. Ayrıca TMGT, kalkınma sorununa öncelik verdiği için yaz tatillerinde bu üniversite nüfusuna iş olanaklarının yaratılmasını ve böylece kendilerini geliştirmelerini de talep etmektedir. Son olarak öğrenci kuruluşlarının mali imkanlarının genişletilmesi istenmektedir.[473] Kısacası, TMGT'nin taleplerinin ilk dönemde olduğu gibi gençleri toplum sorunlarıyla ilgili, gelecek için sorumluluk üstlenmiş bireyler haline getirmeye yönelik olduğu söylenebilir.

[473] "Gençlik Partilere Soruyor", 4-5.

4.3.2.5.1. Kültürel Kalkınma Sorunu

1963 yılında dergide yayımlanan Hüseyin Kılıç'ın "Bunalan Gençlik" yazısı, aslında dönemin üniversite gençliğinin sorunları üzerine genel bir tarif içermektedir. Kılıç, Batılı ülkelerdeki gibi evlerde ansiklopedi olmadığı gibi üniversitelerin kendisinde de kitap, ansiklopedi gibi kaynakların oldukça yetersiz ve ulaşılamaz olduğundan bahseder. Ayrıca gençlik bir yandan aileden aldığı kültürle üniversiteye gelip bir iç çatışma yaşarken diğer taraftan üniversitedeki imkanların yetersizliğinden dolayı hakkıyla eğitim alamamaktadır. Üstelik bu öğrenciler, yurt ve burs yetersizlikleri sebebiyle maddi imkansızlıklar da yaşamaktadır. Bu sorunlarla sarmalanan gençlik ne yapacağını çoklukla şaşırmaktadır.[474] Dolayısıyla TMGT açısından üniversiteli gençliğin yaşadığı sorunlar eğitim sistemindeki yetersizliklerden ileri geldiği kadar aileden gelen kültürel değerlerden de kaynaklanmaktadır. Bu yüzden gençlerin kültür bakımından gelişimine veya diğer bir deyişle, Batılılaşmasına önem verildiğini söylemek mümkündür. TMGT, gençlerin tiyatro, müzik ve halk oyunları gibi çalışmalarını hem teşvik etmiş ve dergisinde duyurmaya çalışmış hem de kendisi de bu yönde faaliyetler gerçekleştirmeye çalışmıştır.

TMGT'nin yükseköğrenim gören öğrencilerin kültürel gelişimine verdiği önem, 1960 sonrası gerçekleşen bir toplantının gündeminden de anlaşılmaktadır. Dönemin Genel Başkanı Metin Kumbasar, derginin yazı işleri müdürü Nurten Tuç ve Sabri Günay Akarsu, TMTF adına Kayıhan Aydoğmuş ve Erol Ünal ile TDO'dan Bedia Akarsu'nun katıldığı bu toplantıda gençlerin kültürel geriliği ve gelişmesi için gerekli yollar üzerine konuşulmuştur. Toplantıda Genel Başkan Metin Kumbasar, öğrencilerin çoğunun kitap okuma alışkanlığı olmamasını ve öğretmenlerin bir memur zihniyetiyle eğitim vermesini eleştirmiştir. Sabri Günay Akarsu ise eğitim sisteminin ezberci bir niteliğe dayanması ve öğrenciye araştırma için bir alan bırakılmamasının yanlışlığına dikkat çekmektedir. Üniversite öğrencilerinin yabancı dil sorunu olduğunu da ekleyen Kayıhan Aydoğmuş, öğrenciler için ayrıca kendilerini gerçekleştirebilecekleri fikir ve kültür kulüplerinin kurulmasını önermektedir. Kısacası toplantıdan çıkan sonuç, üniversite öğrencilerine çok yönlü düşünmeyi öğretmek gerektiği, kitap okuma alışkanlığının kazanılması ve serbest zamanlarında kültürel etkinliklere zaman ayrılması gerekliliğidir.[475]

---

[474] Hüseyin Kılıç, "Bunalan Gençlik", **Gençlik**, s. 29 (Ocak 1963): 4-5.
[475] "Açık Oturum", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 6-7-12.

TMGT ve ona üye kuruluşlardan TMTF ile TDO'nun kültürel kalkınma projesini gerçekleştirmeye verdiği önem, yaptıkları faaliyetlerden de anlaşılmaktadır. Buradaki temel düşüncenin üniversite öğrencilerinin Batılı kültürel alışkanlıklar edinmesi ve bu tür alışkanlıkları topluma yayması olduğu söylenebilir. Bireyleri kendi haline bırakmak yerine onlara çağa uygun olanı, modern olanı tanıtmak ve sevdirmek gerektiğine inanılmaktadır. Bu bir nevi 1930'lu yıllarda kurulan Halkevleri aracılığıyla gerçekleştirilen müzik programları, tiyatro oyunları sergilenmesi ve halk oyunu gösterileri gibi faaliyetlerle halka yeni değerleri benimsetme görevini gençliğin devralmasıdır denilebilir. Köycülük şubeleri de bulunan Halkevleri, 1930'lu yıllarda köylerin sanatsal ve kültürel gelişimine katkı sağlamak ve köylü ile şehirli vatandaşlar arasındaki dayanışma ruhunu güçlendirmek için tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra yörelerin tarihini araştırmak, milli kültür ile ilgili belgeler toplamak ve mahalli folklorun öğelerini açığa çıkarmak gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir.[476] 1951'de Halkevlerinin kapatılmasından sonra ise pek çok dernek ile üniversite öğrencilerinin kurduğu birlikler bu işi üstlenmiştir.[477] TMGT ve ona üye kuruluşlardan TDO ve TMTF'nin de desteklediği bu çalışmalar üçe ayrılabilir. Birincisi çok sesli Batı müziğini yaymaya yönelik faaliyetlerdir. İkinci olarak folklor konusunda yapılan çalışmalar da önemli görülmektedir. Son olarak bu kuruluşlar tiyatro faaliyetleri de gerçekleştirmiş ve gençlerin bu yöndeki çalışmalarına destek vermişlerdir.

4.3.2.5.1.1. Çok Sesli Müzik Çalışmaları

TMGT'nin Türk müziği hakkındaki görüşü, Cumhuriyet'in ilk yıllarının müzik politikalarının bir devamı olarak ele alınabilir. Dergideki yazılardan görüldüğü üzere Türk müziğinin tek sesli olmaktan kurtarılması ve çağa uygun hale getirilmesi yönünde çalışmak gerektiği düşünülmektedir. Müziğin bu açıdan ele alınarak bir politika aracı haline getirilme süreci 1913 yılına kadar götürülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ise 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılması ile birlikte tekke müziği en azından görünürlüğünü kaybetmiştir. 1928'de Atatürk'ün "eski", yani "Şark" müziğinin yerine Batı müziğinin getirilmesi gerektiği söyleminin ardından 1930'lu yıllarda müziğin nasıl bir gelişme izleyeceği politik olarak belirlenmiş olur. Bu doğrultuda 1935'te Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve 1936'da konservatuvar

[476] Salih Özkan, **Türk Eğitim Tarihi**, 185-189.
[477] Arzu Öztürkmen, "Folklor Oynuyorum", **Kültür Fragmanları- Türkiye'de Gündelik Hayat**, Der. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber (İstanbul: Metis Yayınları, 2003): 141-148.

kurulur. Yurt dışına müzisyenler gönderilmiş ve belli bir süre radyodan yayınlanan bazı eserler yasaklanmıştır. Ardından yasak sisteminin yerini bir denetim ve sansür sistemi alır. Türk Halk müziği eserleri ise toplanarak Batılı müzik doğrultusunda notasyondan geçirilir. TRT aracılığıyla Klasik Halk Müziği eserleri çoklu sazlarla ve koro eşliğinde yorumlanmaya başlanır ve Halkevleri bu süreç içerisinde müziğin kitlelere yayılmasında önemli bir kurum olarak işlev görür.[478]

Radyo da bu yıllarda bu Batılı müziğin halk tarafından benimsetilmesinde bir araç olarak kullanıldı. Fakat Meltem Ahıska'nın da dikkat çektiği üzere halk yasaklar karşısında benimsetilmeye çalışılan müziği dinlemek yerine Arap radyolarına yönelmişti.[479] Halkın dinlediği müziği bu şekilde değiştirmenin mümkün olmayacağının anlaşılması üzerine 1950'li yıllarda denetim zayıflatıldı. Bu ortamda "modern" kültüre yönelik meydan okumalar ve alternatif müzik arayışlarının ortaya çıkışı da müzik politikalarının yeni arayışları doğurduğunu gösteriyordu.[480] Fakat bu denetimin zayıflamasından memnun olmayanlar ve halkın dinlediği "eski" müziği bir gerileme işareti olarak yorumlayanlar da vardı. TMGT, duruma bu açıdan yaklaşan gençlik kuruluşlarından biriydi. TMTF ile birlikte çok sesli korolar oluşturarak "modern" müziği halka tanıtmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirildi.[481] Onlara göre "eskimiş, bayağı müziğin" halka yayılması Atatürk'e ihanetti ve bu yüzden radyo yayınlarını denetlemeyi ve Batı müziği eserlerini halka yaymak için çalışmayı öneriyorlardı.[482] Bu konuda öncülüğü gerçekleştiren ve en aktif çalışma yürüten üye kuruluş, TMTF olmuştur. Gerek 1950'li yılların sonunda gerekse de 1960'lı yıllarda *Gençlik*'in haberler köşesinde TMTF'nin düzenlediği çok sayıda konsere yer verilmektedir.

1959 yılında aynı amaçla TMGT de bir Müzik Komisyonu oluşturmuş ve çok sesli koro kurmuştur. Müzik Komisyonu'nun amacı "halkın bağrından çıkan türküleri" alıp "ilmi bir metod ve zihniyetle işlemek" ve onları "müzik ilminin kalıplarına dökmek" olarak tarif edilmektedir.[483] TMGT'nin bu alandaki faaliyetleri, dergideki haberlere

---

[478] Orhan Tekelioğlu, "Kendiliğinden Sentezin Yükselişi: Pop Müziğin Tarihsel Arkaplanı", **Pop Yazılar: Varoştan Merkeze Yürüyen 'Halk Zevki'** (İstanbul: Telos Yayıncılık, 2006), 93-95, 105-109.
[479] Meltem Ahıska, **Radyonun Sihirli Kapısı** (İstanbul: Metis Yayıncılık,2005), 22-23.
[480] Meral Özbek, "Arabesk Kültür: Bir Modernleşme ve Popüler Kimlik Örneği", **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, Der. Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 168-171.
[481] Ertuğrul Mat, "Gençlik Saati", **TMGT Gazetesi**, s. 7 (Mayıs 1957): 4.
[482] Ali Turgan, "Tehlike Var!", **TMGT Gazetesi**, s. 28 (Temmuz-Ağustos 1959): 2.
[483] "TMGT Korosu", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 10.

bakılırsa TMTFninkiler kadar uzun soluklu olmamıştır.[484] TMGT ilk müzik toplantısını 1960 Ocak ayında gerçekleştirmiş ve burada Ahmet Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu ele alınıp dinletilmiştir.[485] 1961 yılında Muhittin Sadak, çok sesli koro çalışmaları ve Yavuz Celasin yönetiminde on beş günde bir gerçekleştirilmek üzere müzik seansları başlatılmıştır.[486] Bunun dışında dergide, ülkenin farklı yerlerinde koro tarafından gerçekleştirilen konser haberlerine pek rastlanmamaktadır. Fakat bu çalışma açısından faaliyetlerin sürekliliğinden ziyade arkasındaki amaca dikkat çekmek önemlidir. Bu amaç ise Batılı ve milli değerlerle donatılmış Türk müziğinin gençler tarafından benimsemesi ve onların da bu müziği halka yaymasını teşvik etmektir.

4.3.2.5.1.2. Folklor Çalışmaları

Türkiye'de folklor çalışmalarının, 1950'li yıllarda "milli repertuvar" yaratılması düşüncesi çerçevesinde hız kazandığı söylenebilir. Bu düşüncenin temelinde ise yine Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlatılan çalışmaları sürdürme amacı bulunmaktadır. Bu çalışmalara halkın geleneklerini yansıtan öğelerin ve yerel kültüre ait unsurların toplanması ve böylece milli kültürün inşası açısından önem verilmiştir. 1930'lu yıllarda Halkevleri aracılığıyla yürütülen bu faaliyetleri 1950'li yıllarda ise öğrenci gruplarının kurduğu birlikler ve dernekler devralmıştır.[487]

1950'li yıllarda TMTF, TDO ve TMGT gibi gençlik derneklerinin bu konu üzerine eğilmesi, Atatürk devrimlerini sürdürme gayesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle TMTF'nin 1949 yılında kurduğu Milli Oyunlar Folklor ekibi ile 1950'li yıllar boyunca ülkenin çeşitli yerlerinde gösteriler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin arkasındaki amaç ise, "eski düşünce ve kalıpları" bir kenara bırakarak kültürel öğeleri modern esaslar üzerine inşa etmektir. Sanatın geliştirici ve ilerletici olması gerektiği dile getirilmektedir. Her ne kadar benimsenmesi zaman alsa da halkın yeni değerleri anlayacağına ve benimseyeceğine inanılmaktadır.[488] Folklor; halka kendi kültürünü tanıtmanın aracı olarak görülmektedir. TMTF'nin ardından 1959 yılında TMGT'nin de kendi bünyesinde bir

[484] Aytekin Ozan, "Gelişmesi Gereken Çalışmalar", **TMGT Gazetesi**, s. 29 (Eylül-Ekim 1959): 1.
[485] "Müzik Komisyonu Çalışmaları", **TMGT Gazetesi**, s. 31 (Aralık- Ocak 1960): 2.
[486] "TMGT'nin Yıl Dönümü", **Gençlik**, s. 5 (Ocak 1961): 10.
[487] Arzu Öztürkmen, **age**, 148-150.
[488] ATAÇ, "Devrim ile Sanat", **Gençlik**, s. 8 (Nisan 1961): 9, 29.

Folklor Enstitüsü oluşturduğu görülmektedir. Bu kuruluşun amacı, Batı tekniğini benimseyen, yerli konu ve duyguları ele alan çağdaş sanatı Türkiye'de geliştirmek olarak tanımlanmaktadır. Enstitü'nün "halkın değerlerini, ata emanetlerini, Türkü Türk yapan her şeyi" toplaması ve bunlardan bir arşiv oluşturması düşüncesiyle yola çıkılmıştır. Ayrıca motiflerini Türk Milli oyunlarından alacak olan bale koreografileri hazırlamaya, mahalli Türk folklorunu yerinde tespit etmek için Anadolu'ya elemanlar göndermeye karar verilmiştir. Son olarak Türk motiflerini, eski Türk ev dekorasyonu, oyunlar, türküler ve masalları toplayıp tasnif etmek gerektiği belirtilmektedir.[489] Bu iki kuruluşun ardından 1960 yılında yine aynı amaçla TDO da bir Folklor Komisyonu oluşturmuştur.[490]

Bu gruplar arasında en aktif faaliyet göstereni, bir öğrenci kuruluşu olması nedeniyle yine TMTF'nin folklor ekibi olmuştur. 1950'li yılların sonunda ve 1960'lı yıllarda folklor ekibinin ülkenin farklı yerlerde gösteriler düzenlediği görülmektedir. Bu çalışmaların teşvik edilmesi ise milli kültürün yaratılması ve benimsetilmesine verilen önemden kaynaklanmaktadır. Folklor, çok yönlü bir çalışma olarak ele alınarak modernleşme sürecinde yeni bir kültürel birikim yaratılması bağlamında önem kazanmıştır. Bu tarz çalışmalar 1960'lı yıllarda farklı dernek ve gruplar tarafından teşvik edilmeye devam edecektir. Fakat zamanla folklor, geniş anlamını yitirerek daha çok halk oyunları ile ilişkili bir alan haline gelmiştir. 1965 itibariyle halk oyunları yarışmaları düzenlenmeye başlanmış ve bu alan yurt genelinde katılımın olduğu bir pazar haline dönüşmeye başlamıştır.[491]

4.3.2.5.1.3. Tiyatro Çalışmaları

TMGT'ye göre ülkede gelişmesi gereken sanat dallarından biri de tiyatroydu. Türkiye'de 1930'lu yıllar boyunca Halkevleri aracılığıyla bir gelişme çizgisi yakalayan tiyatronun öğrencilerin kurduğu gruplar ve dernek tiyatroları aracılığıyla gelişmesi destekleniyordu. 1950'li yıllarda, öğrenci gruplarının oluşturduğu amatör tiyatro grupları bu gelişmeye belli oranda katkı sağlamaya başlamıştır.[492] Fakat tiyatronun bir kaygısı, bir mesajı, millete has bir üslubu olması gerektiğine inanılmaktadır. Onlara göre tiyatronun halkı eğitme ve halka ulusal sanatı benimsetme

[489] "Müzik Komisyonu Çalışmaları", **TMGT Gazetesi**, s. 33 (Ocak 1960): 2.
[490] Eray Erdoğan, "TMTF 6. Kültür Şenliği", **Gençlik**, s. 12 (Ağustos 1961): 10-11.
[491] Arzu Öztürkmen, **age**, 150-154.
[492] Zihni Küçümen, "Amatör Tiyatrolarımıza Çağrı", **Gençlik,** s. 25 (Eylül 1962): 6.

yönü oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında tiyatro, halkı kültürel olarak kalkındırmanın araçlarından biri olarak görülmüştür. Tiyatronun, Batıdaki teknik imkanlarla ve Anadolu'nun zengin tarihsel mirasıyla donatılarak kültürel kalkınmaya hizmet etmesi beklenmiştir.[493] Bu konudaki öncülüğü yine bu gruplar arasından 1952 yılında kurduğu Gençlik Tiyatrosu ile TMTF yapmıştır. 1956 yılında ise bu federasyon tarafından Üniversitelerarası Tiyatro Festivali düzenlenmeye başlanmıştır. Ayrıca uluslararası organizasyonlara da katılarak 1958 yılında Dünya Amatör Tiyatrolar yarışmasına Türkiye'yi temsilen bir ekip gönderilmiştir.[494] 1960 yılının başlarında ise TDO'nun bu amaçla bir tiyatro topluluğu oluşturduğu görülmektedir. TMGT ise 1966 yılında Gençlik Oyuncuları Grubu adıyla bir tiyatro topluluğu oluşturur. [495]

TMTF'nin tiyatro topluluğu yine bu gruplar arasında en aktif faaliyet gösterenidir. 1956 yılında Uluslararası Tiyatro Festivali adıyla başlayan ve 1961 itibariyle tiyatro oyunlarının yanı sıra müzik, folklor, pandomim[496] dallarında da gençlerin performanslarını gerçekleştirdiği bir organizasyon haline gelen Uluslararası Kültür Şenliği[497] ile gençler arasında sanatın gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu festivale devlet gelirlerinden de bir kaynak ayrılmış ve 1967 yılına kadar farklı ülkelerden gençlerin katıldığı önemli bir etkinlik haline gelmiştir.[498] Tiyatro, bu yıllarda kurulan amatör ekiplerce hızlı bir gelişme göstermiş ve zamanla gençlerin siyasal görüşlerini ifade etmesinin aracı haline gelmeye başlamıştır.[499] Bu üç alandaki çalışmaların her biri de o dönemde farklı gruplar tarafından gerçekleştirilen çalışmalar olduğu için bu çalışmaların özgünlüğünden elbette ki bahsedilemez. Fakat tüm bunların TMGT'nin gençlerin kültürel gelişimini desteklemeye yönelik söylemlerini destekler nitelikte faaliyetler olduğu söylenebilir.

---

[493] Zühtü Bayar, "Anadolu'da Tiyatro", **Gençlik**, s. 85, (Mart 1965): 9.
[494] Turhan Feyizoğlu, **age**, c. 2, 47,57.
[495] "TMGT'nin Tiyatro Faaliyetleri", **Gençlik**, s. 95 (Ocak 1966): 18.
[496] Türkçeye sözsüz oyun adıyla çevrilen bu sanatı dalı günümüz anlamıyla 1958 yılında İstanbul ve Ankara'da gösteriler düzenleyen Teo aracılığıyla Türkiye'ye girmiştir. Öğrenciler arasında yayılan bu sanat dalının Türkiye'de gelişmesinde öncü isimlerden biri ise Erdinç Dinçer'dir. TMTF ise 1965 itibariyle festivalde bu sanat dalında gösterilere de yer vermiştir. Canan Arın,"Kolbek Anlatıyor", **Gençlik**, s. 90, (Ağustos 1965): 12.
[497] Ek 6: TMTF Kültür Festivalinden Birkaç Görsel
[498] Tuluğ Güman, "Evrensel Barış Şenliği", **Gençlik**, s. 114 (Ağustos 1967): 10-11.
[499] Bilge Seçkin Çetinkaya, "Devrim İçin Hareket, Hareket İçin Tiyatro: 1968'de Sokaklar, İşçiler ve Gençler", **Toplumsal Tarih**, s. 293 (Mayıs 2018): 130.

4.3.2.5.2. Turizm Müdürlüğü'nün Çalışmaları

TMGT'nin dergisinde ülke kalkınması için önem verdiği faaliyetlerden birinin de turizm olduğu görülmektedir. Turizm alanındaki çalışmalar, hem genç rehberler yetiştirerek ülkede turizmin gelişmesi ve seyahatler planlanması[500] hem de Batılı gençlik ile Türk gençliği arasında seyahatlerle ilişkilerin geliştirilmesi düşüncesinden hareketle teşvik edilmiştir. Turizm, aynı zamanda kalkınmaya katkı sağlayacak bir alan olarak görülmektedir.[501] Önce TMTF'ye bağlı olarak faaliyetlerine başlayan, 1959'dan itibaren ise TMGT'ye bağlı ve faaliyetlerini bağımsız yürüten bir kuruluş haline gelen Turizm Müdürlüğü bu amaç ile kurulmuştur.[502] Bu müdürlüğün yapılan araştırmalarda kendisine ait ve turizm alanındaki gelişmeleri duyuran Nisan 1960 ile Eylül 1960 arasındaki dört sayısına ulaşılabilen bir yayını olduğu tespit edilmiştir. Kaç sayı çıkarıldığına veya ne kadar devam ettiğine dair bir bilgi edinilemese de bu dergideki bir yazıya göre turizm alanında hedef, ABD, Batı Almanya, Kanada, İtalya, Fransa gibi pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de turizmi gelir kaynaklarından biri haline getirmektir.[503] Bu sebeple ülkeye turist getirecek değerlerin tespiti, ulaştırma sorunlarının giderilmesi, barınma için oteller açılması, turistleri gezdirecek eğitimli rehberler yetiştirilmesi ve son olarak ülkeyi tanıtım işinin iyi yapılması yönünde faaliyetler gerçekleştirilmesi planlanmıştır.[504]

Türkiye'de 1950 ve 1960 yıllarında turizmin ülkeye döviz getiren önemli bir kaynak olduğu söylenemez. 1928 yılında ekonomik kriz öncesi durma noktasına gelen turizm sektörünün gelişmesi için 1930'lu yıllarda turizm şubeleri kurulup, rehberlik kursları açılsa da İkinci Dünya Savaşı, turizmi oldukça olumsuz etkilemiş ve bu süreçte bir sürü rehber işsiz kalmıştır. 1950'li yıllarda ise uluslararası turizmi teşvik politikasıyla bu durgunluk aşılmaya çalışılmıştır. TMGT bünyesindeki Turizm Müdürlüğü aracılığıyla aynı dönemde açılan rehberlik kursları da turizmde gelişmeyi desteklemeye çalışması açısından önemli faaliyetler olarak nitelendirilebilir.[505] 1963 yılında ise Turizm ve Kalkınma Bakanlığı'nın kurulması ile birlikte sivil toplum

[500] Ek.7: Turizm Müdürlüğüne Ait Bir Broşür
[501] "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Mali Sıkıntı İçinde", **Gençlik,** s. 107 (Ocak 1967): 15.
[502] Aytekin Ozan, "Gelişmesi Gereken Çalışmalar", **TMGT Gazetesi**, s. 29 (Eylül-Ekim 1959): 1.
[503] Halûk Cillov, "Turizm Endüstrisinde Son Gelişmeler", **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayınları**, s. 1 (Nisan 1960): 4.
[504] Cami Kırdar, "Bizde Turizm Endüstrisi", **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayınları**, s. 1 (Nisan 1960): 6.
[505] Osman Eralp Çolakoğlu, "Türkiye'de Rehberliğin Gelişimi", **Türk Turizm Tarihi Yapısal Ve Sektörel Gelişim** (Ankara: Detay Yayıncılık: 2009), 169-171.

örgütlerinin de işbirliği ile turizmin gelişmesine daha fazla önem verilmeye ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından rehberlik kursları düzenlenmeye başlanacaktır.[506] Bu yüzden 1950'li yıllarda Turizm Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen rehber yetiştirme kurslarının[507] ve 1960'lı yıllarda zaman zaman yurtdışından gelen grupları gezdirme ve ağırlama işlerinin[508] turizmin gelişimi adına oldukça önemli ve hatta öncü hamleler olduğu söylenebilir.

Turizm Müdürlüğü'nün önceliklerinden bir diğeri öğrenci turizminin gelişmesi, seyahatler aracılığıyla Avrupa ile ilişkilerin pekiştirilmesi ve Avrupa'ya giden öğrenci sayısının artırılmasıdır. TMGT, gençlerin bu yönde eğitilmelerini oldukça önemsemiş; bu doğrultuda okullara turizm derslerinin konulmasını ve fakültelerde turizm kürsülerinin bulunmasını desteklemiştir.[509] Ayrıca diğer ülkelerdeki turizm gelişmelerini takip etmek üzere konferanslara katılmış ve Avrupa ülkelerinin çalışma kampları ile temas kurarak Türkiye'de çalışma kamplarını teşvik etmiştir. Yine Avrupa'daki gençlik hostellerinin bir benzerini Türkiye'de oluşturmaya çalışmıştır.

Gençlik hostelleri, Batıda gençlerin tatil zamanlarında başka ülkeler görme isteği ve ellerindeki daha az bir bütçeyle konaklayabilecekleri yer beklentisinden doğmuş olup 18-35 yaş aralığındaki bu kimselerin basit yatak ve yemek ihtiyaçlarını karşılayan barınaklar olarak tasarlanmıştır.[510] Türkiye'de de benzer hosteller kurularak gençlerin gezip görme, seyahat etme ve yurdunu ve dünyayı daha iyi tanıyabilme konusunda ilerleme kaydedebileceği düşünülmüştür.[511] Böylece "gençlerin kendilerine olan güvenlerinin artacağı, kendilerini bir dünya vatandaşı olarak görecekleri ve her sınıftan, milletten, dinden ve ırktan insanın kaynaşıp arkadaşlık duygusunun pekişeceği"ne inanılmaktadır.[512] Türkiye'de gençlik hostelleri, 1959 yılında TMGT'yi temsilen Sezer Çakım isimli bir gencin Uluslararası Gençlik Hostelleri Federasyonu'nun Almanya'da düzenlediği kongreye katılması ile gündeme gelmiştir.[513]

---

[506] İsmet Kaya, "Türkiye'de Turizm Örgütlenmesi", **Türk Turizm Tarihi Yapısal Ve Sektörel Gelişim** (Ankara: Detay Yayıncılık, 2009), 209-210.
[507] Oktay Alpin, "Rehberlik Kursu", **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayını,** s. 4 (Eylül 1960): 1.
[508] "Gençlik Çalışmaları", **Gençlik**, s. 11 (Temmuz 1961): 18.
[509] Turizm Müdürlüğü, "Turizm ve Gençlik", **Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Turizm Müdürlüğü Yayını**, s. 2 (Mayıs 1960): 6.
[510] Oktay Alpin, "Gençlik Hostelleri", **Gençlik**, s. 33 (Mayıs 1963): 12.
[511] Oktay Alpin, **Gençlik Hosteli Broşürü**, (İstanbul: TMGT Turizm Müdürlüğü, 1961).
[512] Özker Koryak, "Gençlik Otelleri", **TMGT Gazetesi**, s. 13 (Aralık 1957): 1.
[513] "Haberler" **TMGT Gazetesi**, s. 28 (Temmuz-Ağustos 1959): 3.

1909 yılında Richard Schirrmann tarafından ortaya atılan[514] ve 1910'lu yıllardan itibaren pek çok ülkeye yayılmaya başlamış olan hostellerde, geceleme ve yemek masrafları düşük tutulurken sermayelerinin karşılanmasında da yardım kuruluşlarının önemi büyük olmuştur. 1935'ten itibaren Uluslararası Gençlik Hostelleri Federasyonu altında birleştirilen hostelcilik, üye olan her ülkenin gencinin yararlanmasına açıktır. Türkiye'deki gençleri de bu imkanlardan yararlandırmak üzere 2 Temmuz 1962'de Türkiye Gençlik Hostelleri Derneği'nin kurulmasıyla ilk adım atılmıştır. TMGT'den Yüksel Dinçel, Metin Berkay, Nejat Dilman, Suna Koç, Metin Kumbasar, Sevim Moran, Kemal Okvuran, Aytekin Ozan, Oktay Topçuoğlu, Aysan Ülgen, Oktay Alpin'in katıldığı bir toplantıda derneğin 21 maddelik tüzüğü kabul edilmiştir. Oluşturulan tüzüğe göre amacı uluslararası hostellerle işbirliği içinde, turizm hareketlerini geliştirmek, gençler arası samimiyet ruhunu geliştirmek, gençliğin dünyayı tanıyarak kendisini geliştirmesini sağlamaktır.[515]

Türkiye'de Gençlik Hostelleri Derneği bu çalışmaların neticesinde 5 Mart 1963'te resmen kurulmuş ve Uluslararası Gençlik Hostelleri Federasyonu ile işbirliğini kabul etmiştir. 20-21 Nisan 1963'te bu dernek, TMGT'ye müşahit üye olarak kabul edilmiştir. Ayrıca İstanbul'un turizm problemlerinin çözülmesi ve gereken kararların alınması için kurulan İstanbul Vilayeti Turizm Danışma Kurulu'na çağrılmış ve gençlik hostelciliği ve gençlik kampları konularında söz sahibi kabul edilmiştir. Florya'da bulunan Beyaz Köşk ise ilk hostel olarak kiralanmıştır.[516]

Kısacası TMGT'nin turizm alanındaki çalışmaları gençlerin bu alanda eğitimine önem veren bir okul gibi çalıştığını göstermektedir. Bugün Armada Otel'in sahibi ve zamanında Turizm Müdürlüğü'nde yetişmiş olan Kasım Zoto ile 2016'da gerçekleştirilen bir röportaj da bu müdürlüğün bu anlamda önemli işler yaptığını göstermektedir:

> "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, kısa adıyla TMGT'nin, siyasi bir yanı vardı ancak biz tamamen teknik bir departman olan "Turizm Komisyonu"ndaydık. O dönemde, insanlar şimdiki gibi büyük paralarla yurt dışına çıkamıyordu. TMGT Turizm Komisyonu ise çalışma kampları ve rehber kursları ile o zamanlar çok revaçta olan çalışmalar yapıyordu. Yurt dışına çalışma kamplarına giden öğrencilere bilet keser, sigorta yapar, uluslararası öğrenci kartı edinmelerini sağlardık. Üniversite hocalarının katılımıyla düzenlenen rehberlik kursları da çok önemliydi. 68-69 yıllarıydı ve gençler, kamu yararına bir dernek olduğu 1964'de Bakanlar Kurulu kararıyla da onaylı TMGT sayesinde, Türkiye'nin ilk turistlerine öncülük edebiliyordu.(…) İstatistik gibi bir

[514] Nedim Üsdiken, "Gençlik Hostelleri Hareketi", **Gençlik**, s. 88 (Haziran 1965): 3-4.
[515] Oktay Alpin, "Uluslararası Alanda Hostelcilik ve Türkiye Gençlik Hostelleri Derneği", **Gençlik**, s. 34 (Haziran 1963): 12.
[516] Oktay Alpin, "Hostelcilik Çalışmalarımız", **Gençlik**, s. 37 (Eylül 1963): 14.

> derdimiz yoktu o zamanlar ama o dönemin en büyük seyahat acentelerinden biriydik.[517] Ben en son bıraktığımda TMGT, bir günde 52 otobüsle, Türkiye'nin dört bir yanında 1500 kişiye tur yaptırıyordu. Düşünün, o zamanlar Türkiye'ye gelen toplam yabancı sayısı 800 bin dolayındaydı. Herkes amatör olarak ve gönüllülük esasına göre çalışırdı. İşler iyi gittiğinde 125, gitmediğinde ise 4 kişi çalışırdık mesela. (…)TMGT devam etti. Ama her şeyde olduğu gibi siyasi yönü öne çıktı, tekniğe pek önem vermemeye başladı. Eskiden yönetici siyasiler teknik departmanlara pek karışmazlardı. Sonradan karışmaya başladılar. TMGT'nin departman yöneticileri filan siyasilerin öngördüğü isimlerden oluşmaya, tepeden yöneticiler gönderilmeye başlandı. Oysa bizim turizm departmanı gibi uluslararası iletişim yapan bölümlerde, yabancı dil ve tarih bilgisi çok önemli kavramlardı. TMGT, sonraları zaten sönükleşmişti. 12 Eylül askeri darbesi ile birlikte de diğer derneklerle beraber kapatıldı. Ancak bu dernek, Türkiye turizm piyasasına çok önemli isimler kazandırdı."[518]

Özetle, TMGT'nin Turizm Müdürlüğü'nün 1960'lı yıllarda gerek rehber yetiştirme kursları, gerek gençlik hostelleri ve çalışma kampları girişimleriyle turizmi geliştirmek ve gençleri de bu alana yönlendirmek üzere önemli çalışmalar yaptığı söylenebilir. Tüm bu çalışmaların TMGT'nin gençliğin kalkınma ve ilerleme düşüncesine verdiği önemi gösterdiği de söylenebilir. Yani bu derneğin Atatürk devrimlerini gerçekleştirme amacı, Batılı reformları Türkiye'de de gerçekleştirmek ve böylece Türkiye'yi modern ve kalkınmış bir ülke getirmeye ve gençleri de bu noktada bir araya getirmeye dayanmakta gibidir.

1960'dan 1968'e uzanan süreçte ise gençlik arasında hem örgütlenmeler oluşmaya başlayacak hem de yeni bölünmeler ortaya çıkacaktır. Önce üniversitede reform talepleriyle başlayan öğrenci hareketleri, ülkenin nasıl bir yol izlemesi gerektiğine yönelik arayışları da içermeye başlayacak ve bu durum beraberinde öğrenci hareketlerinin parçalanmasını ve radikalleşmesini getirecektir.

4.3.2.5.2. Üniversite Reformu

Türkiye'de eğitim, önceki bölümde de belirtildiği üzere Cumhuriyet'in ilk yıllarında seküler ve milliyetçi bir sistem üzerine oturtulmuştur. Eğitim politikası da milliyetçi elitleri yetiştirme ve ulusal kalkınma için gerekli nüfusu yaratma politikası olarak ele alınmıştır. 1950'li yıllarda ise ülke kalkınmasında eğitimin önemli olduğu düşüncesi, üniversite yapısında da bir değişim yaratır. Artık üniversiteler, toplumun kalkınma yolunun tartışıldığı ortamlar haline gelmektedir. Bununla birlikte 1950'lerin ikinci yarısından itibaren üniversiteli öğrenci sayısındaki artış, reform ihtiyacını da gündeme getirecektir. Türkiye'de 1930 yılında 17 yükseköğretim kuruluşu ve 4 bin öğrenci

[517] Ek 7. Turizm Müdürlüğü'ne Ait Bir Broşür
[518] "TMGT'den Armada Otel'e Uzanan Bir Yaşam Öyküsü: Kasım Zoto", https://www.turizmguncel.com/editor/tmgt'den-armada-otel'e-uzanan-bir-yasam-oykusu-kasim-zoto-e47.html [29.03.2019].

bulunurken bu sayı 1950'lerde 34 kuruluş ve 25 bin öğrenciye yükselmiş; 1960 yılında 65 bine kadar ulaşmıştır. Bunun sonucu olarak reform meselesi de öncelikli olarak artan öğrenci sayısı karşısında eğitimin niteliğini ve okulların imkan açısından yetersizliğini ortadan kaldırma sorunu olarak görülmüştür. Ayrıca her geçen gün üniversiteye girmek isteyen öğrenci sayısının artması, rekabet sistemini de doğurmuş ve 1962 itibariyle üniversiteler öğrenci almak için kendi sınavlarını yapmaya başlamıştır. Öğrenci sayılarının 1965 yılında 97 bin, 1970 yılında ise 159 bine ulaştığı düşünülürse[519] üniversitede reform meselesinin neden bu kadar önemli olduğu oldukça iyi anlaşılabilir bir durumdur.

Reform meselesi, sadece üniversitelerin yetersizliği ve öğrencilerin açıkta kalması sorunu da değildir. Üniversitedeki öğrencilerin yaşadığı zorluklar ve mali imkansızlıklar da önemli görülmektedir. Örneğin TMGT, dergisinde gençlerin kitap, burs sorunu, yurtların kötü koşulları ve sağlık hizmetlerinden yararlanılamaması gibi zorluklara dikkat çekmektedir. Gençlerin böyle bir ortamda aldığı eğitimin niteliği de düşeceği için reforma önem verilmiştir.[520] TMGT 1965 yılında reform söylemini ortaya atarken de üniversitede reformun gerekli olduğunu vurgulasa da görüldüğü üzere onun reform meselesine verdiği önem yeni değildir. Öğrenciler için yurda yerleştirme, sağlık hizmetleri, sosyal hayatı ve sosyal faaliyetleri, iş bulma süreci, psikolojik destek için rehberlik, öğrencinin yerleştiği çevreye alışmasını kolaylaştırmak, yabancı öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenme gibi çok yönlü hizmet veren bir öğrenci servisi kurulması önerilmektedir ve bu talepler 1950'lerin ikinci yarısından itibaren artan öğrenci nüfusunun yarattığı problemleri çözmeye yöneliktir. Yine üniversitelerin mevcut durumunun zaten yetersizliği ve öğretmen yokluğu, derslerin kalabalık ve verimsiz geçmesi gibi faktörlere dikkat çeken TMGT'nin, 147 öğretim görevlisi hakkında verilen ihraç kararına karşı çıktığı görülmektedir.[521]

30 Ocak 1962'de TMGT genel başkan Metin Kumbasar ve TMTF ikinci başkanı Yalçın Gürsel'in de aralarında olduğu bir grup toplanarak üniversiteli gençlerin sorunlarını Başbakan İsmet İnönü ile görüşmüştür. Burada yine öğrenci yurtlarının yetersiz olması, öğrencilerin beslenme sorunları, işçi ve köylü çocuklarına üniversite imkanının sağlanması ve öğrenci örgütlerinin birleştirilmesi talepleri iletilmiştir.

[519] Emin Alper, **age**, 127-135.
[520] Cemal Akın, "Yoksul Öğrencilere Ne zaman El uzatılacak?", **Gençlik,** s. 10 (Haziran 1961): 15.
[521] "Gençliğin Görüşü", **Gençlik**, s. 4 (Aralık 1960): 2.

Çünkü 1960'lı yıllarda üniversiteli öğrenci sayısı giderek artsa da bu durum işçi ve köylü sınıflarına mensup çocukların bu imkanlardan eşit biçimde yararlanması anlamına gelmemiştir. Bu nedenle eğitimin yaygın, eşit ve nitelikli hale getirilmesi beklenmektedir.[522]

1965 yılında *Gençlik* dergisinde Köksal Bayraktar tarafından kaleme alınan yazıdaki üniversitelilere yönelik talepler de bunlardan çok farklı değildir. Öğrencilerin barınma ve beslenme sorunlarının halledilmesi beklenir. İkinci olarak öğrencilerin boş zamanlarında çalışabilecekleri iş sahaları yaratılması gerektiği dile getirilmektedir. Ayrıca öğrencilerin sağlık servislerinden ücretsiz yararlanması talepler arasındadır. Son olarak dersliklerin kalabalık olması ve bilimsel yayınlara ulaşabilmekteki güçlükler diğer yapısal sorunlar arasında sayılmaktadır.[523]

Bununla birlikte reform taleplerinin başka bir tarafı daha bulunmaktadır ki o da öğretim görevlileri ile üniversite öğrencileri arasındaki bağın iyileştirilmesidir.[524] 1961 Anayasası'nın 120. maddesi ile üniversite özerkliğinin genişletilmesinin üniversite öğrencilerinin hareket alanını genişlettiği söylenebilir. 115 Sayılı yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bağımsız hale getirilen üniversitelerde öğrencilerin yönetime katılması sağlanmıştır.[525] Dolayısıyla bu ortam üniversitelerde öğrenci aktivizmini artırmış ve öğrenciler sorunlara yönelik herhangi bir çözüm üretilmemesi durumunda tepkilerini yükseltmeye başlamıştır. 1950'li yıllarda da talep ettikleri bu hakkı elde eden gençler üniversite yönetiminde söz sahibi olmak isteyecek ve 1964 itibariyle öğrenci kuruluşlarının başkanlarının törenlerde konuşturulmaması üzerine bu defa reform taleplerine yönetimde söz sahibi olma isteği eklenecektir. Örneğin 1964 yılında İstanbul Üniversitesi'nin törensiz açılması ve öğrenci kuruluşu temsilcilerinin konuşturulmaması tepki yaratmıştır. İlişkilerin gerginleşmesi karşısında TMGT'nin reform söylemine ikinci bir unsur olarak üniversitede öğrenci ile hoca arası ilişkileri ve üniversite idaresi ile öğrenci kuruluşları arasındaki ilişkileri düzenleme ve yaşanan gerilimlere çözüm üretme ihtiyacı eklenmiştir.[526]

1966 yılında öğretim görevlilerinin öğrenciden uzaklığı gerekçesiyle bir miting düzenlenmiştir. Sınıfların kalabalık olması, kitap fiyatları, okuma odalarının küçük

[522] Turhan Feyizoğlu, **age**, c. 2, 286.
[523] Köksal Bayraktar, "Gerçek Anlamda Üniversite Reformu", **Gençlik,** s. 84 (Şubat 1965):7-8.
[524] Selva Çalışkan, "Üniversite Sorunları", **Gençlik**, s. 86 (Mayıs 1965): 4.
[525] İsmail Güven, **age**, 329-333.
[526] Üniversite Reformunun Düşündürdükleri, **Gençlik**, s. 83 (Ocak 1965): 4-5.

olması, beslenme açısından yetersizlikler ve hastalıkların artması gibi pek çok sorunun varlığına dikkat çeken Hukuk Talebe Cemiyeti Başkanı Atilla Kılıçoğlu gençliği boykota çağırmış ve TMTF'den destek istemiştir.[527] 1 Kasım 1966'da İstanbul Üniversite Talebe Birliği Başkanı Ufuk Şehri ise, "gençliğin baskı altına alındığını, sosyal, ekonomik ve teknik imkansızlıklar karşısında öğrencilerin yalnız bırakıldığını ve eğitim programlarının gelişigüzel oluşturulduğunu" belirterek yeniden reform meselesini gündeme getirir. Ardından herhangi bir fakülteye giremeyen öğrenciler tarafından bir miting gerçekleştirilmiştir. 7 Kasım'da ise İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencileri dersleri boykot etmiş ve TMTF bu boykota destek vermiştir.[528] Fakat 1966 yılında reform sorununun bu kadar sık vurgulanması ve öğrencilerin aktif faaliyetlerine rağmen yine bir adım atılmamıştır.

İstanbul Üniversitesi'nde 1967 yılı açılışında hala mevcut problemlerinin halledilmediği gerekçesiyle tekrar boykota gidilmiştir.[529] Bu defa okullarda asistan azlığı, öğretim görevlilerinin yetersizliği, öğrencilerle öğretmenler arası iletişim bozukluğu gibi problemlerin yanı sıra özel yüksekokulların sayısının artması üniversiteli gençliğin eleştirdiği noktalardan biridir.[530] 1965 yılı Özel Okullar kanunu ile açılmaya başlayan bu okulların milli eğitim sistemi açısından zararlı olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca bu şekilde eğitimin meta haline getirildiği ve bu okulların öğretmenlerin daha çok bu kurumlara yönelerek devlet üniversitelerindeki eğitimin niteliğinin daha da kötüleşmesi sonucuna yol açabileceği dile getirilmektedir.[531]

Kısacası 1960'larda reform isteği önce üniversitelerin sayıca ve imkanlar açısından geliştirilmesiyle başlamış ve 1960'ların ikinci yarısına doğru ise talepler arasına öğrencilerin yönetimde söz sahibi olması eklenmiştir. 1967 yılı itibariyle ise özel okullar, milli eğitim sistemine yönelik bir tehdit olarak görülmeye başlamış ve kaldırılması talep edilmiştir. TMGT, başından sonuna öğrencilerin bu yöndeki taleplerine destek vermiştir. 1968'de ise reform gerekçesiyle üniversite işgalleri gerçekleştirilecektir. Üniversite işgali, yeni bir eylem repertuvarına yönelişin göstergesi olsa da görüldüğü üzere üniversiteye yönelik reform talepleri on yıldan uzun bir sürece dayanmaktadır. Örneğin, 1963'te İstanbul Üniversitesi'nde, ertesi yıl

[527] "Kaynayan Kazan: Üniversite, Öğrenci Kuruluşlarını Büyük İşler Bekliyor", **Gençlik**, s. 104 (Ekim 1966): 4.
[528] "İstanbul Üniversitesi Bu Yıl Hadiseli Başladı", **Gençlik**, s. 106 (Aralık 1966): 17-18.
[529] "İstanbul Üniversitesi Hadiseli Açıldı", **Gençlik**, s. 117 (Kasım 1967): 15.
[530] "Özel Okullara Karşı Açılan Savaş", **Gençlik**, s. 118, (Aralık 1967): 4.
[531] "20. Yüzyılın Yüz Kızartıcı Ortamı", **Gençlik**, s. 117 (Kasım 1967): 18-20.

Ankara ve İstanbul Teknik Yüksek Öğretmen okullarında boykota gidilir. 1964'te MTTB tarafından harçların yüksekliği protesto edilir. 1960'ların ikinci yarısında ise öğrencilerin yönetime katılma ve özel yüksekokulların kaldırılmasına yönelik eylemleri görülmektedir. Bu talepler 1968 yılı Haziran ayı itibariyle öğrencilerin işgal ve boykot eylemleriyle daha da güçlenecektir.[532]

4.3.2.5.3. Öğrenci Kuruluşlarının Birleştirilmesi

Emin Alper, 1960 yılındaki öğrenci hareketinin "ılımlı bir sol söylem aracılığıyla işçi ve köylülerle yeni bir ittifak inşa ederek Kemalist rejimi sağlamlaştırma" amacına dayandığını söylemektedir. Hareketin bu tarafı oldukça önemlidir, çünkü Türkiye'de öğrencilerin radikalleşmesi, bu yönde beklenen reformların gerçekleşmemesinin yarattığı küskünlükle de bağlantılı olacaktır.[533] TMGT'nin de Kemalist reformları gerçekleştirmeye çalışan bir kuruluş olarak benzer hayal kırıklığını yaşadığını görmek mümkündür. Bu durum öğrenci grupları arasında radikalleşmeyi doğuran etkenlerden biri olduğu için gençlik kuruluşlarının bir çatı altında birleşmesi de zor bir proje haline gelecektir. 1959'da yönetimin değiştiği ve Kemalist reformları destekleyen bir adayın seçildiği MTTB ile 1960 sonrası eski yönetim tarafından devralınan TMTF'nin gayesi ülkede reform yapılması ve devrimci yönetim anlayışına yeniden dönülmesiydi ve amaç bir olduğuna göre ayrı örgütlere gerek yoktu. TMGT bu yüzden bu iki kuruluşun birleşmesini istiyor ve bunu sorunların bir merkezden ele alınması açısından oldukça önemli görüyordu.[534]

MTTB ve TMTF 27 Mayıs'ın ardından İsmet İnönü yönetimindeki CHP'ye destek vermiş ve onun öncülüğünde reformların gerçekleştirilmesini beklemiştir. Fakat Emin Alper'in de ifade ettiği gibi önce af meselesinde CHP'nin ılımlı bir politika izlemesi, ardından hükümetin yapısal reformlar konusundaki yetersizlikleri, üniversitelileri hayal kırıklığına uğratmış ve bu durum üniversiteli gençliğin partiden kopuşunda da önemli bir faktör olmuştur.[535] Bu durum yeni kurulmuş bir parti olan TİP'i güçlendirmiş ve 1965 yılında TİP'li öğrenciler tarafından Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) adıyla yeni bir örgütlenme oluşturulmuştur.[536] TMGT her ne kadar gençliği bir

[532] Cemil Boyraz, "Türkiye'de 68 ve Eğitime Dair Talepler", **Toplumsal Tarih**, s. 293, (Mayıs 2018): 85-86.
[533] Emin Alper, **age**, 208-209.
[534] "TMTF ile MTTB'nin Birleşmesi Yolunda Bir Adım", **Gençlik,** s. 6 (Şubat 1961): 2.
[535] Emin Alper, **age**, 230-231.
[536] Alpay Kabacalı, **age**, 176.

çatı altında örgütlemek istese de 1965 yılında onun ve bünyesindeki TMTF'nin CHP'ye yakın bir teşkilat olduğunu düşünenler, bağımsız örgütlenmeye yönelmiştir. Örneğin Cüneyt Akalın'ın dönemin gençlik temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirdiği kitabında FKF Genel Sekreteri Veysi Sarısözen, bu örgütlenmenin oluşturulmasının nedeni olarak yukarıda belirtildiği gibi mevcut kuruluşların CHP'ye yakın olmasını göstermektedir.[537]

Şerif Mardin, 1970'lere doğru tırmanan sağ ve sol mücadelesinin Anadolu'dan gelen gençlerin getirdiği otoritaryen ve muhafazakar değerlerle ilişkili olduğunu söyler. Türkiye örneğinde merkezin Batılı ve modern değerler üzerinden tanımlanması ve söz konusu modernleşme sürecinde kültürün de politikleştirilmesi, geleneksel kültürün varlığını ortadan kaldırmadığı gibi geleneksel kültürü, Batılı, laik modernleşme projesine tepkisel bir biçimde sığınılan ve kişinin kimliğinin ifadesi haline gelen sembolik bir değer halini almıştır. Böylece sağ ve sol olarak tarif edilen grupların belirli semboller üzerinden oluşturulan farklı kültürel dünyaları arasında giderek çatışmalar görülmeye başlanmıştır.[538]

Görüldüğü üzere 1965 itibariyle öğrenci grupları bir araya getirilemediği gibi farklı örgütlenmeler sebebiyle bir çatı altında birleşme politikasından gittikçe uzaklaşılmış ve zamanla öğrenci grupları arasında çatışmalar görülmeye başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında 1965 yılında ortaya atılan reform söyleminin gençlere seslenmek ve onları yeniden ortak bir amaçta bir araya getirmek gibi bir tarafı olduğu da söylenebilir. Tarık Zafer Tunaya, *Gençlik* dergisinde bu yıllarda gençliğin tamamen bir birlik arz etmeyen fakat temelde sağ ve sol olmak üzere tarif edilen bir bölünme içerisine girdiğini ve bu terimlerin tam anlaşılmadan iki tarafın da birbirine karşıtlığı üzerinden gençliğin bir çatışmaya itildiğini söylemektedir. Kendisi o dönemde TDO'nun genel başkanıdır ve yaratılan bu çatışma karşısında gençliğin bu kutuplaşmadan kurtarılmasını önermektedir.[539]

TMGT Başkanı Alp Kuran ise 1966 yılında kaleme aldığı bir yazıda öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası sorunlar karşısında artan politik tepkilerini normal olarak nitelendirirken hem kendi teşkilatının hem de TMTF'nin "politikacılar tarafından

[537] Cüneyt Akalın, **Düşler ve Gerçekler: Tanıklarıyla Dünyada ve Türkiye'de 68**, (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 2000), 102-104.
[538] Şerif Mardin, "Gençlik ve Şiddet", **Türk Modernleşmesi** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018): 260-268, 284.
[539] Tarık Zafer Tunaya, "Siyasal Akımlar ve Gençlik", **Gençlik**, s. 88 (Haziran 1965): 7.

güçsüzleştirilme, komünizme ilişkilendirilerek zayıflatılma gibi teşebbüslere" maruz bırakılmasını eleştirmektedir. TMGT, öğrenci örgütleri arasında yaratılan bu kutuplaşma karşısında onları yeniden birlikteliğe çağırmaktadır. Buna göre öğrencilerin zaten benzer reform talepleri bulunmaktadır ve hepsi de anti-emperyalist müdahaleye karşıdır. Bu sebeple hepsi için Atatürkçülük ortak bir payda olarak görülmektedir. Fakat 1960'ların ikinci yarısında öğrenciler arasındaki çatışmalar, kongrelerde çıkan anlaşmazlıklar ve hükümetin belli bir tarafı destelemek üzere müdahalelerde bulunması gibi durumlar, öğrenci gruplarının birleşmesini imkansız hale getirmiştir. Böylece öğrenciler arasında birinin diğerini gerici, aşırı milliyetçi olmak gibi gerekçelerle suçladığı; diğerinin ise buna karşılık anti-komünizm üzerinde saldırıya geçtiği bir çatışma sürecinin dinamikleri oluşmaya başlar. 1968'e kadar öğrenci kuruluşlarının pek çoğunda istikrarsızlaştırma ve bölünmeye sebep olma gibi olayların gerçekleşmesiyle TMTF, TMGT ve MTTB gibi mevcut örgütler, önderliği kaybederken ve 1968'e doğru FKF güç kazanmıştır. MTTB'de ise 1965 yılında Bursa'da düzenlenen kongrede AP'ye yakın Rasim Cinisli'nin genel başkan seçilmesi sonucu birleşme imkanı ortadan kalkmıştır.[540]

1966 yılı itibariyle TMTF gücünü ve öğrenciler üzerindeki etkisini kaybetmeye başlar. İlk olarak Turizm Müdürlüğü aracılığıyla düzenlenen gezilerden birinde bir Rus kafilesinden alınan para "TMTF komünistlerden yardım alıyor" suçlamalarına neden olur. Ardından İstanbul Özel İdare Bütçesi'nin derneklere yardım faslından TMGT ve TMTF'nin aldığı yardımlar azaltılır.[541] İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Birliği Başkanı Atilla Kılıçoğlu'nun TMTF binasına girip belgeleri yağmalaması ile öğrenci grupları arasındaki bu bölünmelerin çatışmalara döneceğinin sinyalleri de ortaya çıkmıştır. Ardından aynı yılın Kasım ayında bu defa MTTB gibi TMTF'nin de kongresine bir müdahale gerçekleştirilir. 23 Kasım Pazar günü Adapazarı'nda gerçekleştirilen 21. Genel Kurul toplantısında Ankara Üniversitesi Talebe Birliği'ni temsilen biri Naci Özdemir grubu, diğeri Orhan Ünal grubu olmak üzere iki ayrı grup bulunmaktadır. Valilikten aldığı yetki ile gelen Orhan Ünal grubu meşru delegasyon olarak kabul edilmeyince yaşanan olaylarda 15 kişi yaralanmıştır. Dergiden aktarıldığına göre olaylar sonucu TMGT Genel Başkanı Alp Kuran hiçbir delegenin can güvenliği kalmadığı ve dışarıdan kimselerin halkı da kışkırtarak komünizm

[540] Emin Alper, **age,** 255-258.
[541] Alp Kuran, "Gençliğe Baskı", **Gençlik,** s. 96 (Şubat 1966): 10-12.

propagandası yaptığı gibi gerekçelerle üyelere saldırttığını belirterek valiyi tedbir almaya çağırmıştır. Kongrede birinci genel başkan Sencer Güneşsoy, ikinci genel başkan olarak da İstanbul için Faruk Yalnız seçilmiştir. Alp Kuran bu komiteye destek vererek görevlerinde başarılar dilese de olaylar bununla sınırlı kalmamıştır.[542]

Kongre sona erdikten sonra bir grup Bursa'da ikinci bir kongre daha düzenleyecektir. İlk seçimde 78 oy ile seçilen Sencer Güneşsoy'u başkan olarak tanımayan Ekrem Özer bu kongrenin sonucunda kendisini genel başkan, Ömer Barutçu'yu da ikinci genel başkan ilan eder. Bu ikinci grup, ABD karşıtı faaliyetleri ve milli petrol kampanyası gibi eylemleri sebebiyle diğer grubu komünist olmak ile suçluyor ve görevin kendilerine devredilmesini talep ediyordu. Kongreden önce Türkiye- İş Sendikası tarafından tertiplenen ABD karşıtı mitinge gençlik teşekkülleri temsilcilerinin katılması ve kongreden sonra Adana'da 8 ABD askerinin bir Türk ailesine sarkıntılık ettiği iddiaları üzerine meydana gelen protesto gösterilerine TMTF'nin verdiği destek de federasyonun komünizmle ilişkilendirilmesine neden olmuş ve buna karşılık görevin kendilerine teslim edilmesi istenmiştir. Kongreden sonra 17. Asliye Hukuk Mahkemesi'nden ihtiyatlı tedbir kararı aldıran Ekrem Özer, TMTF Genel Başkanı Faruk Yalnız'dan görevi devralmak üzere İstanbul'daki TMTF genel merkezine gelmiştir. Fakat Faruk Yalnız görevi devretmek istemeyince gerilim yaşanmış ve polis müdahale etmiştir. Yalnız, karakola götürüldükten sonra TMTF avukatlarından Metin Kumbasar ve Mahmut Kemal Kumkuoğlu'nun itirazları üzerine Faruk Yalnız görevine iade edilmiştir.[543]

Sonraki olay, TMTF'ye bağlı İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği (İTÜTB) yöneticileri ile MTTB arasında yaşanır. 1965'te MTTB başkanlığına Rasim Cinisli'nin seçilmesinin ardından ilişkileri koparan iki kuruluş arasındaki gerilim bu olaylar sonraso daha da artmıştır. Önce 2 Ocak 1967'de Ekrem Özer ve beraberindeki bir grup İTÜTB'nin TMTF'nin işlerine karışmaya devam ettiği takdirde basılacağına yönelik bir bildiri dağıtmıştır. Ertesi gün Teknik Üniversite öğrencilerinden bir grup MTTB lokalini ziyarete gitmiş ve orada da gruplar arasında tartışma çıkmıştır. Bunun ardından MTTB ve Ekrem Özer yönetimindeki bir grup İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği binasına bir saldırı düzenler ve yaşanan çatışmada birkaç öğrenci yaralanır. Bu olaylar üzerine TMTF'nin bazı temsilcilerinin de katılımıyla İstanbul Teknik

[542] "Ankara ve Adana Olayları", **Gençlik,** s. 106 (Aralık 1966): 9.
[543] Ay

Üniversitesi Talebe Birliği "Gericiliği Protesto Mitingi" diye isimlendirdikleri bir yürüyüş gerçekleştirmiştir. Yürüyüşte gruplar "gericiliğe", "yobazlığa" ve "emperyalizme" karşı sloganlar atmıştı. Ayrıca ellerinde "Mikrop yuvası MTTB ezilecektir", "Kaba kuvvet aczin ifadesidir", "gençlik bölünmez" yazılı dövizler taşımışlardır.[544]

Yaşanan olaylar üzerine TMGT tarafından TMTF olaylarını tartışmak üzere bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda TMTF'nin solcu olduğu gerekçesiyle bu tarz baskılara maruz bırakıldığını söyleyen Alp Kuran, Türk gençliği olarak tek gayelerinin Türkiye'deki yoksulluk, açlık ve sefaletle savaşmak ve Atatürk'ün gösterdiği yoldan yürümek olduğunu söylemektedir. TMTF'nin Turizm Müdürlüğü aracılığıyla Rusya'dan para aldığı iddialarına da açıklık getirmiş ve bu Müdürlük aracılığıyla Türkiye turizmine önemli katkılar yapıldığını belirterek "haksız" suçlamalarla federasyonun güçsüzleştirilmeye çalışıldığını ifade etmiştir.[545]

TMTF'de seçim sorunu ve ardından yaşanan çatışmalardan sonra sorun mahkemeye taşınmıştır. Mahkeme sonuçlanıncaya kadar TMTF binasına Yedd-i Emin tarafından bir atanmıştır. Bu durumu protesto etmek üzere bir grup toplanmış ve bu defa polis müdahalesinde öğrenciler yaralanmıştır. 1967 yılına gelindiğinde TMTF artık iki başlı hale gelmiştir. Bu durumu protesto etmek üzere 28 Nisan'ın yıl dönümünde bir bildiri yayımlanır. TMGT, TMTF, Yine bu kongrede Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF)[546], Türk Kadınlar Birliği gibi derneklerin ortak imzasını taşıyan bildiride gençliğin 28 Nisan ve 27 Mayıs Devrimine sahip çıktığı açıklanarak gençlik örgütlerinin güçsüzleştirilmesine tepki gösterilmiştir.[547] Ağustos ayında ise TMTF ve ona üye birliklerle TMGT'den temsilcilerin düzenlediği Ankara'daki toplantılarda gençliğin yaşadığı bölünmeler, AP'nin gençliği güçsüzleştirmeye yönelik bir politika izlemesi ve gençlik temsilcilerinin tutuklanması gibi olaylar eleştirilerek komünist suçlamasıyla Atatürkçü gençliğin güçsüzleştirilmeye çalışıldığı TMGT tarafından tekrar edilmiştir.[548]

[544] "Kaba Kuvvet Aczin İfadesidir", **Gençlik,** s. 107 (Ocak 1967): 4-5.
[545] "TMGT'nin Toplantısında TMTF Olayları", **Gençlik**, s. 108 (Şubat 1967): 10-15.
[546] Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu 1968 yılındaki genel kongrede TMGT'ye asli üye olarak kabul edilmiştir. "TMGT XVI. Genel Kurulu", **Gençlik**, s.122 (Nisan 1968): 4-5.
[547] "28 Nisanı Anma Törenleri", **Gençlik Dergisi**, s. 111 (Nisan 1967): 4.
[548] "Gençlik Liderleri Ankara'da Toplandı", **Gençlik Dergisi**, s. 114 (Ağustos 1967): 4-5.

7 Ekim'de ise "Kıbrıs çıkartması sırasında Türk Donanmasının önünü kesen 6. Filo'nun İstanbul'a gelişi", bir öğrenci grubu tarafından Dolmabahçe'de yapılan bir oturma eylemi ile protesto edilir. 6. Filo, ABD'nin Ortadoğu'daki askeri varlığını oluşturan kuvvetlerdendir ve 1960'lı yıllarda Türk limanlarına düzenli olarak ziyaretler gerçekleştirmektedir. Fakat Kıbrıs olaylarında ABD'nin Türkiye'nin önüne çıktığı düşüncesi bu askeri varlığa yönelik öfkeyi artırmıştır. 1967 yılında yaşanan Arap İsrail savaşında ABD'nin İsrail'e destek vermesi bu duyguyu daha da güçlendirir. Ortadoğu'da ABD askeri varlığının kuvveti olan 6. Filo'yu hedef alan gösteriler, protestoya katılan gençler tarafından emperyalizme karşı durmanın bir gereği olarak görülmektedir. Dergide bu süreci aktaran ve gençliğin protestolarına destek veren TMGT, eylemlerde gençlerin "Go Home, tam bağımsız Türkiye", "Ayıdan post 6. Filo'dan dost olmaz." yazılı pankartlar taşıdığını aktarmaktadır. Ertesi gün FKF'nin de harekete destek vererek 6. Filo gidene kadar açlık grevi yapacağını açıkladığı belirtilmektedri.[549] TMGT, 1967'de Yunanistan'da gerçekleşen albaylar cuntasında da parmağı olduğuna inanılan ABD'nin, ülkeden atılması gerektiği konusunda bu eylemleri gerçekleştiren gruplarla aynı taraftadır. Bu konuda 1967 yılı sonunda ortak bir bildiri de yayımlanmış; TMGT ve TMTF temsilcileri ABD'nin faaliyetlerinin Türkiye'nin ekonomi ve savunma politikaları açısından zararlı olduğunu belirterek emperyalizme karşı gençliğin birleşmesi için çağrıda bulunmuştur.[550]

1968'e gelindiğinde TMTF ile TMGT, MTTB'ye nazaran mali olarak güçsüzleşmiştir. Bir tarafta sağcı öğrenci grupları diğer tarafta solda tarif edilenler, farklı örgütlenmelere yönelmeye başlamıştır. Fakat soldaki grupların emperyalizme karşı "Türkiye'nin milli çıkarlarını savunmak" gibi ortak bir gayesi de vardır. TMGT'nin 1968'e doğru gençleri birleşmeye çağırırken öne çıkardığı noktanın bu olduğu görülmektedir. Soldaki grupların her biri ABD'nin askeri ve ekonomik varlığına karşıdır ve Türkiye'nin kendi yolunu izlemesinden yanadır.

Emin Alper'in aktardığına göre dönemin önemli öğrenci liderlerinden Toktamış Ateş, Osman Zeki Telci ve Bozkurt Nuhoğlu gibi liderler Üçüncü Dünya'daki milliyetçi sosyalizm modellerinden etkilenmişti. Alp Kuran, Raif Ertem, Kazım Kolcuoğlu, Sencer Güneşsoy ve Faruk Yalnız ise *Yön* çizgisine belli bir yakınlık duymakla birlikte sosyalizmle mesafeliydi. Benzer şekilde, TİP ile aralarına da belli bir mesafe

[549] "Go Home", **Gençlik**, s. 116 (Ekim 1967): 4.
[550] "Amerikalıları Atmalıyız", **Gençlik,** s. 116 (Ekim 1967): 8.

koyuyorlardı. Yalnız hepsi için de Mustafa Kemal Atatürk, anti-emperyalist ve devrimci bir lider figürüydü.[551] Bu sebeple TMGT, bütün bu güçlerin bir araya gelmesi ve hep birlikte emperyalizme karşı savaşmasından yanaydı. 1968 yılında kurulan güç birliği de böyle bir düşünceden doğmuş ve bütün öğrencileri bu tek noktada kenetlemeye çalışmış olsa da ömrü çok uzun olmamıştı.

4.3.2.5.4. Güç Birliği'nden Solda Ayrışmalara

Yukarıdaki bölümde 1968 olaylarının yaşanmasından önce mevcut siyasal atmosferin ne şekilde olduğu ve TMGT'nin bu atmosferde nasıl bir konum belirlemeye çalıştığı anlaşılmaya çalışıldı. Aynı yılın Mayıs ayında Paris'te yaşanan öğrenci ve işçi hareketliliğinin ardından Türkiye'de öğrenciler Haziran aylarında üniversite işgallerini başlatır. Fakat *Gençlik* dergisinin ulaşılabilen son sayısı, Nisan 1968'de çıkmıştır. Bu sebeple bu tarihten sonraki gelişmeler ikincil kaynaklar üzerinden kısaca değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1968'deki hareketlilik, sadece Türkiye'de değil, dünya genelinde pek çok ülkedeki huzursuzluktan kaynaklanmaktadır. 1960'lı yıllarda gençlerin Avrupa'da pek çok ülkede ve ABD'de isyan eğilimleri oluşmaya başlamıştı. Özellikle Vietnam Savaşı Avrupa, ABD ve Afrika, Asya ve Latin Amerika'da anti-emperyalist söylemi güçlendirerek gençleri daha aktif hale getirdi. Çekoslovakya'nın Sovyetler Birliği tarafından işgali ve buna karşılık bağımsızlık ve demokratikleşme talepleri ortaya çıktı. Bununla birlikte gençlik, yeni değerler benimsemiş ve eski kuşaktan uzaklaşarak değişim taleplerinde bulunmaya başlamıştı. ABD'de gençlik savaş karşıtlığının yanı sıra kültürel farklılık ve değişim istekleriyle harekete geçmişti. Martin Luther King'in suikaste kurban gitmesi gençliğin tepkisini daha da artırdı. İtalya'daki faşist saldırılara tepki öğrenci hareketlerini giderek radikalleştirdi. Almanya'da öğrenci lideri Rudi Dutschke'nin sağcı bir kişi tarafından vurulması, İngiltere'de ise Vietnam ve Zimbabwe'de yaşananlara sessiz kalınması öğrencileri harekete geçirmişti. Kısacası 1960'ların ikinci yarısından itibaren giderek artan huzursuzluk 1968 yılında arka arkaya pek çok ülkede açığa çıkmıştı. Üstelik gençler artık birbirinden ve yaşanan olaylardan daha çabuk haberdar olabiliyor ve etkileniyordu. Bu olaylar Türkiye'deki gençleri de belli bir biçimde etkiledi. Haziran 1968'de üniversite işgalleri başladı ve

[551] Emin Alper, **age,** 319-323.

zamanla üniversite yönetimine yönelik talepler içeren işgaller farklı fakültelere de yayıldı.[552]

Olaylar sadece ABD ve Avrupa'da da değildi. Zamanla Afrika, Asya ve Latin Amerika'da hareketlilikler görüldü. Çin'de 1966 yılından başlayarak 1970'e kadar uzanan dönemde siyasi değişim talepleriyle olaylar yaşandı. Bu ülkede bir taraftan Vietnam meselesi huzursuzluk yaratıyordu. Diğer taraftan Mao Zedong, Çin'de bir kültür devrimi gerçekleştirmeye çalışıyor ve sosyalizmi Sovyet modelinin "statik kalıplarından çıkararak" kendi ülkesi için yeni bir yol çiziyordu. Bu durum özellikle Doğu bloğu ülkelerinde büyük bir heyecan yaratmıştı. Bu proje köylü bir toplum ile sosyalist devrime geçişe dayanıyordu. Ülke ekonomisi tarıma dayanan ülkelerde, kalkınmanın nasıl gerçekleşeceğine yönelik arayışlarda Mao'nun bu devrim modeli bir ilham kaynağı oldu. Afrika'da Mısır, Senegal, Tunus ve Fas gibi ülkelerdeki gençler ise emperyalizme ve günden güne artan yoksulluğa başkaldırmıştı. 1967'de Che Guevara Küba'da devrimi gerçekleştirmek için dağa çıkmış ve silahlı mücadeleyi başlatmıştır.[553] Türkiye'de 1968'in Haziran'ında üniversitelerde işgallerle başlayan hareketlerde ise eğitimde reformla ülkenin gelişmesi amaçlanıyordu. Fakat zamanla tüm dünyada yaşanan hareketliliğin yanı sıra Afrika ve Çin'in sosyalist modellerine yönelik ilginin artmasıyla, üniversitedeki talepler reformun ötesine taşınmaya başladı. Ekonomik ve toplumsal yapıyı değiştirmeye yönelik arayış içerisine giren gençlik bu süreçte dünyadaki gelişmelerden de etkilenerek giderek radikalleşecek ve bölünecekti.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 10 Haziran'da başlayan ve diğer üniversite ve fakültelere de yayılan işgal ve boykot eylemlerinde talepler üniversiteden mezun olmayı zorlaştıran yazılı ve sözlü olmak üzere iki aşamalı sınav sisteminin değiştirilmesi, üçüncü sınıfa geçmek için koyulan lisan barajının kaldırılması gibi talepleri içermektedir. Bununla birlikte özel yüksekokullara da Anayasa'nın sosyal devlet ilkesi ile bağdaşmadığı için karşı çıkılmıştır. Doktorasını yapmış, fakat doçentliğini almamış akademisyenlerin asistan olarak çalışması ve ders verememesi de tepki çekmektedir. Ayrıca öğretim görevlilerinin tam zamanlı çalışması ve öğrencilerin yönetime katılması talepler arasındadır. Bunların yanında

[552] Emin Alper, **age**, 346-347.
[553] Feryat Bulut, "68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük": 132-133.

yine öğrencilerin yurt, burs, harç sorunu, beslenme ve sağlık sorunlarının çözülmesi de önemli gündemlerdendir.[554]

1968'de yaşanan üniversite işgalleri Cüneyt Akalın'a göre gençlik üzerinde birkaç etkide bulunmuştur. Birincisi, gençliğin giderek daha fazla siyasallaşmasıdır. İkincisi, işgallere önderlik eden solcu grupların güçlenmesidir. Üçüncüsü ise işgal ve boykotlara karşı duran TİP'in gençlik üzerindeki etkisinin silinmeye başlaması ve Milli Demokratik Devrimi (MDD) savunan grupların güçlenmesidir. Küba ve Çin devrimi ve Çekoslovakya'nın işgali ile birlikte Mao ve Che Guevara gibi isimlerin fikirleri gençlik üzerinde etkili olmaya başladıkça gençlik, devrim için silahlı mücadeleye yönelmeye başlayacaktır.[555] Bu gelişmeler sonucu TMTF'den sonra 1968'de FKF de gerilerken Devrimci Öğrenciler Birliği (DÖB) güç kazanır. TMGT ise gençlik arasındaki bu radikalleşme sürecinde gençlerin taleplerin dinleyerek onlara destek verecektir. Bu durumu DÖB'ün kurucuları arasında yer alan Mustafa Lütfü Kıyıcı onun bir küçük burjuva örgüt olduğu ve anti-emperyalist eylemlerde birlikte hareket edildiğini sözleriyle ifade etmektedir.[556]

1970'lere doğru giderken solda artık üç grup vardı. Birincisi TİP'e ve onun sosyalist devrim tezine destek veren gruplardı ve bunlar hala güçlüydü. İkincisi, DÖB'de örgütlenmiş ve MDD'ye destek veren öğrencilerden oluşmaktaydı ve bunlar ilkine oranla giderek daha fazla güç kazanmaktaydı. Üçüncüsü ise bu ikinciye destek veren, Atatürk devrimciliğinden yana olan ve giderek etkisini yitiren TMGT ve TMTF'ydi. Bunlar arasında 1968 ortalarında oluşturulan güç birliği ise zamanla etkinliğini yitirdi.[557] 1968 Ekim ayında TMGT'nin çağrılarıyla başlayan Samsun'dan Ankara'ya "Tam Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal Yürüyüşü" bu birliğin son faaliyeti oldu ve öğrenci grupları arasında silahlı mücadeleyi öne çıkaran grupların güçlenmesiyle soldaki ayrışmalar hız kazandı.[558]

Bu tırmanmanın sonucu, 12 Mart 1971 muhtırası ile sıkıyönetim ilan edilmesi oldu ve ardından pek çok gençlik temsilcisi tutuklandı. 1960'da yaratılan özgürlük ortamı bu defa yaşanan bu siyasallaşma ve radikalleşmenin yönetimi zorlaştırdığı gerekçesiyle

---

[554] Demet Lüküslü, **Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi** (Ankara: Dipnot Yayınları, 2015), 46-60.
[555] Cüneyt Akalın, **age**, 151.
[556] **age**, 153.
[557] Emin Alper, **age**, 347-351.
[558] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi (1960-1968),** c.1 (İstanbul: Belge Yayınları, 1993), 516-522.

daraltılacaktı. TMGT bu süreçte 1960 müdahalesinde olduğu gibi yine orduya ve Nihat Erim'in kurduğu kabineye desteğini açıkladı. Beklentisi yeni hükümetin AP'nin aksine reformist bir çizgi benimsemesiydi.[559] Fakat öğrenciler artık tek bir cephede birleşemeyecek kadar farklı yollara ayrılmıştı ve TMTF ile TMGT artık -en azından tüm öğrenciler için- sorunlarını temsil edecek bir örgüt olarak görülmekten uzaktı. Zaten 15 Haziran 1971'de TMTF kapatıldı.[560] TMGT ise 1980'lere kadar varlığını devam ettirse de artık 1960'ların sonlarından itibaren gençler arasında farklı örgütlenmeler ve onlar arası çatışmaların oluşacağı yeni bir dönem başlamaktaydı.

4.3.2.5.5. Türkiye'de 68 Üzerine

Türkiye'de 1968 olaylarının yaşanmasına sebep olanın ne olduğu pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bunlardan birkaç tanesinden bahsetmek gerekirse Ahmet Taner Kışlalı, 1974 yılında yazdığı eserinde gençliğin politik hareketliliğini kuşak çatışması ile izah etmeye çalışır. Buna göre gençlik, yaşlı kuşakların devlet kademelerinde daha fazla yer edinmesi ve gençlerin politik sisteme katılımının önünün kapalı olduğu düşünceleriyle yeni bir hareket ve eylem repertuvarına yönelmiştir. Gençlik arasında üniversite gençliğinin öne çıkmasını ise onların daha organize olabilmesine, yeni araştırmalardan haberdar olarak politik bir tutum benimseyebilmesine bağlamaktadır. Çalışma süreçlerinin dışında kalan ve geleceğe dair kaygılar taşıyan üniversiteli gençlik, hareketin öncü gücü olmuştur.[561] Özcan Köknel de 1970 yılında yazdığı eserinde 1945 sonrası yaşanan gelişmelerin kuşaklar arasında ayrılma ve çözülme yarattığını ve bütün dünyada gençlerin değişen dünya şartları içinde yeni değer yargıları bulma yoluna girip bir eylemliliğe yöneldiğine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ona göre geleneksel çevreden gelen gençler kendilerine verilen değerleri kabul ederken "geçiş halinde ve değişmiş çevre" içinde yaşayanlar yeni görüş ve ideolojilere yönelebilmekteydi ve 1970'li yıllara doğru öğrenciler arasında yaşanan bölünmeler de gençlerin yeni arayışlara yöneldiğinin göstergesiydi.[562]

TMGT'nin bir dönem genel başkanlığını üstlenmiş İsmet Giritli ise 1970 yılında yazdığı eserinde gençliğin 1968 itibariyle üniversite sorunlarının yanı sıra "devrimci"

---

[559] Turhan Feyizoğlu, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi 1944-1974**, c. 4 (İstanbul: Sevinç Matbaası, 2013), 101-102.
[560] Turhan Feyizoğlu, **age**, 167.
[561] Ahmet Taner Kışlalı, **Öğrenci Ayaklanmaları** (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974), 41-90.
[562] Özcan Köknel, **Türk Toplumunda Bugünün Gençliği** (İstanbul: Bozak Matbaası, 1970), 223-228.

karakterin gereği olarak anti- emperyalizm savaşına da giriştiğini söyler. Giritli bu zihni değişimde Lenin, Mao Zedong, Che Guevara gibi isimlerin öğretilerinin önemli olduğunu söylemektedir. Ayrıca ona göre Antonia Gramsci, Herbert Marcuse, George Lukacs ve Louis Althusser gibi isimlerin eserlerinin tercümelerinin yapılmasıyla gençlerin fikri dünyası değişmeye başlamıştır. Gençlerin böylece "düzenin halka rağmen halk için değiştirilmesi" anlamında "devrimci" karakterlerinin öne çıktığını söyler.[563] Gençliğin özellikle üniversite temelli taleplerini yıldan yıla artan öğrenci sayısıyla artık üniversitelerin kifayetsiz hale gelmesinde, bilimsel ve kültürel gelişmelerle birlikte gençliğin önceki kuşaktan farklılaşarak yeni bir kültürel birikim elde etmesinde ve bütün dünyada az gelişmiş devletlerin Batı tarafından sömürüldüğü inancının yaygınlaşmasında bulmaktadır. Yine öğrencilerin bu hareketlerinin "serbest irade" yerine kuvveti koyarak "sağcı" grupları da sivrilttiğini ve toplumu kutuplaşmaya götürdüğünü söylemektedir. Ona göre bu kutuplaşma ve radikalleşme gençliği amacından uzaklaştıran olumsuz gelişmelerdir.[564]

Eski Dev-Genç başkanlarından Celalettin Can ise 1988'de yazdığı eserinde Türkiye'deki 1968'in arkasında emperyalizmin sınıf çelişkilerini fark eden öğrencilerin bir isyan hareketine yönelmesinin etkisi olduğunu söylemektedir. Bu süreçte Herbert Marcuse gibi isimlerin devrimin toplum dışına itilen ve "egemen sınıfların uzlaşmaz kabul ettiği öğrenci gruplarından" geleceğine ilişkin açıklamalarının da etkili olduğunu söyler.[565] Yani 1968 hareketi, dönemin içerisinde yaşamış ve o sürece tanıklık etmiş kişilerin kitaplarında kuşaklararası uçurum, uluslararası dinamiklerin etkisi ve yeni eser çevirilerinin gençlik üzerinde yarattığı etkiler gibi faktörler üzerinden açıklanmaktadır.

Taner Timur da 2000'li yılların başlarında yazdığı eserinde benzer dinamiklere dikkat çekmektedir. Türkiye'nin Batılılaşma sürecinde Batıdan aldığı toplum bilimleri anlayışı üzerine bina edilmiş üniversitelerde, tartışmaların da buradan esinle belirlendiğini söyler. Bu yüzden Keynes'in kapitalist ekonominin çözülmesi sürecinin yarattığı yeni müdahaleciliklere dayanan kuramının, ekonomisi büyük oranda kapitalist öncesi sektörlerden oluşan ülkeler için ne derece geçerli olduğu sorusunun üniversite kürsülerinde sorgulama konusu haline gelmesinin gençliği de etkilediğini

[563] İsmet Giritli, **Gençlik Hareketleri ve Ötesi** (İstanbul: Garanti Matbaası, 1970), 7-11.
[564] İsmet Giritli, 11-26.
[565] Celalettin Can, **Bağımsızlık, Demokrasi ve Sosyalizm Mücadelesinde Gençlik**, (İstanbul: Haziran Yayınevi, 1988), 15-31.

söylemektedir. Bir yandan hızlı kalkınmak isteyen, diğer yandan bir rejim bunalımı yaşayan gençlik arasında Batıda meydana gelen "Marksist düşüncedeki yenilenmeler, yeni teorik arayışlar" ve "Marksist ideolojinin Çin devrimi ile Sovyet sistemi içindeki donup kalmış yapısından kurtularak tartışmaya açılması" üniversite üzerinde kaçınılmaz olarak bir etki yaratır ve gençlik kapitalizm dışı bir kalkınma alternatifi üzerine düşünmeye başlar.[566]

1968 ve dinamiklerine ilişkin açıklamalar uzatılabilir. Fakat Türkiye'deki 68 sürecini Batılılaşma ve Batılı modele dayalı kalkınma süreçleri ve onun yarattığı krizler üzerinden ele almak doğru olacaktır. Kentleşme ve üniversiteye giden öğrenci oranlarındaki artış gibi gelişmelerle toplum büyük oranda değişmeye başlamış ve toplumların kültürel yapısı hızla değişirken gençlik de bu değişim sürecinden etkilenerek yeni arayışlar içerisine girmiştir.[567] Öğrencilerin problemleri ve kaygılarının büyümesi ise üniversiteli gençler arasında huzursuzluğu artırıp reform taleplerini güçlendirmiştir. Nihayetinde gençlerin hem bir içsel huzursuzluk duyması hem de ülkesinin geleceğine dair taşıdığı kaygılar onları harekete geçirmiş gibidir. Bununla birlikte Vietnam Savaşı, Yunanistan'daki askerî müdahale, Çekoslovakya'nın işgali, Küba ve Çin Devrimi gibi gelişmelerden de çok hızlı haberdar olan gençliğin eylem repertuvarı değişmektedir. 1968 ile birlikte Türkiye'de toprak işgalleri ve fabrika işgallerinin de görülmeye başlanması gençlerin uluslararası gençlikten etkilendiğini göstermektedir. Yine bunun etkisiyle bazı gençler bu mücadelenin yolunun silahlanmadan geçtiğine inanarak giderek radikalleşmiştir.[568]

Özetle dünyada yaşanan bu gelişmelerin de etkisiyle Türkiye'deki gençlik, Türkiye'nin "yön"ünün ne olması gerektiğine yönelik arayışlarında farklı yollara yönelmesine sebep olmuştur. 1968 Haziran'ında olaylar, üniversitede eğitim sisteminin yenilenmesiyle ülkenin ilerleme yoluna iletileceğinden hareketle, bir değişim talebiyle başlar. Yani 1970'lerde dahi devam eden bu taleplerin arkasında ülkeyi daha iyi bir noktaya getirme kaygısı bulunmuştur. Fakat öğrencilerin bu ilerlemenin ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal dönüşümü olmadan gerçekleşmeyeceğine dair inançları meseleyi üniversitede reform sorunu olmaktan öteye de taşıyordu. Sonuç olarak 1970'lerin başında bu süreç kutuplaşmanın giderek

[566] Taner Timur, **Toplumsal Değişme ve Üniversiteler** (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), 253-280.
[567] Eric Hobsbawm, **age**, 436-451.
[568] Feryat Bulut, **age**, 137.

artması ve öğrencilerin militarize olması ile sonuçlansa da Türkiye'deki gençlerin hareketlerinin arkasında ülkenin geleceğine dair bir kaygının güçlü bir etkisinin olduğu söylenebilir.

TMGT'nin kaygısı, ülkeyi kalkınmış bir ülke haline getirmektir ve gençlik politikaları da bu doğrultuda onların ilerlemesi ve kalkınmasına yönelik hamleleri desteklemek şeklinde seyretmiştir. Döneme dair anı kitaplarında ve 1968 sonrası olaylarda aktif olmuş gençlerle daha sonra yapılan görüşmelerde TMGT, genellikle CHP'ye yakın, 27 Mayıs'ı destekleyen veya "Kemalist-sosyal demokrat karması gençlerin yönetiminde" olan bir teşkilat olarak anılmaktadır. TMGT binasının ise yaşanan bu olaylarda kendileri için bir toplanma yeri olduğundan bahsedilmektedir.[569]

TMGT'de 1965 sonrası yazı işlerinde çalışmış olan ve 1968 sonrası sürecin aktif isimlerinden Raif Ertem TMGT'yi şöyle anlatmaktadır:

> "Ülkemizde kurulmuş en büyük gençlik örgütü Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'ydı. Gücünü Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun kendisine bağlı olmasından alıyordu. (…) TMTF'nin yaptığı çalışmaları günümüzde başarabilen başka bir örgüt yok. Konuları, ülke sorunlarını kurullarda tartışıp, demokratik usüllerle karara varabilme yeteneğini taşıyan parlamenterlerimizin çoğunluğunu TMTF ve bağlı örgütleri yetiştirmiştir. (…) En dinamik güç TMGT, içinde işçi gençliğin temsilcisi TEKSİF, sonra Türk-İş; devrimci gençliği Türk Devrim Ocakları, izci gençliği Türkiye İzciler Birliği, kadınları da Türk Kadınlar Birliği temsil ediyordu. Bu örgütler genellikle ilerici kanatta yerini almışlardı."

Raif Ertem ayrıca TMTF'nin uluslararası kültür festivallerinin oldukça başarılı ve ses getiren faaliyetler olduğunu ve uluslararası çalışma kampları ve dil kursları konularında yapılanların oldukça ileri çalışmalar olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca Turizm Müdürlüğü aracılığıyla Türkiye'de turizmcilerin yetişmesine TMTF ile TMGT'nin çok önemli bir katkıda bulunduğunu da eklemektedir. 1968'e kadar olan süreçte bu yönleriyle TMTF ve TMGT'nin oldukça etkili olduğunu söylemektedir. 1965 sonrası ise giderek parçalı hale gelen örgütlenmeler içerisinde eylemler küçük gruplar tarafından gerçekleştirilir olmuş ve bu örgütler etkisini yitirmiştir.[570]

1968-1970 yılları arasında TMGT'nin genel başkanlığını üstlenen Kazım Kolcuoğlu ise TMGT'de kendi dönemini şöyle anlatmaktadır:

> "TMGT olarak zaman zaman tüm Türkiye'deki devrimci gençlik örgütleriyle ortaklaşa toplantılar düzenleyerek gençliğin ortak mücadelesinin dayanışma içinde devamını sağlamaya çalıştık. (…) 10 Kasım 1968'de Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Atatürk düşüncesinin temelini oluşturan tam bağımsızlık ve demokrasi için yetkilileri uyarmak ereğiyle Samsun-Ankara yürüyüşünü düzenledik. (…) TMGT Genel Başkanı olarak, daima hareketin örgütlü ve demokratik ilkelere göre yürütülmesi için büyük çabalar harcamışımdır. Yapılan toplantılar da,

[569] Oral Çalışlar, **68' Başkaldırının Yedi Rengi**, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1989): 14-15.
[570] Turhan Feyizoğlu, **Fırtınalı Yılların Gençlik Liderleri Konuşuyor**, 22-29.

> mitingler de bu çerçeve içinde yapılmıştır. Ama bu yasal, doğal ve aynı zamanda örgütlü, disiplinli hareketler, belli örgütler tarafından basılmak suretiyle saptırılmaya çalışılmıştır. Tabi olaylar gittikçe bu niteliğe bürününce, çatışmalar başladı. (…) Başkan olduğum dönemde, TMGT'de bu olayların araştırılması için büyük çabalar gösterdim. Çünkü biliyordum ki, faili meçhul cinayetler hem Türk ailesini, hem Türk gencini güvensizliğe götürecek ve güvensizlik de insanların kendi güvenliklerini kendi temin etmeye ve araştırmaya yöneltecek. Bu Türkiye için, demokrasi için sağlıklı bir yol değil. (…)"[571]

Döneme dair yöneticilerin bu anlatıları, TMGT'nin bünyesindeki TMTF ile birlikte demokratik bir sistem içerisinde gençliğin sorunlarını ele almaya çalışan bir dernek olduğunu göstermektedir. Gençlik arasında 1965 sonrası başlayan ve 1970'lerde giderek artan bölünmeler ve yeni arayışlar ise İsmet Giritli'nin 1970 yılında yazdığı eserinde de görüldüğü üzere arzu edilen gelişmeler değildir. Bu yüzden TMGT'nin, incelenen dönem aralığında her daim gençleri birleştirmekten yana bir dernek olarak hareket ettiği söylenebilir. Ayrıca Batıdaki uluslararası gençlik toplantılarına da katılarak Türkiye'deki gençlerin sorunlarını ele almaya çalışmış ve incelenen dönem aralığında işçiler için grev hakkı, köylüler için toprak ve üniversiteliler için eğitim reformu gibi taleplerde bulunarak reformlarla demokratik bir sistemin yerleşmesine yönelik politikaları savunmuştur.

[571] **age**, 72-81.

5. SONUÇ

Bu çalışma boyunca amacım, 1951 yılının sonlarında uluslararası gençlik kuruluşu olan WAY'e üye olabilmek için dönemin farklı gençlik gruplarını içerecek bir dernek oluşturma fikriyle kurulan TMGT'nin bu gençlik gruplarının sorunlarını ne şekilde dile getirdiğini ve hangi kuruluşlarla işbirliği yapmaya çalışarak onları temsil etmeyi denediğini göstermekti. Bunun yanı sıra kurulurken, kendisine Atatürk yolundan giderek devrimleri sürdürme gibi bir amaç edinmiş olan bu derneğin siyasal, ekonomik ve toplumsal sisteme dair görüşlerini ve bu yöndeki faaliyetlerini değerlendirmekti. Derneğin faaliyet raporlarının tümüne ulaşılamaması sebebiyle bu yöndeki söylem ve faaliyetlerini, temelde iki süreli yayın organı olan *TMGT Gazetesi* (1956 Aralık-1960 Kasım) ve *Gençlik* dergisinde (1960 Kasım-1968 Nisan) yapılan analizlerle değerlendirmeye çalıştım. Sonuç olarak uluslararası kuruluşların çalışmalarını yakından takip eden ve WAY, EYC ve daha sonra CENYC gibi Batıda kurulmuş gençlik örgütlerine üye olan TMGT'nin, uluslararası alanda kalkınma reçetelerinin tavsiye edildiği ve ulusal kalkınmanın üniversite kürsülerinde önemli bir konu haline geldiği 1950 ve 1960 yıllarında ülkenin nasıl kalkınacağına ve modern uluslar arasında yerini alacağına dair bir kaygı ile faaliyetler gerçekleştirdiği görüldü.

Onların kalkınma yolu, Batıyı izlemekten geçiyordu. Bu yüzden Batılı devletlerin tavsiye ettiği köy kalkınmasının onlar için önemli konulardan biri olduğu görüldü. Ayrıca az gelişmiş bir ülkede eğitim durumunun geriliğinden hareketle eğitimde reforma yönelik çalışmaları da teşvik ediyorlardı. 1960'lı yıllarda yedek öğretmen subaylık kapsamında köye gönderilenlere yönelik yardım kampanyaları düzenlenmesi ve köy enstitülerinin yeniden açılması için bir kampanya başlatmaları onların eğitim meselesine verdiği önemi göstermektedir. Bununla birlikte bu yolda ileri bir toplum olmanın önünde set kuran şeylerden birinin dinin toplum üzerinde etkisi olduğuna inanıldığından dinde reform sorunu TMGT için oldukça önemli konulardan biriydi. Din meselesi, Doğu ile Batı arasında kurulan "geri" ve "ileri" ilişkisi üzerinden alınıyor ve dinin toplum üzerindeki etkisi geriliğin işareti olarak görülüyordu. Yani

onun kalkınmış ve ileri bir toplum olma ideali laik, demokratik bir Cumhuriyet idaresinde reformist bir anlayışa dayanmaktaydı.

Reformculuğun otoriter bir yönetim altında bir geçiş sürecini gerektirdiği yönündeki düşüncelere ise kapalıydı. Onlara göre toplumda demokrasinin henüz yerleşmemiş olduğu doğru olsa da yerleşmesi için gerekli olanın, ordu veya bürokrat kadro yönetiminde otoriter bir yönetim olduğu düşünülmüyordu. Onlara göre Batı Anayasaları seviyesinde hazırlanmış 1961 Anayasası, zaten gelişme ve kalkınma dönemini başlatacak bir içeriğe sahipti. Gerek planlı kalkınmaya yönelik olarak DPT'nin kurulması, gerekse de laik sistemi garanti altına alan maddeleri ile bu yeni Anayasa'nın sistemin güvencesi olacağına inanılıyordu. Bu yüzden 1960 öncesi laiklikten uzaklaşıldığı, demokrasinin zedelendiği yönünde eleştirilerde bulunulan TMGT'de, askeri müdahale sonrası demokratik sistem içerisinde, hükümetlerden sürekli reform beklentilerinin dile getirildiği görülmektedir. Köklü bir eğitim reformu ve dinde reform sorunun yanı sıra toprak reformu ve işçi sınıfına yönelik sosyal hakların genişletilmesi talep ediliyordu. Bu yöndeki kaygılar sosyal ve ekonomik haklara da yer veren 1961 Anayasası'na da yansımıştı. Beklenti, Türkiye'de Batıda olduğu gibi sosyal devletin tesis edilmesiydi.

Görüldüğü üzere, TMGT için Atatürk devrimciliği diye tarif edilen şey statik olarak o dönemin politikalarına dönmek demek değildi. Eğitim reformu ve toprak reformu söylemlerinde Atatürk'e referans verilerek bu politikaların Atatürk tarafından da önemsendiği bazı yazılarda vurgulanıp bu durum o yolu takip etmenin gereği olarak sunulsa da aslında tüm bu söylemler üzerinde kalkınma reçetelerinin neyi tavsiye ettiğinin oldukça önemli bir etkisi vardı. Örneğin 1960'larda halkçılık, artık sınıfların olmadığı bir toplum tahayyülüne dayanmıyordu. İşçi sınıfının grev ve toplu sözleşme hakkının tanınmasını ve köylü için toprak reformunu talep eden TMGT'de, kalkınma yolunda sınıfların hızla çözülmesine ve radikalleşmesine engel olmak için bu politikaların gerekli olduğu düşünülmekteydi. Devletçilik ise yine kalkınma için devletin piyasa üzerinde bazı kilit sektörlerde kontrolü demekti. Diğer türlü liberal bir ekonomi modelinin yerli sektörün gelişimini yavaşlatacağı düşünülüyordu.

1965 yılında TMGT'nin kalkınma meselesine verdiği önemin giderek arttığı söylenebilir. Çünkü bu dönemde görülen odur ki artık Batılı devletlerden alınan yardımlarla kalkınmanın gerçekleşeceğine yönelik eleştiriler giderek artmaya başlamıştır. Üçüncü Dünya'da Mısır ve Endonezya'daki yönetimler ve onların

izlediği yol, Türkiye'deki aydın, genç ve bürokratik kadroları etkilemiş ve Türkiye'de milli ekonomi uygulanması yönündeki talepleri güçlendirmiştir. Buradan hareketle Türkiye'de devrim yolunu tartışmaya açan yeni gruplar ortaya çıkmış ve 1960 sonrası ortamında buna dair görüşlerin ifade edilebileceği platformlar bulunabilmiştir. Ayrıca bu dönemde Marksist literatüre dair eserlerin çevrilmesiyle yayın dünyasında da bir zenginlik meydana gelmiştir. Tüm bunların etkisi, Türkiye'de düşün alanında bir zenginliğin yaratılması ve bunun da özellikle üniversiteli gençleri etkisine almaya başlamasıdır. Bu ortamda 1965 yılına kadar sürekli reform beklentisini dile getiren fakat bir türlü gerçekleşmemesiyle hayal kırıklığı yaşanan TMGT'de de kalkınma konusu öne çıkarılmış ve milli ekonomi politikasının gerekliliği daha çok vurgulanır olmuştur. Tüm bunların yanı sıra 1964 Kıbrıs krizi, Vietnam Savaşı ve Arap-İsrail Savaşı[572] gibi gelişmelerle giderek yükselen ABD karşıtlığının emperyalizme karşı milli politika söylemini güçlendirdiği söylenebilir.

TMGT'de 1965-1968 arasında kalkınma sorunu oldukça önemli bir mesele olarak görülmüştür. Kalkınma savaşı başlatarak bazı sektörlerde millileşme talep etmiş ve toprak reformunun artık gerçekleştirilmesi için yöneticilere çağrıda bulunmuştur. *Yön* dergisinin milli petrol kampanyasına destek vermiş ve savunma alanında NATO'nun etkisinin hafifletilmesi taleplerinde bulunulmuştur. Bu söylemlerini Atatürk'ün tam bağımsızlık politikasını sürdürmenin bir gereği olarak savunmuş ve sosyalizm ile arasına söylem olarak mesafe koymuştur. Bu yıllara kadar da Atatürk ile bir gönül bağı kurularak her daim onun izinden gittiklerinin mesajı sık sık verilse de Atatürkçülük ifadesi de devrim yoluna ilişkin farklı arayışların ortaya çıkması karşısında en çok bu dönemde gerçek yolun hangisi olduğuna işaret etmek üzere kullanılır olmuştur.

Kendi Atatürkçülükleri ise yukarıda da belirtildiği gibi belirli sektörlerde kontrole dayalı bir devletçilik, halklar arası uçurumu önlemeye yönelik halkçılık, demokratik Cumhuriyet içerisinde laikliğe bağlılık ve yayılmacılık hedeflemeyen bir milliyetçilik olarak özetlenebilir. TMGT, 1968'e gelindiğinde devrim konusunda yöntem ve varış noktasındaki hedefleri farklılaşan bu gruplarla tam bağımsızlık adına bir güç birliği yapsa da sosyalizm ile arasına söylemsel olarak hep bir sınır koyduğu görülmektedir. Onun bu süreçteki söylemi, uluslararası alanda yükselen ABD karşıtlığı, ülkeler arasındaki gelir farkı uçurumlarının günden güne büyümesi, artan savaşlar ve BM'nin barışı koruyamaması gibi uluslararası gelişmelerin etkisiyle milli ve bağımsız bir

[572] Ek 8. Filistin'de Yaşananlara İlişkin Bir Broşür

politika izlemenin gerekli hale geldiği yönündedir. Bu gelişmeler Batıya ve özellikle ABD'ye duyulan güveni sarsarak Üçüncü Dünya ülkeleriyle kopan ilişkileri onarma söylemini de güçlendirmiştir.

TMGT'nin gençliğe dair politikalarına bakıldığında yine Batıdan esinle şekillendiğini görmek mümkündür. Zaten farklı gençlik gruplarını örgütleme gayesinin kendisi de WAY'e üye olma kaygısının bir sonucu olan bu derneğin, köylü gençlik için zirai örgütlenmelerin teşvik edilmesi, kooperatifçiliğin gelişiminin desteklenmesi ve toprak reformu yapılarak köydeki gelir farkı uçurumlarının azaltılması gibi hedefleri bulunmaktadır. Bu yollarla hem köyde üretimin artması hem de köylünün emeğinin artırılması mümkün olacak ve toplumun hızla kalkınması sağlanabilecektir. Ayrıca köyün hızla kalkınması için Batıdaki gibi Türk gençliğini de çalışma kamplarına yönlendirmekte ve bu yolla gençlerden kalkınmaya hizmet etmesini beklemektedir. Bununla birlikte bünyesinde farklı gençlik gruplarını bulundurma gayesiyle yola çıkan TMGT'nin bir köylü gençlik grubuyla birliktelik kurmaya yönelik hamlelerinin başarılı olduğu söylenemez. 1957'de TZC adlı bir kuruluş ile görüşmeler gerçekleştirse de asli üyelik konusunda sonuca varılamamış ve gözlemci üye olarak TMGT'nin bir parçası olarak sadece belgelerde adı geçmiştir. Fakat gerek gazete, gerekse de dergide iki kuruluşun gençliğe dair ortak bir faaliyetinden söz edilmemektedir. 1967'de ise bir tarımcı gençlik ocağı kurulması yönünde bir girişim gerçekleştirilse de bu proje hayata geçirilememiş veya geçirilse dahi bu kapsamda dergide duyurulan herhangi bir faaliyet tespit edilememiştir.

TMGT'nin işçi gençlik için hedefleri de yine Batıdaki gibi Türkiye'de de sendikaların kurulması, işçilerin grev haklarının tanınması ve sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesine yönelik önerilerdir. Onun işçi gençliğin sorunlarını ele alışında ve ürettiği çözümlerde onların koşullarının iyileştirilmesi ve bu yolla daha verimli çalışmalarının sağlanması amacı bulunmaktadır. Ayrıca onların ücret konusundaki pazarlıklarına da zaman zaman bünyesindeki hukukçular aracılığıyla destek veren TMGT'de, işçilerin gelirlerinin artması yoluyla ekonomiye sağladıkları katkıyı artırmak ve böylece onların radikalizm yönelmesini önlemek gibi bir amacın olduğu söylenebilir. İşçi sınıfından gençliğin örgütlenmesi noktasında ise yine köylü gençlik konusunda olduğu gibi bir sonuca ulaşılamamıştır. TEKSİF ile iyi ilişkiler kuran TMGT, 1966 yılında Türk-İş ile de görüşmeler gerçekleştirerek bir genç işçi komisyonu oluşturmaya çalışsa bu proje hayata geçirilememiştir.

Kadınları temsil için TKB'nin İstanbul şubesi ile işbirliği içerisinde olan TMGT'nin bir genç kadınlar birliği oluşturmak yönünde bir söylemine rastlanmamaktadır. Kadınların sorunlarını ne şekilde ele aldığı ve onlardan ne beklediğine bakıldığında ise yine kalkınmaya hizmet düşüncesinin izlerini görmek mümkündür. Bu noktada Atatürk döneminde yapılan reformların kadınları zaten özgürleştirdiğine inanıldığından sadece kadınlar için bu özgürlük alanını garanti edecek bir zihni değişimin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun ise tıpkı demokrasinin benimsenme sürecinde olacağı gibi toplumun eğitimi yoluyla mümkün olacağına inanılmaktadır. Bu sebeple genç kadınların giyim kuşam, meslek hayatında yer alması ve okuma yazma azlığı gibi sorunlarının halledilmesi için belli girişimlerin gerekli olduğu söylenmektedir. Böylece toplumun okumuş, aydın kadrosunun da işbirliği ile toplum ilerleme yoluna iletilecek ve o zaman da kadınların eşitsizlikten kaynaklı sorunları halledilmiş olacaktır.

Üniversiteli gençlik ise dönemin en örgütlü ve en aktif şekilde siyasetle ilgili olan öznesidir. Bu yüzden TMGT'nin en fazla üniversitelilerin gençlik kuruluşu olan TMTF ile ilişkilerinin gelişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Üniversitelilerin bu dönemdeki sorunları, üniversiteli sayısındaki artış paralelinde ortaya çıkan sorunlardır. Bu sorunlar yurtların yetersizliği, beslenme koşullarının kötülüğü, mevcut üniversitelerin yetersiz kalması, okullarda kitap sayısının azlığı veya kitapların pahalı olması gibi sorunlardır. TMGT'nin de bir gençlik teşkilatı olarak öğrencilerin bu sorunlarının çözümüne yönelik belli girişimleri olduğu, 1962 yılında bu konuyu İsmet İnönü ile de görüştükleri görülmektedir. 1965 yılına doğru üniversitede reform talepleriyle eylemler başladığında da öğrenci birliklerine destek vermiştir. Gençler, bu yukarıdaki yapısal sorunların yanı sıra üniversite yönetiminde söz sahibi olmak istediğinde onların yanında yer almış ve üniversitede hoca ile öğrenci ilişkilerinin onarılması gerektiğini söylemiştir. Ardından yüksekokullara yönelik protestolar oluştuğunda yine bu kurumların milli eğitim açısından zararlı olduğunu dile getirerek öğrencilere verdiği desteği sürdürmüştür.

TMGT'nin üniversiteli gençlikten beklentilerine bakıldığında, onların da ülke kalkınmasına katkı sağlamasına yönelik bir talebin olduğu söylenebilir. TMGT'nin kültür kulüplerinin kurulmasını talep etmesi ve tiyatro, çok sesli müzik ve folklor faaliyetlerini desteklenmesinin; onun gençlerin değerlerinin Batılılaşma doğrultusunda değişmesine yönelik beklentisinden kaynaklandığı söylenebilir. Burada

sadece gençlerin değişmesi de yeterli değildir ve aynı zamanda toplumun bu yönde değişimine onların çalışmalarının katkı sağlaması da beklenmektedir. Çalışma kampları projesi veya halk eğitim komisyonları kurularak yaz aylarında öğrencilerin köye gitmesi gerektiğine yönelik öneriler, gençlere bu yolda bir misyon yüklendiğini göstermektedir.

Turizm çalışmaları yaparak genç rehberleri yetiştirme işini de üstlenen TMGT'nin gençlerin Batılı gençlerle temasını artırmak üzere seyahatleri teşvik ettiği ve Türkiye'de de buna yönelik gençlik hostellerini kurduğu görülmektedir. Böylece uluslararası gençlik hostelleri ile de ilişki kurulup Türkiye'deki gençlerin bu imkândan yararlanmasını hedeflemiştir. Yine bu müdürlük aracılığıyla genç rehberler yetiştirerek ülke turizminin gelişimine katkı sağlamıştır. Tüm bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde ise Batı referans alınmış ve tüm bu faaliyetler gençlerin Batılı değerleri benimsemesi ve ülke kalkınmasına hizmet etmesi beklentisiyle desteklenmiştir.

Bir gençlik kuruluşu olarak gençleri bir araya getirme hedefinde olduğu düşünülürse, üniversiteli gençliği bir araya getirme hedefinin de başarısızlığa uğradığı söylenebilir. Önce 1950'li yılların başlarında MTTB ile TMTF'nin birleştirilmesi denenmiş, fakat bu birleşme görüşmelerinden olumlu sonuç alınamamıştır. 1960 sonrası MTTB ile birleşme meselesi yeniden gündeme getirilir. Fakat 1965 yılına kadar birkaç kez görüşme gerçekleştirilmesine rağmen TMGT'nin de destek verdiği bu birleşme yine bir türlü hayata geçirilememiştir. Ardından TMTF, kongre seçimlerine müdahaleler ve sonuçta bölünmesiyle öğrenciler üzerindeki etkinliğini yitirirken bu defa TİP'e yakın öğrencilerin kurduğu FKF'nin yükselişi üniversiteli gençliğin bir araya getirilmesini zorlaştırmıştır. 1965 öncesi gençlerin eylemleri demokrasi, laikliğin korunması, Atatürk heykellerine yapılan saldırıları protesto etmek veya DP'lilere yönelik af konusuna karşı çıkmak gibi konulara yöneliktir. Fakat 1965 sonrası gençlerin ABD karşıtı eylemlerinin yükselmesi, yeni ideolojik arayışlara girmesi ve gençler arasında kutuplaşmanın giderek artması söz konusudur. 1970'e doğru süreç, gençler arasındaki bu kutuplaşmalar, karşılıklı çatışmalara döndüğü ve sonuçta öğrenci gruplarının silahlı mücadeleyi de eylem programına aldığı bir radikalleşme şeklinde seyrettiğinden üniversiteli gençlik bir türlü bir çatı altında birleştirilememiştir.

TMGT'nin bütün bu gençlik gruplarını bir araya getirmeye çalıştığı nokta ise yukarıda da bahsedildiği gibi Atatürk yolundan giderek ülkeyi uygarlaştırma ülküsüdür. Her ne kadar 1965sonrası Atatürk ile bağ kurmaya devam eden gençlerin Atatürk yoluna dair görüşleri farklılaşmaya başlasa ve sosyalizm bazıları için varılması gereken nihai hedef haline gelse de TMGT'nin gençliği birleştirmeye çalıştığı Atatürkçülük'te yukarıda da belirtildiği üzere sosyalizme geçiş gayesi bulunmamaktadır. Geçmişten aldıkları devrim mirasına sahip çıkma düşüncesiyle hareket eden bu isimler önce Cezayir meselesinde, ardından Kıbrıs olayları, Vietnam Savaşı, Arap- İsrail Savaşı, Yunanistan'daki askeri müdahale gibi gelişmelerde Batının samimiyetsizliğine dair eleştirilerde bulunsa da bu durum Batıyı izlemekten vazgeçilmesi gerektiği anlamına gelmemiştir. Batının bütün sömürgeci gayelerinin farkında olunmasına rağmen sömürge durumuna düşmemek için Batıyı yakalamak gerektiğine inanılmış ve bu yönde kalkınmayı destekleyecek her türlü hamlenin yapılmasına önem verilmiştir. Bu anlamda gençlik de onun gözünde gerek kültürel gerekse de ekonomik anlamda ülkesinin Batı gibi modern ve kalkınmış bir ülke olma savaşına destek olması gereken kitledir. Bu sebeple gençliğin yaşadığı bu bölünmeler ve ardından gelen radikalleşme sürecinin TMGT için arzu edilir bir şey olmadığı söylenebilir. Çünkü gençliğin önünde uygarlaşma yolunda varılması gereken bir hedef vardır ve bu tür bölünmeler bu amacı bölmüş veya zedelemiştir.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar:

Süreli Yayınlar:

***TMGT Gazetesi* (Aralık 1956- Kasım 1960)**

"Adnan Güvener'in Basın Toplantısı". **TMGT Gazetesi**. s. 28. Temmuz-Ağustos 1959.

Can, Tulgar. "Stratbourg Toplantısının Düşündürdükleri". **TMGT Gazetesi**. s. 15. Şubat 1958.

Can, Tulgar. "NATO Nerededir?". **TMGT Gazetesi**. s. 29. Eylül-Ekim 1959.

Celasin, H. Yavuz. "WAY Başkanı Ziyareti". **TMGT Gazetesi**. s. 25. Ocak 1959.

_____. "Devrimimizin Mahiyeti". **TMGT Gazetesi**. s. 26. Nisan 1959.

Çağlar, Behçet Kemal. "Milletvekili Adaylarına Açık Mektup". **TMGT Gazetesi.** s. 11. Ekim 1957.

_____. "Bakalım Nereye". **TMGT Gazetesi.** s. 7. Mayıs 1957.

"Devrimler Ve İrtica Konulu Basın Toplantısı", **TMGT Gazetesi**. s. 31. Aralık 1960.

Erad, Necla. "8. WAY Konseyi". **TMGT Gazetesi.** s. 35. Aralık 1960.

Faure, Marcel. "Zirai Kütlelerin Uyanışı". Çev. Tulgar Can. **TMGT Gazetesi**. s.18-19. Haziran-Temmuz 1958.

"Federasyoncular Kulübü ve F Galerisi". **TMGT Gazetesi**. s. 33. Mart-Nisan 1960.

"Genç Kadının Cemiyetteki Rolü". **TMGT Gazetesi.** s. 2-3. Ocak 1957.

"Gençlik Problemleri". **TMGT Gazetesi**. s. 4-5. Şubat-Mart 1957.

"Genç İşçilerin Problemleri". **TMGT Gazetesi**. s. 6. Nisan 1957.

Giritli, İsmet. "Eğitim Davamız". **TMGT Gazetesi**. s.1 Aralık 1956.

_____. "Kıbrıs ve Türkiye". **TMGT Gazetesi**. s. 18-19. Haziran-Temmuz 1958.

Koryak, Özker."WAY-Dünya Gençlik Birliği". **TMGT Gazetesi**. s. 11. Ekim 1957.

_____. "Gençlik Otelleri". **TMGT Gazetesi**. s.13. Aralık 1957.

Kutbay, Adnan. "Yedinci Genel Asamblesinin Yeni Delhi'de Yapılması Münasebetiyle: WAY (World Assembly of Youth) Nedir?". **TMGT Gazetesi**. s. 17. Mayıs 1958.

Mat, Ertuğrul. "M.G. Komitesinin Kuruluşu ve İlk Çalışmaları". **TMGT Gazetesi**. s. 4-5. Şubat- Mart 1957.

"Müzik Komisyonu Çalışmaları", **TMGT Gazetesi**, s. 31. Aralık 1960.

"NATO Yazı Müsabakası". **TMGT Gazetesi.** s.26. Mayıs-Haziran 1959.

Okvuran, Mehmet Kemal. "Gençlik Gazetecileri ve NATO". **TMGT Gazetesi**. s. 4-5. Şubat-Mart 1957.

_____. "Hesap Veriyoruz". **TMGT Gazetesi**. s.12. Kasım 1957.

_____. "Hoşgeldiniz Sayın Milletvekilimiz". **TMGT Gazetesi.** s. 13 Aralık 1957.

_____. "Laikliğin 30. Yılında Bültenimiz". **TMGT Gazetesi**. s.16. Nisan 1958.

_____. "Faydalı Yardımlar". **TMGT Gazetesi**, s. 15. Şubat 1958.

_____. "Veda Konuşması". **TMGT Gazetesi**. s. 17. Mayıs 1958.

_____. "Milli Kıbrıs Davamız ve Dünya'nın Mesuliyeti". **TMGT Gazetesi**. s. 18-19. Haziran-Temmuz 1958.

Ozan, Aytekin. "Aydın Gençliğin Ödevi". **TMGT Gazetesi.** s. 16. Nisan 1958.

_____."Gelişmesi Gereken Çalışmalar". **TMGT Gazetesi**. s. 29. Eylül-Ekim 1959.

Ozan, Özer. "Tartışmalı Konferans". **TMGT Gazetesi**. s. 6. Nisan 1957.

Turgan, Ali. "Türk Devrim Ocakları", **TMGT Gazetesi**, s. 15. Mart 1958.

_____. "Tehlike Var". **TMGT Gazetesi**. s. 28. Temmuz- Ağustos 1959.

"Türkiye Ziraatçiler Cemiyeti Haberleri". **TMGT Gazetesi**. s. 16. Nisan 1958.

Ü E.M. "Gelişen Toplumda Zirai Gençlik". **TMGT Gazetesi.** s. 1. Aralık 1956.

Ülkü, Mesut. "Az Gelişmiş Bölgeler". **TMGT Gazetesi**. s.1. Aralık 1956.

_____. "Niçin Müşterek Pazar". **TMGT Gazetesi**. s 6. Nisan 1957.

_____. "NATO Camiası". **TMGT Gazetesi**. s. 9. Ağustos 1957.

Üsdiken, Nedim. "Gençlik Teşkilatı". **TMGT Gazetesi**. s.1. Aralık 1956.

_____. “Gençlik Teşekküllerine Gereken Ehemmiyetin Verilmesi”. **TMGT Gazetesi.** s. 9. Ağustos 1957.

“WAY’in 3. Genel Kongresi ve 7. Konseyinde Başlıca Meseleler ve Kararlar”, **TMGT Gazetesi.** s. 20-21. Ağustos-Eylül 1958.

***Gençlik* Dergisi (Kasım 1960- Nisan 1968)**

Akın, Cemal. “Yoksul Öğrencilere Ne zaman El Uzatılacak?”. **Gençlik**. s. 10. Haziran 1961.

Alpin, Oktay .“Gençlik Hostelleri”. **Gençlik.** s. 33. Mayıs 1963.

_____. “Uluslararası Alanda Hostelcilik ve Türkiye Gençlik Hostelleri Derneği”. **Gençlik.** s. 34. Haziran 1963.

_____. “Hostelcilik Çalışmalarımız”. **Gençlik**. s. 37. Eylül 1963.

Apaydın, Talip. “Şimdiki Öğretmen Okulları”. **Gençlik**. s. 18. Şubat 1962.

Arın, Canan. ”Kolbek Anlatıyor”. **Gençlik**. s. 90. Ağustos 1965.

ATAÇ. “Devrim ile Sanat”. **Gençlik.** s. 8. Nisan 1961.

Ay, Behzat. ”Atatürk’e Dönmek”. **Gençlik**. s.15. Kasım 1961.

Aydın, Gündüz .“Çalışma Kampları”. **Gençlik**. s. 19. Mart 1962.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. “Evrimler ve Devrimler”. **Gençlik**. s. 20. Nisan 1962.

Bayar, Zühtü. “Anadolu’da Tiyatro”. **Gençlik.** s. 85. Mart 1965.

Bayraktar, Köksal. “Gerçek Anlamda Üniversite Reformu”. **Gençlik.** s. 84. Şubat 1965.

Buğra, Jale. “Soruşturma”. **Gençlik.** s. 16. Aralık 1961.

Çalışkan, Selva. “Üniversite Sorunları”. **Gençlik**. s. 86. Mayıs 1965.

Duverger, Maurice. “Azgelişmiş Ülkelerin Sosyolojik Temelleri ve Siyasal Rejimleri I”. çev. Server Tanilli. **Gençlik.** s. 76. Şubat 1964.

Erbay, Ayseren. “Din ve Devrim”. **Gençlik.** s. 34. Haziran 1963.

Erdoğan, Eray. “TMTF 6. Kültür Şenliği”. **Gençlik**. s. 12. Ağustos 1961.

Ertem, Raif. “Toplantılarda Uydu Politikası”. **Gençlik**. s. 109. Mart 1967.

_____. “Soysal Olayı, CIA Afişleri ve Zeytinyağı Rezaleti Sanıkları”. **Gençlik**. s. 115. Eylül 1967.

_____. ”Dosta Bak Dosta”. **Gençlik**. s. 116. Ekim 1967.

_____. “Strateji Seminerleri Üzerine”. **Gençlik.** s. 119. Ocak 1968.

Evgin, Erol. “İşsizlik ve İşçi Problemi”. **Gençlik**. s. 121. Mart 1968.

Eyüboğlu, Sabahattin. “Köy Enstitüleri ve Gerçek Bilim”. **Gençlik**. s. 18. Şubat 1962.

Fikriğ, Nüket. “Çalışma Kampları. **Gençlik**. s. 23. Temmuz 1962.

Gençliğin Görüşü. “Çıkarılan Öğretim Üyeleri”. **Gençlik**. s. 4. Aralık 1960.

_____. “Türkçe Ezan”. **Gençlik.** s. 7. Mart 1961.

_____.“Anayasa”. **Gençlik**. s. 10. Haziran 1961.

_____. “Atatürk’ün Oyu”. **Gençlik**. s. 15. Kasım 1961.

_____. “Köy Enstitüleri”. **Gençlik**. s. 17. Ocak 1962.

_____. “Yurdumuzu Sevmek Kimsenin Tekeli Altında Değildir”. **Gençlik.** s. 18. Şubat 1962.

_____. “27 Mayıs ve Ötesi”. **Gençlik**. s.21. Mayıs 1962.

_____. Yeni Hükümetin Görevi”. **Gençlik.** s. 23. Temmuz 1962.

_____. “TMGT’nin 27 Mayıs Düşmanlarına İhtarı”. **Gençlik**. s. 25. Eylül 1962.

_____. “Demokrasi ve Anayasa’ya Aykırı Kanunlar”. **Gençlik**. s. 25. Eylül 1962.

_____.“Gericilerden Başka Ne Beklenir”. **Gençlik.** s. 30. Şubat 1963.

_____. “Gençliğin İstediği”. **Gençlik**. s. 31. Mart 1963.

_____. “Üniversite Reformunun Düşündürdükleri”. **Gençlik.** s. 83. Ocak 1965.

_____.“Yeni Hükümet ve Gençlik”. **Gençlik**. s. 85. Mart 1965.

_____. “Kaynayan Kazan: Üniversite, Öğrenci Kuruluşlarını Büyük İşler Bekliyor”. **Gençlik**. s. 104. Ekim 1966.

_____. “İstanbul Üniversitesi Bu Yıl Hadiseli Başladı”. **Gençlik**. s. 106. Aralık 1966.

_____. “Kaba Kuvvet Aczin İfadesidir”. **Gençlik.** s. 107. Ocak 1967.

_____. “Barış Dünyasına Dostça bir Uyarı”. **Gençlik**. s. 109. Mart 1967.

_____.“Amerikalıları Atmalıyız”. **Gençlik.** s. 116. Ekim 1967.

_____. “Go Home”. **Gençlik**. s. 116. Ekim 1967.

_____. “TMGT’ye Yapılan Mali Baskılar”. **Gençlik**. s. 121. Mart 1968.

Gençlik Saati. “TMGT’nin İstanbul Radyosu’nda Cuma Günleri Yayınlanan Gençlik Saati Programından”. **Gençlik.** s. 11. Temmuz 1961.

_____. “TMGT’nin İstanbul Radyosu’nda Pazar Günleri Yayınlanan Gençlik Saati Programından”. **Gençlik**. s. 26. Ekim 1962.

_____. “Yedek Subay Öğretmenlik Devam Etmelidir”. **Gençlik**. s. 109. Şubat 1967.

Giritli, İsmet. “27 Mayıs Devrimi ve Atatürk”. **Gençlik**. s. 4. Aralık 1960.

_____. “28 Nisan’dan 27 Mayıs’a”. **Gençlik**. s. 8. Nisan 1961.

_____. “Yeni Anayasa”. **Gençlik**. s. 10. Haziran 1961.

_____. “Atatürk ve Anayasa”. **Gençlik**. s. 27. Kasım 1962.

Güman, Tuluğ. “Evrensel Barış Şenliği”. **Gençlik.** s. 114. Ağustos 1967.

Hacaloğlu, Cevdet. “27 Mayıs ve Gençlik”. **Gençlik.**. s. 33. Mayıs 1963.

İnan, M. Rauf. “İlk Öğretimimiz, Köy Eğitimimiz ve Köy Enstitülerimiz II”. **Gençlik.** s. 19. Mart 1965.

Kansu, Ceyhun Atuf. “Atatürkçülük ve Köy Enstitüleri”. **Gençlik Dergisi**. s. 18. Şubat 1962.

Kılıç, Hüseyin. “Bunalan Gençlik”. **Gençlik.**. s. 29. Ocak 1963.

Koçtürk, Osman Nuri. “Barış, Emek, Özgürlük ve Agrindus Anlamı Üzerine”. **Gençlik.** s. 101. Temmuz 1966.

Kumbasar, Metin. “Atatürk Ülküsü”. **Gençlik**. s. 3. Kasım 1960.

_____. “Evet”. **Gençlik**. s. 10. Haziran 1961.

_____. “Milli Eğitim”. **Gençlik**. s. 13. Eylül 1961.

Kuran, Alp. “İhtilalin Getirdikleri”. **Gençlik**. s. 21. Mayıs 1962.

_____. “Petrol ve Gençlik”. **Gençlik**. s. 89. Temmuz 1965.

_____. “Sivas Kongresi ve Mandacı Morrison”. **Gençlik**. s. 91. Eylül 1965.

_____. “Kıbrıs İçin Haksız Karar-TMGT Bildirisi”. **Gençlik**. s. 94. Aralık 1965.

_____. “Karar Niçin Haksız”. **Gençlik.** s. 94. Aralık 1965.

_____. “Gençliğe Baskı”. **Gençlik**. s. 96. Şubat 1966.

_____. “Çağdaş Uygarlık Düzeni ve Türkiye”. **Gençlik.** s. 96. Şubat 1966.

_____. “TMGT’den Johnson’a Mektup”. **Gençlik**. s. 97. Mart 1966.

_____. “Gelişmiş ve Az gelişmiş Ülkeler”. **Gençlik**. s.98. Nisan 1966.

_____. “Dünya Gençlik Teşkilatı… WAY Toplanıyor”. **Gençlik.** s.102. Ağustos 1966.

_____. “Kalkınma Savaşına Çağrı”. **Gençlik.** s.107. Ocak 1967.

_____. “Atatürk’e Yapılan Saldırılara Gençlik Seyirci Kalamaz!”. **Gençlik**, s. 105. Kasım 1967.

_____. “TMGT’nin Doğu Batı İlişkileri Konusundaki Görüşü”. **Gençlik.** s. 119. Ocak 1968.

Küçükömer, İdris. “Kalkınma, Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika ile İlişkileri”. **Gençlik.** s. 119. Ocak 1968.

Küçümen, Zihni. “Amatör Tiyatrolarımıza Çağrı”. **Gençlik**. s. 25. Eylül 1962.

Nadi, Nadir. “Dünya Değişirken”. **Gençlik**. s. 121. Mart 1968.

Neftçi, Nermin. “Politikada Türk Kadını”. **Gençlik**. s. 16. Aralık 1961.

Ok, Mustafa. “NATO, CENTO, Üsler ve İkili Anlaşmalar, Türkiye Askeri Anlaşmalardan Çekilmeli Midir?”. **Gençlik**. s. 119. Ocak 1968.

Özek, Çetin. “Hukuka Doğru”. **Gençlik**. s. 8. Nisan 1961.

_____. “Yeni Anayasamızda Laiklik”. **Gençlik**. s. 11. Temmuz 1961.

_____. “27 Mayıs’tan Bu Yana”. **Gençlik**. s. 21. Mayıs 1962.

_____. “Çetin Özek’in Ayrılış Konuşması”. **Gençlik.** s. 23. Temmuz 1962.

_____. “Türkiye’nin Toplumsal Gerekleri ve Laiklik”. **Gençlik**. s. 23. Temmuz 1962.

Özerdim, Sami. “Şarktan Dinin Onurlanışı”. **Gençlik**. s. 33. Mayıs 1963.

Selen, Nusret. “Devrimci Arkadaş”. **Gençlik**. s. 105. Aralık 1967.

Şen, Nejat. “Gelin Oturup Düşünelim”. **Gençlik**. s. 5. Ocak 1961.

TMGT Çalışmaları. “TMGT İkinci Başkanlık Basın Bülteni”. **Gençlik**. s. 4. Aralık 1960.

_____. “Açık Oturum: Yükseköğrenim Yapan Bir Öğrenci Kültür Bakımından Ne Durumdadır? Kültür Kazanmak için Karşılaştığı Güçlükler Nelerdir? Bu Güçlükleri Ortadan Kaldırmak İçin Ne Yapılmalı?”. **Gençlik**. s. 4. Aralık 1960.

_____. “TMGT Korosu”. **Gençlik**. s. 4. Aralık 1960.

_____.”TMGT Dokuz Yaşında”. **Gençlik**. s. 5. Ocak 1961.

___. "TMGT'nin Yıl Dönümü", **Gençlik**, s. 5, Ocak 1961.

___."WAY- Dünya Gençlik Topluluğu". **Gençlik.** s. 6. Şubat 1961.

___. "Uluslararası Toplantılar". **Gençlik**. s. 6. Şubat 1961.

___. "TMTF ile MTTB'nin Birleşmesi Yolunda Bir Adım". **Gençlik**. s. 6. Şubat 1961.

___. "Soruşturma: 28 Nisan Gençlik Hareketinin Önemi ve Değeri Nedir? **Gençlik**. s. 8. Nisan 1961.

___. "Köy Öğretmenleri ile Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği". **Gençlik.** s. 9. Mayıs 1961.

___. "TMGT Anayasa Çalışmaları". **Gençlik.** s. 10. Haziran 1961.

___. "TKB Kursları". **Gençlik**. s. 11. Temmuz 1961.

___."Avrupa Konseyi". **Gençlik**. s. 14. Ekim 1961.

___."Çalışan Kadınlarla Soruşturma". **Gençlik**. s. 16. Aralık 1961.

___."Köy Enstitülerinin İdeolojik Kaynağı". **Gençlik**. s. 18. Şubat 1962.

___. "TMGT Basın Bildirileri". **Gençlik**. s. 21. Mayıs 1962.

___."TMGT'de Kalkınma Seminerleri". **Gençlik**. s. 28. Aralık 1962.

___. "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatının Cezayir Milli Gençlik Komitesine Çektiği Telgraf", **Gençlik**. s. 23. Temmuz 1962.

___. "Çalışma Kampları". **Gençlik**. s.32. Nisan 1963.

___. "27 Mayıs Sergisi". **Gençlik**. s. 33. Mayıs 1963.

___. "Türk İşçisinin Bayramı". **Gençlik**. s. 36. Temmuz 1963.

___. "Dünya Gençliğinden". **Gençlik**. s. 36. Ağustos 1963.

___. "WAY ve CENYC'de Gençlik ve Boş Zamanlar Konulu Toplantılar". **Gençlik**. s. 37. Eylül 1963.

___."Önlenen Grev ve Ulusun Kazandıkları". **Gençlik.** s. 92. Ekim 1965.

___, "Gençlik Partilere Soruyor". **Gençlik.** s. 92. Ekim 1965.

___."Tarım Konferansları". **Gençlik**. s. 95. Ocak 1966.

___. "Tiyatro Faaliyetleri". **Gençlik**. s.95. Ocak 1966.

___. "İşçi Hakları ve TMGT". **Gençlik.** s. 96. Şubat 1966.

_____. "WAY ve Kıbrıs". **Gençlik**. s. 103. Eylül 1966.

_____."Birleşmiş Milletler Barışı Niçin Koruyamıyor?". **Gençlik**. s.104. Ekim 1966.

_____. "Ankara ve Adana Olayları'na İlişkin Açıklama". **Gençlik**. s. 106. Aralık 1966.

_____. "TMGT'nin Toplantısında TMTF Olayları". **Gençlik**. s. 109. Şubat 1967.

_____. "CIA ve Gençlik Kuruluşları". **Gençlik**. s. 109. Mart 1967.

_____. "28 Nisanı Anma Törenleri". **Gençlik**. s. 111. Nisan 1967.

_____. "TMGT Başkanının Kovuşturma İsteği". **Gençlik**. s. 111. Mayıs 1967.

_____. "Açlığa Karşı Yürüyüş ve Sergiden İzlenimler". **Gençlik**. s. 112. Haziran 1967.

_____."WAY Yürütme Kurulu- CIA, Yunanistan, Aden, Zimbabwe Hakkındaki Kararlar". **Gençlik.** s. 112. Haziran 1967.

_____. "Türkiye Tarım Ocakları Tüzüğü". **Gençlik**. s. 113. Temmuz 1967.

_____. "Gençlik Liderleri Ankara'da Toplandı". **Gençlik**. s. 114. Ağustos 1967.

Tonguç, Engin. "Kemalizm Köy Enstitülerinin İdeolojik Kaynağı". **Gençlik**. s. 18. Şubat 1962.

Topçuoğlu, Oktay. "Uluslararası Gençlik Teşekküllerinin Doğuşu-Oluşumu, Meseleleri: 1960'dan Sonra WAY". **Gençlik**. s. 38. Ekim 1963.

Tunaya, Tarık Zafer. "19 Mayıs ve Ötesi". **Gençlik**. s. 33. Mayıs 1963.

_____. "Siyasal Akımlar ve Gençlik". **Gençlik**. s. 88. Haziran 1965.

_____. "Uygarlık Anıtı Atatürk". **Gençlik**. s.93. Kasım 1965.

_____. "Kıbrıs ve Ötesi". **Gençlik**. s. 95. Ocak 1966.

Turgan, Ali. "TMGT ve Siyasal Partiler". **Gençlik**. s. 12. Ağustos 1961.

Ubat- Abadan, Nermin. "Gençliğin Serbest Zaman Faaliyetleri". **Gençlik**. s. 78-79. Nisan 1964.

_____. "Türk Üniversite Gençliğinin Serbest Zaman Faaliyetleri". **Gençlik.** s. 81. Haziran 1964.

_____. Nermin. "Türk Gençliğinin Değer Yargıları ve Siyasal Davranışı". **Gençlik**. s. 86. Nisan 1965: 8.

Üsdiken, Nedim. "Gençlik Hostelleri Hareketi. **Gençlik**. s. 88. Haziran 1965.

Yazıcı, Fikri. “Singer Mamüllerini Boykot”. **Gençlik**. s. 116. Ekim 1967.

Yıldız, Ahmet .“Demokrasi Bir Yarasa Oyunudur”. **Gençlik**. s. 105. Kasım 1966.

TMGT Yayınları, Tüzüğü ve Çalışma Raporları:

Alexander, Robert J. **İktisadi Kalkınmanın Esasları**. Çev. Arif T. Payaslıoğlu. Ankara: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1964.

Alpin, Oktay. “Rehberlik Kursu”. **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayını.** S.4, Eylül 1960.

_____. **Gençlik Hosteli Broşürü**. İstanbul: TMGT Turizm Müdürlüğü, 1961.

Cillov, Halûk. “Turizm Endüstrisinde Son Gelişmeler”. **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayınları**. s.1. Nisan 1960.

Giritli, İsmet. **27 Mayıs’tan İkinci Cumhuriyete, Günün Bazı Meseleleri Üzerine Düşünceler**. İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1961.

Kanun Benim, İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1965.

Kıbrıs Meselesi ve Türkiye. İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1954.

Kırdar, Cami. “Bizde Turizm Endüstrisi”. **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayınları**. s.1. Nisan 1960.

Koçtürk, Osman Nuri. **Beslenme ve Yeni Sömürgecilik**, İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1966.

Kuran, Alp**. Kapalı İktidar**. İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962.

Kuran, Alp. **Petrol ve Gençlik**, İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1965.

Tekben, Şerif. **Neden Köy Enstitüleri**. İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1962.

Tütengil, Cavit Orhan. **Köy Sorunu ve Gençlik**. İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1967.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Ana Tüzüğü. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı- 1958-1959 Faaliyet Raporu. İstanbul: Ercan Matbaası, 1959.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı- 1960-1961 Faaliyet Raporu, İstanbul: Ercan Matbaası, 1961.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı- 1961-1962 Çalışma Raporu. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 1962.

Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları, Ankara: Ulusal Basımevi, 1968.

"Turizm ve Gençlik". **TMGT Turizm Müdürlüğü Yayını.** s.2. Mayıs 1960.

Ünsal, Engin. **Kapitalist ve Sosyalist Ülkelerde Endüstriyel Demokrasi.** İstanbul: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Yayınları, 1973.

İkincil Kaynaklar:

Ağtaş, Özkan. "Ortanın Solu: İsmet İnönü'den Bülent Ecevit'e". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce.** c. 8. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007:194-221.

Ahmad, Feroz. **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980).** İstanbul: Hil Yayınları, 1996.

_____. **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Ahıska, Meltem. **Radyonun Sihirli Kapısı.** İstanbul: Metis Yayıncılık, 2005.

_____. "Garbiyatçılık: Türkiye'de Modernliğin Grameri". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce.** c.9. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Akalın, Cüneyt. **Düşler ve Gerçekler: Tanıklarıyla Dünyada ve Türkiye'de 68**. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 2000.

Akkaya, Yüksel. "Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık". **Praksis**. 2002: 131-176.

Akşit, Bahattin. "Cumhuriyet Döneminde Türkiye Köylerindeki Dönüşümler". **75 Yılda Köylerden Şehirlere**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,1999: 173-186.

_____. "Laikleşme Tipolojisi ve Türkiye'deki Laiklik Deneyimi". **Şerif Mardin'e Armağan**. Der. Ahmet Öncü ve Orhan Tekelioğlu. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005: 65-103.

Akyüz, Yahya**. Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Pegem Akademi, 2013.

Arat, Yeşim. "Türk Modernleşme Projesi ve Kadınlar". **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik.** Der. Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998: 82-98.

Ateş, Toktamış. "Atatürkçülük Bir İdeoloji Midir?", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. c. 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983.

Aydın, Suavi, Yüksel Taşkın. **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Aydınoğlu, Ergun. **Türkiye Solu (1960-1980).** İstanbul: Versus Kitap, 2007.

Beers, Burton F. **World History Patterns of Civilization**. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991.

Beşir, Fethiye. "Kadın Kurtuluş Hareketinin 68'i". **Toplumsal Tarih**. s. 293. Mayıs 2018: 34-40.

Beşirli, Hayati. **Gençlik Sosyolojisi, Politik Toplumsallaşma ve Gençlik**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.

BORA, Tanıl. **Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler.** İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Boratav, Korkut. **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**. İstanbul: Gerçek Yayınları, 1990.

Buğra, Ayşe. **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika.** İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.

_____. "Poverty and Citizanship: An Overview Of The Social-Policy Environment In Republican Turkey". **International Journal of Middle East Studies**. vol. 39. 2007: 33-52.

Bulut, Feryat. "68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük". **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**. s. 23, 2011: 123-149.

Briggs, Asa. "The Welfare State in Historical Perspective". **European Journal Of Sociology**. 1961: 221-258. http://www.econ.boun.edu.tr/content/2015/summer/EC-48B01/Lecture%20Note-3_Briggs_2006-06-29-2015.pdf, [19.01.2019].

Can, Celalettin**. Bağımsızlık, Demokrasi ve Sosyalizm Mücadelesinde Gençlik.** İstanbul: Haziran Yayınevi, 1988.

Çağaptay, Soner. "Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce.** c.4. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003: 245-261.

Çalışlar, Oral. **68' Başkaldırının Yedi Rengi**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1989.

Çelik, Hilal, Halil Ekşi. "Söylem Analizi". **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. I. s. 27. 2008: 99-117.

Çetinkaya, Bilge Seçkin. "Devrim İçin Hareket, Hareket İçin Tiyatro: 1968'de Sokaklar, İşçiler ve Gençler". **Toplumsal Tarih**. s. 293, Mayıs 2018: 130-136.

Çolakoğlu, Osman Eralp. "Türkiye'de Rehberliğin Gelişimi". **Türk Turizm Tarihi Yapısal Ve Sektörel Gelişim.** Ankara: Detay Yayıncılık: 2009: 163-184.

Davison, Andrew. **Türkiye'de Sekülarizm ve Modernlik.** İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Demirel, Tanel. "Adalet Partisi". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. c. 7. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005: 548-583.

Doğan, Görkem. "Türkiye Örgütlü Emek Hareketinin Tarihi Üzerine". **Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim**. Der. Y. Doğan Çetinkaya, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008: 285-316.

Dumont, Paul. "The Origins of Kemalist Ideology". **Ataturk and the Modernization of Turkey.** Ed. Jacob M. Landau. Colorado: Westview Press, 1984: 25-30.

Eroğul, Cem. **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**. Ankara: İmge Kitabevi, 1998.

Feyizoğlu, Turhan. **Türkiye'de Gençlik Hareketleri 1960-1968**. c.1. İstanbul: Belge Yayınları, 1993.

_____. **Fırtınalı Yılların Gençlik Liderleri Konuşuyor**. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2004.

_____. **Türkiye'de Gençlik Hareketleri 1944-54**. c.I, İstanbul: Sevinç Matbaacıık, 2013.

_____. **Türkiye'de Gençlik Hareketleri 1955-64**. c.II. İstanbul: Sevinç Matbaacılık, 2013.

_____. **Türkiye'de Gençlik Hareketleri 1971-74**. c.IV. İstanbul: Sevinç Matbaacılık, 2013.

Foucault, Michel. **Söylemin Düzeni**. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Hil Yayın, 1987.

Geray, Cevat. "Kırsal Alanda Kalkınma ve Gençlik". **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. s. 1-4. c. 35. 1980: 11-22.

Giritli, İsmet. **Gençlik Hareketleri ve Ötesi**. İstanbul: Garanti Matbaası, 1970.

Gürses, Fulya, Hasan Basri Gürses. **Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik**. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997.

Güven, İsmail. **Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Pegem Akademi, 2014.

Hobsbawm, Eric. "Introduction: Inventing Traditions,". Haz. Eric Hobsbawm ve Terence Ranger. **The Invention of Tradition**. Newyork: Cambridge University, 1983: 1-15.

_____. **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**. Çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Everest Yayınları, 2015.

Iggers, Georg G.**Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2016.

Kabacalı, Alpay**. Türkiye'de Gençlik Hareketleri**. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi, 1992.

Kaçmazoğlu, H. Bayram. **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları.** İstanbul: Doğu Kitabevi, 2012.

_____. **27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri**. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2013.

Kalaycıoğlu, Ersin, Ali Yaşar Sarıbay. **Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme**. İstanbul: Alfa Akademi, 2007.

Karaömerlioğlu, Asım. "Türkiye'de Köycülük". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. c. 2. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001: 284-297.

_____. "Türkiye'de Çok Partili Demokrasiye Dönüşün Siyasal Dinamikleri". **Toplum ve Bilim**. s. 106. 2006: 174-191.

Karpat, Kemal. **Türk Demokrasi Tarihi**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

Kaya, İsmet. "Türkiye'de Turizm Örgütlenmesi". **Türk Turizm Tarihi Yapısal Ve Sektörel Gelişim.** Ankara: Detay Yayıncılık, 2009: 203-220.

Kentel, Ferhat. "Türkiye'de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası". **Birikim Dergisi**. s. 196. Ağustos 2005: 11-17

Keyder, Çağlar. **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.

_____. Ulusal Kalkınmacılığın İflası. İstanbul: Metis Yayınları, 2004.

Kıray, Mübeccel. "Değişen Patronaj Kalıpları, Yapısal Değişim Üzerine Bir Çalışma". **Sex Roles, Family and Cummunity in Turkey.** Der. Ç. Kağıtçıbaşı. Bloomington: Indıana Turkish Studies Series, 1983: 272-302.

_____. "Modernleşmenin Temel Süreçleri". **Toplumsal Yapı ve Toplumsa Değişme**. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1999: 364-375.

Kışlalı, Ahmet Taner. **Öğrenci Ayaklanmaları**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974.

Koç, Yıldırım. **Uluslararası Sendikacılık Hareketi**. Ankara: Türk-İş Eğitim Yayınları, 2000.

Koç, Yıldırım. **Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi**. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003. http://yildirimkoc.com.tr/usrfile/1320223776b.pdf [20.02.2019].

Koçak, Hakan. "68'de Öğrenci-İşçi Dayanışması: İşçi- Gençlik El Ele!". **Toplumsal Tarih**. s. 293, Mayıs 2018: 101-108.

Kotek, Joel. **Students and Cold War**. UK: Palgrave Macmillan, 1996.

Köknel, Özcan. **Türk Toplumunda Bugünün Gençliği.** İstanbul: Bozak Matbaası, 1970.

Köse, Ayşe. "Türkiye 68'inde Kadınlar". **Toplumsal Tarih.** S. 293, Mayıs 2018: 108-114.

Küçük, Yalçın. "Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergileri". **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. c. 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 138-143.

Mannheim, Karl. "The Problem of Generations". **Periodicals Archive Online**. 1927/28: 378-404.

Mardin, Şerif. "Gençlik ve Şiddet", **Türk Modernleşmesi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2018: 249-289.

Mat, Ertuğrul. **Demokrasi Yolunda Karınca Misali: İstanbul ve Ankara Günleri**. c. 1. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Mater, Nadire**. Sokak Güzeldir: 68'de Ne Oldu?** İstanbul: Metis Yayınları, 2009.

Mazıcı, Nurşen. "27 Mayıs Kemalizmin Restorasyonu mu?". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce.** c. 2. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009: 555-570.

Lefranc Georges, Kemal Sülker. **Dünyada ve Bizde Sendikacılık**. Ankara: Varlık Yayınları, 1966.

Lowe, Norman**. Mastering Modern World History**. Macmillan, Palgrave Master Series, 2005.

Lüküslü, Demet. **Türkiye'de "Gençlik Miti" 1980 Sonrası Türkiye Gençliği.** İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

_____. **Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi**. Ankara: Dipnot Yayınları, 2015.

Neuman, W. Lawrence. **Toplumsal Araştırma Yöntemleri.** c.1, Çev. Sedef Özge. Ankara: Yayınodası Toplumbilim Dizisi, 2014.

Neyzi, Leyla. Objects or Subjects? The Paradox of <Youth> in Turkey". S. 18. **Autrepart**. 2001/2: 101-117.

Oran, Baskın**. Türk Dış Politikası.** c. 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Özbek, Meral. "Arabesk Kültür: Bir Modernleşme ve Popüler Kimlik Örneği". **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**. Der. Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999: 168-187.

Özkan, Salih. **Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Nobel Yayın, 2008.

Öztürkmen, Arzu. "Folklor Oynuyorum". **Kültür Fragmanları- Türkiye'de Gündelik Hayat**. Der. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber. İstanbul: Metis Yayınları, 2003: 141-158.

Pamak, Mehmet. "Türkiye'de Toprak Reformu". **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü**. 1980: 217-159. https://dergipark.org.tr/download/article-file/101187 [16.02.2019].

Parla, Taha, Andrew Davison. "Rethinking Kemalism's Six Arrows", **Corporatist Ideology in Kemalist Turkey- Progress or Order?** New York: Syracuse University Press, 2004: 68-140.

Sarıtaş Ezgi, Yelda Şahin. "Altmışlı Yıllarda Kadın Hareketi: Süreklilikler, Kopuşlar ve Çeşitlenme". **Türkiye'nin 1960'lı Yılları.** Der. Mete Kaan Kaynar. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2017: 722-759.

Somay, Bülent. "Türkiye Solunun Kemalizmle İmtihanı". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. c. 8. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007: 647-660.

Sönmezoğlu, O. Faruk. "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler 1954-1975". **Prof. Dr. Cavit Tütengil Anısına Armağan.** c. 2. İstanbul Üniversitesi: İktisat Fakültesi Yayınları, 1984. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8310 [16.03.2019].

Sunar, İlkay. "Demokrat Parti ve Popülizm". **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. c. 8. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985: 2076-2086.

Sülker, Kemal. **100 Soruda Türkiye'de İşçi Hareketleri.** İstanbul: Gerçek Yayınevi:1968.

Şerifsoy, Selda. "Aile ve Kemalist Modernizasyon Projesi, 1928-1950", **Vatan, Millet, Kadınlar**. Ed. Ayşe Gül Altınay. İstanbul: İletişim Yayınları, 2011:155-188.

Tanıklar ve Belgelerle Bursa Nutku. İstanbul: Kültürperest Yayınları, 2017.

Tanör, Bülent **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri.** İstanbul: YKY Yayınları, 2016.

Tekeli, Şirin. "Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme". Der. Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998: 337-347.

Tekelioğlu, Orhan. "Kendiliğinden Sentezin Yükselişi: Pop Müziğin Tarihsel Arkaplanı". **Pop Yazılar: Varoştan Merkeze Yürüyen 'Halk Zevki**'. İstanbul: Telos Yayıncılık, 2006: 92-118.

Tekelioğlu, Yavuz. "Toprak Reformu ve Türkiye Uygulamaları". **Akdeniz İİBF Dergisi**, 2010: 43-80.

Therborn, Göran. **İktidarın İdeolojisi, İdeolojinin İktidarı**. çev. İrfan Cüce. İstanbul: İletişim Yayınları, 1989.

Tilly, Charles. **Toplumsal Hareketler 1768-2004**. çev. Orhan Düz. İstanbul: Babil Yayınları, 2008.

Timur, Taner. **Toplumsal Değişme ve Üniversiteler**. Ankara: İmge Kitabevi, 2000.

Todaro, Micheal, Stephen C. Smith, **Economic Development**. Pearson, 12th Edition, 2014.

Toprak, Zafer. **Türkiye'de Popülizm**, İstanbul: Doğan Kitap, 2013.

Tunaya, Tarık Zafer. "Atatürkçülük". **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. c. 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983.

Yetkin, Çetin. **12 Mart 1971 Öncesinde Türkiye'de Soldaki Bölünmeler**. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2005.

Yıldız, Ahmet. "Kemalist Milliyetçilik". **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. c. 2. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002: 210-234.

Zihnioğlu, Yaprak. **Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği.** İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

Yayımlanmamış Tezler:

Alper, Emin. "Student Movement In Turkey From A Global Perspective (1960-1971**)**" Doctor of Philosophy, Boğaziçi University, Atatürk Institute for Modern Turkish History, 2009.

Dişbudak, Müge. "Türk Kadınlar Birliği". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2008.

Güngör, Melike. "Women's Writings Under State Feminism in Turkey: An Analysis "Kadın Gazetesi" From 1947 to 1960". Master Thesis, Middle East Technical University, 2016.

Yorgancılar, Serkan. "1965 Sonrası İslamcı Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı, 2006.

Elektronik Kaynaklar:

About WAY", http://way.org.my/ [20.02.2019].

"Alp Kuran", Biyografi, http://www.oktayaras.com/alp-kuran/tr/28755 [30.12.2019].

"63 Yılda Ekmek Fiyatı Ne Oldu?", Habertürk http://www.haberturk.com/galeri/ekonomi/424434-63-yilda-ekmek-fiyati-ne-oldu/1/5 [23.10.2018].

"Council Of European National Youth Committees", https://archives.eui.eu/en/isaar/32 [23.02.2019].

"İsmet Giritli", Biyografya, http://www.biyografya.com/biyografi/10698 [30.12.2019].

"TMGT'den Armada Otel'e Uzanan Bir Yaşam Öyküsü: Kasım Zoto". https://www.turizmguncel.com/editor/tmgt'den-armada-otel'e-uzanan-bir-yasam-oykusu-kasim-zoto-e47.html [29.03.2019].

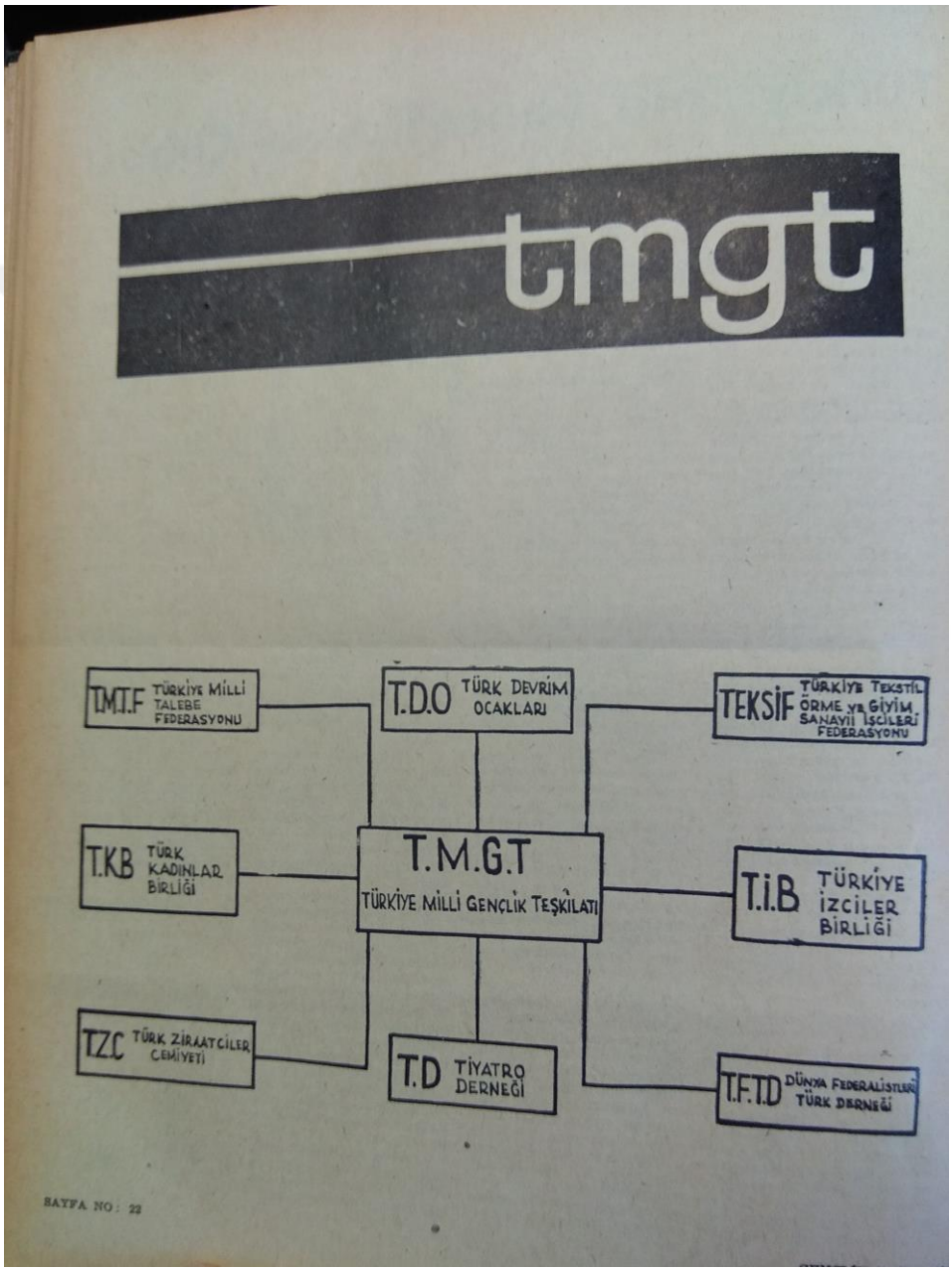
"United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: International Conference On Youth" (23 August-1 September 1964), http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147410eb.pdf [23.02.2019].

"We are Europe"- The European Youth Campaign (1951-1958) and the Role of Youth in Uniting Europe". https://www.eui.eu/Research/HistoricalArchivesOfEU/News/2013/04-15-WeareEurope%E2%80%93TheEuropeanYouthCampaign1951-1958andtheroleofyouthinunitingEurope [20.01.2019].

Yıllara ve Cinsiyete Göre İl, İlçe Merkezleri ve Belge, Köy Nüfusu, Genel Nüfus Sayımları", TÜİK Nüfus ve Demografi Verileri, http://www.tuik.gov.tr/Start.do [20.03.2019].

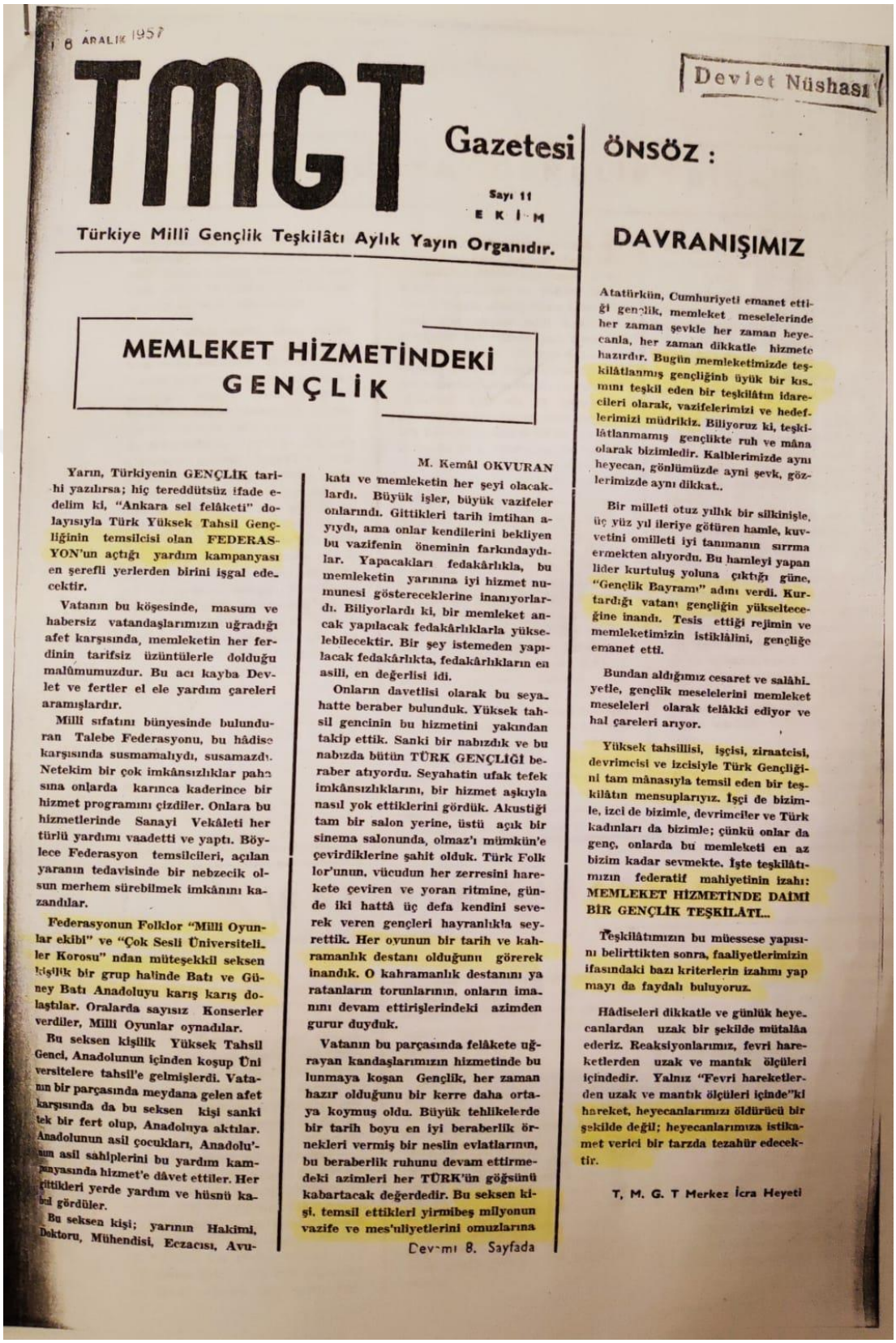
EKLER

Ek 1. TMGT'yi Oluşturan Farklı Kuruluşlar

Gençlik, s.117, (Kasım 1967): 22.

Ek 2. *TMGT Gazetesi* ve *Gençlik* Dergisi İle İlgili Birkaç Görsel

18 ARALIK 1957

TMGT Gazetesi

Devlet Nüshası

Sayı 11
E K İ M

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Aylık Yayın Organıdır.

MEMLEKET HİZMETİNDEKİ GENÇLİK

M. Kemâl OKVURAN

Yarın, Türkiyenin GENÇLİK tarihi yazılırsa; hiç tereddütsüz ifade edelim ki, "Ankara sel felâketi" dolayısıyla Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin temsilcisi olan FEDERASYON'un açtığı yardım kampanyası en şerefli yerlerden birini işgal edecektir.

Vatanın bu köşesinde, masum ve habersiz vatandaşlarımızın uğradığı afet karşısında, memleketin her ferdinin tarifsiz üzüntülerle dolduğu malûmumuzdur. Bu acı kayba Devlet ve fertler el ele yardım çareleri aramışlardır.

Milli sıfatını bünyesinde bulunduran Talebe Federasyonu, bu hâdise karşısında susmamalıydı, susamazdı. Netekim bir çok imkânsızlıklar pahasına onlarda karınca kaderince bir hizmet programını çizdiler. Onlara bu hizmetlerinde Sanayi Vekâleti her türlü yardımı vaadetti ve yaptı. Böylece Federasyon temsilcileri, açılan yaranın tedavisinde bir nebzecik olsun merhem sürebilmek imkânını kazandılar.

Federasyonun Folklor "Milli Oyunlar ekibi" ve "Çok Sesli Üniversiteliler Korosu" ndan müteşekkil seksen kişilik bir grup halinde Batı ve Güney Batı Anadoluyu karış karış dolaştılar. Oralarda sayısız Konserler verdiler, Milli Oyunlar oynadılar.

Bu seksen kişilik Yüksek Tahsil Genci, Anadolunun içinden koşup Üniversitelere tahsil'e gelmişlerdi. Vatanın bir parçasında meydana gelen afet karşısında da bu seksen kişi sanki tek bir fert olup, Anadolnya aktılar. Anadolunun asil çocukları, Anadolu'nun asil sahiplerini bu yardım kampanyasında hizmet'e dâvet ettiler. Her gittikleri yerde yardım ve hüsnü kabul gördüler.

Bu seksen kişi; yarının Hakimi, Doktoru, Mühendisi, Eczacısı, Avukatı ve memleketin her şeyi olacaklardı. Büyük işler, büyük vazifeler onlarındı. Gittikleri tarih imtihan ayıydı, ama onlar kendilerini bekliyen bu vazifenin öneminin farkındaydılar. Yapacakları fedakârlıkla, bu memleketin yarınına iyi hizmet numunesi göstereceklerine inanıyorlardı. Biliyorlardı ki, bir memleket ancak yapılacak fedakârlıklarla yükselebilecektir. Bir şey istemeden yapılacak fedakârlıkta, fedakârlıkların en asili, en değerlisi idi.

Onların davetlisi olarak bu seyahatte beraber bulunduk. Yüksek tahsil gencinin bu hizmetini yakından takip ettik. Sanki bir nabızdık ve bu nabızda bütün TÜRK GENÇLİĞİ beraber atıyordu. Seyahatin ufak tefek imkânsızlıklarını, bir hizmet aşkıyla nasıl yok ettiklerini gördük. Akustiği tam bir salon yerine, üstü açık bir sinema salonunda, olmaz'ı mümkün'e çevirdiklerine şahit olduk. Türk Folklor'unun, vücudun her zerresini hareket çeviren ve yoran ritmine, günde iki hattâ üç defa kendini severek veren gençleri hayranlıkla seyrettik. Her oyunun bir tarih ve kahramanlık destanı olduğunu görerek inandık. O kahramanlık destanını yaratanların torunlarının, onların imanını devam ettirişlerindeki azimden gurur duyduk.

Vatanın bu parçasında felâkete uğrayan kandaşlarımızın hizmetinde bulunmaya koşan Gençlik, her zaman hazır olduğunu bir kerre daha ortaya koymuş oldu. Büyük tehlikelerde bir tarih boyu en iyi beraberlik örnekleri vermiş bir neslin evlatlarının, bu beraberlik ruhunu devam ettirmedeki azimleri her TÜRK'ün göğsünü kabartacak değerdedir. Bu seksen kişi, temsil ettikleri yirmibeş milyonun vazife ve mes'uliyetlerini omuzlarına

Devamı 8. Sayfada

ÖNSÖZ :

DAVRANIŞIMIZ

Atatürkün, Cumhuriyeti emanet ettiği gençlik, memleket meselelerinde her zaman şevkle her zaman heyecanla, her zaman dikkatle hizmete hazırdır. Bugün memleketimizde teşkilâtlanmış gençliğinb üyük bir kısmını teşkil eden bir teşkilâtın idarecileri olarak, vazifelerimizi ve hedeflerimizi müdrikiz. Biliyoruz ki, teşkilâtlanmamış gençlikte ruh ve mâna olarak bizimledir. Kalblerimizde aynı heyecan, gönlümüzde ayni şevk, gözlerimizde aynı dikkat..

Bir milleti otuz yıllık bir silkinişle, üç yüz yıl ileriye götüren hamle, kuvvetini omilleti iyi tanımanın sırrına ermekten alıyordu. Bu hamleyi yapan lider kurtuluş yoluna çıktığı güne, "Gençlik Bayramı" adını verdi. Kurtardığı vatanı gençliğin yükselteceğine inandı. Tesis ettiği rejimin ve memleketimizin istiklâlini, gençliğe emanet etti.

Bundan aldığımız cesaret ve salâhiyetle, gençlik meselelerini memleket meseleleri olarak telâkki ediyor ve hal çareleri arıyor.

Yüksek tahsillisi, işçisi, ziraatcisi, devrimcisi ve izcisiyle Türk Gençliğini tam mânasıyla temsil eden bir teşkilâtın mensuplarıyız. İşçi de bizimle, izci de bizimle, devrimciler ve Türk kadınları da bizimle; çünkü onlar da genç, onlarda bu memleketi en az bizim kadar sevmekte. İşte teşkilâtımızın federatif mahiyetinin izahı: **MEMLEKET HİZMETİNDE DAİMİ BİR GENÇLİK TEŞKİLÂTI..**

Teşkilâtımızın bu müessese yapısını belirttikten sonra, faaliyetlerimizin ifasındaki bazı kriterlerin izahını yapmayı da faydalı buluyoruz.

Hâdiseleri dikkatle ve günlük heyecanlardan uzak bir şekilde mütalâa ederiz. Reaksiyonlarımız, fevri hareketlerden uzak ve mantık ölçüleri içindedir. Yalnız "Fevri hareketlerden uzak ve mantık ölçüleri içinde"ki hareket, heyecanlarımızı öldürücü bir şekilde değil; heyecanlarımıza istikamet verici bir tarzda tezahür edecektir.

T. M. G. T Merkez İcra Heyeti

TMGT Gazetesi, s.11, (Ekim 1957).

ATA İÇİN

ATATÜRK İÇİN NE DEMİŞLERDİ?

Atatürk'ün ölümünden dolayı Amerika hükûmeti pek çok üzgündür. Bu kayıp yalnız Türk Milletine ve hudutlarına inhisar etmemiştir. Yayıldığı yerler çok geniştir.

Amrika Eski Hariciye V.
Kordel Hall

* * *

Çelik mavi gözlerini tabiatın güzel aydınlığına yummuş olan tabiatın ne kadar üstünde bir adamdı.

Paris - Figaro

* * *

ATATÜRK'ün başardığı işler ve yaptığı inkılâblar yalnız Türk tarihine değil, bütün dünyaya şamildir.

Eski Yunan Başbakanı
Metaksas

* * *

ATATÜRK gibi dehalar ancak görünüşte ölürler. Öyle insanlar bir nesil için doğmadıkları gibi, muayyen bir devir içinde de doğmazlar.

Paris Ajansı

* * *

ATATÜRK'ün ölümüne, bugün hayatın artık bir hâtıradan başka bir şey olmadığı bir âlemde, büyük bir devlet adamı, büyük bir asker, büyük derecede şerefli bir şahsiyet olarak ağlanmaktadır. İngiltere evvelâ cesur bir düşman, sonra da sadık bir dost olarak tanıdığı büyük adamı selâmlamaktadır.

Londra Sundey Taymis

* * *

ATATÜRK'ün dehâsı saltanatın beş asırda yapamadığını yaptı.

Nağrep - Novosti

* * *

O gün saat 9 u 5 geçe Atatürk hayata gözlerini yummuştu. Bu acı haber Üniversite öğrencileri arasında bir panik yarattı. Herkes şaşkınlık içindeydi.

Kimya Enstitüsü Profesörü Arnt derse girince öğrencileri çok üzgün ve heyecanlı buldu. Derse bu halde devam edemiyeceğini anladı. Derhal Rektör Cemil Bilsel'e telefon açtı. Öğrencinin durumunu anlatıp,

— Ne yapayım? diye sordu.

Cemil Bilsel'de teessür ve şaşkınlık içindeydi. Yarı kızgın halde:

— Sizin memlekette böyle büyük bir adam ölünce ne yaparlarsa siz de onu yapınız, dedi.

Arnt:

— Bizim memlekette şimdiye kadar böyle büyük bir adam ölmedi. Cevabını verdi.

Devrim Gençliği Sayı 8 den

YİRMİ YILIN SONUNDA

Benim gönlüm anası erken uçmuş bir serçe
Pır pır eder, uçamaz; birbir üstüne kar...
Senin eksikliğinle Türkiye kartalının
Kanatları yolunmuş çırpınan bir hali var!

Hey ne zalimdir ki bu yirmi yıl son bile
Yarasa gözlerini kamaştırıp duruyor.
Yirmi yıldanberidir her namuslu hür Türkün
Göğsünde yürek diye senin hızın vuruyor.

Endonezyalı çocuk, adını taşımakta,
Cezayirli yiğitin koynundan resmin çıkar
Sen "temize çekilmiş" duruyorsun köşede,
Şurda burda baş olmuş beş-altı müsvedden var.

Adın "Göktaşı" gibi düşmüştür Avrupaya;
Kanadının ardından Asya geliyor yaya.
"Kemalizasyon" diyor şimdi Frenk lügati
Seninkine andıran ulusal kalkınmaya.

Yankısı duyuluyor, yerce-zamanca uzak,
"Ya hürriyet ya ölüm" diyen sesinin.
Sen bir avuç mayayı yoğurup kabartarak
Bıraktın bir ucuna şu dünya teknesinin...

Yalın gözler kamaşmış ateşten haflerinle
Nerdeyse diyecekler "yersizdi o ihtilâl!";
"Ma Nehlü taşlı Faris" Babil duvarındaymış;
Dünyanın duvarında şimdi MUSTAFA KEMAL

Behçet Kemal Çağlar

TMGT Gazetesi, s. 23, (Kasım 1958): 1.

DEMİŞTİ Ki!..

"Büyük olmak için kimseye iltifat etmeyeceksin; hiç kimseyi aldatmayacaksın; memleket için hakiki mefkûre ne ise onu görecek, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır; herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır; fakat sen buna mütehammil olacaksın, önüne nihayetsiz manialar yığacaklardır. Kendini büyük değil, küçük, zayıf, vasıtasız, hiç telâkki ederek, kimseden yardım gelmeyeceğine kani olarak bu mâniaları aşacaksın. Bundan sonra da büyüksün derlerse, bunu söyliyenlere güleceksin."

Yobazların bir tehlike teşkil ettiği yalandır. Bu türlü insanların din ve imanla hiç bir samimi alâkaları yoktur. Dinî taassup onlar için bir nüfuz ve menfaat aletidir. Bu sayede bir taraftan halkı, diğer taraftan hükûmeti aldatarak kendileri hesabına nüfuzlu bir mevki yaratırlar ve her suretle menfaat cerrederler. Bunlar hükûmete sokulup: Halk bizim her sözümüzü dinler; bizim dediğimiz yerine gelmelidir, diye şantaj yaparlar. Sonra halka dönüp hükûmet bizim avucumuzun içindedir; sakın bizim sözümüzden çıkmaya kalkışmayınız, diye tehdidte bulunurlar. Devletten yüz bulamadıkları dakikada kandillerinin yağı tükenir.

HESAP VERİYORUZ

Mustafa Kemal OKVURAN

10 Kasım 1957 TÜRK'ün ATASINI kaybettiği günden tam 19 sene geçti.

Bu günmüş gibi acısını duyduğumuz O kara gün, onlarla sayılmağa başlandı.

Artık 10 Kasım günü başka bir mâna, başka bir hüviyet taşımağa başladı. Bu On kasımları Biz Gençlik olarak bir hesap verme günü sayıyoruz. Her geride bıraktığımız 10 Kasımdan bugüne, ne kadar ilerledik, neler yaptık, huzurunda onu dile getirmeğe çalışıyoruz.

Cumhuriyeti Atatürk'ten emanet almış Gençlik olarak, bu kutsal emanetin başında, uyanık nöbetteyiz.

Eşsiz Atatürk, herşeyimiz, en büyüğümüz; "Sizler, yani Türkiyenin Genç evlâtları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz..." diyordun.

Sana, Gençliğin korkusuz, riyasız, saf ve mert sesiyle haykırıyoruz; Yorulmadık, tarih kapanmadıkça da yorulmayacağız. Işığın, sesin bizi bir lâhza bırakmadı. Biz, emanetini ölüm süzlüğe ulaştıracağız. Gayene, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyeceğiz.

Artık Türkiyen inanmışların Türkiyesidir. Sen, her hareketin her davranışında Gençliğe - Milletine inandın ve güvendin.

Biz Gençlik olarak, topyekûn bir millet olarak eserlerinin yılmaz nöbetçileriyiz ve izindeyiz. Sana inanıyoruz, güveniyoruz.

Yarınların 10 Kasımında huzuruna alnımız açık olarak geleceğiz, eserlerine neler kattığımızı dile getireceğiz. Her yeni ve ileri adımımızda, vazifesini yapmışların huzurunu vicdanlarımızda duyacağız.

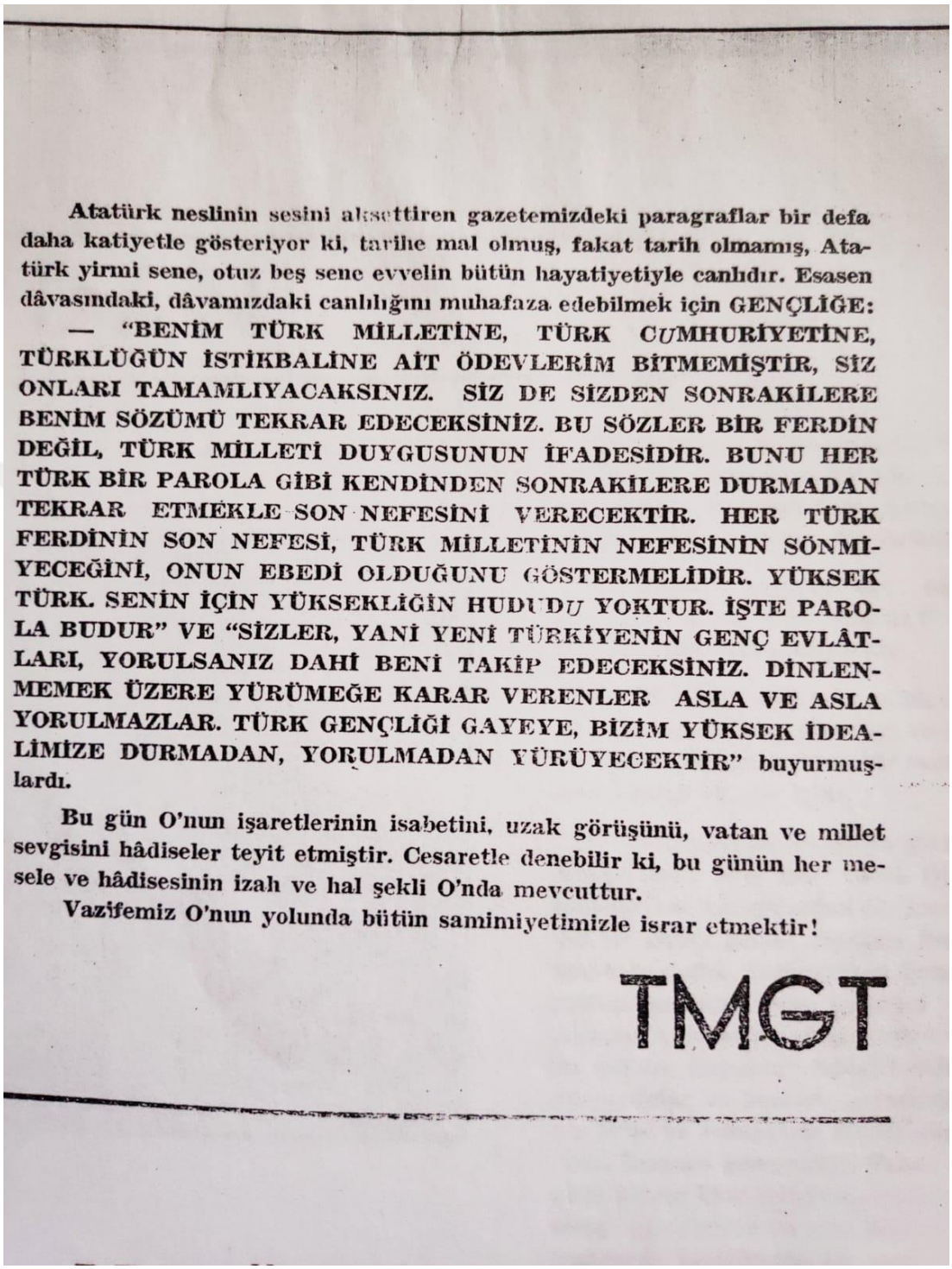
Seni kaybetmek acısını, devrimlerine kattığımız eserlerle azaltacağız.

Büyük ATAM;

Sana lâyik Gençlik olmayı, devrimlerine ve eserlerine ileri adımlar atmada buluyoruz. "Ne Mutlu Türküm Diyene" diyebilmeyi, senin kadar inanmış haykıracak millet ve Gençlik olarak bu 10 Kasım gününde haykırıyoruz. "Ne Mutlu Türküm Diyene"..

Başın sağ olsun büyük Milletim.

TMGT Gazetesi, s. 12, (Kasım 1957): 1.

Atatürk neslinin sesini aksettiren gazetemizdeki paragraflar bir defa daha katiyetle gösteriyor ki, tarihe mal olmuş, fakat tarih olmamış, Atatürk yirmi sene, otuz beş sene evvelin bütün hayatiyetiyle canlıdır. Esasen dâvasındaki, dâvamızdaki canlılığını muhafaza edebilmek için GENÇLİĞE:

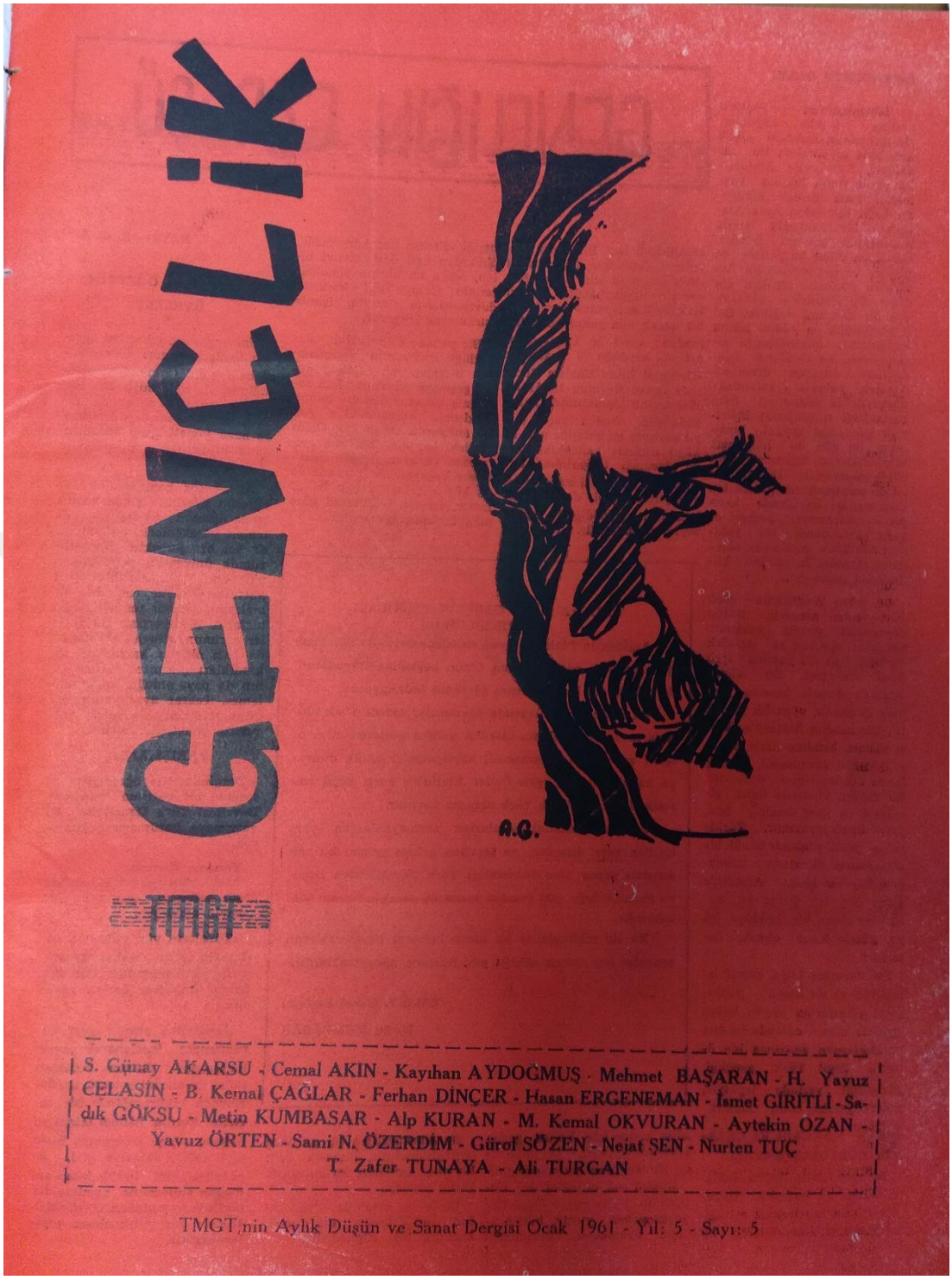
— "BENİM TÜRK MİLLETİNE, TÜRK CUMHURİYETİNE, TÜRKLÜĞÜN İSTİKBALİNE AİT ÖDEVLERİM BİTMEMİŞTİR, SİZ ONLARI TAMAMLIYACAKSINIZ. SİZ DE SİZDEN SONRAKİLERE BENİM SÖZÜMÜ TEKRAR EDECEKSİNİZ. BU SÖZLER BİR FERDİN DEĞİL, TÜRK MİLLETİ DUYGUSUNUN İFADESİDİR. BUNU HER TÜRK BİR PAROLA GİBİ KENDİNDEN SONRAKİLERE DURMADAN TEKRAR ETMEKLE SON NEFESİNİ VERECEKTİR. HER TÜRK FERDİNİN SON NEFESİ, TÜRK MİLLETİNİN NEFESİNİN SÖNMİYECEĞİNİ, ONUN EBEDİ OLDUĞUNU GÖSTERMELİDİR. YÜKSEK TÜRK. SENİN İÇİN YÜKSEKLİĞİN HUDUDU YOKTUR. İŞTE PAROLA BUDUR" VE "SİZLER, YANİ YENİ TÜRKİYENİN GENÇ EVLÂTLARI, YORULSANIZ DAHİ BENİ TAKİP EDECEKSİNİZ. DİNLENMEMEK ÜZERE YÜRÜMEĞE KARAR VERENLER ASLA VE ASLA YORULMAZLAR. TÜRK GENÇLİĞİ GAYEYE, BİZİM YÜKSEK İDEALİMİZE DURMADAN, YORULMADAN YÜRÜYECEKTİR" buyurmuşlardı.

Bu gün O'nun işaretlerinin isabetini, uzak görüşünü, vatan ve millet sevgisini hâdiseler teyit etmiştir. Cesaretle denebilir ki, bu günün her mesele ve hâdisesinin izah ve hal şekli O'nda mevcuttur.

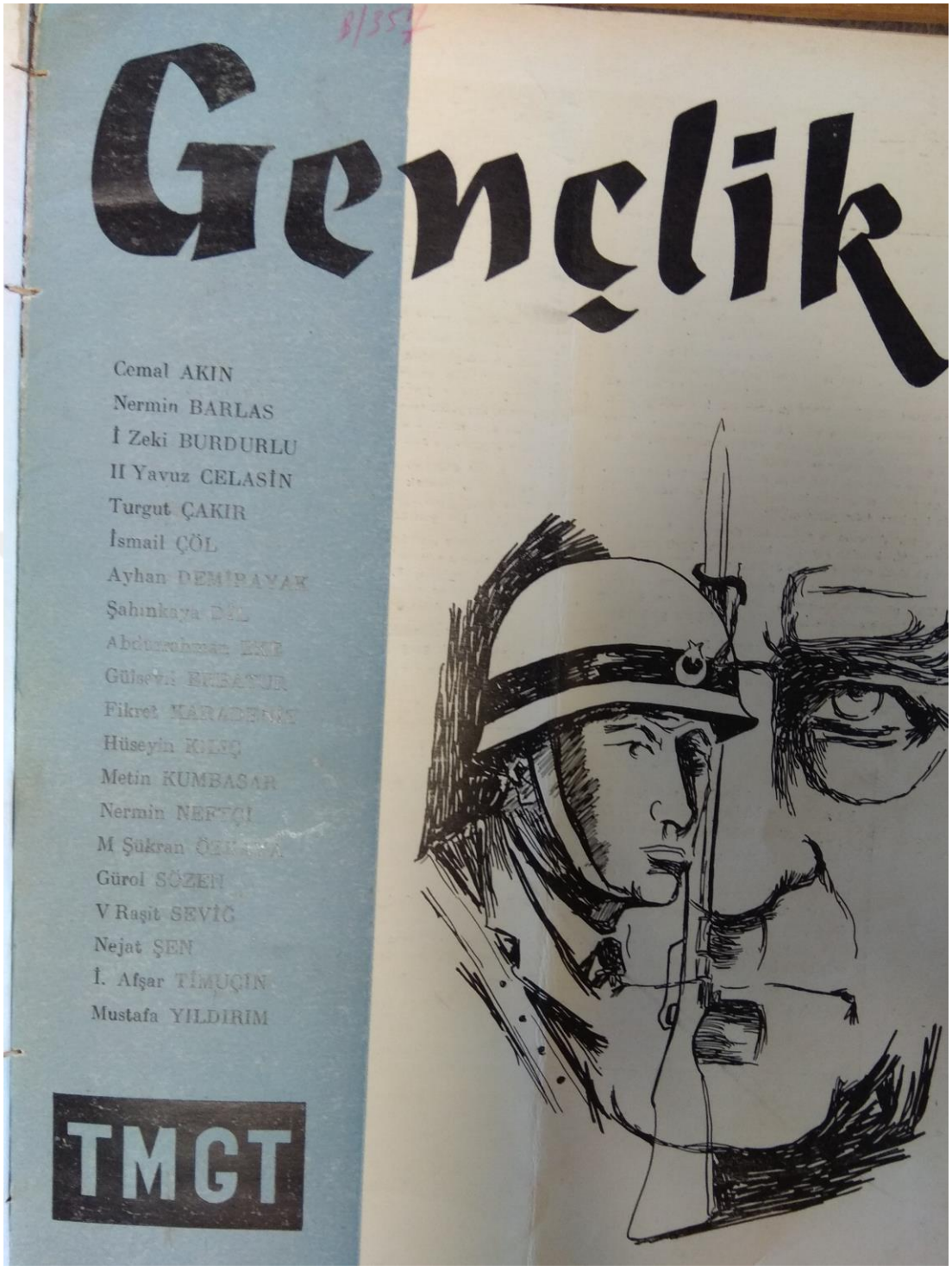
Vazifemiz O'nun yolunda bütün samimiyetimizle ısrar etmektir!

TMGT

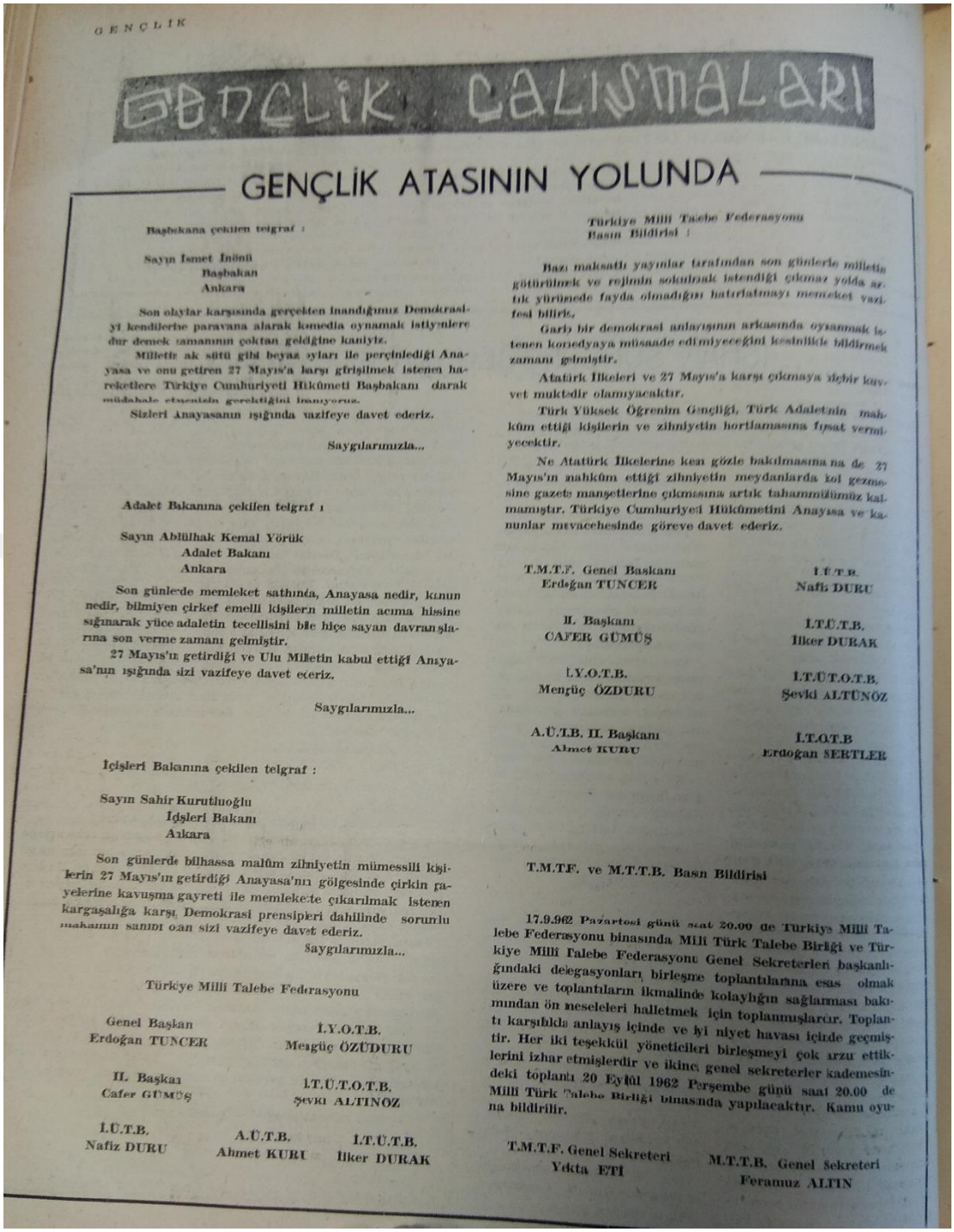
TMGT Gazetesi, s. 23, (Kasım 1958): 4.

Gençlik, s. 5, (Ocak 1961).

Gençlik, s. 9, (Mayıs 1961).

GENÇLİK

GENÇLİK ÇALIŞMALARI

GENÇLİK ATASININ YOLUNDA

Başbakana çekilen telgraf :

Sayın İsmet İnönü
Başbakan
Ankara

Son olaylar karşısında gerçekten inandığımız Demokrasiyi kendilerine paravana alarak komedia oynamak istiyenlere dur demek zamanının çoktan geldiğine kaniyiz.

Milletin ak sütü gibi beyaz oyları ile perçinlediği Anayasa ve onu getiren 27 Mayıs'a karşı girişilmek istenen hareketlere Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Başbakanı derhal müdahale etmenizin gerektiğini inanıyoruz.

Sizleri Anayasanın ışığında vazifeye davet ederiz.

Saygılarımızla...

Adalet Bakanına çekilen telgraf :

Sayın Abdülhak Kemal Yörük
Adalet Bakanı
Ankara

Son günlerde memleket sathında, Anayasa nedir, kanun nedir, bilmiyen çirkef emelli kişilerin milletin acıma hissine sığınarak yüce adaletin tecellisini bile hiçe sayan davranışlarına son verme zamanı gelmiştir.

27 Mayıs'ın getirdiği ve Ulu Milletin kabul ettiği Anayasa'nın ışığında sizi vazifeye davet ederiz.

Saygılarımızla...

İçişleri Bakanına çekilen telgraf :

Sayın Sahir Kurutluoğlu
İçişleri Bakanı
Ankara

Son günlerde bilhassa malûm zihniyetin mümessili kişilerin 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa'nın gölgesinde çirkin gayelerine kavuşma gayreti ile memlekete çıkarılmak istenen kargaşalığa karşı Demokrasi prensipleri dahilinde sorumlu makamın sahibi olan sizi vazifeye davet ederiz.

Saygılarımızla...

Türkiye Milli Talebe Federasyonu

Genel Başkan
Erdoğan TUNCER

İ.Y.O.T.B.
Mengüç ÖZÜDURU

II. Başkan
Cafer GÜMÜŞ

İ.T.Ü.T.O.T.B.
Şevki ALTINOZ

İ.Ü.T.B.
Nafiz DURU

A.Ü.T.B.
Ahmet KURU

İ.T.Ü.T.B.
İlker DURAK

Türkiye Milli Talebe Federasyonu
Basın Bildirisi :

Bazı maksatlı yayınlar tarafından son günlerde milletin götürülmek ve rejimin sokulmak istendiği çıkmaz yolda artık yürümede fayda olmadığını hatırlatmayı memleket vazifesi bilirik.

Garb bir demokrasi anlayışının arkasında oynanmak istenen komedyaya müsaade edilmiyeceğini kesinlikle bildirmek zamanı gelmiştir.

Atatürk İlkeleri ve 27 Mayıs'a karşı çıkmaya hiçbir kuvvet muktedir olamıyacaktır.

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği, Türk Adaletinin mahkûm ettiği kişilerin ve zihniyetin hortlamasına fırsat vermiyecektir.

Ne Atatürk İlkelerine kem gözle bakılmasına ne de 27 Mayıs'ın mahkûm ettiği zihniyetin meydanlarda kol gezmesine gazete manşetlerine çıkmasına artık tahammülümüz kalmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini Anayasa ve kanunlar mevzuasında göreve davet ederiz.

T.M.T.F. Genel Başkanı
Erdoğan TUNCER

İ.Ü.T.B.
Nafiz DURU

II. Başkanı
CAFER GÜMÜŞ

İ.T.Ü.T.B.
İlker DURAK

İ.Y.O.T.B.
Mengüç ÖZDURU

İ.T.Ü.T.O.T.B.
Şevki ALTÜNÖZ

A.Ü.T.B. II. Başkanı
Ahmet KURU

İ.T.O.T.B
Erdoğan SERTLER

T.M.T.F. ve M.T.T.B. Basın Bildirisi

17.9.962 Pazartesi günü saat 20.00 de Türkiye Milli Talebe Federasyonu binasında Milli Türk Talebe Birliği ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Sekreterleri başkanlığındaki delegasyonları birleşme toplantılarına esas olmak üzere ve toplantıların ikmalinde kolaylığın sağlanması bakımından ön meseleleri halletmek için toplanmışlardır. Toplantı karşılıklı anlayış içinde ve iyi niyet havası içinde geçmiştir. Her iki teşekkül yöneticileri birleşmeyi çok arzu ettiklerini izhar etmişlerdir ve ikinci genel sekreterler kademesindeki toplantı 20 Eylül 1962 Perşembe günü saat 20.00 de Milli Türk Talebe Birliği binasında yapılacaktır. Kamu oyuna bildirilir.

T.M.T.F. Genel Sekreteri
Yekta ETİ

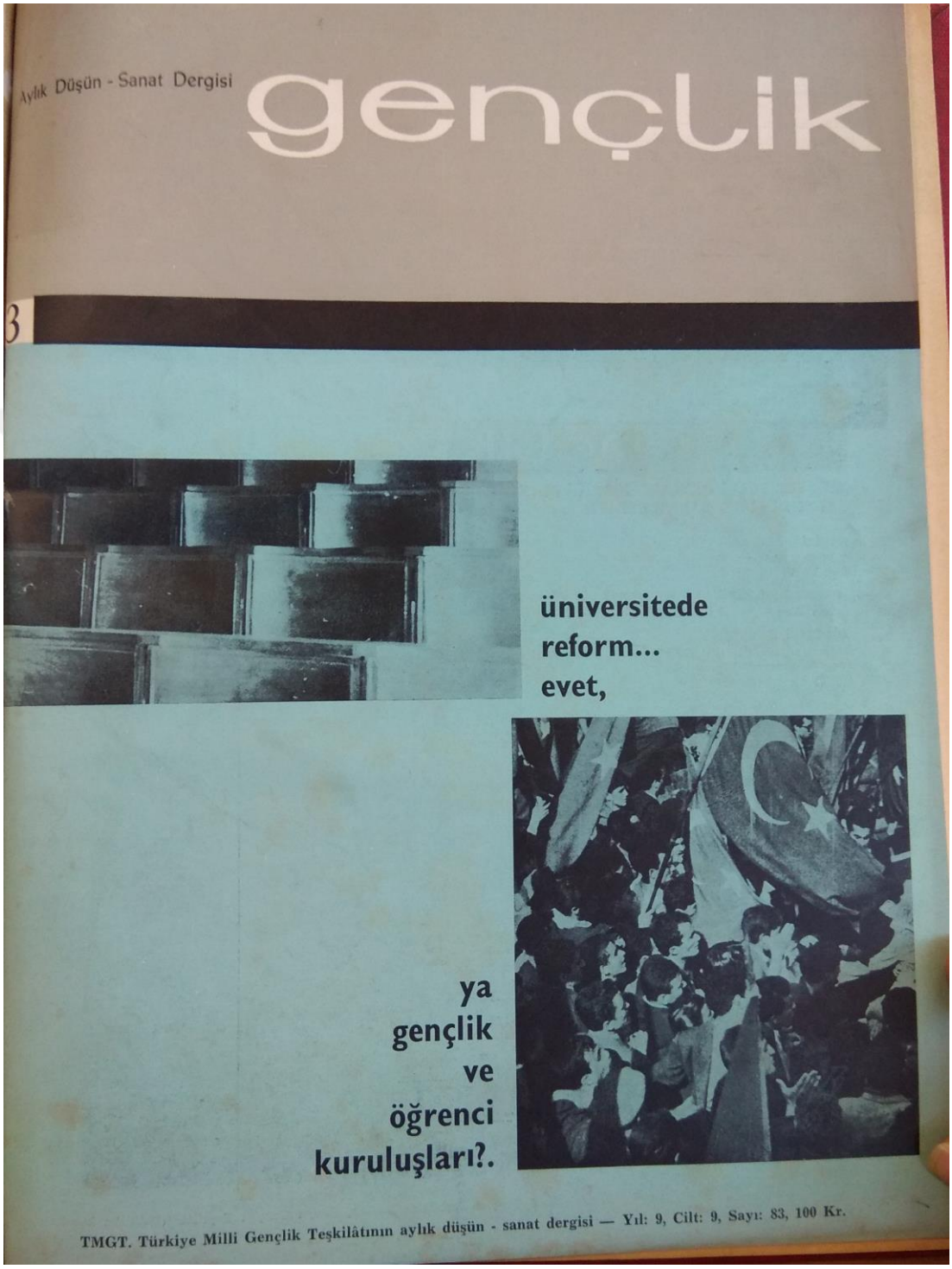
M.T.T.B. Genel Sekreteri
Feramuz ALTIN

"Gençlik Çalışmaları", **Gençlik**, s. 25, (Eylül 1962): 1.

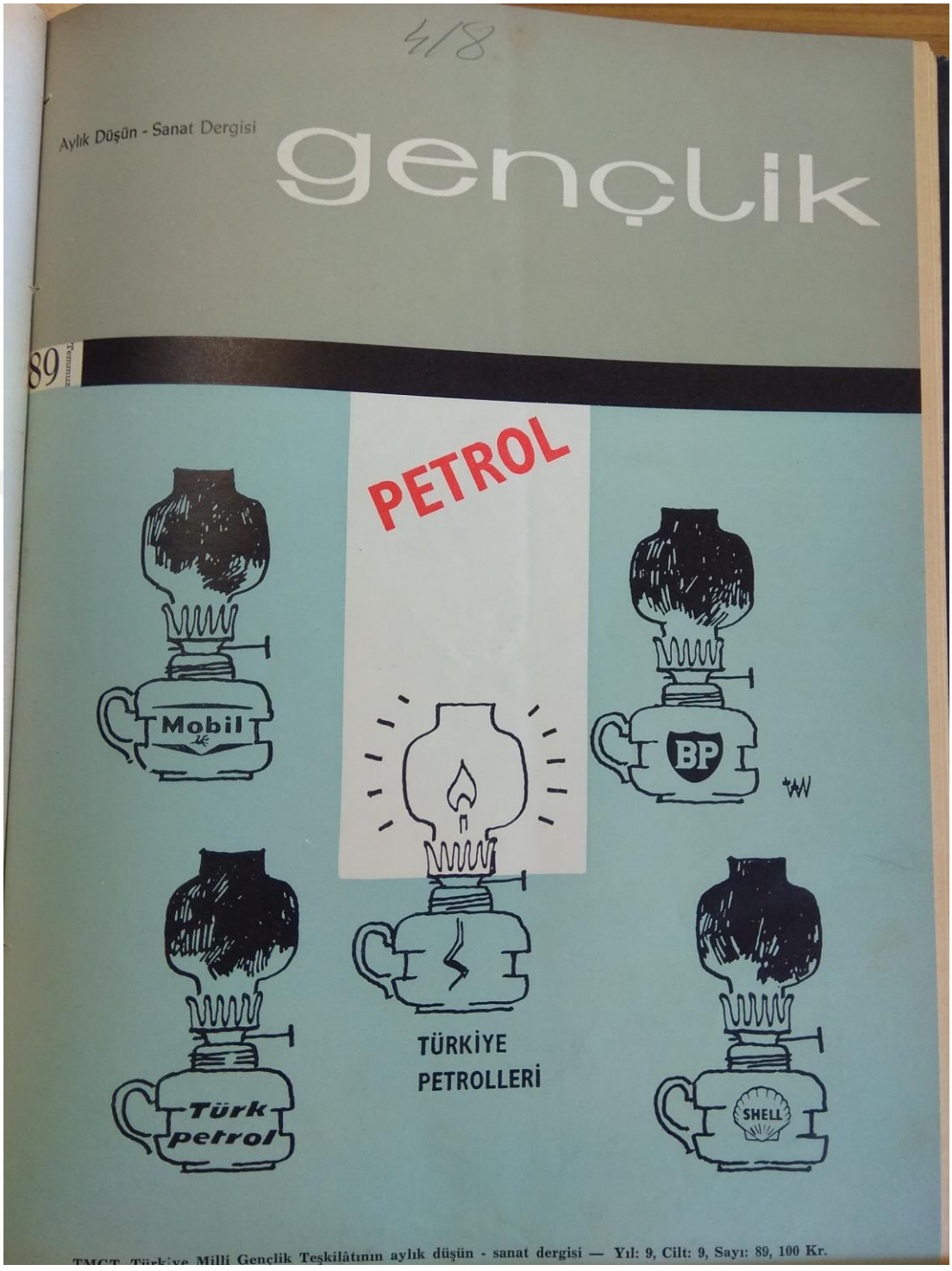
"TMGT Anayasa Özel Sayısı", **Gençlik**, s. 35, (Temmuz 1963).

TMGT'nin Üniversite Reformuna Desteği

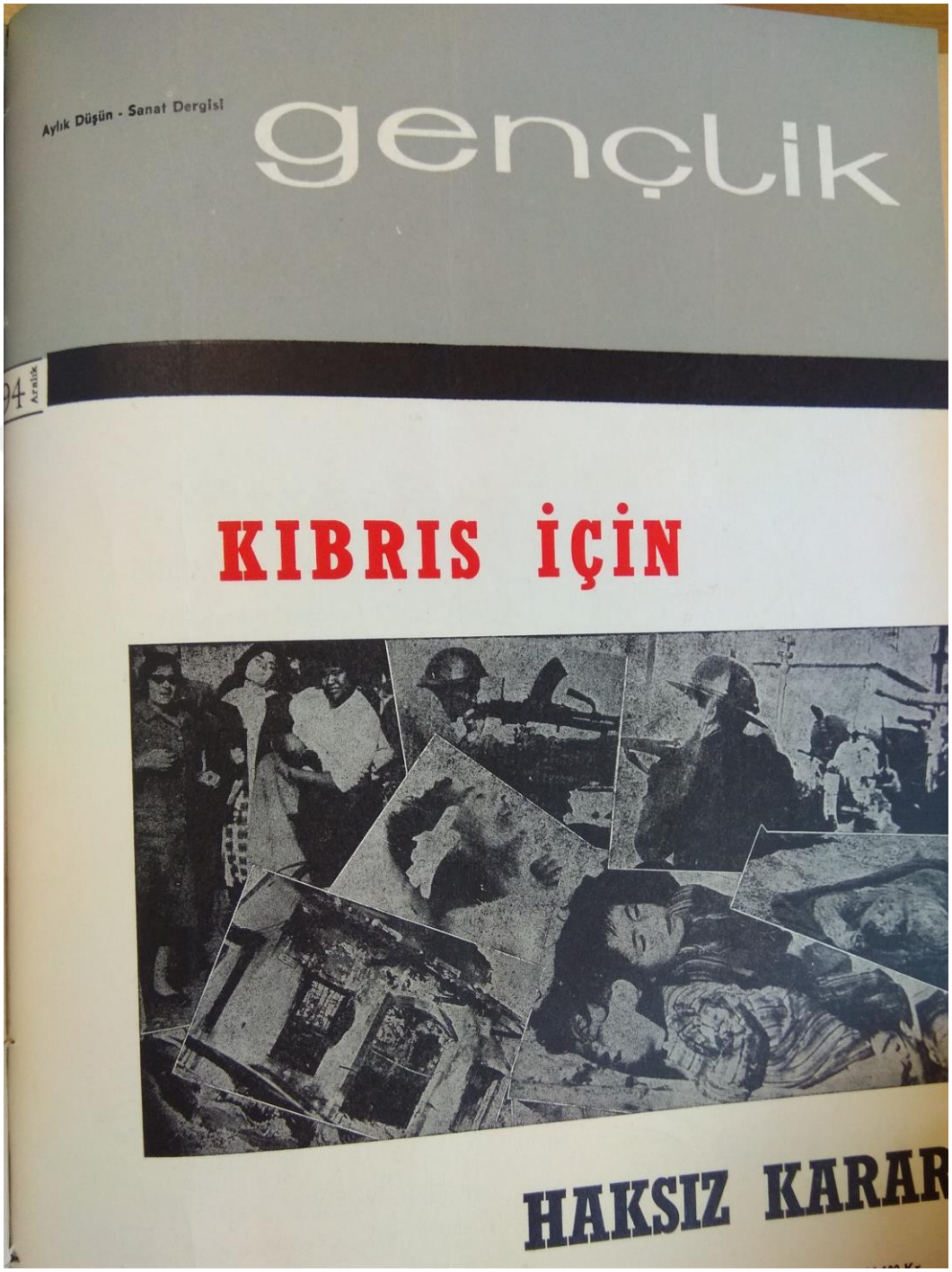
Gençlik, s. 83, (Ocak 1965).

1965 Yılında Başlatılan "Milli Petrol Kampanyası"na Destek

Gençlik, s. 89, (Temmuz 1965).

Birleşmiş Milletler'in 1965 yılında Kıbrıs'a İlişkin Aldığı Karar Sonrası:

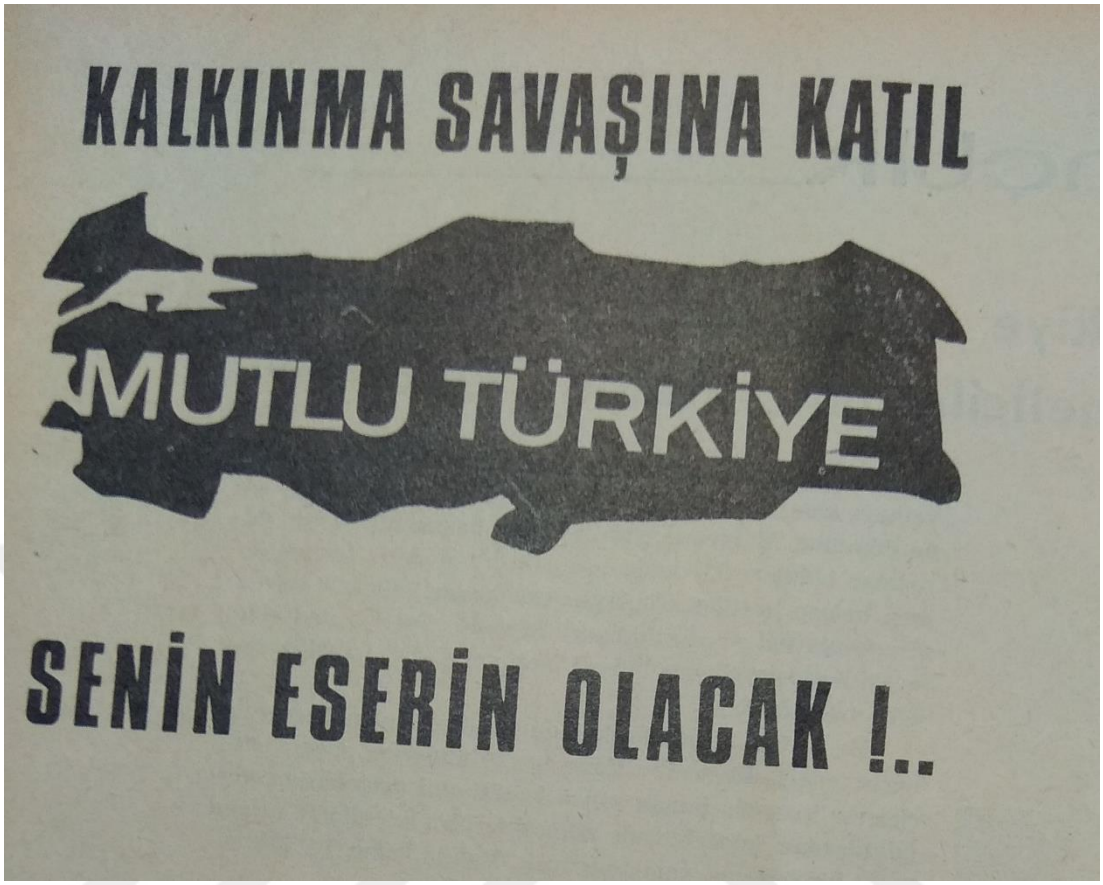

Gençlik, s.94, (Aralık 1965).

Gençlik, s.101, (Temmuz 1966).

TMGT'nin "Kalkınma Savaşı"na Çağrısı ve "Açlıkla Savaş" Kampanyası

Gençlik, s. 108, (Şubat 1967): 4.

Gençlik, s. 111, (Mayıs 1967).

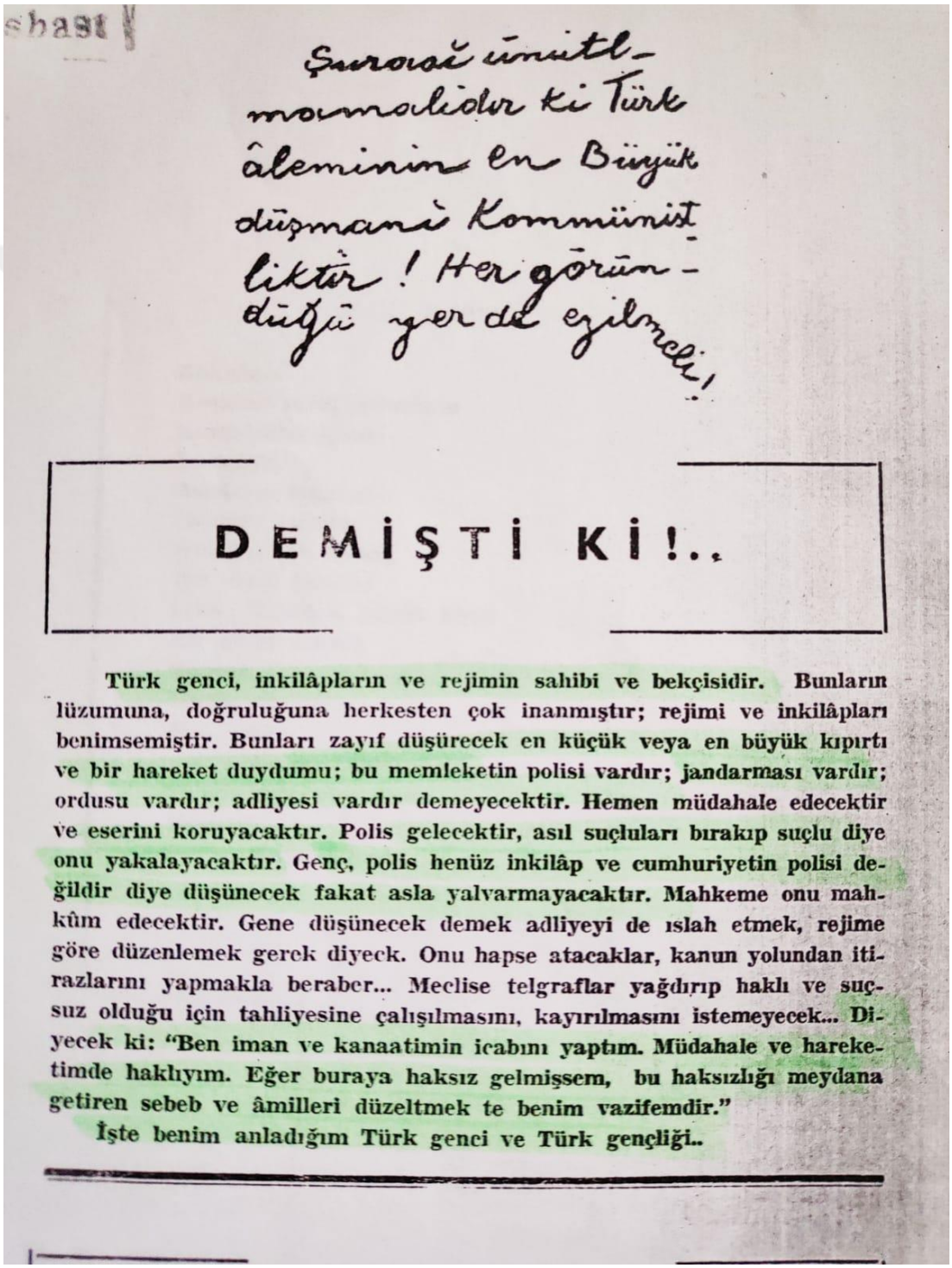

Gençlik, s. 112, (Haziran 1967).

Gençlik, s. 116, (Ekim 1967).

Ek 3. Bursa Nutku

Şuraası ümitlendirmelidir ki Türk âleminin en Büyük düşmanı Komünistliktir! Her görüldüğü yerde ezilmeli!

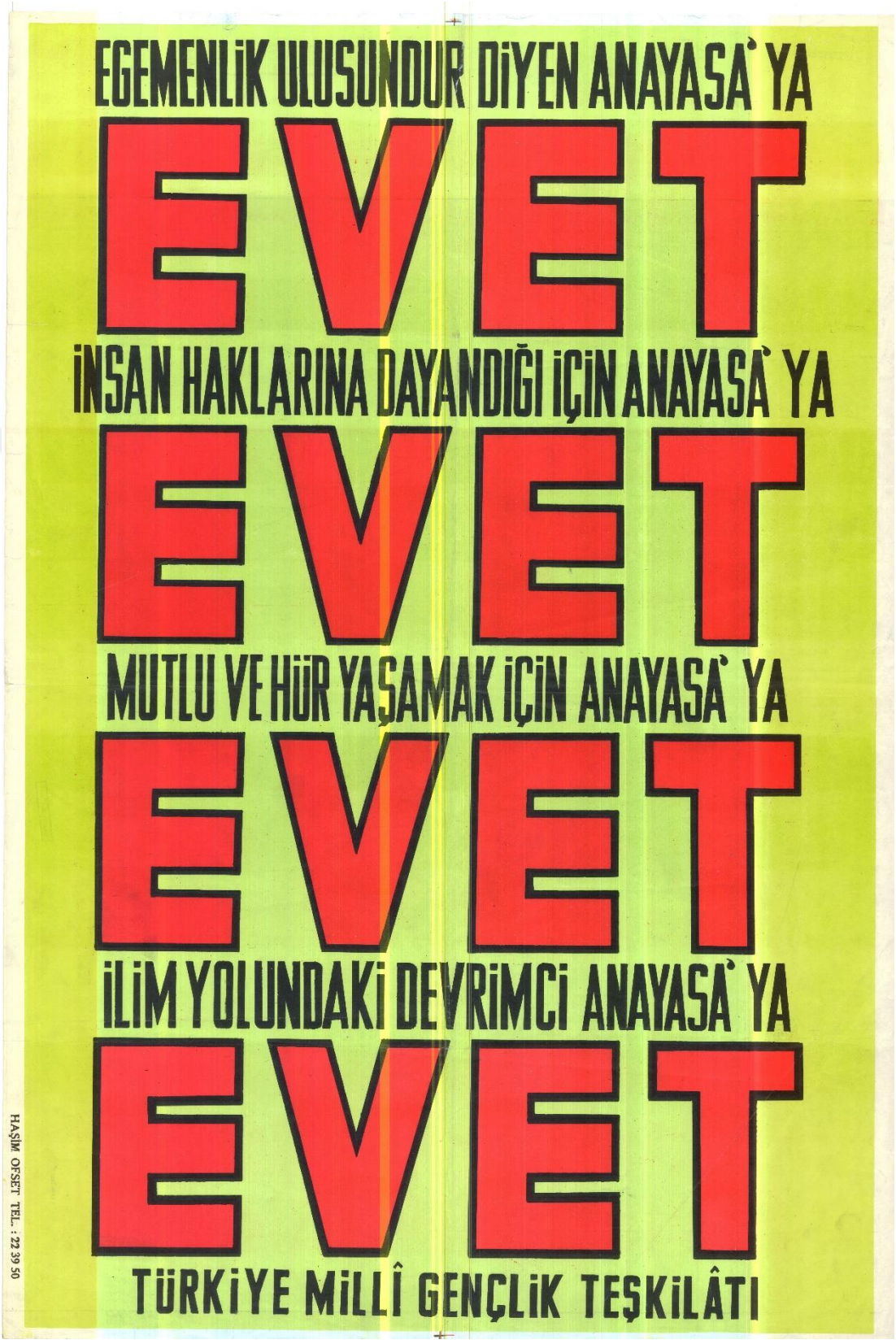
DEMİŞTİ Kİ!..

Türk genci, inkilâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkilâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük kıpırtı ve bir hareket duydumu; bu memleketin polisi vardır; jandarması vardır; ordusu vardır; adliyesi vardır demeyecektir. Hemen müdahale edecektir ve eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, polis henüz inkilâp ve cumhuriyetin polisi değildir diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek gerek diyeck. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber... Meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek... Diyecek ki: "Ben iman ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebeb ve âmilleri düzeltmek te benim vazifemdir."

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği..

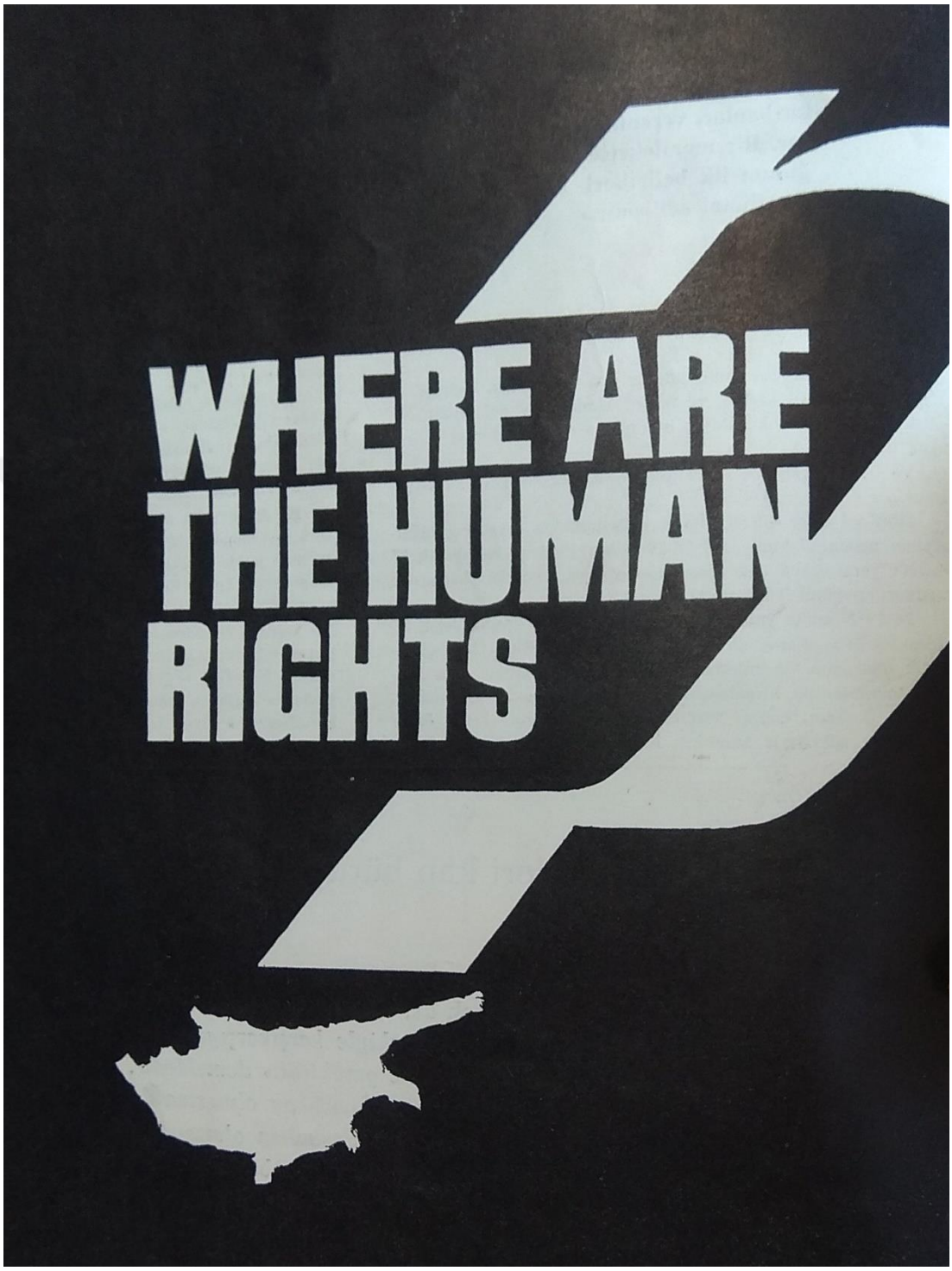
TMGT Gazetesi, s. 12, (Kasım 1957): 2.

Ek 4. Anayasa'ya Evet

Milli Kütüphane

Ek 5. Kıbrıs Krizi Üzerine 1964 Yılında Birleşmiş Milletler'e Gönderilen Broşür

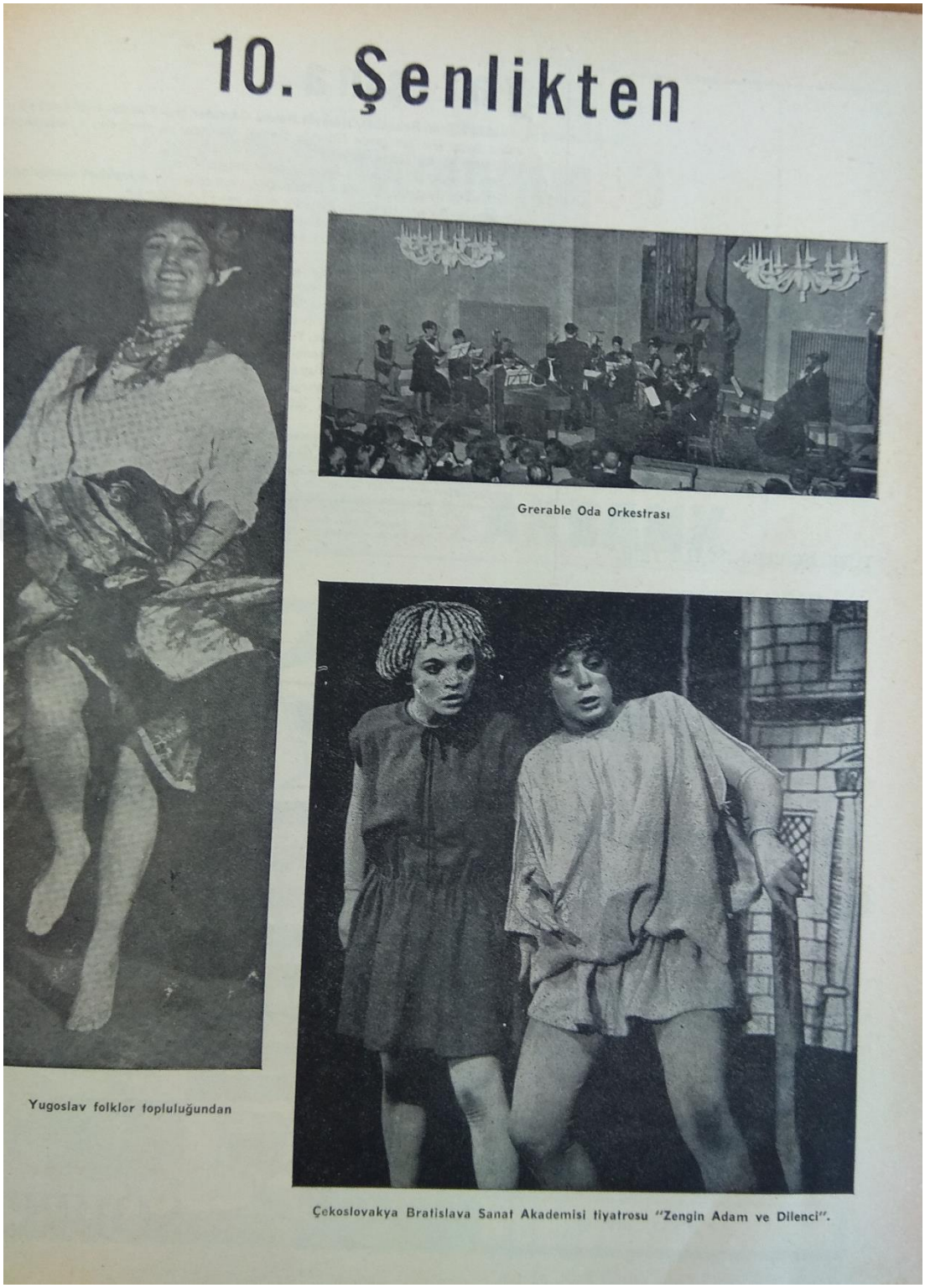

"Dünyaya Dağıtılan Broşür", **Gençlik,** s. 78-79 (Nisan 1964): 36.

Ek 6. TMTF'nin Kültür Festivalinden Birkaç Görsel

"TMTF 1963 yılı Kültür Festivalinden Bir Görsel", **Gençlik**, s. 37, (Eylül 1963).

"1965 yılı Uluslararası Kültür Festivalinden", **Gençlik**, s. 90, (Ağustos 1965).

Uluslararası Kültür Festivali'nin 12.yılı

Gençlik, s. 114, (Ağustos 1967).

Ek 7. Turizm Müdürlüğü'ne Ait Bir Broşür

Kaynak: Milli Kütüphane

Ek 8. Filistin'de Yaşananlara İlişkin Bir Broşür

Kaynak: Milli Kütüphane

ÖZ GEÇMİŞ

ELİF TOSUN

Eğitim Bilgileri:

Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, **2016 – 2019**

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, **2010 – 2015**

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Mevlana Anadolu Lisesi, Istanbul, Türkiye, **2006 – 2010**

Türkçe Matematik

GÖNÜLLÜ FAALİYETLER

Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Istanbul, Türkiye, **Eylül 2012 –** *Gönüllü*

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye**, Mart 2014** -*Gönüllü*

Yetenekler:
Diller: İngilizce (İleri), Osmanlı Türkçesi (Başlangıç)

Bilgisayar Bilgisi: Microsoft Office (Excel, Word, PowerPoint) (İleri)

SERTİFİKA VE EĞİTİMLER

Siyaset Okulu- Bahçeşehir Üniversitesi, 2017.
ORSAM- Şubat 2017.
Diksiyon, ISMEK, Eylül 2016.
İleri Ofis Programları- İSMEK, Kasım 2015-Aralık 2015.

BİLDİRİLER

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı ve Kemalizm Anlayışı: Tmgt Gazetesi (1957-1960) ve Gençlik Dergisi (1960-1968) Üzerine Bir İnceleme, **V. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi**, 13-14 Aralık 2018.